

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**1982 ANAYASASI'NA GÖRE
KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER VE
YARGISAL DENETİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ender TÜRK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Necmi YÜZBAŞIOĞLU

MAYIS 2013

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**1982 ANAYASASI'NA GÖRE
KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER VE
YARGISAL DENETİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ender TÜRK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Necmi YÜZBAŞIOĞLU

MAYIS 2013

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanması aşamasında, yoğun gündemine rağmen çalışmaya vakit ayıran ve getirdiği eleştiriler ile çalışmaya yön vermemi sağlayan tez danışmanım Prof. Dr. Necmi Yüzbaşıoğlu'na öncelikle çok teşekkür ederim. Hocamın tez yazım sürecinde getirdiği eleştiriler ve yazılan kısımları en kısa sürede okuma hassasiyeti, bazı kısımların daha ayrıntılı yazılabilmesine de olanak sağlamıştır.

Tezin hazırlanması sürecinde, bazı sorularımı içtenlikle yanıtlayan ve elindeki bazı verileri benimle paylaşarak, yardımlarını esirgemeyen Dr. Özen Ülgen'e de ayrıca teşekkür ederim. Aynı şekilde dolaylı veya dolaysız bu çalışmaya katkı sağlayan diğer tüm hocalarım ve çalışma arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Çalışmanın hazırlanması aşamasında, sağladıkları huzurlu ortam ve verdikleri maddi, manevi destek nedeniyle aileme çok teşekkür ederim. Üniversitedeki çalışma arkadaşlarım ve dostlarıma da gösterdikleri hassasiyet ve yardımları nedeniyle çok teşekkür ederim. Nihayet sevgili Betül Benekçi'ye her şey için ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak, bir şeyi daha vurgulamak isterim. Kanun hükmünde kararname kurumu, düzenlendiği günden bugüne dek birçok eserde ayrıntısı ile incelenmiş ve incelenmesine devam edilen bir kurumdur. Şüphesiz Galatasaray Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı bünyesinde, yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma da doktrinde ortaya çıkan bu yoğun bilgi birikiminin üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla kanun hükmünde kararnameler nezdinde ortaya çıkan bu yüksek bilgi dağarcığını adım adım inşa eden ve bilgi birikimini bu konuya aktaran tüm hukukçulara ve bilim insanlarına da ayrıca teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VII
TABLO LİSTESİ	X
ÖZET.....	XI
RESUME.....	XVI
ABSTRACT.....	XXI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME KAVRAMI VE HUKUKUMUZA

GİRİŞ.....	4
------------	---

I. KAVRAMSAL VE İŞLEMSEL YAKLAŞIM .....

A) Kavram.....

1. Terminoloji.....

2. Tanım .....

a) 1961 Anayasası Dönemi .....

b) 1982 Anayasası Dönemi .....

B) İşlem .....

1. Koşullar .....

a) Bakanlar Kurulu Tarafından Çıkarılma .....

b) Bakanlar Kurulunun Yetkilendirilmesi .....

c) Sınırlandırılmış Yetkilendirme: Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi .....

d) Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulma.....

2.	Hukuki Nitelik.....	10
a)	İşlemlerin Sınıflandırılması.....	10
b)	Doktrin ve Anayasa Mahkemesinin Görüşü	11
C)	Kavramsal Yaklaşım Işığında Benzer İşlemler	15
1.	Kanun Hükmünde Kararname ile Kanun ve Kararname Arasındaki İlişki....	15
a)	Kanun Kavramı	15
i)	Maddi Anlamda Kanun	15
ii)	Şeklî (Organik) Anlamda Kanun	16
iii)	Anayasa Mahkemesinin Görüşü	17
b)	Kararname Kavramı	18
c)	Kavramlar Arasındaki İlişki.....	19
2.	Benzer İşlemler	20
a)	Muvakkat Kanun	20
i)	Genel Olarak Muvakkat Kanun	20
ii)	Muvakkat Kanun ile Kanun Hükmünde Kararname.....	21
b)	Kararname	22
i)	Müşterek Kararname ile Kanun Hükmünde Kararname.....	22
ii)	Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Kanun Hükmünde Kararname	23
iii)	Kaide-Kararname (Kural-Kararname) ile Kanun Hükmünde	
	Kararname	24
3.	Değerlendirme.....	26
II.	TARİHSEL YAKLAŞIM: KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN	
	HUKUKUMUZA GİRİŞİ.....	27
A)	Kanun Hükmünde Kararname Öncesi Dönem.....	27
1.	1876 Kanûn-ı Esâsî Dönemi	27
2.	1921 Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu Dönemi.....	28
3.	1924 Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu Dönemi.....	29
B)	Kanun Hükmünde Kararnamenin Türk Hukukuna Girişindeki Etkenler:	
	“Yürütmenin Güçlendirilmesi Eğilimi”	30
C)	Kanun Hükmünde Kararnamenin Türk Hukukuna Girişi.....	32
1.	1961 Anayasası Dönemi	33
2.	1982 Anayasası Dönemi	36
3.	Değerlendirme.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

1982 ANAYASASI'NA GÖRE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER... 42

I. OLAĞAN DÖNEMLERDE ÇIKARILAN KANUN HÜKMÜNDE	
KARARNAMELER.....	44
A) Yetki Kanunu	44
1. Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi Verilmesinin Hukuki Niteliği	45
2. Yetki Kanununun Unsurları	47
a) Amaç Unsuru	49
b) Kapsam Unsuru.....	50
c) İlkeler Unsuru.....	51
d) Süre Unsuru.....	52
i. Sürenin Sınırı ve Yetkinin Sona Ermemesi	53
ii. Süresi İçinde Çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararname Sayısı	54
B) Kanun Hükmünde Kararname.....	55
1. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Konusu.....	55
a) Temel Hak ve Özgürlükler Karşısında “Konu”	56
b) Kanun ile Düzenlenme Karşısında “Konu”	58
2. Kanun Hükmünde Kararnamelerde Usul ve Şekil.....	59
C) Ret ve Kabul Kanunu	62
1. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulması ve Görüşülmesi.....	62
a) Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulma.....	62
b) Türkiye Büyük Millet Meclisinde Görüşülme	63
2. Türkiye Büyük Millet Meclisinin İşlemleri ve Hukuki Niteliği	65
a) İşlemlerin Hukuki Niteliği: Kanun.....	65
b) İşlemler.....	68
i. Ret Kanunu	68
ii. Kabul Kanunu (Aynen veya Değiştirerek Kabul Kanunu)	70

II. OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE ÇIKARILAN KANUN HÜKMÜNDE	
KARARNAMELER.....	73
A) Kanun Hükmünde Kararname.....	74
1. Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnamelerin Unsurları.....	75
a) Yetki.....	75
b) Sebep.....	77
c) Konu.....	78
d) Süre	80
e) Yer.....	81
2. Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnamelerde Usul ve Şekil.....	82
3. Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnameler ile Kanunlar Arasındaki İlişki	83
B) Ret ve Kabul Kanunu	85
1. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisine	
Sunulması ve Görüşülmesi.....	85
a) Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulma.....	85
b) Türkiye Büyük Millet Meclisinde Görüşülme	86
2. Türkiye Büyük Millet Meclisinin İşlemleri	88
a) Ret Kanunu	89
b) Kabul Kanunu (Aynen veya Değiştirerek Kabul Kanunu)	90

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİN YARGISAL DENETİMİ..... 92

I. OLAĞAN DÖNEMLERDE ÇIKARILAN KANUN HÜKMÜNDE	
KARARNAMELERİN YARGISAL DENETİMİ	92
A) Denetim Organı, Denetim Yolu ve Kapsamı	93
1. Denetim Organı: Anayasa Mahkemesi	93
2. Denetim Yolu ve Kapsamı	94
a) İptal Davası	95
b) İtiraz Yolu	97

B) Denetimin Aşamaları	99
1. Yetki Kanununa Uygunluk Denetimi.....	100
a) Anayasa’ya Aykırı Yetki Kanununa Uygunluk Denetimi	102
i. Yetki Kanununun Anayasa’ya Uygunluğunun Denetlenmesi	102
1) Yasama Yetkisinin Devredilmezliği İlkesi	103
2) Yetki Kanunu Unsurlarının Yargısal Denetimi	105
a. Unsurların Somutlaştırılması ve Niteliği	106
b. Unsurların Yargısal Denetimi	107
i) Konu Unsurunun Denetimi.....	107
ii) Amaç, Kapsam ve İlkeler Unsurunun Denetimi	108
iii) Süre Unsurunun Denetimi.....	111
3) Yetki Verilmesi Şartları Hakkında Anayasa Mahkemesi İçtihadı:	
“İvedilik, Zorunluluk, Önemlilik”	112
a. Eski İçtihat: Şartların Varlığı Üzerine.....	112
i) Anayasa Mahkemesinin Dayanakları	113
ii) İvedi, Zorunlu ve Önemli Haller.....	114
b. Yeni İçtihat: Şartların Yokluğu Üzerine	115
c. İçtihat Değişikliğinin Değerlendirilmesi: Anayasa Mahkemesinde	
Yapı ve Yorum Değişikliği ile Üyelerin Oyları.....	116
4) Aynı Konularda Tekrar Yetki Verme Yasağı	120
ii. Yetki Kanununun Anayasa’ya Aykırılığının Etkisi: “Anayasal	
Dayanaktan Yoksun Kılma”	123
1) Anayasa Mahkemesi İçtihadının Gelişimi	123
2) Anayasa Mahkemesinin Dayanakları.....	124
3) Denetim Yolunun Farklılaştırıcı Etkisi: İptal Davası ve İtiraz Yoluna	
Göre Değişken Sonuçlar	125
4) Değerlendirme.....	127
b) Anayasa’ya Uygun Yetki Kanununa Uygunluk Denetimi.....	131
i. “Amaç”, “Kapsam” ve “İlkeler” Unsurlarına Uygunluğun	
Denetlenmesi.....	132
ii. “Süre” Unsuruna Uygunluğun Denetlenmesi	134

2.	Anayasa'ya Uygunluk Denetimi	135
a)	Şekil Bakımından Denetim: Sınırsız Denetim	135
b)	Esas Bakımdan Denetim	138
i.	Kanun Hükmünde Kararnameler ile Düzenlenemeyecek Alanlar	138
1)	Temel Haklar, Kişi Hakları ve Ödevleri ile Siyasî Haklar ve	
	Ödevler	139
2)	Bütçe	141
ii.	Diğer Alanlar	142
II.	OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE ÇIKARILAN KANUN HÜKMÜNDE	
	KARARNAMELERİN YARGISAL DENETİMİ	142
A)	Yargısal Denetim Yasağı	143
1.	Yasağın Anlamı	143
2.	Yasağın Kapsamı	143
B)	Anayasa Mahkemesinin İçtihadı	145
1.	Yasağın Aşılması	145
2.	Yargısal Denetimde Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnameler	
	Kriterleri	146
3.	“Dönüşüm” (<i>Conversion</i>) Kuramı	147
C)	Değerlendirme	148
	SONUÇ	151
	KAYNAKÇA	158
	EKLER	167
I.	TABLO A.1 KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER TABLOSU....	167
II.	TABLO A.2 YETKİ KANUNLARI TABLOSU	217
	ÖZGEÇMİŞ	219

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
AİD	: Amme İdaresi Dergisi
AMKD	: Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
AÜTİTEAYD	: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitü Atatürk Yolu
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DD	: Danıştay Dergisi
E.	: Esas
Et. al.	: et alia (ve diğer yazarlar)
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Haz.	: Hazırlayan
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İHİD	: İdare Hukuku ve İlimler Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KHK	: Kanun hükmünde kararname
Krş.	: Karşılaştırınız
KT.	: Karar Tarihi
LGDJ	: Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence
m.	: Madde
MHMÖHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
Mük.	: Mükerrer
Not	: Dipnot
OHAL KHK	: Olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararname
s.	: Sayfa
Sy.	: Sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TODAİE	: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
vd.	: Ve diğerleri
vdk.	: Ve diğer kararlar (Anayasa Mahkemesi kararları)
YK	: Yetki Kanunu
Y.	: Yıl

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo A.1 Kanun Hükmünde Kararnameler Tablosu.....	167
Tablo A.2 Yetki Kanunları Tablosu.....	217

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu, 1982 Anayasası ekseninde kanun hükmünde kararnameler ve yargısal denetimi oluşturmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde hukuki bir kavram ve işlem olarak kanun hükmünde kararname kurumu ile bu kurumun hukukumuza girişi incelenmiştir. İkinci bölüm, 1982 Anayasası döneminde getirilen kanun hükmünde kararname düzenlemelerine ayrılmıştır. Üçüncü bölümde ise kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi incelenmiştir.

1961 Anayasası'nda değişiklik yapan 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı Kanun ile Türk hukukunda ilk kez düzenlenen kanun hükmünde kararname (KHK) kurumu, bazı değişikliklerle 1982 Anayasası'nda da yer almış ve düzenlendiği günden bugüne dek birçok açıdan tartışma konusu olmuştur. Belirtmek gerekir ki 1961 Anayasası döneminde kanun hükmünde kararname kurumu, çok etkin bir uygulama alanı bulabilmiş değildir. Nitekim 1971-1980 yılı aralığında yayımlanan kanun hükmünde kararname sayısı yalnızca 34'tür.

1982 Anayasası döneminde ise bu kurum, bazı dönemlerde çok etkin bir uygulama alanı bulmuşsa da diğer bazı dönemlerde ise bu etkinliğini oldukça yitirmiştir. Nitekim 1980-2001 yılı aralığında yayımlanan kanun hükmünde kararname sayısı 488'i bulurken; 2002-2010 yılı aralığında tek bir kanun hükmünde kararname bile çıkarılmamıştır. 4 Temmuz 2001 tarih ve 631 sayılı KHK'nın çıkarılmasından bu yana uzun süre kullanılmamış olan bu kurum, 6 Nisan 2011 tarih ve 6223 sayılı Yetki Kanunu ile tekrar gündeme gelmiş ve 2011 yılında yayımlanan kanun hükmünde kararnameler ile birlikte yeniden etkinlik kazanarak, farklı tartışmalara neden olmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde, genel olarak kanun hükmünde kararname kurumu ele alınmıştır. Bu bölümde kanun hükmünde kararname; kavramsal ve işlemsel yaklaşım ile tarihsel yaklaşım ışığında incelenmiştir. Kanun hükmünde kararname kavramı, bir hukuki işlem olarak tanımlanmış; kanun hükmünde kararname işlemi, koşulları ve hukuki niteliği açısından incelenmiştir. Bu incelemelerin ardından kanun hükmünde kararname, kavramsal açıdan karıştırılabilecek diğer işlemler ile karşılaştırılmıştır. Böylelikle çalışmanın kapsamı ve sınırları da bir ölçüde belirlenmiş olmaktadır. Nihayet bu belirlemenin ardından kanun hükmünde kararname, tarihsel yaklaşım ışığında ele alınmış ve kanun hükmünde kararname öncesi dönem, kanun hükmünde kararnamenin hukukumuzda düzenlenme nedenleri ve kanun hükmünde kararnamenin hukukumuzda girişi ayrı ayrı incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda, kanun hükmünde kararname kurumunun yürütmenin güçlendirilmesi eğiliminin bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Bu kurumun düzenlenme amacı ise 1961 ve 1982 Anayasalarının “hazırlık çalışmaları” (*travaux préparatoires*) ile madde gerekçeleri incelenerek tespit edilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla bu kurumun düzenlenme amacı, esas olarak tarihsel yorum yöntemine başvurularak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü, 1982 Anayasası döneminde getirilen kanun hükmünde kararname düzenlemelerine ayrılmıştır. Bu bölüm, “olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler” ile “olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler” olmak üzere iki ayrı alt başlıktan oluşmaktadır. Nitekim 1982 Anayasası da olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ile olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri ayrı hükümlerde düzenlemiş ve bu kararnameleri farklı esaslara tabi tutmuştur.

Olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelere ilişkin anayasal süreç; yetki kanunu, yetki kanununa dayanılarak kanun hükmünde kararname çıkarılması ve çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul veya reddedilmesi aşamalarından oluşmaktadır. Dolayısıyla olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler de “yetki kanunu”, “kanun hükmünde kararname” ve “ret veya kabul kanunu” alt başlıkları altında incelenmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin öncelikle bir yetki kanununa dayanması zorunludur. Dolayısıyla bu bölümde öncelikle yetki kanunu incelenmiş ve buna ilişkin olarak kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesinin hukuki niteliği ile yetki kanununun unsurları ele alınmıştır. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi ise genel olarak Anayasa'nın 87'nci maddesinde, özel olarak Anayasa'nın 91'inci maddesinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla yetki kanununun unsurları ile bu unsurların niteliği, bu maddeler arasındaki genel hüküm-özel hüküm ilişkisi göz önünde tutularak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yetki kanununa ilişkin hususların ardından, yetki kanununa dayanılarak çıkarılması gereken kanun hükmünde kararnameler incelenmiştir. Burada öncelikle kanun hükmünde kararnamelerin konusu, diğer bir deyiş ile kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebilecek alanlar belirlenmiştir. Nitekim Anayasa'nın 91 ve 163'üncü maddeleri, kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebilecek alanlar açısından bazı sınırlamalar getirmiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın birçok hükmünde "kanun ile düzenleme" öngörülen konuların, kanun hükmünde kararname ile düzenlenip düzenlenemeyeceği de ele alınmıştır. Nihayet bu başlık altında kanun hükmünde kararnameler, şekil ve usul açısından da incelenmiş ve bu kararnamelerin çıkarılmasında uyulması gereken usul ve şekil kuralları tespit edilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin son aşaması ise kanun hükmünde kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ret veya kabul edilmesi aşamasıdır. Bu başlık altında kanun hükmünde kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulması, Mecliste görüşülmesi ve Meclisin ret veya kabul işlemleri ile bu işlemlerin hukuki niteliği ayrı ayrı incelenmiştir.

Olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ise Anayasa'nın 87 ve 91'inci maddelerinde değil, 121 ve 122'nci maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın bu hükümlerine göre olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, bir yetki kanununa dayanmak zorunda değildir. Dolayısıyla olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, yetki kanunu başlığı olmaksızın yalnızca "kanun hükmünde kararname" ve "ret veya kabul kanunu" alt başlıkları altında incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi incelenmiştir. Bu bölüm de ikinci bölümdekine benzer şekilde, “olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi” ile “olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi” olmak üzere iki ayrı alt başlıktan oluşmaktadır. Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi ile genel olarak, Anayasa Mahkemesinin içtihat ve eğilimlerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi başlığı altında; denetim organı, denetim yolu, denetim kapsamı ve denetimin aşamaları incelenmektedir. Buna göre olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmektedir. Anayasa Mahkemesi de iptal davası veya itiraz yolu ile bu kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasa’ya uygunluğunu denetlemektedir.

Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi ise üç yönlü fakat iki aşamalı bir denetimdir. Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin ilk aşaması, Anayasa’ya aykırılığı iddia edilen kanun hükmünde kararname hükmünün dayandığı yetki kanununa uygunluğunun denetimi; ikinci aşaması ise bu hükmün Anayasa’ya uygunluğunun denetimidir. Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin yönlerini ise kanun hükmünde kararnamenin dayandığı yetki kanununun Anayasa’ya uygunluğu, kanun hükmünde kararnamenin dayandığı yetki kanununa uygunluğu ve kanun hükmünde kararnamenin Anayasa’ya uygunluğu oluşturmaktadır.

Kanun hükmünde kararnamelerin dayandığı yetki kanununa uygunluğunun denetimi, yetki kanununun Anayasa’ya aykırı olup olmadığına göre değişebilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin içtihadına göre yetki kanununun anayasaya aykırı olması, kanun hükmünde kararnamenin anayasal dayanaktan yoksun kılınması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yetki kanununa uygunluk denetimi aşamasında, öncelikle yetki kanununun Anayasa’ya uygunluğunun denetimi ele alınmıştır. Burada yetki kanunu unsurlarının yargısal denetimi ile Anayasa Mahkemesinin yetki verilmesi şartları hakkındaki “önemlilik, zorunluluk ve ivedilik” içtihadı ile bu içtihadın değiştirilmesi incelenmiş, yetki kanununun Anayasa’ya

aykırılığının kanun hükmünde kararnamelere olan etkisi değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin ardından kanun hükmünde kararnamelerin, Anayasa'ya aykırı olmayan yetki kanununa uygunluk denetimi ele alınmıştır. Nihayet kanun hükmünde kararnameler, Anayasa'ya uygunluk denetimi açısından da incelenmiş ve bu denetimin şekil ve esas bakımından kapsamı belirlenmeye çalışılmıştır.

Olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ise olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin aksine, kural olarak Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenememektedir. Nitekim Anayasa'nın 148'inci maddesine göre olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluğu, Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenememektedir.

Anayasa'nın 148'inci maddesinin hükmü böyle olmakla birlikte Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılığı iddia olunan bir metnin hukuki niteliğinin kendisi tarafından belirleneceğini ve yasama veya yürütme organları tarafından bu metne verilen isim ile Mahkemenin bağlı sayılamayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla Mahkeme, Anayasa'ya aykırılığı iddia olunan ve olağanüstü dönemlerde çıkarılan bazı kanun hükmünde kararnamelerin, “denetim yasağı” öngörülen olağanüstü kanun hükmünde kararname niteliğinde olup olmadığını denetlemiş ve denetim konusu bu hükümlerden bazılarının, olağanüstü kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilemeyeceğine karar vermiştir. Nihayet bu başlık altında Anayasa Mahkemesinin bu içtihadı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise ortaya çıkan bulgular değerlendirilerek, çalışmaya son verilmektedir. Bu bölümde kanun hükmünde kararnamelere ilişkin bazı aksaklıklara karşı çözüm önerileri sunulmakta, Anayasa Mahkemesinin içtihat değişiklikleri ile içtihat değişikliklerinin kanun hükmünde kararnamelere olan etkisi değerlendirilmektedir. Nihayet çalışmanın ekler bölümündeki “kanun hükmünde kararnameler tablosu” ve “yetki kanunu tablosu” ile bugüne dek çıkarılan tüm kanun hükmünde kararnameler ve yetki kanunları ile ilgili bazı bilgiler de paylaşılmakta, derli toplu şekilde okuyucuların bilgisine sunulmaktadır.

RESUME

L'objet de ce mémoire porte sur les décrets lois et le contrôle juridique dans le cadre de la Constitution de 1982. Les décrets lois conçu comme opération et notion juridique ainsi que l'entrée de ce concept dans notre système juridique feront l'objet de la première partie de ce mémoire. La seconde partie sera consacrée aux dispositions relatives aux décrets lois qui ont été créé durant la période de la Constitution de 1982. Et dernièrement la troisième partie sera consacrée à l'analyse du contrôle juridictionnel des décrets lois.

Les décrets lois qui ont été établis pour la première fois le 20 septembre 1971 dans le système du droit turc avec la loi numéro 1488 modifiant la Constitution de 1961 ont pris place avec quelques modifications dans la Constitution de 1982 et depuis leurs entrées en vigueur dans cette Constitution ils ont fait l'objet de multiples débats. Il faudra préciser que l'institution des décrets lois n'a pas trouvé une grande application durant la période de la Constitution de 1961. Ainsi, le nombre de décret-loi établit entre 1971 et 1980 remonte seulement à 34.

Quant à la période de la Constitution de 1982, malgré qu'elle ait trouvé une forte application effective pendant certaines périodes, elle n'a pas pu trouver cette effectivité dans certaines autres périodes. Ainsi le nombre de décret-loi publié s'élevait à 488 entre 1980 et 2001 alors qu'entre 2002-2010 aucun décret-loi n'a été créé. Cette institution qui n'a pas vu usage depuis le décret-loi numéro 631 du 4 juillet 2001, a été remise en question avec la loi d'habilitation numéro 6223 du 6 avril 2011 et fut sujet de débat après avoir gagné une effectivité par sa publication avec les décrets lois en 2011.

Dans la première partie de ce mémoire l'institution de décret-loi a été généralement abordée. Le décret-loi dans cette partie fut analysé sous la lumière d'une approche historique ainsi que d'une approche conceptuelle et opérationnelle. La notion de décret-loi est défini comme un acte juridique; l'acte de décret-loi a été analysé au regard de ses conditions et de son caractère juridique. Suite à ces analyses le décret-loi a été comparé à d'autres actes qui peuvent porter à confusion. Ainsi le contenu et les limites de cet étude sera déterminé. Enfin suite à cette détermination le décret-loi a été abordé sous la lumière de l'approche historique et s'est réalisé l'analyse de la période antérieure aux décrets lois, ainsi que l'analyse des causes de son établissement et son entrée dans notre système juridique. Suite à ces examens, il apparait que l'institution de décret-loi est le résultat d'une tendance de renforcement de l'exécutif. Quant au but de l'établissement de cette institution, celui-ci a été constaté par l'analyse des travaux préparatoires des Constitutions de 1961 et 1982 ainsi que l'exposé des motifs. C'est pour cela que le but de l'établissement de cette institution se dépiste en fait par la méthode d'une interprétation historique.

La deuxième partie de cette étude a été consacré aux décrets lois établis durant la période de la Constitution de 1982. Cette partie est constitué de deux sous parties, "les décrets lois établis en période ordinaire" et les décrets lois établis en période extraordinaire". Par conséquent la Constitution de 1982 a instauré les décrets lois établis en période ordinaire et extraordinaire dans des dispositions différentes et les a soumis à des fondements différents.

Le processus constitutionnel relatif aux décrets lois établis en période ordinaire; est constitué des étapes de la loi d'habilitation, de l'établissement d'un décret lois en vertu d'une loi d'habilitation et de l'adoption ou l'abrogation des décrets lois par la Grande Assemblée Nationale de Turquie. Donc les décrets lois établis en période ordinaire sont étudié en trois sous parties : "la loi d'habilitation", " le décret-loi" et " la loi d'abrogation ou d'adoption".

Les décrets lois établis en période ordinaire doivent s'appuyer à une loi d'habilitation. C'est pour cela que dans cette partie la loi d'habilitation fait l'objet d'une analyse primaire, ainsi le caractère juridique de cette relativité et les éléments de la loi d'habilitation sont pris en main. Quant au pouvoir d'établir un décret-loi, celui-ci est prévu généralement par l'article 87 de la Constitution, et spécialement par l'article 91. C'est pour cela que les caractéristiques de ces éléments et celles de la loi d'habilitation sont constaté par la prise en considération du rapport entre la disposition générale et spéciale.

À la suite de la matière relative à la loi d'habilitation, il y a l'analyse des décrets lois qui doivent s'appuyer à une loi d'habilitation. Ici l'objet des décrets lois ont été premièrement déterminé autrement dit ce sont les domaines qui peuvent être établis par un décret-loi qui ont été déterminé. Ainsi les articles 91 et 163 de la Constitution prévoient des limites relatives aux domaines qui peuvent être établis par les décrets lois. Toutefois, plusieurs dispositions de la Constitution prévoient les sujets qui doivent être établis par une loi mais aussi s'ils doivent être établis par un décret-loi. Enfin, sous cette partie les décrets lois sont analysés du point de vue de leur forme et de leur procédure ainsi le constat des règles de procédures et de forme est fait.

La dernière étape de l'établissement des décrets lois en période ordinaire est de l'adoption ou l'abrogation des décrets lois par la Grande Assemblée Nationale de Turquie. Sous cette partie la présentation et la délibération des décrets lois à la Grande Assemblée Nationale de Turquie et l'opération d'abrogation ou d'adoption par la Grande Assemblée Nationale de Turquie avec la notion juridique sont conçus.

Quant à l'établissement des décrets lois en période extraordinaire sont prévu non pas dans les articles 87 et 91 de la Constitution mais dans ses articles 121 et 122. Selon ces dispositions, les décrets lois établis en période extraordinaire ne doivent pas être basés sur une loi d'habilitation. C'est pour cela que décrets lois établis en période extraordinaire sont examiné sous deux sous parties intitulées "les décrets lois" et "loi d'abrogation et d'adoption" qui exclurent l'intitulé "la loi d'habilitation".

La troisième partie de cette étude est consacrée à l'examen du contrôle juridictionnel de ces décrets lois. Cette partie similairement à la deuxième partie est constituée de deux sous parties : "le contrôle juridictionnel des décrets lois établis en période ordinaire" et "le contrôle juridictionnel des décrets lois établis en période extraordinaire". Le but en général est de déterminer la jurisprudence et l'orientation de la Cour Constitutionnelle concernant le contrôle juridictionnel des décrets lois.

Dans la sous partie concernant les décrets lois établis en période ordinaire; l'organe de contrôle, les voies de contrôle, la portée de ce contrôle ainsi que les étapes de contrôle sont examinés. Le contrôle juridictionnel des décrets lois établis en période ordinaire est donc de la compétence de la Cour Constitutionnelle. La Cour doit contrôler par la voie de recours en annulation ou par la voie d'appel la constitutionnalité dans la forme et dans le fond de ces décrets lois.

Le contrôle juridictionnel des décrets lois est un contrôle composé de trois aspects mais ayant seulement deux étapes. La première étape, se constitue du contrôle de conformité du décret-loi présumé contraire à la constitution par rapport à la loi d'habilitation dont il s'appuie. Et la deuxième étape est le contrôle de conformité par rapport à la Constitution. Quant aux aspects de ce contrôle, il se compose du contrôle de constitutionnalité de la loi d'habilitation donnant vie au décret-loi, le contrôle de conformité du décret-loi à cette loi d'habilitation et dernièrement le contrôle de constitutionnalité du décret-loi.

Le contrôle de conformité par rapport à la loi d'habilitation est variable selon si cette dernière est conforme à la Constitution ou non. Ainsi, selon la jurisprudence de la Cour Constitutionnelle le fait que la loi d'habilitation soit contraire à la Constitution engendre un manque de base constitutionnel pour le décret-loi. C'est pour cela que dans l'étape de contrôle de conformité de la loi d'habilitation, ce contrôle de constitutionnalité s'effectue d'abord pour la loi d'habilitation. Ici, a été réalisé l'étude du contrôle juridictionnel des éléments de la loi d'habilitation et les conditions d'habilitation de la jurisprudence de la Cour qui sont " la gravité, la nécessité et la célérité" ainsi que la modification de cette jurisprudence. Ainsi l'effet

de l'inconstitutionnalité de la loi d'habilitation sur le décret-loi est évalué. Suite à cette évaluation, le contrôle de conformité du décret-loi par rapport à la loi d'habilitation conforme à la Constitution est pris en main. Enfin les décrets lois ont aussi été examiné du point de vue de leur contrôle de constitutionnalité et le contenu concernant le contrôle dans la forme et dans le fond a été déterminé.

Quant aux décrets lois établis en période extraordinaire, contrairement aux décrets lois établis en période normale, ils ne sont pas contrôlé par la Cour Constitutionnelle. En effet, selon l'article 148 de la Constitution les décrets lois établis en temps de guerre, en état d'urgence ou en période de crise ne peuvent pas être contrôlés ni dans le fond ni dans la forme par la Cour Constitutionnelle.

Cependant parallèlement à l'article 148, la Cour précise que le caractère juridique d'un texte présumé inconstitutionnel sera déterminé par elle-même et qu'elle n'est pas tenue par le nom du texte qui a été attribué par l'exécutif et le législateur. Donc, la Cour effectue un contrôle malgré l'interdiction de contrôle de ces décrets lois établis en période extraordinaire et présumé inconstitutionnel afin de déterminer s'il sont vraiment titulaire des caractéristiques d'un décret-loi et la Cour peut décider que ces dispositions ayant fait l'objet de contrôle de constitutionnalité ne seront pas qualifié comme décret-loi. Enfin dans cette sous partie la jurisprudence de la Cour Constitutionnelle a été évalué.

Quant à la partie conclusion de cette étude, elle a été clôturée par l'évaluation des nouvelles découvertes. Cette partie contient quelques conseils et suggestions concernant les incidents relatifs aux décrets lois. Ainsi les modifications de la jurisprudence de la Cour et les effets de ces modifications sur les décrets lois sont évalués. Enfin dans la partie appendices de ce mémoire il y a un partage de quelques informations sur tous les décrets lois et lois d'habilitations établis jusqu'à présent sous la présentation de deux tableaux un "tableau sur les décrets lois" et "tableau sur les lois d'habilitations".

ABSTRACT

The subject of this study is the decrees having the force of law and their judicial review in accordance with the Turkish Constitution of 1982. In the first chapter of this study, the decree having the force of law and its introduction to the judicial system of Turkey is examined as a legal institution and an act. The second chapter of this study is the part of the regulations of the decrees having the force of law in the era of the Constitution of 1982. In the third chapter, the judicial review of the decrees is finally analyzed.

The institution of the decree having the force of law regulated by the Constitution of 1961 (as amended on October 20, 1971: 1488), is replaced with some amendments by the Constitution of 1982 and it has become a matter of debate in many aspects up to the present. However, this institution could not be put into practice effectively in the era of the Constitution of 1961. As a matter of fact, the number of the decrees issued between the years of 1971 and 1980 is just 34.

As to the era of the Constitution of 1982, this institution put into practice effectively in some periods, whereas it lost its effect in other periods neither. The number of the decrees issued between the years of 1980 and 2001 reached up to 488, unlike not a single decree issued between the years of 2002 and 2010. Actually, this institution which had not been used since the Decree issued on 4th July, 2001, came to the fore by means of the (Empowering) Law No 6223 dated on 6 April, 2011 and this initiated new discussions on the decrees having the force of law.

In the first chapter of this study, the institution of the decree having the force of law is examined in general. In this chapter, the decree having the force of law is examined not only in the light of the conceptual and executional approach but also in the light of historical approach. The concept of the decree having the force of law is

defined as an act in law and act of the decree having the force of law is analyzed in terms of the conditions and the legal nature. The decree having the force of law is compared with other acts in law which can be confused with itself in the pursuit of these examinations. In this way, the limits and the scope of this study is specified to some extent. After this specification, the decree having the force of law is examined in the light of the historical approach and the pre-decree having the force of law era, the reasons to regulate the decree having the force of law in the judicial system of Turkey and this institution's introduction to this system are examined one by one. As a consequence, the institution of the decree having the force of law is turned out to be the result of the efforts to strengthen the executive. Besides, the aim to regulate this institution is tried to determine by researching the "preparatory work" (*travaux préparatoires*) and the preambles of the provisions of the Turkish Constitutions. Consequently, the aim to regulate this institution is fundamentally tried to reveal by adopting the historical method.

The second chapter is the part of the legal arrangements of the decrees having the force of law, made in the era of the Constitution of 1982. This chapter consists of two main topics as "the decrees having the force of law issued during normalcy" and "the decrees having the force of law issued during states of emergency". As a matter of fact, the Constitution of 1982 regulates "the decrees having the force of law issued during normalcy" and "the decrees having the force of law issued during states of emergency" in different constitutional provisions and subjects them to different principles.

The constitutional process relating to the decrees having the force of law issued during normalcy is comprised of the steps in succession: the empowering law, the issuing of decrees having the force of law and the approving or rejection of the decrees having the force of law issued by the Turkish Grand National Assembly (TGNA). Therefore, the decrees having the force of law issued during normalcy is examined under the headings as "the empowering law", "the decree having the force of law" and "the rejection or approving law".

The decrees having the force of law issued during normalcy shall be primarily based on an empowering law. Accordingly, the empowering law is initially examined in this chapter. Therefore, the legal nature of authorization to enact decrees having the force of law and the elements of the empowering law are evaluated. This authorization is not only regulated generally under the article 87 but also regulated specially under the article 91 of the Constitution. For this reason, the elements of the empowering law with the characteristics of them are tried to determine by taking into account the general provision-special provision connection.

Subsequently, the decrees having the force of law are examined. The subject of the decrees having the force of law, in other words, the scope of regulation by the decrees having the force of law is set out here primarily. As a matter of fact, the article 91 and 163 of the Constitution explicitly impose some limitations on the scope of regulation by the decrees having the force of law. Furthermore, whether the decrees having the force of law can regulate the subjects which shall be regulated by the law is also discussed. In the end, the decrees having the force of law are also examined in terms of the procedural issues and the rules of procedure to be pursued while issuing the decrees having the force of law are determined.

The last step of the constitutional process of the decrees having the force of law issued during normalcy is the approving or rejection of them by the TGNA. Under this heading, the submittal of the decrees having the force of law to the TGNA, the discussion of these decrees there, the approving or rejection of them by the TGNA and the legal nature of the approving or rejecting acts are discussed separately.

The decrees having the force of law issued during states of emergency are not regulated in the article 87 or 91 but regulated in the article 121 and 122 of the Constitution. Accordingly, the decrees having the force of law issued during states of emergency shall not be based on any empowering law. Therefore, the decrees having the force of law issued during states of emergency are examined under the just “the decree having the force of law” and “the rejection or approving law” headings, not the “empowering law”.

In the third chapter, the judicial review of the decrees having the force of law is examined. This chapter consists of two main topics in a similar way with the second chapter as “the judicial review of the decrees having the force of law issued during” and “the judicial review of the decrees having the force of law issued during states of emergency”. It is aimed to determine the jurisprudence and the tendency of the Constitutional Court in general by the judicial review of the decrees having the force of law.

Under the heading of “the judicial review of the decrees having the force of law issued during normalcy”, the organ of judicial review, the way of judicial review and the steps of judicial review are clarified. Accordingly, the decrees having the force of law issued during normalcy can be reviewed by the Constitutional Court. The Constitutional Court have been examining the constitutionality, in respect of both form and substance, of the decrees having the force of law.

The judicial review of the decrees having the force of law is comprised of not only three-aspects but also two-stage. The first stage of the judicial review is to examine whether the provisions of the decrees having the force of law alleged unconstitutionality are in conformity with the empowering law based on. The second stage of the judicial review is to examine the constitutionality of these provisions. As far as the aspects of the judicial review is concerned, it is comprised of the constitutionality of the empowering law based on, the conformity of the decrees having the force of law to the empowering law based on and the constitutionality of these decrees.

The judicial review of the conformity of the decrees to the empowering law based on can be varied by the constitutionality or unconstitutionality of the empowering law. According to the jurisprudence of the Constitutional Court, the unconstitutionality of the empowering law comes to mean that the decrees having the force of law have no constitutional foundation. Consequently, at the stage of the conformity to the empowering law, the constitutionality of the empowering law is illuminated primarily. The elements of the empowering law and the significance, necessity, urgency jurisprudence as to the conditions of the authorization to enact the decrees with change of this jurisprudence are examined. Furthermore, the impact of

the unconstitutionality of empowering law on the validity of the decrees having the force of law is evaluated. Afterwards, the conformity of the decrees to the empowering law which is not unconstitutional is discussed. Finally, the decrees of having the force of law are examined from the point of the judicial review of constitutionality and it is tried to determine the scope of this review in respect of both form and substance.

The decrees having the force of law issued during states of emergency, unlike the decrees having the force of law issued during normalcy, shall not be examined by the Constitutional Court in principle. In accordance with the article 148 of the Constitution, no action shall be brought before the Constitutional Court alleging unconstitutionality as to the form or substance of decrees having the force of law issued during a state of emergency, martial law or in time of war.

Notwithstanding the article 148 of the Constitution, the Constitutional Court has declared that the Court determines itself the legal nature of the text alleged unconstitutionality and the Court cannot be tied to the name of this text given by the legislative or executive organs. For this reason, the Constitutional Court has reviewed the decrees having the force of law issued during states of emergency, which are alleged unconstitutionality in respect of whether they have the legal characteristic of the decrees having the force of law issued during states of emergency or not. As a result of this review, the Constitutional Court has declared that some of the provisions of these decrees have not the legal characteristic of the decrees having the force of law issued during states of emergency. Finally, under this heading, this jurisprudence of the Constitutional Court is discussed.

In the conclusion section, the study comes to an end by evaluating the findings discovered. In this section, some solutions to the problems relating to the decrees having the force of law are offered and the changes of the jurisprudence of the Constitutional Court are evaluated with the effect of these changes to the decrees having the force of law. Finally, all the decrees having the force of law and all the empowering laws issued up to the present are submitted for the readers by the decrees having the force of law table and the empowering laws table in the appendix section.

GİRİŞ

Kanun hükmünde kararname kurumu, 1982 Anayasası'nın 87, 91, 121 ve 122'nci maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 87 ve 91'inci maddeleri olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri, 121 ve 122'nci maddeleri ise olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri düzenlemektedir. Dolayısıyla “1982 Anayasası'na Göre Kanun Hükmünde Kararnameler ve Yargısal Denetimi” başlıklı bu çalışmada da olağan ve olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ile bu kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi ele alınacaktır.

Türk hukukunda ilk kez 1961 Anayasası'nda değişiklik yapan 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı Kanun ile düzenlenen kanun hükmünde kararname kurumu, bazı değişiklikler ile 1982 Anayasası'nda da düzenlenmiş ve düzenlendiği günden bugüne dek birçok açıdan tartışma konusu olmuştur. 4 Temmuz 2001 tarih ve 631 sayılı KHK'nın çıkarılmasından bu yana uzun süre kullanılmamış olan bu kurum, 6 Nisan 2011 tarih ve 6223 sayılı Yetki Kanunu ile tekrar gündeme gelmiş ve 2011 yılında yayımlanan kanun hükmünde kararnameler ile birlikte yeniden etkinlik kazanarak, farklı tartışmalara neden olmuştur.

Kanun hükmünde kararname kurumu, düzenlendiği günden bugüne dek birçok eserde ayrıntısı ile incelenmiş ve incelenmeye devam edilen bir kurumdur. Bu konu üzerine yapılmış incelemeler, kanun hükmünde kararnamelere ilişkin yoğun bir bilgi birikimi ve yüksek bir bilgi dağarcığı inşa edilmesini de sağlamıştır. Şüphesiz yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma da doktrinde ortaya çıkan bu yoğun bilgi birikiminin üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın esas amacı, kanun hükmünde kararnamelere ilişkin bu yoğun bilgi birikimi ve yüksek bilgi dağarcığına bir nebze de olsa katkıda bulunabilmektir.

Kanun hükmünde kararname kurumu, her ne kadar doktrinde birçok hukukçu ve bilim insanı tarafından farklı dönemlerde inceleme konusu yapılmışsa da bu kurumun her dönem aynı etkinlikte kullanıldığını iddia etmek mümkün değildir. Nitekim 1961 Anayasası döneminde çok etkin bir uygulama alanı bulmayan bu kurum; 1982 Anayasası döneminin bazı zamanlarında çok etkin bir uygulama alanı bulmuşken, diğer bazı zamanlarında ise bu etkinliğini oldukça yitirmiştir.

Gerçekten de 1971-1980 yılı aralığında yalnızca 34 adet kanun hükmünde kararname yayımlanırken, 1980-2001 yılı aralığında yayımlanan kanun hükmünde kararname sayısı 488'i bulmuş; 2002-2010 yılı aralığında ise tek bir kanun hükmünde kararname bile çıkarılmamıştır. Nihayet 6 Nisan 2011 tarih ve 6223 sayılı Yetki Kanunu'nun yayımlanmasının ardından, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ile birlikte bu kurum, yeniden güncellik kazanmış ve farklı tartışmalara neden olmuştur.

Şüphesiz kanun hükmünde kararname kurumunun yeniden güncellik kazanması, bu konunun seçiliş sebebini oluşturması bakımından da yadsınamaz bir etkiye sahiptir. Ancak bu konunun seçilmesinin tek nedeni, kanun hükmünde kararname kurumunun yeniden etkin bir uygulama alanına kavuşması değildir. Nitekim kanun hükmünde kararnamelerin tekrar güncellik kazanmasının yanında Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnameleri doğrudan ilgilendiren eski ve köklü bir içtihadını da değiştirmiş bulunmaktadır. Gerçekten de Mahkeme, on yılı aşkın süredir kullandığı "önemlilik, zorunluluk ve ivedilik" içtihadını, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı kararı ile değiştirmiş bulunmaktadır¹.

Sonuç olarak kanun hükmünde kararname kurumunun tekrar güncellik kazanması ve Anayasa Mahkemesinin içtihat değiştirmesi ile kanun hükmünde kararnameler ve yargısal denetimi, tekrar gündeme oturmuştur. Bu çalışmanın yapılmasının nedeni de kanun hükmünde kararnameler ile yargısal denetiminin güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesi ihtiyacıdır. Çalışmanın yapılmasının amacı ise doğal olarak kanun hükmünde kararnameler ile yargısal denetiminin güncel gelişmelerden nasıl etkilenebileceğini ortaya koymaya çalışmaktır. Nihayet çalışmanın önemi, güncel gelişmelerin değerlendirilmesi ile geleceğe ışık tutabilme

---

¹ Bkz.: Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2119-2120.

arzusundan gelmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, 6223 sayılı Yetki Kanunu'na dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri hali hazırda Anayasa'ya uygunluk açısından denetlemeye de devam etmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın birinci bölümünde, “*Kanun Hükmünde Kararname Kavramı ve Hukukumuzda Girişi*” başlığı altında, genel olarak kanun hükmünde kararname kurumu ele alınmıştır. Bu bölümde kanun hükmünde kararname; kavramsal ve işlemsel yaklaşım ile tarihsel yaklaşım ışığında incelenmiştir. Kavramsal açıdan kanun hükmünde kararname, hukuki bir işlem olarak tanımlanmıştır. İşlemsel açıdan ise bu işlem türünün koşulları ile hukuki niteliği değerlendirilmiştir. Ardından bu işlem türü, kavramsal açıdan karıştırılabilecek diğer işlem türleri ile karşılaştırılmıştır. Bölümün ikinci alt başlığı ise kanun hükmünde kararnamelerin tarihsel yaklaşım ışığında değerlendirilmesine ayrılmıştır. Bu başlık altında; kanun hükmünde kararname öncesi dönem, kanun hükmünde kararnamenin hukukumuzda düzenlenme nedenleri ve kanun hükmünde kararnamenin hukukumuzda girişi ayrı ayrı ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, “*1982 Anayasası'na Göre Kanun Hükmünde Kararnameler*” başlığı altında, 1982 Anayasası döneminde kanun hükmünde kararnamelere ilişkin getirilen düzenlemeler ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bu bölüm, “olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler” ile “olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler” olmak üzere iki ayrı alt başlıktan oluşmaktadır. Nitekim 1982 Anayasası da olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ile olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri ayrı hükümlerde düzenlemiş ve bu kararnameleri farklı esaslara tabi tutmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise “*Kanun Hükmünde Kararnamelerin Yargısal Denetimi*” başlığı altında, kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi incelenmiştir. Bu bölüm de “olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi” ile “olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi” olmak üzere iki ayrı alt başlıktan oluşmaktadır. Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi ile genel olarak, Anayasa Mahkemesinin içtihat ve eğilimlerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME KAVRAMI VE HUKUKUMUZA GİRİŞİ

I. KAVRAMSAL VE İŞLEMSEL YAKLAŞIM

A) Kavram

1. Terminoloji

Türk anayasa hukukunda “kanun hükmünde kararname” (KHK) kavramını açıklamak için öncelikle bu kavramı karşılayan terimlere değinmek gerekir². Nitekim kanun hükmünde kararname kavramını karşılamak amacıyla 1961 Anayasası ile 1982 Anayasası metinlerinde daima “*kanun hükmünde kararname*” terimi tercih edilmiş ise de doktrinde “*kanun kuvvetinde kararname*”, “*kanun niteliğinde kararname*”, “*kanun gücünde kararname*” veya “*yasa gücünde kararname*” gibi terimlerin de kullanıldığı görülmüştür³. Yaşanan bu terim karmaşası ise kavramın hukukumuzda girdiği ilk zamanlarda ortaya çıkmıştır. Bugün itibariyle doktrinde ve uygulamada kavramı karşılamak amacı ile artık “*kanun hükmünde kararname*” terimi tercih edilmektedir⁴. Dolayısıyla bu çalışmada da bu terim tercih edilmiştir.

---

² “Terim” ile “kavram” farklı anlama gelirler. Nitekim terim, “*bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime...*”; kavram ise “*bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı; nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım, mefhum, konsept, nosyon...*” anlamına gelir (Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, 11. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1358, bkz.: kavram; s. 2330, bkz.: terim). Dolayısıyla “kanun hükmünde kararname” kavramı da bu kavramı karşılayan tüm terimlerin ötesinde, bu terimleri ortak bir ad altında toplayan genel bir tasarım olarak tanımlanabilir.

³ Krş.: Vakur Versan, “Kanun Niteliğinde Kararname”, **Milliyet Gazetesi**, 26 Eylül 1971, s. 2; Ali Gevgilli, “Kanun Gücünde Kararlar İle Yönetilen Toplum”, **Milliyet Gazetesi**, 5 Temmuz 1974, s. 9; A. Şeref Gözübüyük/ Cahit Tutum, “Yasa Gücünde Kararnameler”, **AİD**, C. 8, Sy. 1, 1975, s. 3-7; Cem Eroğul, **Anatüzeğe Giriş**, 10. Baskı, Ankara: İmaj, 2009, s. 291 vd.; H. Elvend Kantar, **Kanun Kuvvetinde Kararname**, Ankara: Şanal, 1976.

⁴ Necmi Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi**, İstanbul: Beta, 1996, s. 44.

2. Tanım

Kanun hükmünde kararname kavramı, 1961 ve 1982 Anayasası metinlerinde tanımlanmış değildir. Doktrinde ise birçok yazar tarafından değişik tanımlar yapılmıştır. Her iki Anayasa dönemindeki düzenlemelerin bir takım farklılıklar içermesi sebebiyle bu tanımları dönemselsel olarak incelemek yerinde olur.

a) 1961 Anayasası Dönemi

1961 Anayasası döneminde yapılan tanımların, 1982 Anayasası dönemindekilere nazaran kanun hükmünde kararname kavramının niteliklerini eksiksiz olarak belirtme amacını taşımaktan uzak kaldığı görülmektedir⁵. Bu dönemde bu ihtiyacı karşılayan bir tanım, Erdoğan Teziç tarafından yapılmıştır. Dolayısıyla bu dönemde yapılan diğer bazı tanımlar da ister istemez bu tanıma benzemek zorunda kalmıştır. Yazara göre “*Kanun kuvvetinde kararnameler, yasama organının, bir kanunla, belli konularda yürütmeye verdiği geniş düzenleme yetkisi üzerine Bakanlar Kurulunca çıkarılan kararnamelerdir*”⁶.

Aynı dönemde daha farklı bir tanım ise Şeref Ünal tarafından yapılmıştır. Yazara göre kanun hükmünde kararname: “*Hükümetin bir anayasa hükmüne veya herhangi bir yetki kanununa dayanarak ve bazı hallerde böyle bir yetki kanunun da olmaksızın çıkardığı kararnamelerdir*”⁷. Ancak bu tanım 1961 Anayasası ile bağdaşmamaktadır. Çünkü bu dönemde, Bakanlar Kurulunun olağanüstü haller de

⁵ Nitekim “tanım”, “*bir kavramın niteliklerini eksiksiz olarak belirtme veya açıklama, tarif*” demektir (Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük...**, s. 2291, bkz.: tanım). Dolayısıyla kanun hükmünde kararname kavramı hakkındaki açıklamaların “tanım” olarak nitelendirilebilmesi, bu kavramın niteliklerini eksiksiz olarak belirtme amacı taşımalarına bağlıdır. Örneğin Lûtfi Duran’a göre kanun hükmünde kararname: “*Türkiye’nin II. Cumhuriyet anayasal sistemiyle pek de bağdaşmayan kendine özgü bir düzenleyici genel işlem türüdür*” (Lûtfi Duran, “Kanun Hükmünde Kararname (KHK)”, **AİD**, C. 8, Sy. 2, 1975, s. 4). Sonuç olarak yazarın bu açıklamalarında, kavramın düzenleyici işlem niteliği belirtilmiş fakat “*kendine özgü*” diğer niteliklerine yer verilmemiştir.

⁶ Erdoğan Teziç, “Yasama Yetkisi ve Kanun Hükmünde Kararnameler”, **AİD**, C. 5, Sy. 1, 1972, s. 8. Nuh Kibar’ın tanımı da Erdoğan Teziç’in tanımı ve Lûtfi Duran’ın açıklamalarının âdeta bir araya getirilmiş hâli gibidir: “*Yasama organının, bir yetki kanunu ile belli konularda, yürütme organına verdiği geniş düzenleme yetkisine dayanılarak, Bakanlar Kurulunca yapılan genel ve düzenleyici nitelikteki işlemlere ‘kanun hükmünde kararname’ denir*” (Nuh Kibar, “Türk Hukukunda Kararname (Kanun Hükmündeki Kararnameler Dahil)”, **İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler III**, Ankara: Danıştay Başkanlığı, 1980, s. 294).

⁷ Şeref Ünal, “Mukayeseli Hukukta Kararname Mefhumu ve Tatbikatı”, **AD**, Yıl: 62, Sy. 10, 1971, s. 662.

dâhil hiçbir dönemde yetki kanunu olmaksızın kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi bulunmamaktadır⁸.

Kavramın niteliklerini farklı şekillerde açıklayan bir diğer tanım ise H. Elvend Kantar tarafından yapılmıştır: “*Kanun kuvvetinde kararname, yasama organı tarafından verilen teşriî tevkil yetkisine dayanarak ve bunda belirtilen yetki ile sınırlı olmak üzere bazı sahalarda, yürütme organınca Parlâmento tarafından yapılan kanun kuvvetinde, tanzim ve çıkarılan kararname olmaktadır*”⁹.

Sonuç olarak 1961 Anayasası döneminde kanun hükmünde kararname, genel hatları itibariyle yasama organı tarafından verilen yetkiye dayanılarak yürütme organı tarafından (Bakanlar Kurulu) çıkarılan düzenleyici işlem türü olarak tanımlanmıştır.

b) 1982 Anayasası Dönemi

1982 Anayasası dönemindeki tanımların birçoğu, kanun hükmünde kararname kavramının niteliklerini eksiksiz olarak belirtme amacı taşımaktadır. Nitekim tanımında bu amacı taşıdığı görülen Erdoğan Teziç, 1961 Anayasası döneminde yaptığı tanımı 1982 Anayasası’na göre şöyle uyarlamıştır: “*Kanun hükmünde kararname (KHK), yasama organının bir kanun ile verdiği yetki üzerine, Bakanlar Kurulunun, yürürlükteki kanunları değiştiren işlemleridir*”¹⁰.

Böylelikle yazar, 1961 Anayasası döneminde yaptığı tanımda şu değişiklikleri yapmış olmaktadır: Yasama organı tarafından Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini, “*belli konularda*” verilen “*geniş düzenleme yetkisi*” olarak tanımlamaktan vazgeçmiş, kanun hükmünde kararname işlemini “*yürürlükteki kanunları değiştiren işlemler*” olarak tanımlamıştır¹¹.

⁸ 1961 Anayasası’nın düzenlemesinin aksine, diğer bazı ülkelerin anayasaları ise yürütme organlarına benzer yetkileri tanımıştır (Misket Yılmaz, “Türk Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname”, **Bülent Nuri Esen’e Armağan**, Ankara: AÜHF, 1977, s. 519). Öte yandan 1982 Anayasası ile bu tanımdakine benzer bir düzenleme getirilmiştir.

⁹ Kantar, **op. cit.**, s. 16.

¹⁰ Erdoğan Teziç, **Anayasa Hukuku**, 13. Baskı, İstanbul: Beta, 2009, s. 29.

¹¹ Belirtmek gerekir ki yazarın bu tanımı, şüphesiz 1982 Anayasası’nda düzenlenen olağanüstü kanun hükmünde kararnameleri içermez. Çünkü bu tür kararnamelerin çıkarılmaları için yasama organının

Genel olarak Erdoğan Teziç'in tanımından yola çıkan Burhan Kuzu'ya göre kanun hükmünde kararname, “*yasama organının konu, süre ve amacı belirleyen bir yetki kanunu ile verdiği yetkiye veya doğrudan doğruya Anayasa'dan aldığı yetkiye dayanarak, Devlet Başkanının veya Hükümetin çıkardığı maddi anlamda kanun gücüne sahip, parlamentonun tasdiki ile şekli ve organik anlamda kanun gücünü kazanacak olan kararnameler*”¹² şeklinde tanımlanmıştır. Şüphesiz bu tanım da 1982 Anayasası'nda düzenlenen kanun hükmünde kararname kavramından çok, çeşitli ülkelerdeki düzenlemeler göz önüne alınarak yapılmıştır¹³. Nitekim 1982 Anayasası hükümlerine göre cumhurbaşkanının tek başına kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi bulunmamaktadır.

Necmi Yüzbaşıoğlu ise kavramı, Burhan Kuzu'nun aksine 1982 Anayasası hükümlerine sadık kalarak tanımlamıştır: “*Yasama organının, özel içerikli bir kanunla verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ve yayımlandıkları gün T.B.M.M.' ne sunulmaları zorunlu olan, Bakanlar Kurulu'nun yürürlükteki kanunları değiştiren işlemleridir*”¹⁴.

Nihayet Kemal Gözler de diğer bazı yazarlar gibi 1982 Anayasası'nın hükümlerine sadık kalmış ve kavramı şöyle tanımlamıştır: “*Kanun hükmünde kararname, bakanlar kurulunun yasama organından veya anayasadan doğrudan doğruya aldığı sınırlı bir yetkiye dayanarak yaptığı, daha sonra yasama organının denetimine tâbi olan ve normlar hiyerarşisinde kanun düzeyinde yer alan bir düzenleyici işlemidir*”¹⁵.

Sonuç olarak doktrinde yapılan tüm bu tanımları kapsayan bir tanım yapabilmek hemen hemen olanaksızdır. Kaldı ki yapılan her bir tanımın, Anayasalardaki kanun hükmünde kararname hükümleriyle birebir örtüştüğü de söylenemez. Yine de doktrindeki tanımlar ile özellikle 1982 Anayasası hükümleri göz önüne alınarak bu kavram şöyle tanımlanabilir:

---

yetki vermesine gerek yoktur. Nitekim yazar da bu tanımını “*Olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler*” başlığı altında yapmıştır.

¹² Burhan Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler**, İstanbul: Üçdal, 1985, s. 132.

¹³ **Ibid.**, s. 133.

¹⁴ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 46.

¹⁵ Kemal Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi**, Bursa: Ekin, 2000, s. 2.

Kanun hükmünde kararname, yasama organınca çıkarılan yetki kanunu veya istisnai olarak böyle bir yetki kanunu olmaksızın doğrudan anayasa tarafından verilen sınırlı bir yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan, yayımlandıkları gün yasama organının denetimine sunulması zorunlu olan ve hukuki gücü kanun seviyesinde olan işlem türüdür.

B) İşlem

1. Koşullar

Yukarıda kanun hükmünde kararname kavramı, hukuki bir işlem türü olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla kanun hükmünde kararname işleminin koşulları, bu tanımdan yola çıkılarak belirlenebilir. Sonuç olarak bir hukuki işlemin yukarıda tanımlandığı anlamda “kanun hükmünde kararname” olarak nitelendirilebilmesi, asgari olarak aşağıdaki koşulları karşılamaına bağlı olacaktır¹⁶:

a) Bakanlar Kurulu Tarafından Çıkarılma

Hukuki bir işlemin, kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılması gerekir¹⁷. Nitekim 1961 ve 1982 Anayasalarında bu yetki Bakanlar Kuruluna tanınmıştır. Öte yandan 1982 Anayasası’nda, 1961 Anayasası’ndan farklı olarak olağan ve olağanüstü dönemlerde çıkarılmak üzere iki ayrı kanun hükmünde kararname işlemi düzenlenmiştir¹⁸. 1982 Anayasası’na göre olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler Bakanlar Kurulu; olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ise cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılır¹⁹. Başka bir deyişle, hem 1961 Anayasası hem de 1982 Anayasası döneminde kanun hükmünde kararnameler, Bakanlar Kurulu iradesi olmaksızın çıkarılamamaktadır.

¹⁶ Kuzu, *Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...*, s. 133; Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 2-4.

¹⁷ Gözler, *ibid.*, s. 2.

¹⁸ Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...*, s. 67.

¹⁹ Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 2.

b) Bakanlar Kurulunun Yetkilendirilmesi

Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarabilmesi için onun ayrıca yetkilendirilmesi gerekir. Bakanlar Kurulu, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yetkili kılınabileceği gibi, araya hiçbir organ girmeksizin anayasa tarafından da yetkilendirilebilir²⁰. Nitekim bu yetkilendirme, olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler için Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yetki kanunu ile yapılırken; olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler için ise böyle bir yetki kanunu olmaksızın doğrudan Anayasa tarafından yapılmaktadır²¹.

c) Sınırlandırılmış Yetkilendirme: Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi

Bakanlar Kurulu tarafından yapılan hukuki bir işlemin kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilebilmesi, bu yetkinin sınırlandırılmasına da bağlıdır²². Nitekim Bakanlar Kurulu tarafından kullanılan ancak sınırlandırılmamış bir yetki, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi olarak değil, yasama yetkisi olarak nitelendirilebilir²³. Gerçekten de olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerde Bakanlar Kurulunun bu yetkisi, yetki kanunu ve Anayasa ile sınırlandırılırken²⁴; olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerde ise cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun bu yetkisi, olağanüstü hal veya sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konular ile sınırlandırılmıştır²⁵.

²⁰ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 133; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 3.

²¹ Gözler, **ibid.**, s. 2-3.

²² Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 133; Gözler, **ibid.**, s. 3.

²³ Gözler, **ibid.**

²⁴ Bkz.: **Infra**, s. 44 vd.

²⁵ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 3. bkz.: **Infra**, s. 73 vd.

d) Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulma

Hukuki bir işlemin kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilebilmesi, bu işlemin Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmasına da bağlıdır²⁶. Gerçekten de hem olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler²⁷ hem de olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetimine sunulmaktadır²⁸.

2. Hukuki Nitelik

Kanun hükmünde kararnamenin koşullarından ayrı, hukuki niteliğinin belirlenmesi de oldukça önemlidir. Nitekim kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi, öncelikle bu işlemin hukuki niteliği göz önüne alınarak belirlenir²⁹. Öte yandan kanun hükmünde kararnamenin normlar hiyerarşisindeki yeri ile hukuki etkisi de yine onun hukuki niteliğine göre belirlenecektir³⁰. Bu nitelik, devletin hukuki işlemlerinin sınıflandırılması usulü kullanılarak belirlenmektedir. Dolayısıyla öncelikle bu işlemlerin nasıl sınıflandırıldığına kısaca değinmek gerekir.

a) İşlemlerin Sınıflandırılması

Geleneksel olarak devlet fonksiyonları, maddi ve şekli açıdan olmak üzere ikili bir sınıflandırma takip edilerek birbirlerinden ayrılmaktadır³¹. Dolayısıyla devlet fonksiyonları, aslında işlemlerin sınıflandırılmasıdır. Nitekim fonksiyonlar, işlemler sınıfından başka bir şey değildir³². Nihayet devlet fonksiyonları maddi ve şekli kriterine göre geleneksel olarak yasama, yürütme ve yargı fonksiyonu şeklinde üçe ayrılarak sınıflandırılmaktadır³³.

²⁶ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 133; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 3.

²⁷ bkz.: **Infra**, s. 62 vd.

²⁸ bkz.: **Infra**, s. 85 vd.

²⁹ Ergun Özbudun, "1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler", **Anayasa Yargısı**, C. 2, 1985, s. 227.

³⁰ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 49.

³¹ Charles Debbasch, et al., **Droit Constitutionnel et Institutions Politiques**, Paris: Economica, 1990, s. 27.

³² Georges Burdeau/ Francis Hamon/ Michel Troper, **Manuel Droit Constitutionnel**, 23. Baskı, Paris: LGDJ, 1993, s. 131.

³³ Kemal Gözler, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, C. I, Bursa: Ekin, 2011, s. 815.

Maddi kritere göre devletin hukuki işlemleri; işlemi yapan organın niteliği değil, işlemin “içsel niteliği” (*nature intrinsèque*) göz önüne alınarak tanımlanır³⁴. Buna göre maddi açıdan yasama işlemi, işlemi yapan organ dikkate alınmaksızın bir kural-işlem; idari işlem ise şart işlem veya sübjektif işlem niteliğindedir³⁵. Bu görüşe göre devletin hukuki işlemlerinin sınıflandırmasında şekli kriter değil, maddi kriter esas alınmalıdır. Çünkü aksi halde devletin hukuki işlemleri değil, organların işlemleri belirlenmiş olur³⁶.

Şekli kritere göre ise devletin hukuki işlemleri; içsel niteliklerine veya yöneldikleri amaca göre değil, bu işlemleri yapan organa ve işlemin yapılış usulüne göre sınıflandırılmalıdır³⁷. Buna göre yasama organı tarafından, yasama usulüne göre çıkarılan her karar “kanun”; idare veya yargı organları tarafından alınan kararlar da kanunların içeriği ile özdeş bile olsalar idari veya yargısal karar olarak nitelendirilmelidir³⁸.

b) Doktrin ve Anayasa Mahkemesinin Görüşü

Kanun hükmünde kararnamelerin düzenlendiği 1961 Anayasası'nın değişik 64'üncü maddesi ile 1982 Anayasasının 91'inci maddesi hükümleri arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan birincisi, 1961 Anayasası'nın değişik 64'üncü maddesinde düzenlenen kanun hükmünde çıkarma yetkisinin “*belli konularda*” verileceği ibaresinin, 1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinde yer almamasıdır. Doktrinde bu farklılık, Bakanlar Kuruluna verilecek yetkinin geniş tutulabileceğinin ilk belirtisi olarak yorumlanmıştır³⁹. İkinci ve daha önemli farklılık ise 1961 Anayasası'nın değişik 64'üncü maddesinde öngörülen, yetki kanununda yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi zorunluluğunun

³⁴ Léon Duguit, **Manuel de Droit Constitutionnel**, 4. Baskı, Paris: Ancienne Librairie Fontemoing, 1923, s. 88.

³⁵ Léon Duguit, **Traité de Droit Constitutionnel**, C. II, 3. Baskı, Paris: Ancienne Librairie Fontemoing, 1923, s.137.

³⁶ **Ibid.**, s. 136.

³⁷ Raymond Carré de Malberg, **Contribution à la Théorie générale de l'État**, C. I, Paris: Recueil Sirey, 1920, s. 268.

³⁸ **Ibid**: Bu görüşe göre özetle devletin hukuki işlemleri yasama, yürütme ve yargı işlemlerinden oluşur. Bu işlemleri ise yasama, yürütme ve yargı organları oluşturur. Bunun dışındaki tüm sınıflandırmalar pozitif anayasa hukukuna aykırı olacağından hukuki dayanaktan yoksun kalacaktır.

³⁹ Fazıl Sağlam, “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisinin Sınırları, Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar”, **Anayasa Yargısı**, C. 1, 1984, s. 264; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 50.

1982 Anayasası'nda yer almamış olmasıdır⁴⁰. Nihayet her iki Anayasa'nın kanun hükmünde kararnameleri düzenleyen hükümleri arasındaki bu ayrışma, işlemin hukuki niteliğine ilişkin değerlendirmeleri de etkilemiştir⁴¹.

Gerçekten de doktrinde bir görüşe göre kanun hükmünde kararnamenin hukuki niteliği, 1961 Anayasası döneminde organik açıdan yürütme, fonksiyonel açıdan düzenleyici işlem olarak nitelendirilirken⁴²; 1982 Anayasası döneminde ise organik açıdan yürütme, fonksiyonel açıdan yasama işlemi olarak nitelendirilmiştir⁴³. Öte yandan doktrinde kanun hükmünde kararnamenin hukuki niteliğini her iki Anayasa dönemi açısından fark gözetmeksizin, fonksiyonel açıdan yasama işlemi olarak nitelendiren görüşler de bulunmaktadır⁴⁴.

Bu görüşlerden ayrılan diğer bir görüşe göre ise kanun hükmünde kararnamenin hukuki niteliği, işlemin yasama organı tarafından denetlenmesinden önceki dönem ile sonraki dönem ayrılarak değerlendirilmelidir⁴⁵. Nihayet kanun

⁴⁰ Sağlam, *ibid.*

⁴¹ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 50.

⁴² Bu görüşe göre 1961 Anayasası döneminde Bakanlar Kurulu, kanun hükmünde kararname çıkarırken yetki kanununa sıkı sıkıya bağlıdır ve yürürlükteki kanun hükümlerinden yalnızca yetki kanununda açıkça gösterilen kanun hükümlerini değiştirebilmeye yetkilidir. Dolayısıyla Bakanlar Kurulu, yalnızca anayasaya değil, diğer kanunlara da aykırı hükümler getirmemek zorundadır (Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 30; Duran, "Kanun Hükmünde Kararname (KHK)", *op. cit.*, s. 4; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 57).

⁴³ Bu görüşe göre 1982 Anayasası döneminde Bakanlar Kurulu, yetki kanununun çizdiği sınırların belirlediği alan içinde kalmak şartıyla yürürlükteki kanun hükümlerinden artık dilediğini değiştirebilme yetkisine sahip kılınmış ve daha önce yasama organı tarafından kanun ile düzenlenmemiş konuları da düzenleyebilir hale gelmiştir (Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 30; Lûtfi Duran, "Düzenleme Yetkisi Özerk Sayılabilir Mi?", **İHİD**, Yıl 4, Sy. 1-3, 1983, s. 41-42, not 6; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi**, s. 57).

⁴⁴ Bu görüşe göre kanun hükmünde kararname, "*kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak*" unsurlarını içeren yasama yetkisinin kullanılmasıdır ve bu yetkinin yalnızca yetki kanununun sınırlarını çizdiği alanda kullanılabilmesi, onun yasama işlemi olarak nitelendirilmesine engel olmamalıdır (Özbudun, "1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler", *op. cit.*, s. 228-230). Benzer görüşte bkz.: Muammer Oytan, "Fransa, Almanya ve Türkiye'de Yasama Yetkisinin Devredilmesi ve Yürütme Organının Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi", **Onar Armağanı**, İstanbul: İÜHF, 1977, s. 595.

⁴⁵ Bu görüşe göre kanun hükmünde kararname, yasama organı tarafından kabul veya reddedilmesinden önceki dönemde organik ve fonksiyonel açıdan idari işlem; yasama organı tarafından kabul edilmesinden sonraki dönemde ise organik ve fonksiyonel açıdan yasama işlemi olarak nitelendirilmelidir (Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 385-387; Metin Günay, **İdare Hukuku**, 9. Baskı, Ankara: İmaj, s. 97). Benzer görüşte bkz.: Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 9-11: Yazara göre kanun hükmünde kararname, maddi kritere göre yasama işlemi; organik kritere göre yasama organı tarafından kabul veya reddedilmediği dönemde idari işlem olarak nitelendirilmelidir. Öte yandan yazara göre, kanun hükmünde kararnamenin yasama organı tarafından kabul edilmesiyle birlikte

hükmünde kararnamenin, aslında kategorize edilemez “kendine has” (*sui generis*) bir niteliğinin olduğu da savunulmuştur⁴⁶.

Doktrindeki baskın görüşe göre kanun hükmünde kararnamenin hukuki niteliği, yasama organı tarafından denetlenmesinden önceki dönem ile sonraki dönem arasında fark gözetmeksizin maddi kritere göre yasama işlemi, şekli (organik) kritere göre yürütme işlemi olarak nitelendirilmektedir⁴⁷. Ayrıca özellikle 1982 Anayasası döneminde kanun hükmünde kararname, fonksiyonel açıdan yasama işlemi olarak nitelendirilmiştir⁴⁸.

Doktrinde bir görüş ise kanun hükmünde kararnamenin hukuki niteliğini belirleme açısından maddi ve şekli kriterlerin 1982 Anayasası’na göre farklı bir sonuca ulaştırmayacağını belirtmektedir⁴⁹. Bu görüşte haklılık payı bulunduğu çok şüphelidir. Nitekim kanun hükmünde kararname, yukarıda da belirtildiği üzere şekli kritere göre değerlendirildiğinde yasama işlemi olarak değil, yürütme işlemi; maddi kritere göre değerlendirildiğinde ise yürütme işlemi olarak değil, yasama işlemi olarak nitelendirilmektedir. Sonuç olarak kanun hükmünde kararnamenin hukuki niteliğini belirleme açısından maddi ve şekli kriterler, 1982 Anayasası’na göre farklı sonuçlara ulaştırmaktadır.

Anayasa Mahkemesi ise kanun hükmünde kararnamenin hukuki niteliğini 1961 Anayasası döneminde değerlendirmemiş, ilk kez 1982 Anayasası döneminde

---

“kanun” niteliğini kazandığı görüşü kabul edilir ise kabul edilen kanun hükmünde kararnamenin organik açıdan bir yasama işlemi olduğu sonucuna varılmalıdır. Bu görüşün aksine, yasama organı tarafından kabul edilen kanun hükmünde kararnamenin, kabul edilmesiyle birlikte “kanun” niteliğini kazandığı görüşü benimsenmez ise kanun hükmünde kararnamenin organik açıdan yürütme işlemi olarak kalmaya devam ettiği sonucuna varılmalıdır.

⁴⁶ Teziç, “Yasama Yetkisi ve Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 13; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 385; Sağlam, “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisinin Sınırları, Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar”, **op. cit.**, s. 266.

⁴⁷ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 30; Özbudun, “1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 228-230; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 3, 57; Sağlam, “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisinin Sınırları, Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar”, **op. cit.**, s. 266. Düzenleyici işlemler de aslında maddi açıdan yasama işlemi niteliğinde olduğuna göre (Duguit, **Manuel de Droit Constitutionnel...**, s. 101 vd.), yazarların kanun hükmünde kararnameyi 1961 Anayasası döneminde maddi açıdan yasama işlemi olarak nitelendirdiklerini söylemek yanlış olmasa gerekir.

⁴⁸ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 30; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 57; Özbudun, “1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 229.

⁴⁹ Onur Karahanoğulları, “Kanun Hükmünde Kararnamenin Niteliği (Bir Öneri: Birlikte Yasama)”, **AİD**, C. 31, Sy. 2, 1998, s. 52-62.

ele almıştır. 1982 Anayasası'nın ilk dönemlerinde Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnameyi şekli ve fonksiyonel açıdan nitelendirmiştir. Mahkemeye göre Anayasa'da düzenlendiği hali ile kanun hükmünde kararnameler, şekli (organik) açıdan yürütme, fonksiyonel açıdan ise yasama işlemi niteliğindedir⁵⁰. Sonraki dönemlerde ise Mahkeme, kanun hükmünde kararnameyi yargısal denetim rejimi ile bağlantılı şekilde, fonksiyonel açıdan yasama işlemi olarak nitelendirmiştir⁵¹. Netice itibariyle kanun hükmünde kararname, Anayasa Mahkemesi tarafından da organik açıdan yürütme, fonksiyonel açıdan yasama işlemi olarak nitelendirilmiştir.

Sonuç olarak kanun hükmünde kararname, maddi kritere göre yasama işlemi; şekli kritere göre ise yürütme işlemi niteliğindedir. Öte yandan bu işlem türü, yürürlükteki kanun hükümlerine aykırı hükümler içerebildiğine ve kural olarak kanunları değiştirebildiğine veya yürürlükten kaldırabildiğine göre⁵², fonksiyonel anlamda da yasama işlemi olarak nitelendirilmelidir. Nihayet tüm bu nedenler dolayısıyla olağan⁵³ ve olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin, normlar hiyerarşisinde kanun düzeyinde yer aldığı kabul edilmelidir⁵⁴.

⁵⁰ Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 1992 tarih ve E. 1990/22, K. 1992/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 88; Anayasa Mahkemesi, 7 Mayıs 1997 tarih ve E. 1997/40, K. 1997/47 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 33, C. 1, s. 383.

⁵¹ Anayasa Mahkemesi, 9 Ekim 1997 tarih ve E. 1997/55, K. 1997/65 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 34, C. 1, s. 152; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 2000 tarih ve E. 2000/27, K. 2000/24 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 764; Anayasa Mahkemesi, 27 Ocak 2004 tarih ve E. 2004/6, K. 2004/5 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s. 459; Anayasa Mahkemesi 31 Ocak 2008 tarih ve E. 2002/106, K. 2008/51 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 45, C. 2, s. 762.

⁵² Özbudun, "1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler", **op. cit.**, s. 227.

⁵³ Özbudun, **ibid.**; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 59; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukuki Rejimi...**, s. 4; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 30. Burhan Kuzu ise kanun hükmünde kararnamenin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmesinden önceki dönemde normlar hiyerarşisinde kanunların altında yer aldığı görüşündedir (Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 387).

⁵⁴ Özbudun, **ibid.**; Gözler, **ibid.**; Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 202. Yüzbaşıoğlu'na göre olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, kanuna eşdeğer hukuki güce sahip olmakla birlikte, bu tür kararnamelerin kanunlardan nispi bir üstünlüğe sahip olduğu bile düşünülebilir.

C) Kavramsal Yaklaşım Işığında Benzer İşlemler

1. Kanun Hükmünde Kararname ile Kanun ve Kararname Arasındaki İlişki

Kanun hükmünde kararname kavramı, genel olarak kanun ve kararname terimlerinin birleşmesiyle oluşturulmuş “ikili terim” (*double terme*) ile karşılanmaktadır⁵⁵. Dolayısıyla bu kavramın iyice anlaşılabilmesi, kanun ve kararname kavramlarının da anlaşılabilmesine bağlıdır.

a) Kanun Kavramı

“Kanun” lafzına 1982 Anayasası’nın birçok maddesinde yer verilmişse de⁵⁶ kanun kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda herhangi bir düzenleme veya tanıma yer verilmemiştir⁵⁷. Böyle olmakla birlikte, işlemlerin şekli ve maddi kriter açısından ayrılması görüşünü kanun kavramı açısından da ele almak kaçınılmazdır. Nitekim kanunun niteliği dolayısıyla çıkan anlaşmazlıkların çoğunluğu, bu ayrımın olgunlaşmaması veya sonuna kadar takip edilmemesinden kaynaklanmıştır⁵⁸. Dolayısıyla maddi ve şekli anlamda kanun ayrımını kısaca incelemek, kanun kavramını anlamaya yardımcı olabilecektir.

i) Maddi Anlamda Kanun

Maddi anlamda kanun, işlemi yapan organ veya kişiden bağımsız olarak işlemin içsel niteliğine dayanır⁵⁹. Devlet tarafından yapılan, objektif bir hukuk kuralı içeren tüm işlemler maddi anlamda kanundur. Başka bir deyiş ile kanun, bir kural-işlemdir. Dolayısıyla genel, soyut ve belli bir şahsa özgülenmeyen her bir düzenleme

⁵⁵ Jacques Soubeyrol, **Les Décrets-Lois sous la Quatrième République**, (Thèse Pour le Doctorat en Droit), Bordeaux: Imprimerie Samie, 1955, s. 19-20. Nitekim Fransız kamu hukukunda da bu kavramı karşılamak için “kararname-kanun” (*décret-loi*) terimi kullanılmıştır.

⁵⁶ Bu maddelerde genel olarak kanunların Anayasa’ya aykırı olamayacağı, Resmî Gazete’de yayımlanması usulü, yargısal denetimi ile temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanacağı hususları detaylıca düzenlenmiştir (Hüseyin Denizhan, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler**, Ankara: Turhan, 2006, s. 50).

⁵⁷ Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, 12. Baskı, Ankara: Yetkin, 2011, s. 203; Yılmaz, **op. cit.**, s. 513. 1961 Anayasası açısından ayrıca bkz.: Erdoğan Teziç, **Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1972, s. 33 vd.

⁵⁸ Duguit, **Traité de Droit Constitutionnel...**, C. II, s. 140.

⁵⁹ **Ibid.**

maddi anlamda kanun olarak nitelendirilir. Nihayet belli bir şahsa özgü olarak alınan her karar, yasama organı tarafından alınmış ise şekli açıdan yasama işlemi; maddi açıdan ise içinde bulunulan şartlara göre idari veya yargısal işlem olarak nitelendirilecektir⁶⁰.

Kanunu maddi anlamda açıklayan başka bir görüş daha vardır. Bu görüş de kanunun bir hukuk kuralı olduğunu belirtir. Buna göre hukuk kuralı, “*hukuk düzeninde, kişilere bir takım yeni yetkiler ve mükellefiyetler yükleyen işlem*” olarak tanımlanır⁶¹. Bu görüş, özellikle kanun ve kararname işlemlerinin düzenlediği konuları ayırabilme açısından kolaylık sağladığı iddiası ile savunulmuştur. Buna göre, kişilerin hukuki durumunda değişiklik yapan işlemler kanun konusu olacak iken; kişilerin hukuki durumunda değişiklik meydana getirmeyen, önceden belirlenmiş işlemler kararname konusu olacaktır⁶².

ii) Şekli (Organik) Anlamda Kanun

Şekli anlamda kanun, zaman içinde ortaya çıkan bazı siyasi nedenler dolayısıyla aslında yasama organının görev alanına girmeyen bazı işlemlerin de bu organın görev alanına dâhil edilmesi neticesinde doğmuştur⁶³. Bu anlamda kanun, maddi anlamı veya içsel niteliği ile nitelendirilebilen değil; yasama organı tarafından, yasama usulüne uygun olarak alınan ve kabul edilen kararlardır⁶⁴. Buna göre anayasadaki anlamı ile kanun, maddi anlamı veya içsel niteliği ile nitelendirilebilen

⁶⁰ **Ibid.**, s. 144-146. Bu anlayışa göre kuralı kural yapan, öncelikle düzenlemenin genel olmasıdır. Kanunun genelliği, onun önceden öngörülmüş veya belirlenmiş bir duruma uygulandıktan sonra kaybolmaması, uygulanmasına devam edilmesi ve yürürlükten kaldırılmadıkça benzer durumdaki her olayda ona başvurulabilmesi anlamına gelir. Dolayısıyla kanuna bir defa başvurulmuş olsa bile, o genel olmaya devam edecektir. Genel olmanın sonucu, kanunun aynı zamanda soyut olmasıdır. Soyutluk ise düzenlemenin belli bir kişi veya durum gözetilmeksizin yapılması demektir (**ibid.**, s. 145-146). Duguit'nin bu tanımı ve kanunun genelliği üzerine eğilen diğer bazı yazarların görüşlerinin eleştirisi için bkz. Turan Güneş, **Türk Pozitif Hukukunda Yürütme Organının Düzenleyici İşlemleri**, Ankara: Sevinç, 1965, s. 13-18.

⁶¹ Teziç, **Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı...**, s. 37.

⁶² **Ibid.**, s. 37-38.

⁶³ Carl Schmitt, “Liberal Hukuk Devletinin İlkeleri ve Hukuk Devletinde Kanun Kavramı”, **Hukuk Devleti: Hukukî Bir İlke Siyasî Bir İdeal**, Ankara: Adres, 2008, s. 134-135.

⁶⁴ Carré de Malberg, **op. cit.**, s. 327. Şekli anlamda kanun, Fransız kamu hukukunun pozitif esaslarına dayandırılmıştır. Buna göre 1875 Fransız Anayasası, idari organların yaptığı işlemlerin yalnızca kanunu uygulamaktan ibaret olduğunu açıkça belirtmiştir. Bu ayrıca, yürürlükteki kanunun uygulanmasından ibaret olmayan tüm kararları almak için yasama organının münhasıran yetkili olması anlamına da gelir. Çünkü yasama yetkisinin yasama organı tarafından kullanılacağı anayasal metinler tarafından belirtilmiştir. Dolayısıyla yalnızca yasama organı, onu önceden yetkilendirilen bir kanuna dayanmadan karar alma yetkisine sahiptir. Bu tür işlemler idarenin yetkisini aşar ve kanun olarak isimlendirilir (Carré de Malberg, **op. cit.**, s. 326-327).

değil; yasama organı tarafından, yasama usulüne uygun olarak alınan ve kabul edilen kararlardır⁶⁵.

Genel olarak şekli kriter ile nitelendirilen kanunun⁶⁶, Türk hukukunda da maddi anlamı ile değil şekli anlamı ile tanımlanması gerektiği ağırlıklı savunulan bir görüş olmuştur⁶⁷. Nihayet 1982 Anayasası'nın "*kanun koymak*" konusunda yetkilendirdiği organ, yasama yetkisinin sahibi Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak düzenlenmiştir (m. 7, m. 87).

iii) Anayasa Mahkemesinin Görüşü

Anayasa Mahkemesi, bugüne kadar oluşturduğu içtihadında genellikle maddi kanun anlayışını benimsemiş ve şekli kanun anlayışının ancak istisnai durumlarda söz konusu olabileceğini belirtmiştir⁶⁸. Anayasa Mahkemesinin maddi kanun anlayışını benimsediğini özellikle 1961 Anayasası döneminde verdiği bazı kararlarda görmek mümkündür⁶⁹. Gerçekten de 1961 Anayasası döneminde Anayasa Mahkemesi, şekli kanun anlayışına nazaran maddi kanun anlayışına ağırlık vermiştir⁷⁰. 1982 Anayasası döneminde de Anayasa Mahkemesi, "kanun"

⁶⁵ Carré de Malberg, **op. cit.**, s. 326-327.

⁶⁶ Debbasch, et al., **op. cit.**, s. 139.

⁶⁷ Güneş, **op. cit.**, s. 35; Servet Armağan, **Türk Esas Teşkilat Hukuku**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1979, s. 1; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 13 vd.; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 206 vd; Kemal Gözler, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 12. Baskı, Bursa: Ekin, 2011, s. 250; Yavuz Atar, **Türk Anayasa Hukuku**, 5. Baskı, Konya: Mimoza, 2009, s. 173.

⁶⁸ Bülent Tanör/ Necmi Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, 10. Baskı, İstanbul: Beta, 2011, s. 280. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bir kararında bu durumu aynen şöyle ifade etmiştir: "*Yasaların, ilke olarak, genel ve nesnel nitelikte bulunmaları gerekmekte ise de, yasa koyucu kimi durumlarda, yasama yetkisini başka biçimde kullanmadığından, özel ve öznel yasalar çıkarmak zorunluğu ile karşılaşmaktadır. Böylece, ancak zorunlu ve ayırık durumlarda ortaya çıkan ve öğretide 'biçimsel anlamda yasa' diye adlandırılan bu yasama tasarruflarının Anayasa kuralları ile çatışan bir yönü bulunmadığı ortadadır*" (Anayasa Mahkemesi, 23 Kasım 1978 tarih ve E. 1978/56, K. 1978/60 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 16, s. 336).

⁶⁹ Örneğin Anayasa Mahkemesi, 11 Ekim 1963 tarihinde verdiği bir kararında dava konusu kanunun, "*kamu yararına olarak geleceği düzenleyici, mücerret şahsi olmayan, genel hukuk kuralları koymadığı*" gerekçesi ile iptaline karar vermiştir (Anayasa Mahkemesi, 11 Ekim 1963 tarih ve E. 1963/124, K. 1963/243 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 1, s. 430). Anayasa Mahkemesi başka bir kararında, 7 Şubat 1884 tarihli Zabıta Saydiye Nizamnamesi'nin 25'inci maddesinin anayasaya aykırılığını incelemiş ve ilgili nizamnamenin kanun niteliğinde olduğuna maddi kriteri kullanarak karar vermiştir (Anayasa Mahkemesi, 3 Mayıs 1966 tarih ve E. 1966/4, K. 1966/25 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 4, s. 170). Anayasa Mahkemesinin bu dönemde maddi kanun anlayışına yakın durduğunu gösteren benzer kararlar için bkz.: Anayasa Mahkemesi, 23-25 Ekim 1969 tarih ve E. 1967/41, K. 1969/57 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 8, s. 18 vd; Anayasa Mahkemesi, 22 Şubat 1977 tarih ve E. 1977/6, K. 1977/14 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 15, s. 186-187.

⁷⁰ Teziç, **Türkiye'de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı...**, s. 44-45; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 205.

kavramından ağırlıklı olarak maddi anlamda kanunu anlamaya devam etmiştir⁷¹. Böyle olmakla birlikte, şüphe yok ki şekli anlamda kanunlar da anayasal dayanağa sahiptir ve varlıklarını devam ettirmektedir⁷².

b) Kararname Kavramı

“Kararname”, etimolojik olarak “karar” sözcüğünden gelir. “Karar” ise sözlük anlamı ile “*bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı*” anlamına gelir⁷³. Bu açıdan kararnamenin, “karar” ile aynı anlama geldiği belirtilmişse de⁷⁴ bu iki kavramın bütünüyle aynı anlamı taşıdığı söylenemez. Nitekim Türk hukukunda çok çeşitli karar türleri de vardır. Bunlara ilişkin olarak idari kararlar, mahkeme kararları, parlamento kararları örnek olarak gösterilebilir⁷⁵.

Kararname kavramı doktrinde öncelikle sözlük anlamından yola çıkılarak tanımlanmaya çalışılmıştır⁷⁶. Böylelikle kararname, “*cumhurbaşkanının onayladığı hükümet kararı*”, “*Bakanlar Kuruluna verilen yetkilere dayanarak alınan karar*” veya “*bu kararı bildiren resmî yazı*” olarak tanımlanabilir⁷⁷. Benzer şekilde terim anlamı ile kararname, “*Bakanlar Kurulunca alınan yetkileme belgesi*” olarak tanımlanmıştır⁷⁸. Doktrinde ise kararname, çok çeşitli şekillerde tanımlanmıştır⁷⁹.

1982 Anayasası’nda münhasıran “*kararname*” lafzına 104’üncü maddenin on ikinci bendinde yer verilmiştir. Bu hüküm, genel olarak cumhurbaşkanının “*görev ve yetkileri*” ile ilgilidir ve cumhurbaşkanının kararnameleri imzalama görev ve yetkisini düzenlemektedir. Kararnamelerin Anayasa’da bu şekilde zikredilmekle kalmasının, onun tüzük veya yönetmelik gibi Anayasa’da düzenlenmiş bir işlem

⁷¹ Özbudun, **ibid.**

⁷² **Ibid.**, s. 205-206.

⁷³ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük...**, s. 1321, bkz.: karar.

⁷⁴ Kemal Gözler, **İdare Hukuku**, C. I, Bursa: Ekin, 2009, s. 696.

⁷⁵ Yılmaz, **op. cit.**, s.515.

⁷⁶ Kibar, **op. cit.**, s. 261; Yılmaz, **op. cit.**, s. 518.

⁷⁷ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük...**, s. 1322, bkz.: “kararname”.

⁷⁸ Türk Dil Kurumu, <http://tdkterim.gov.tr/?kelime=kararname&kategori=terim&hng=md>, 8 Eylül 2012.

⁷⁹ Bu tanımlar için bkz.: Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 134; Kibar, **op. cit.**, s. 262-263.

olduğunu iddia etmeye yetecek düzeyde bir dayanak teşkil etmediği de belirtilmiştir⁸⁰.

Kararnameler şekli açıdan yürütme organının işlemi olarak kabul edilmektedir. Uygulamada yürütme organı veya idari makamlar, tüzük ve yönetmelik dışında çeşitli isimler altında birçok işlem yapmaktadır. İşte kararnamelerin de içinde yer aldığı bu işlemler kategorisi doktrinde “*adsız düzenleyici işlemler*” olarak isimlendirilmiştir⁸¹. Böyle bir isimlendirme, idare tarafından yapılan kural koyucu işlemlerin yalnızca anayasada düzenlenen tüzük ve yönetmelik işlemleri ile sınırlı olmadığını belirttiği gibi, bu işlemlerin fonksiyonel açıdan düzenleyici işlem niteliğine sahip olduklarını da belirtmektedir⁸².

Sonuç olarak Türk hukukunda kararname kavramı ile akla ilk olarak Bakanlar Kurulunun bir işlemi gelmesine rağmen⁸³, uygulamada birbirinden çok farklı şekillerde de kararnameler ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla tüm kararnamelerin özelliklerini birebir yansıtan bir tanım yapabilmek oldukça zordur⁸⁴. Nihayet bu kararname türleri ile kanun hükmünde kararnameler, birbirlerinden farklı hukuki nitelikleri olan ve aralarında genel olarak isim benzerliği bulunan kavramlardır⁸⁵.

c) Kavramlar Arasındaki İlişki

Tüm bu açıklamalardan sonra kanun hükmünde kararname kavramını karşılamak için neden kanun ve kararnameden oluşan bu ikili terimin tercih edildiği daha iyi cevaplandırılabilir. Nitekim “kanun hükmünde kararname” ile “kanun” arasındaki ilişkinin aslında maddi anlamda kanun anlayışına dayandığı öne

⁸⁰ Turan Yıldırım, et al., **İdare Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul: Oniki Levha, 2011, s. 599. Anayasada açıkça düzenlenmesi de yürütme organı tarafından kararname çıkarılabileceği hakkında bkz.: Ragıp Sarıca, **Türkiye’de İcra Uzmanın Tanzım Salahiyeti**, İstanbul: Türk Hukuk Kurumu, 1943, s. 36 vd.

⁸¹ Lutfi Duran, **İdare Hukuku Ders Notları**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1982, s. 472.

⁸² Yeliz Şanlı Atay, **Türk İdare Hukukunda Adsız Düzenleyici İşlemler**, Ankara: TODAİE, 2011, s. 7 vd.

⁸³ Kibar, **op. cit.**, s. 263.

⁸⁴ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 135; Kibar, **op. cit.**, s. 263; Selçuk Hondu, “Kanun Hükmünde Kararnameler ve Uygulaması”, **DD**, Sy. 70-71, 1988, s. 33. Örneğin uygulamada “mülga sulh hâkiminin ceza kararnamesi”, “savcının ceza kararnamesi”, “idarenin ceza kararnamesi” (Nurullah Kunter/ Feridun Yenisey/ Ayşe Nuhuğlu, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Baskı, İstanbul: Beta, 2010, s. 1205) veya “prensipten kararnameler” (Servet Armağan, **1961 Anayasası ve Bakanlar Kurulu**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1978 s. 102) gibi kararname türleri de bulunmaktadır.

⁸⁵ Ali Karagülmez, **Açıklamalı-Uygulamalı-İçtihatlı Ceza Kararnamesi ve Önödeme**, Ankara: Seçkin, 2002, s. 34.

sürülebilir⁸⁶. Ancak kanun hükmünde kararnamenin “kanun” kısmı ile asıl kastedilen, bu tür işlemle kanunların değiştirilebileceğini veya ortadan kaldırılabilceğini göstermektedir⁸⁷. “Kararname” kısmı ise kanun hükmünde kararnamenin, Bakanlar Kurulunun bir işlemi, başka bir deyiş ile yürütme organının bir uygulaması olduğunu gösterir⁸⁸.

2. Benzer İşlemler

Kanun hükmünde kararname ile kanun ve kararname kavramları arasındaki ilişki yukarıda incelendiğine göre şimdi de kavramsal yaklaşım ışığında benzer işlemlerle karşılaştırmasının yapılması yerinde olur. Böylelikle kanun hükmünde kararname, daha somut bir işlem görünümü kazanacak ve belirginleşecektir. Kanun hükmünde kararname, öncelikle ona çok benzer nitelikteki “muvakkat kanun” ile karşılaştırılarak bu işlem türü ile arasındaki benzerlik ve farklılıklar tespit edilecektir. Ardından kanun hükmünde kararname, benzer kararname türleri ile karşılaştırılacaktır.

a) Muvakkat Kanun

i) Genel Olarak Muvakkat Kanun

“Muvakkat kanun”, 1876 Kanûn-ı Esâsî'nin 36'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Uygulamada bu maddeye dayanılarak, Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararlara “*muvakkat kanun*” adı verilmiştir⁸⁹. Böylelikle yasama organının toplantıda olmadığı ve toplanması için yeterli zamanın bulunmadığı olağanüstü hallerde, Kanûn-ı Esâsî hükümlerine aykırı olmamak üzere Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararlar, Hey'et-i Meb'ûsânın toplanması sonucu alınacak karara kadar padişah buyruğu ile geçici olarak kanun hükmünde ve gücünde sayılmıştır⁹⁰.

⁸⁶ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 9-10.

⁸⁷ Soubeyrol, **op. cit.**, s. 19-20.

⁸⁸ **Ibid.**

⁸⁹ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 16.

⁹⁰ “*Meclisi Umumî mün'akit olmadığı zamanlarda Devleti bir muhataradan veya emniyeti umumiyyeyi haleden vikaye için bir zarureti mübreme zuhur ettiği ve bu bapta vaz'ına lüzûm görülecek kanunun müzakeresi için Meclisin celp ve cem'ine vakit müsait olmadığı halde Kanunu Esasî ahkâmına mugayir olmamak üzere Heyeti Vükelâ tarafından verilen kararlar, Heyeti Mebusanın içtimaille verilecek karara kadar ba iradei seniye, muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetindedir*” (1876 Kanûn-ı

Doktrinde benzer yönlerinden ötürü muvakkat kanun, bir görüşe göre kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilmişse de⁹¹ işlemlerin farklı yönlerine dikkat çeken diğer bir görüşe göre ise kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilmemiştir⁹².

ii) Muvakkat Kanun ile Kanun Hükmünde Kararname

Muvakkat kanun ile kanun hükmünde kararname arasında birçok ortak nokta bulunmaktadır. Muvakkat kanun çıkarma yetkisi, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi gibi Bakanlar Kuruluna (Heyeti Vükelâ) aittir ve anayasal bir dayanağa sahiptir⁹³. Kanun hükmünde kararnamenin Türkiye Büyük Millet Meclisinin kabulüne sunulduğu gibi, muvakkat kanun da Hey'et-i Meb'ûsânın kabulüne sunulur. Nihayet muvakkat kanun da kanun hükmünde kararname gibi yürürlükteki kanunları kaldırabilen ve değiştirebilen bir işlemdir⁹⁴.

Bu ortak noktalara rağmen, muvakkat kanun ile kanun hükmünde kararname arasında birçok farklı nokta da bulunmaktadır. Nitekim kanun hükmünde kararname çıkarabilmek için Bakanlar Kurulunun kural olarak yetki kanunu ile Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yetkilendirilmesi gerekirken; muvakkat kanun çıkarabilmek için ise Heyeti Vükelânın yetkilendirilmesine gerek yoktur⁹⁵. Yine kanun hükmünde kararname, yetki kanunu çerçevesinde ancak belli konularda çıkarılabilirken; muvakkat kanun ile her konuda düzenleme yapılabilmiştir⁹⁶. Son olarak muvakkat kanun, Meclisi Umumînin toplantıda olmadığı ve toplanması için yeterli zamanın bulunmadığı olağanüstü hallerde çıkarılabilirken; kanun hükmünde kararname çıkarılabilmesi için böyle bir şart bulunmamaktadır⁹⁷.

Esâsî, m. 36) (Abdullah Sezer, (Günümüz Türkçe'siyle) Kanûn-ı Esâsî, <http://anayasametineri.blogspot.com/2010/09/gunumuz-turkcesiyle-kanun-i-esasi.html>, 4 Eylül 2012).

⁹¹ Teziç, "Yasama Yetkisi ve Kanun Hükmünde Kararnameler", *op. cit.*, s. 8; Yılmaz, *op. cit.*, s. 519; Kuzu, *Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...*, s. 138; Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 17; Adnan Güriz, *Hukuk Başlangıcı*, 11. Baskı, Ankara: Siyasal, 2006, s. 59; Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku...*, s. 248; Hondu, *op. cit.*, s. 35.

⁹² Duran, "Kanun Hükmünde Kararname (KHK)", *op. cit.*, s. 4; Kibar, *op. cit.*, s. 294.

⁹³ Kuzu, *Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...*, s. 238; Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 17.

⁹⁴ Gözler, *ibid.*

⁹⁵ Kuzu, *Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...*, s. 238; Gözler, *ibid.*

⁹⁶ Kibar, *op. cit.*, s. 294.

⁹⁷ Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 18.

Belirtildiği üzere “muvakkat kanun” ile “kanun hükmünde kararname”, hem birbirlerine benzer hem de birbirlerinden ayrılan birçok özelliğe sahiptir. Bu nedenle doktrinde ortaya çıkan her iki görüşün de şüphesiz haklılık payı bulunmaktadır. Buna rağmen muvakkat kanunlar, kanun hükmünde kararnamenin tüm koşullarını karşılamamaktadır. Dolayısıyla muvakkat kanunlar, hukuki anlamda kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilmemelidir⁹⁸.

b) Kararname

Genel olarak Türk hukukunda kararnameler, “*Bakanlar Kurulu kararnamesi*”, “*müşterek kararname*” ve “*kaide-kararname*” olarak üç şekilde ortaya çıkmaktadır⁹⁹. Kanun hükmünde kararnamenin, bu kararnamelerden farkını ortaya koyabilmek için bu kararnameleri kısaca incelemek gerekir.

i) Müşterek Kararname ile Kanun Hükmünde Kararname

“*Ortak kararname*” olarak da adlandırılan müşterek kararname, ilgili bakan veya bakanlar ile başbakan ve cumhurbaşkanının imzalarının bulunduğu kararnamelerdir¹⁰⁰. Müşterek kararname ile kanun hükmünde kararname arasında bir

⁹⁸ Gerçekten de 1876 Kanûn-ı Esâsî'nin 36'ncı maddesi ile öngörülen ve Hey'et-i Vükelâya tanınan muvakkat kanun çıkarma yetkisi, 1961 ve 1982 Anayasası'nda öngörülen kanun hükmünde çıkarma yetkisi değildir (Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 238). Nitekim bir tanım yapılarak başlanılan bu çalışmada kanun hükmünde kararname, dayandığı yetki açısından “kural olarak” ve “istisnai olarak” tanımlanmaya çalışılmıştır. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin, yasama organı tarafından çıkarılan yetki kanununa dayanması kural; böyle bir yetki kanunu olmaksızın doğrudan doğruya anayasa hükmüne dayanması ise istisnadır. Muvakkat kanun da herhangi bir yetki kanunu aranmaksızın, doğrudan doğruya 1876 Kanûn-ı Esâsî'nin 36'ncı maddesine dayanmaktadır. Görülüyor ki muvakkat kanunlar, yalnızca 1982 Anayasası'nda düzenlenen ve olağanüstü dönemlerde çıkarılabilen kanun hükmünde kararnamelere benzetilebilirler (Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 46). Ancak muvakkat kanun çıkarma yetkisi, tanımlanan anlamda istisnai durumlara özgü de olsa ne 1909 değişikliğinden önce ne de 1909 değişikliğinden sonra hiçbir zaman sınırlandırılmamıştır. Muvakkat kanun çıkarma yetkisinin yalnızca istisnai durumlara özgü ve sınırlandırılmamış olması, bu işlemi kanun hükmünde kararname olarak nitelendirmeye engeldir. Dolayısıyla Bakanlar Kurulu tarafından yapılan bu işlemler, hukuki anlamda kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilmemelidir. Yasama organı da âdeta bu düşüncüyü kanıtlarcasına 16 Mayıs 1987 tarih ve 3360 sayılı Kanun'un birinci maddesi ile 13 Mart 1913 Tarihli İdareî Umumiyeî Vilayat Kanunu Muvakkatı'nın adını “İl Özel İdaresi Kanunu” olarak değiştirmiştir (16 Mayıs 1987 tarihli ve 3360 sayılı 13 Mart 1913 Tarihli İdareî Umumiyeî Vilayat Kanunu Muvakkatının Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun, **Resmi Gazete**, Sy. 19471, 26 Mayıs 1987). Sonuç olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu muvakkat kanunu ne aynen ne de değiştirerek kabul etmiştir. Bunun yerine yalnızca adını değiştirmiştir. Özetle muvakkat kanunlar, kanun hükmünde kararname değildir.

⁹⁹ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 69, not 132.

¹⁰⁰ Teziç, **ibid.**, s. 69; Kibar, **op. cit.**, s. 273; Yılmaz, **op. cit.**, s.518.

karışıklık olmaması gerekir. Nitekim kanun hükmünde kararnamede Bakanlar Kurulunun tüm üyelerinin imzasının bulunması gerekirken; müşterek kararnamede ise yalnızca ilgili bakan veya bakanların imzalarının bulunması gerekir¹⁰¹. Müşterek kararnamede, ilgili bakanın başbakan olduğu dönemlerde iki imzalı ve bazen de dış görevlere ilişkin atamalarda dört imzalı olarak da ortaya çıkabilmektedir¹⁰². Ancak bu tür kararnamelere genellikle üç imzalı olan atama kararnameleri örnek olarak gösterilmektedir¹⁰³.

ii) Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Kanun Hükmünde Kararname

Müşterek kararnamenin aksine, Bakanlar Kurulu kararnamesi ile kanun hükmünde kararnamenin birbirine karıştırılma olasılığı daha fazladır¹⁰⁴. Çünkü Bakanlar Kurulu kararnamesi de kanun hükmünde kararname gibi cumhurbaşkanı, başbakan ve Bakanlar Kurulunun tüm üyelerinin imzalarını taşır¹⁰⁵. Ayrıca Bakanlar Kurulu kararnamesi de kanun hükmünde kararname gibi cumhurbaşkanı tarafından imzalandıktan sonra Resmî Gazete’de yayımlanır¹⁰⁶.

Benzer yönlerine rağmen Bakanlar Kurulu kararnamesi ile kanun hükmünde kararname arasında birçok farklılık da bulunmaktadır. Öncelikle Bakanlar Kurulu, kanun hükmünde kararname çıkarabilmek için yasama organı tarafından yetki kanunu ile ayrıca yetkilendirilmeye ihtiyaç duymaktadır; Bakanlar Kurulu kararnamesi çıkarabilmek için ise böyle bir yetki kanununa ihtiyaç duymamaktadır¹⁰⁷. Öte yandan kanun hükmünde kararnamenin yürürlüğe girdikten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulması gerekmektedir; Bakanlar Kurulu kararnamesi için ise böyle bir şart gerekmemektedir¹⁰⁸. Ayrıca kanun hükmünde kararname normlar hiyerarşisinde kanun düzeyindedir; Bakanlar Kurulu kararnamesi ise kanun düzeyinde değildir¹⁰⁹. Nihayet kanun hükmünde kararnamenin yargısal

¹⁰¹ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 5.

¹⁰² Şeref Gözübüyük/ Turgut Tan, **İdare Hukuku: Genel Esaslar**, C. 1, Ankara: Turhan, 2006, s. 195.

¹⁰³ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 69; Armağan, **1961 Anayasası ve Bakanlar Kurulu...**, s. 102.

¹⁰⁴ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 5.

¹⁰⁵ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 69; Yılmaz, **op. cit.**, s. 518.

¹⁰⁶ Kibar, **op. cit.**, s. 272. Belirtmek gerekir ki yayımlanmayan Bakanlar Kurulu kararnameleri de olmaktadır (**ibid**).

¹⁰⁷ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 136.

¹⁰⁸ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 6.

¹⁰⁹ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 136.

denetimi, Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmaktadır; Bakanlar Kurulu kararnamesinin yargısal denetimi ise Danıştay tarafından yapılmaktadır¹¹⁰.

iii) Kaide-Kararname (Kural-Kararname) ile Kanun Hükmünde Kararname

Kaide-kararname ile kanun hükmünde kararname arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit edebilmek için öncelikle kaide-kararname işlemine açıklık getirmek gerekir. Kaide-kararnameler, “*bazı kanunların muayyen sahalarda Bakanlar Kuruluna verdiği geniş bir tanzim salâhiyetine müsteniden Bakanlar Kurulu tarafından neşredilen kararnamelerdir*”¹¹¹. Bu tür kararnamelere, 1924 Teşkilât-ı Esâsiye Kânûnu döneminde kabul edilen Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunu¹¹² ile Millî Korunma Kanunu’na¹¹³ dayanılarak çıkarılan kararnameler örnek olarak gösterilmektedir¹¹⁴. Öte yandan Anayasa’nın 73’üncü maddesinin dördüncü fıkrası ile 167’nci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen Bakanlar Kurulu kararnameleri de “*kaide kararname*” olarak nitelendirilebilir¹¹⁵.

Anayasa’nın “*Vergi ödevi*” kenar başlıklı 73’üncü maddesinin dördüncü fıkrası ile Bakanlar Kuruluna “*Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi*” verilebileceği düzenlenmiştir. Anayasa’nın “*Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi*” kenar başlıklı 167’nci maddenin ikinci fıkrasına göre ise “*Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek malî yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki*

¹¹⁰ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 6.

¹¹¹ Sıddık Sami Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. 1 İstanbul: İsmail Akgün, 1966, s. 400.

¹¹² 20 Şubat 1930 tarih ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 1433, 25 Şubat 1930.

¹¹³ 18 Ocak 1940 tarih ve 3780 sayılı Millî Korunma Kanunu, **Resmî Gazete**, Sy. 4417, 26 Ocak 1940.

¹¹⁴ Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları...**, C. 1, s. 400; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 136 vd.; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 6.

¹¹⁵ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 69.

verilebilir". Sonuçta bu hükümler ile Bakanlar Kuruluna, "vergi" ve "dış ticaret" ile ilgili kanunlarda *sınırlı* bir düzenleme yetkisi tanınmıştır¹¹⁶.

Anayasa'nın yukarıdaki hükümleri ile düzenlenen bu iki işlem türü, doktrinde de kanun hükmünde kararname ile karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bir görüşe göre Anayasa'nın bu hükümlerinde düzenlenen her iki işlem türü de aynı niteliktedir ve bu işlemlerin düzenleme alanında öncelikle kanun ile düzenleme öngörülmektedir. Dolayısıyla bu işlemler, kanun hükmünde kararnamelerin üzerinde işlemler değildir¹¹⁷. Diğer bir görüşe göre ise Anayasa'nın 167'nci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen işlem türü, "kanun hükmünde kararname" olarak nitelendirilebilir¹¹⁸. Bu görüşe göre kural olarak yürütmenin düzenleyici işlemlerinde Bakanlar Kuruluna kanun ile yetki verilmesine gerek yoktur. Dolayısıyla Bakanlar Kuruluna kanun ile düzenleme yetkisi verilmesi, bu işlem türünün de kanun hükmünde kararname hükümlerine tabi olmasını gerektirir¹¹⁹. Diğer bir görüşe göre ise Anayasa'nın bu hükümlerinde düzenlenen işlemler yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesinin istisnası, "*anayasal yetki devri*" olarak nitelendirilirken; kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi ise böyle nitelendirilmemektedir¹²⁰. Nihayet son bir görüşe göre ise Anayasa'nın bu hükümlerinde düzenlenen işlemlerin, kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Nitekim Bakanlar Kurulu tarafından yapılan bu işlemler, ne Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmaktadır ne de bir süre ile sınırlıdır¹²¹. Bu görüşe göre bu işlemler; kanun hükmünde kararname değil, "*yürütme organının yeni işlem türleri*" olarak nitelendirilebilir¹²². Gerçekten de Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan bu işlemlerin, kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Kaldı ki Anayasa Mahkemesinin bu işlemlerin hukuki niteliğine ilişkin görüşleri ile kanun hükmünde kararnamelerin hukuki niteliği arasında tam bir özdeşlik de kurulabilmiş değildir¹²³.

¹¹⁶ Yüzbaşıoğlu, *Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...*, s. 35.

¹¹⁷ Lûtfi Duran, "Anayasa Mahkemesine Göre Türkiye'nin Hukuk Düzeni (I), *AİD*, C. 19, Sy. 1, s. 15.

¹¹⁸ Özbudun, "1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler", *op. cit.*, s. 233; Sağlam, *op. cit.*, s. 262, not 1.

¹¹⁹ Özbudun, *ibid.*

¹²⁰ Teziç, *Anayasa Hukuku...*, s. 18 vd.

¹²¹ Yüzbaşıoğlu, *Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...*, s. 40.

¹²² *Ibid.*, s. 41.

¹²³ *Ibid.*, s. 39-41.

Diğer yandan kaide-kararname de kanun hükmünde kararname gibi genel, soyut, objektif, bağlayıcı kurallar koymakta¹²⁴ ve Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılmaktadır¹²⁵. Ayrıca kaide-kararname de kanun hükmünde kararnamenin yetki kanununa dayanılarak çıkarılması gibi yasama organı tarafından ayrıca bir kanun ile Bakanlar Kuruluna yetki tanınmadıkça çıkarılamamaktadır¹²⁶. Nihayet kaide-kararname, kanun hükmünde kararname gibi Resmî Gazete’de yayımlanmaktadır¹²⁷.

Tüm bu benzer yönlerine rağmen kaide-kararname de hukuki anlamda “kanun hükmünde kararname” olarak nitelendirilemez¹²⁸. Çünkü kaide-kararname, kanun hükmünde kararnamenin aksine Türkiye Büyük Millet Meclisinin kabulüne sunulmak zorunda değildir¹²⁹. Ayrıca kanun hükmünde kararname ile yürürlükteki kanun hükümleri üzerinde değişiklik yapılabilmektedir; kaide-kararname ile bunlar üzerinde herhangi bir değişiklik yapılamamaktadır¹³⁰. Nihayet kanun hükmünde kararnamenin yargısal denetimi Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmaktadır; kaide-kararnamenin yargısal denetimi ise Danıştay tarafından yapılmaktadır¹³¹.

3. Değerlendirme

Sonuç olarak kanun hükmünde kararname, her ne kadar yukarıda incelenen işlemlerle benzer özelliklere sahip olsa da bu işlemlerle farklılaşan birçok özelliğe de sahiptir. Gerçekten de “muvakkat kanun” hariç, incelenen hiçbir işlem türünün kanun hükmünde kararnamenin sahip olduğu hukuki güce ve normlar hiyerarşisindeki konuma sahip olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla bu ve incelenen diğer farklılıklar sebebiyle kanun hükmünde kararname, hukuki etkisi ve niteliği ile yargısal denetim rejimi gibi yönlerden bu işlem türlerinden ayrılmaktadır.

¹²⁴ Sarıca, *op. cit.*, s. 269, 280; Teziç, *Anayasa Hukuku...*, *op. cit.*, s. 69; Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 6.

¹²⁵ Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları...*, C. 1., s. 402; Gözler, *ibid.*

¹²⁶ Gözler, *ibid.*, s. 6-7.

¹²⁷ Teziç, *Anayasa Hukuku...*, s. 69.

¹²⁸ Sarıca, *op. cit.*, s. 269 vd.; Bülent Dâver, *İcra Organının İstisnâî Yetkileri Bakımından Fevkalâde Hal Rejimleri*, Ankara: Sevinç, 1961, s. 155 vd.; Kibar, *op. cit.*, s. 270; Kuzu, *Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...*, s. 137.

¹²⁹ Sarıca, *ibid.*, s. 273 vd.; Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları...*, C. 1, s. 401; Kuzu, *ibid.*

¹³⁰ Kuzu, *ibid.*; Kibar, *op. cit.*, s. 294; Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 7, Teziç, *Anayasa Hukuku...*, s. 69. Aksi görüş için bkz. Sarıca, *op. cit.*, s. 265-266.

¹³¹ Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 7.

II. TARİHSEL YAKLAŞIM: KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN HUKUKUMUZA GİRİŞİ

Bir hukuk normunun yorumu; normun, “*tek anlamlı*” olmaması, “*açıklıktan yoksun*” olması veya “*belirsiz*” olması dolayısıyla değil, öncelikle bir olaya uygulanacak olması nedeniyle zorunludur¹³². Kanun hükmünde kararnameye ilişkin anayasal sorunların çözümlenebilmesi de bu konudaki anayasal normların somutlaştırılması süreciyle yakından ilgilidir¹³³. Bu anlamda kanun hükmünde kararname öncesi dönem, kanun hükmünde kararname normunun hukukumuza girişindeki etkenler ve hazırlık süreci ile kanun hükmünde kararnamelerin anayasa koyucu tarafından belirlenen amacını ortaya çıkarma, tarihsel yorum ile sağlanabilir¹³⁴. Nihayet kanun hükmünde kararnamelere ilişkin hükümlerin tarihsel yorumu, ileride görüleceği üzere bu kararnamelerin yargısal denetimini de yakından ilgilendirir.

A) Kanun Hükmünde Kararname Öncesi Dönem

1. 1876 Kanûn-ı Esâsî Dönemi

1876 Kanûn-ı Esâsî'nin 36'ncı maddesinde düzenlenen muvakkat kanun, kanun hükmünde kararnamelerin Türk hukukundaki ilk örneği olarak gösterilmişse de¹³⁵ bu işlemin kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilemeyeceği yukarıda belirtilmişti. Böyle olmakla birlikte 1876 Kanûn-ı Esâsî'nin 36'ncı maddesine 1909 değişiklikleri¹³⁶ ile eklenen “*ilk içtimada Hey'et-i Meb'ûsân'a tevdi edilmek lâzımdır*” hükmü ile muvakkat kanunlar, kanun hükmünde kararname türü işleme oldukça benzer bir nitelik kazanmıştır.

¹³² Friedrich Müller, **Anayasa Hukukunun Çalışma Yöntemleri**, Haz. Fazıl Sağlam, Çev. Bertil Emrah Oder, et. al., İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2009, s. 29.

¹³³ bkz.: Müller, **Anayasa Hukukunun Çalışma Yöntemleri...**, s. 28-32.

¹³⁴ Nitekim “*normun yapım süreci ve oluşumundaki etkenleri, norm öncesi durumu ve normun norm koyucu tarafından belirlenen amacını ortaya çıkarma tarihsel yorumla sağlanır...*” (Bertil Emrah Oder, **Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri**, İstanbul: Beta, 2010, s. 74). Anayasa yargısında tarihsel yorum ile ilgili ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için bkz.: Oder, **Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri...**, s. 74-102.

¹³⁵ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 233.

¹³⁶ 7 Zilhicce 1293 Tarihli Kanûn-ı Esâsînin Bazı Mevaddı Muaddelesine Dair Kanun, 3 Ağustos 1909.

Uygulamada ise muvakkat kanun, Anayasa'da belirtilen şartlarına rağmen suiistimal edilmiş ve amacına aykırı kullanılmıştır¹³⁷. Nitekim Tarık Zafer Tunaya'nın tespitlerine göre, 1908-1918 yılları arasında 1500 adet kanun çıkarılırken; aynı dönemde 1061 adet, 1918-1922 yılları arasında ise 621 adet muvakkat kanun çıkarılmıştır. Bu muvakkat kanunlardan yalnızca 602 tanesi kabul edilerek kanunlaşmış, yaklaşık 100 tanesi ise reddedilmiştir¹³⁸. Nihayet belirtmek gerekir ki uygulamada yürürlükte olan muvakkat kanun artık bulunmamaktadır. Buna rağmen muvakkat kanunlar, uzun yıllar boyunca ve hatta yakın geçmişe kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir¹³⁹.

2. 1921 Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu Dönemi

Doktrinde çerçeve anayasa olarak nitelendirilen 1921 Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu^{140/141} döneminde, tüm yetkiler Büyük Millet Meclisinde toplanmış da olsa, yürütme organına olağanüstü dönemlerde, geniş ve istisnai yetkiler verilmesi zorunluluğu doğmuştur¹⁴². Bakanlar Kuruluna tanınan bu istisnai yetkilerin esasen muvakkat kanunlar ile bir ilişkisi yoktur. Nitekim 1921 Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu'nun hiçbir yerinde, muvakkat kanun kurumunun varlığına rastlanılmamıştır¹⁴³. Aynı şekilde kanun hükmünde kararnameye yönelik de hiçbir hüküm bulunmamaktadır¹⁴⁴.

Öte yandan yürütme organının, bu dönemde istisnai durumlara özgü olarak geniş yetkiler kullandığı da görülmektedir¹⁴⁵. Doktrinde bir görüşe göre Bakanlar Kuruluna tanınan bu geniş düzenleme yetkisi, kanun hükmünde kararnama çıkarma yetkisi olarak nitelendirilmişse de¹⁴⁶ aslında bu yetki, kanun hükmünde kararnama

¹³⁷ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1918): Birinci Kitap Kanun-ı Esasî ve Meşrutiyet Dönemi (1876-1918)**, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2003, s. 22.

¹³⁸ Tunaya, *ibid.*, s. 161.

¹³⁹ Nitekim 13 Mart 1329 (1913) tarihli İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu Muvakkati, 22 Şubat 2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 71'inci maddesi ile yürürlükten kaldırılırken; 4 Şubat 1329 (1913) tarihli Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat, 2 Aralık 1999 tarihli 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 18'inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

¹⁴⁰ Bülent Tanör, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri**, 12. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi, 2004, s. 253.

¹⁴¹ 20 Ocak 1921 tarihli ve 85 sayılı Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu.

¹⁴² Dâver, **İcra Organının İstisnai Yetkileri Bakımından Fevkalâde Hal Rejimleri...**, s. 117-118.

¹⁴³ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 253.

¹⁴⁴ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 18.

¹⁴⁵ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 254-256.

¹⁴⁶ Kantar, **op. cit.**, s. 31.

çıkarma yetkisi olarak nitelendirilemez. Çünkü Bakanlar Kuruluna yetki veren bu düzenlemeler, doğrudan Anayasa'ya dayanmamakta ve yetki kanunu niteliği taşımamaktadır. Sonuç olarak bu dönemdeki işlemlerin de kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilmesi imkân dâhilinde değildir¹⁴⁷.

3. 1924 Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu Dönemi

1924 Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu da 1921 Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu gibi “muvakkat kanun”¹⁴⁸ veya “kanun hükmünde kararname” kurumuna ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir¹⁴⁹. Böyle olmakla birlikte bu dönemde de Bakanlar Kuruluna istisnai olarak geniş düzenleme yetkisi veren kanunlar çıkarılmıştır. İşte bu kanunlardan en önemlileri olarak nitelendirilen Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun ve Millî Korunma Kanunu ile bu kanunlara dayanılarak çıkarılan kararnamelere kısaca değinmek gerekir¹⁵⁰.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun ile Millî Korunma Kanunu, Türkiye'deki olağanüstü hal ve şartlar sebebiyle düzenlenerek yürürlüğe konulmuş kanunlardır¹⁵¹. 1924 Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu döneminde yürürlüğe giren bu kanunlar ile Bakanlar Kuruluna birçok açıdan tartışmalı, geniş bir düzenleme yetkisi tanınmıştır. Bakanlar Kuruluna tanınan bu yetkiler, içinde bulunulan olağanüstü koşullar sebebiyle bir gereklilik olarak görülmüştür¹⁵². Dolayısıyla Bakanlar Kuruluna tanınan bu yetkiler de istisnai ve olağanüstü bir düzenleme yetkisi olarak nitelendirilmiştir¹⁵³.

Uygulamada Bakanlar Kurulu, bu yetkilerini “*kararname*” işlemiyle kullanmıştır¹⁵⁴. Ancak bu kanunlara dayanılarak çıkarılan kararnameler, hukuki

¹⁴⁷ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 256.

¹⁴⁸ Tanör, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri...**, s. 305.

¹⁴⁹ Kibar, **op. cit.**, s. 291; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 18. Bunun muvakkat kanun kurumunun suiistimal edilmesine karşı bir tepki olduğu hakkında bkz.: Hondu, **op. cit.**, s. 35; Kibar, **op. cit.**, s. 291.

¹⁵⁰ Bu konuda bkz.: Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 256-261.

¹⁵¹ **Sorularla Açıklamalı Güncel Kambiyo Mevzuatı**, Haz. Raif Bakova/ Cahit Büyüktürk, İstanbul: Mevzuat, 2008, s. 20; Kibar, **op. cit.**, s. 284.

¹⁵² Ali Fuad Başgil, “Türkiye Teşkilât Hukukunda Nizamname Mefhumu ve Nizamnamelerin Mahiyeti ve Tâbi Olduğu Hukukî Rejim”, **Cemil Bilsel'e Armağan**, İstanbul: Kenan, 1939, s. 80.

¹⁵³ Sarıca, **op. cit.**, s. 256, 282-284, 289-298 vd.; Dâver, **İcra Organının İstisnai Yetkileri Bakımından Fevkalâde Hal Rejimleri...**, s. 131 vd.

¹⁵⁴ Dâver, **İcra Organının İstisnai Yetkileri Bakımından Fevkalâde Hal Rejimleri...**, s. 132.

açından muvakkat kanun¹⁵⁵ veya kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilemez¹⁵⁶. Bunlar yukarıda da değinildiği üzere “kaide-kararname” olarak nitelendirilmelidir¹⁵⁷. Nitekim bu kanunlara dayanılarak çıkarılan kararnameler aleyhine açılan davalara da uygulamada Danıştay bakmıştır¹⁵⁸.

Sonuç olarak 1961 Anayasası döneminden önce herhangi bir işlem, “kanun hükmünde kararname” olarak nitelendirilememiştir¹⁵⁹. Buna rağmen, bu işleme adım adım yaklaşmıştır. Gerçekten de Bakanlar Kurulu, genellikle olağanüstü dönemlere özgü de olsa kaide-kararnameler yoluyla geniş ve istisnai yetkiler kullanmıştır. Şüphesiz Bakanlar Kurulunun böyle geniş ve istisnai yetkilerle donatılması da aslında yürütmenin güçlendirilmesi eğiliminin bir yansımasıdır.

B) Kanun Hükmünde Kararnamenin Türk Hukukuna Girişindeki Etkenler: “Yürütmenin Güçlendirilmesi Eğilimi”

Kanun hükmünde kararnamenin hukukumuzda girişindeki etkenleri tespit edebilmek için öncelikle bu işlemin pozitif hukukumuzda ilk kez girdiği dönemdeki gerekçesi incelenmelidir. Nitekim 1961 Anayasası’nın değişik 64’üncü maddesinin gerekçesi, bu işlemin âdetâ *“manifestosu”* olmuştur¹⁶⁰: *“Parlamentar rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle, bir zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadî ve sosyal şartların gereği olarak, bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş Devlet anlayışının tabii bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (...)”*¹⁶¹.

Bakanlar Kuruluna tanınan bu yetkinin hukuki niteliği farklı görüşler aracılığıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu yetkinin hukuki niteliği, ilk görüşe göre idarenin takdir yetkisi (Güneş, **op. cit.**, s. 187); ikinci görüşe göre yasama yetkisinin devri (Hüseyin Nail Kubalı, **Anayasa Hukuku Dersleri: Genel Esaslar Ve Siyasî Rejimler**, İstanbul: İÜHF, 1971, s. 41 vd.; Başgil, **op. cit.**, s. 79-80; Kantar, **op. cit.**, s. 15, 31); üçüncü görüşe göre yasama alanından yürütme alanına aktarma (Sarica, **op. cit.**, s. 275, 305; Dâver, **İcra Organının İstisnai Yetkileri Bakımından Fevkalâde Hal Rejimleri...**, s. 139, 158); son görüşe göre ise yürütme organının yetkilerinin biraz daha genişletilmesi olarak açıklanmıştır (Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları...**, C. 1, s. 400-401; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 273, 286).

¹⁵⁵ Onar, **ibid.**; Dâver, **ibid.**, s. 137.

¹⁵⁶ Sarica, **op. cit.**, s. 269.

¹⁵⁷ Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları...**, C. 1, s. 400; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler**, s. 136 vd.; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 6.

¹⁵⁸ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 283-284.

¹⁵⁹ Oytan, **op. cit.**, s. 579.

¹⁶⁰ Karahanoğulları, “Kanun Hükmünde Kararnamenin Niteliği (Bir Öneri: Birlikte Yasama)” **op. cit.**, s. 43.

¹⁶¹ Savni Belger, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 2. Baskı, Ankara: Başbakanlık, 1971, s. 152-153.

Belirtmek gerekir ki kanun hükmünde kararnamenin ortaya çıkmasına ilişkin doktrinde öne sürülen nedenler ile madde gerekçesinde öne sürülen nedenler büyük ölçüde örtüşmektedir. Nihayet doktrindeki görüşlerin birçoğu, “*yürütmenin güçlendirilmesi*” temelinde ele alınmıştır¹⁶².

Gerekçede de belirtildiği üzere parlamenter rejimlerde kanun yapma, belli usullere uyulmak zorunluluğu nedeniyle zaman almakta ve gecikmeler meydana getirebilmektedir¹⁶³. Nitekim yasama organı yapısı itibariyle çok sayıda üyeden oluşan, bazı usul kurallarına bağlı olarak çalışan ve bu nedenlerle işleyişi doğal olarak hızlı olmayan bir organdır¹⁶⁴. Öte yandan bir kanunun koyulması, değiştirilmesi veya kaldırılması uzun tartışma ve görüşmeler sürecine de bağlıdır¹⁶⁵. Dolayısıyla parlamenter rejimlerde kanun yapma, yalnızca belli usullere uyulmak zorunluluğu nedeniyle değil, yasama organının doğası ve yapısı nedeniyle de zaman alabilmektedir.

Sosyal ve ekonomik hayattaki değişim ise özellikle ikinci dünya savaşı sonrası olumsuz anlamda ortaya çıkmış ve bu duruma acil çare bulabilmek için devletlerin bu alana aktif olarak müdahale etmesi gerekmiştir¹⁶⁶. Ancak hızlı bir devinim halindeki sosyal ve ekonomik şartlar karşısında yavaş işleyen yasama organı, alması gereken tedbirleri zamanında alamama tehlikesiyle karşı karşıya kalmış ve klasik parlamenter rejim anlayışı zora girmiştir¹⁶⁷. Netice itibariyle

¹⁶² Karahanoğulları, “Kanun Hükmünde Kararnamenin Niteliği (Bir Öneri: Birlikte Yasama)” **op. cit.**, s. 43. Yürütmenin güçlendirilmesi hakkında bkz.: Burhan Kuzu, **Yürütme Organının Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi ve Güçlendirilmesi Eğilimi**, İstanbul: Filiz, 1987; Haluk Yavuz, **Türkiye’de Siyasal Sistem Arayışı ve Yürütmenin Güçlendirilmesi**, Ankara: Seçkin, 2000; Cengiz Gül/ Kasım Karagöz, “Çağdaş Siyasal Rejimlerde Etkin Yürütme Olgusu”, **GÜHFD**, C. XI, Sy. 1-2, 2007, s. 711-752.

¹⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin kanun önerilerini görüşebilmesi ve Genel Kurulda kabul edebilmesi belli yeter sayılarına ulaşmalarına bağlıdır. Nitekim 1961 Anayasası döneminde Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve kural olarak toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verirdi (m. 86). 1982 Anayasası döneminde ise Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının en az üçte biri ile toplanmakta ve kural olarak toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar vermektedir (m. 96). Ayrıca kanun önerilerinin Genel Kurulda görüşülmesi, kabul veya reddedilmesi belli usul kuralları dolayısıyla da zaman almaktadır (bkz.: TBMM İçtüzüğü, m. 37, 42, 52, 73, 74, 81). Nihayet Genel Kurulda kabul edilerek kanunlaşan önerilerin cumhurbaşkanı tarafından yayımlanmasının uygun bulunmaması halinde de yasama sürecinin uzayabileceği söylenebilir (1961 Anayasası, m. 93; 1982 Anayasası, m. 89).

¹⁶⁴ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 12; Kibar, **op. cit.**, s. 292.

¹⁶⁵ Sarıca, **op. cit.**, s. 6.

¹⁶⁶ Adil Özkol, “Çağdaş Parlamenter Demokrasilerde Kuvvetli İcra Eğilimi”, **AÜHFD**, C. XXVI, Sy. 1-2, 1969, s. 53; Oytan, **op. cit.**, s. 544.

¹⁶⁷ Mustafa Bumin, “Fransız ve Türk Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname (Karşılaştırmalı Olarak)”, **İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler III**, Ankara: Danıştay Başkanlığı,

özellikle Batı Avrupa ülkelerinde güçlü bir yürütme organı oluşturma amacı ortaya çıkmış¹⁶⁸ ve sosyoekonomik hayatı idare etmekle görevli yürütme organına özellikle bu alanda kural-işlem yapma yetkisinin tanınması gerekmiştir¹⁶⁹.

Öte yandan bilindiği üzere erkler ayrılığı, klasik demokrasilerin temel özelliği olarak gösterilmiştir. Modern demokrasilerde ise kuvvetler dengesi, yürütme lehine bozulmuş durumdadır¹⁷⁰. Nitekim modern demokrasilerde, bazı yasama yetkilerinin yürütme organına geçebildiği de görülmektedir¹⁷¹. Şüphesiz günümüzde katı erkler ayrılığının bile bazı konularda yasama ve yürütme organlarının işbirliğine engel olamayacağı artık anlaşılmıştır. Çünkü bu prensip; bu çağın siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatına tamamen uyum sağlayamamıştır¹⁷². Yürütmenin güçlendirilmesi eğilimi de siyasal, sosyal, ekonomik ve teknik nedenler neticesinde doğmuştur¹⁷³. Yürütmeyi güçlendiren etkenler, yürütme organının yetkisinin de genişlemesine neden olmuştur¹⁷⁴. Nihayet dünyadaki ve Türkiye’deki “daha güçlü yürütme” yaratma arzusu, 1971 Anayasası değişikliği ile Bakanlar Kuruluna “kanun hükmünde kararname çıkarma” yetkisinin tanınması sonucunu doğurmuştur¹⁷⁵.

C) Kanun Hükmünde Kararnamenin Türk Hukukuna Girişi

1961 Anayasası’nın ilk şeklinde mevcut olmayan “kanun hükmünde kararname” kurumu¹⁷⁶, pozitif Türk hukukunda ilk defa 1961 Anayasası’nın değişik

1980, s. 345; Turgut Tan, “Ekonomik Hukuk ve Ekonomik Kamu Hukuku”, **AİD**, C. 5, Sy. 1, 1972, s. 28; Kibar, **op. cit.**, s. 292.

¹⁶⁸ Oytan, **op. cit.**, s. 544.

¹⁶⁹ Kantar, **op. cit.**, s. 13; Bumin, **op. cit.**, s. 345-346.

¹⁷⁰ Turgut Tan, “Ekonomik Hukuk ve Ekonomik Kamu Hukuku”, **op. cit.**, s. 28. 1961 Anayasası’nın ilk şeklinin bir klasik demokrasi örneği olduğu hakkında bkz.: Bülent Tanör, **İki Anayasa**, 3. Baskı, İstanbul: Beta, 1994, s. 23.

¹⁷¹ İbrahim Kaboğlu, **Anayasa Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, İstanbul: Legal, 2005, s. 137.

¹⁷² Dâver, **İcra Organının İstisnaî Yetkileri Bakımından Fevkalâde Hal Rejimleri...**, s. 18.

¹⁷³ Oytan, **op. cit.**, s. 545.

¹⁷⁴ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 182.

¹⁷⁵ Duran, “Kanun Hükmünde Kararname (KHK)”, **op. cit.**, s. 3; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 180; Tan, “Ekonomik Hukuk ve Ekonomik Kamu Hukuku”, **op. cit.**, s. 28-29; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 47-48; Yılmaz, **op. cit.**, s. 522; Kibar, **op. cit.**, s. 292; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 20.

¹⁷⁶ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 248; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 30; Tanör/Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku...**, s. 381; Gözler, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri...**, s. 361; Şeref Gözübüyük, **Anayasa Hukuku**, 15. Baskı, Ankara: Turhan, 2007, s. 261; Özkan Tikveş, **Teorik ve Pratik Anayasa Hukuku**, İzmir: Acargil, 1982, s. 61; Kibar, **op. cit.**, s. 291.

64'üncü maddesiyle düzenlenmiştir¹⁷⁷. Böylelikle Türkiye Büyük Millet Meclisine “*kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak*” gibi yetkilerinin yanında Bakanlar Kuruluna belli konularda “*kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi*” verebilme yetkisi de tanınmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisine tanınan bu yetki, bu organa ilk kez tanınmış bir yetki niteliğindedir¹⁷⁸. Nihayet hem bu yetkinin kendine özgü niteliği hem de tarihsel yaklaşım gereğince kanun hükmünde kararnamelere ilişkin anayasal normların hazırlık sürecini de kısaca değerlendirmek gerekir. Böylelikle bu işlem türünün kurucu iktidar tarafından normatif olarak ilk kez düzenlenmesinin amacı da ortaya konulabilir.

1. 1961 Anayasası Dönemi

Yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşıldığı üzere kanun hükmünde kararname, yürütme organının güçlendirilmesi temelinde özellikle sosyoekonomik ihtiyaçlar nedeniyle 1971 yılında yapılan anayasa değişiklikleriyle pozitif Türk hukukunda ilk kez yer bulmuş bir işlem niteliğindedir. 1961 Anayasası'nın “*TBMM'nin görev ve yetkileri*” kenar başlıklı 64'üncü maddesine 1971 değişiklikleriyle beş fıkra ilave edilmiştir¹⁷⁹. İşte kanun hükmünde kararname kurumu, ilk defa bu Anayasa'nın değişik 64'üncü maddesinde düzenlenmiştir.

1961 Anayasası döneminde, “kanun hükmünde kararname” kurumunun düzenlenmesine ilişkin Anayasa değişikliği teklifi, 430 Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi üyesinin teklifine dayanmıştır¹⁸⁰. 64'üncü madde üzerindeki Millet Meclisi görüşmelerinin, Cumhuriyet Senatosu görüşmelerine göre daha kısa ve tartışmasız geçtiği gözlemlenmektedir¹⁸¹. Maddeye ilişkin Cumhuriyet Senatosu görüşmelerinde ise iktidar odaklarının tam bir uzlaşmaya vardıkları söylenemez.

¹⁷⁷ 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Anayasa Değişikliği Kanunu'nun 1'inci maddesi ile değişik 64'üncü madde, **Resmi Gazete**, Sy. 13964, 22 Eylül 1971.

¹⁷⁸ Nitekim bu değişiklikten önce pozitif Türk hukukunda ne “kanun hükmünde kararname” adı altında düzenlenmiş bir işlem ne de “kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi” bulunmaktadır. Gerçekten de “muvakkat kanun” çıkarıldığı dönemde bile yasama organının Bakanlar Kuruluna muvakkat kanun çıkarma yetkisi vermesi düzenlenmemiştir.

¹⁷⁹ Özkan Tikveş, “Anayasa'da Onbeş Yıllık Dönemde (1961-1976) Yapılan Değişiklikler ve Ekler”, **AÜHFĐ**, C. 34, Sy. 1, 1977, s. 26.

¹⁸⁰ **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 17, D. 3, B. 156, O. 2, 27 Ağustos 1971, s. 419 vd.

¹⁸¹ Günal Seyit, “Kanun Hükmünde Kararname Kurumunun Türk Anayasa Hukukuna Girişi”, **Yasama Dergisi**, Sy. 15, 2010, s. 66-68.

Bu doğrultuda Cumhuriyet Halk Partisi grubu, genel olarak kanun hükmünde kararname kurumunun Anayasa'ya girişinden yana görüş belirtmiş fakat bu kurumun kötüye kullanılması ihtimaline de dikkat çekmiştir. Cumhuriyet Senatosu içindeki Milli Birlik Grubu¹⁸² da bu kurumun kötüye kullanılması ihtimaline dikkat çekmiş fakat kurumun Anayasa'nın geçici bir maddesinde düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur. Milli Birlik Grubu, bu politika ile kanun hükmünde kararnamelerin geçiş döneminde 12 Mart hükümeti tarafından kullanılabilmesini fakat sivil iktidarlar tarafından kullanılmamasını amaçlamıştır. Adalet Partisi grubu ise kanun hükmünde kararname kurumunun lehinde görüş belirtmiş fakat bu kurumun olabildiğince Meclis denetimine tabi tutulması gerektiğini savunmuştur. Adalet Partisinin bu politikasında, 12 Mart döneminde yürütmeden çekilmek zorunda bırakılması fakat Millet Meclisi feshedilmediği için Meclis çoğunluğunu koruması etkili olmuştur¹⁸³.

Bu görüşmelerde, Meclis çoğunluğunu oluşturan Adalet Partisi grubu sözcüsü Ahmet Nusret Tuna'nın beyanları, "*partiler arası komisyon*" tarafından benimsenen esas noktaları da gözler önüne sermektedir. Bu açıklamalara göre kanun hükmünde kararname kurumunun öncelikle 1961 Anayasası'nın "*Tüzükler*" başlıklı 107'nci maddesinde düzenlenmesi öngörülmüş; sonradan bu hükümler 64'üncü maddeye konulmuştur. Komisyona göre bunun anlamı, kanun hükmünde kararnameler ile yasama yetkisinin yürütme organına devredilmediğini göstermektir¹⁸⁴. Diğer yandan kanun hükmünde kararnameler ile bir kanun hükmünün değiştirilmesi veya uygulanmasının ertelenmesi de kabul edilmemiştir¹⁸⁵. Ayrıca kanun hükmünde

¹⁸² 1961 Anayasası'nın 70'inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince, 13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 12 Haziran 1960 Tarihli ve 1 Sayılı Geçici Kanuna Ek Kurucu Meclis Teşkili Hakkında Kanun'un altında adları bulunan Milli Birlik Komitesi Başkanı ve üyeleri ile eski Cumhurbaşkanları, yaş kaydı gözetilmeksizin, Cumhuriyet Senatosu'nun tabii üyeleri sayılmaktaydılar. İşte Milli Birlik Grubu, Cumhuriyet Senatosunda Milli Birlik Komitesi kökenli doğal üyelerin 2 Şubat 1964'te oluşturdukları bir gruptu (Ayrıntılı bilgi için bkz.: Barış Kenaroglu, **Cumhuriyet Senatosu'nda Milli Birlik Grubu**, [Danışman: Yrd. Doç. Dr. Elçin Macar], Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006).

¹⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz.: bkz.: Seyit, **op. cit.**, s. 68-81.

¹⁸⁴ **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, C. 67, B. 116, O. 1, 20 Eylül 1971, s. 589: "*Biz, bu salâhiyeti 107 nci maddeden 64 ncü maddeye getirmek suretiyle yine Anayasanın umumi esaslarımdaki maddeyi yani, «Yasama yetkisi devrolunamaz.» maddesini muhafaza etmek suretiyle, kanun hükmünde, kanun kuvvetinde kararname çıkarma tasarrufunun, Meclisin yetkisini devretme olmadığı mânasında aldık ve ona göre tanzim edildi. Yani, ilk defa tasrih etmek istediğim husus, kanun kuvvetindeki kararnamelerle Meclis salâhiyetimi icraya devretmemektedir. Bu konuşulmuş, müzakere edilmiş ve sureti katiyede reddedilmiş bir husustur. Bunu tasrih etmek isterim*".

¹⁸⁵ **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, C. 67, B. 116, O. 1, 20 Eylül 1971, s. 590: "*Kararnameler, bir kanunu tadil veya imhal edememelidir. Yetki Kanununda bir kanunun tadili veya imhali düşünülebilir ama, bir kararname ile Meclisten çıkan bir kanunu tatbik etmeme veya bir*

kararname çıkarma yetkisinin, geniş bir alanı düzenlemek amacıyla değil, belli konularda verileceği de belirtilmiştir¹⁸⁶. Ancak hazırlık sürecinde ağırlık kazanan bu yorumların, uygulamada dikkate alınamayabileceğine de haklı olarak dikkat çekilmiştir¹⁸⁷. Nihayet kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin kanunlar gibi olacağı ve bu kararnamelerin yetki kanununa veya Anayasa'ya aykırı olmaları dolayısıyla uyuşmazlıklar ortaya çıkabileceği de belirtilmiştir¹⁸⁸.

Bu tartışmalar sonucunda oylamaya katılan 149 senatörden 133'ünün kabul, 15'inin ret ve 1'inin çekimser oyu ile 1961 Anayasası'nın 64'üncü maddesindeki değişiklik teklifi kabul edilmiştir¹⁸⁹. Böylelikle kanun hükmünde kararname kurumu, Anayasa'nın değişik 64'üncü maddesinde düzenlenmiş ve bu kurumun Anayasa'nın geçici maddesinde düzenlenmesi ile Anayasa'ya hiç girmemesi önermeleri kabul görmemiştir. Görüşmeler sonucunda kabul edilen değişik 64'üncü madde hükmü ise şu şekildedir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi kanunla, belli konularda Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararnameler çıkarmak yetkisi verebilir. Yetki veren kanunda, çıkarılacak kararnamelerin amacı, kapsamı ve ilkeleriyle bu yetkiyi kullanma süresinin ve yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi ve kanun hükmünde kararnamede de yetkinin hangi kanunla verilmiş olduğunun belirtilmesi lâzımdır (64/2). Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün

---

mehilden sonra tatbik etmek üzere uzağa atmak halinin kabul edilmemesi müzakere edilmiş ve kabul edilmiştir”.

¹⁸⁶ **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, C. 67, B. 116, O. 1, 20 Eylül 1971, s. 590: *“Belli ve muayyen konuya taallük etmesi hususu, 64 ncü maddede geçmiştir. Bunun taşıdığı mâna, geniş bir sahayı tanzim etmek üzere yetki kanununun istenemeyeceğini tasrih etmek için konmuştur ve bu müzakerelerde arkadaşlar şu misalleri vermişlerdir; toprak reformu için, malî reform için, planların tatbikatını temin etmek için, millî eğitim reformu için gibi umumi, şümüllü mevzular için yetki kanunlarının istenemeyeceği de tekarrür etmiştir”.*

¹⁸⁷ Mehmet Hazer (Kars): *“Arkadaşlar, partilerin uzun zaman üzerinde uğraştıkları, ittifaka vardıkları ve böylece metne giren bir konunun, şu veya bu istikamette tefsiri ile maddenin tatbikatının maksadı değişmez. Tatbikatçılar maddenin metnini uygulayacaklardır. (...) [64 ncü maddenin gerekçesinin (e) fıkrasında] Orada deniyor ki, «Anayasanın birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hak ve hürriyetlerle dördüncü bölümünde yer alan siyasi hak ve ödevleri düzenlenemeyecektir.» Demek ki, bunun dışında kalan bütün hususlarda, diğer hususlarda kararname tanzim olunabilecektir”* (**Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, C. 67, B. 116, O. 1, 20 Eylül 1971, s. 596).

¹⁸⁸ **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, C. 67, B. 116, O. 1, 20 Eylül 1971, s. 591: *“Muhterem arkadaşlarım, yetki kanunundan zarar görme hali mevzuubahis değildir. Yani, umumi hükümlere tabidir. Kanunlardan zarar gören ne cins yollara başvuruyorsa, ki Anayasa Mahkemesine müracaat etme hakkı da verilmiştir; kararnamelerden yetki kanununa Anayasaya uygun olmaları için çıkarılmasından dolayı, şahısların duçar kalabileceği zararların idarece tazmin edilmesi esaslı da müzakere edilmiştir”*

¹⁸⁹ **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, C. 67, B. 116, O. 1, 20 Eylül 1971, s. 673-674.

yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur (64/3). Yetki kanunları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kararnameler, Anayasanın ve yasama meclisleri içtüzüklerinin kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve genel kurullarda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülüp karara bağlanır (64/4). Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler, bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer (64/5). Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hak ve hürriyetler ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez. Anayasa Mahkemesi, bu kararnamelerin Anayasaya uygunluğunu da denetler (64/6)”.

Sonuç olarak kanun hükmünde kararnamelere ilişkin düzenlemelerin hazırlık sürecinde, bu hükmün dar bir yoruma tâbi tutulduğu ve yasama denetiminin rolüne ağırlık verildiği söylenebilir¹⁹⁰. Nitekim 1961 Anayasası dönemindeki kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi de 1982 Anayasası dönemine oranla daha sınırlı ve denetimli bir yetki olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde kanun hükmünde kararname uygulaması da bir ölçüde sınırlı kalmış, ciddi boyutlara varmamıştır¹⁹¹.

2. 1982 Anayasası Dönemi

1971 tali kurucu iktidarının kanun hükmünde kararname işlemi ile birlikte güttüğü asıl amaç, yürütme organının güçlendirilmesi eğilimini desteklemek olmuştur¹⁹². Ancak kanun hükmünde kararname kurumunun yöneldiği bu amaç uygulamada gerçekleştirilememiş ve yürütme organı bir türlü arzu edilen düzeyde güçlendirilememiştir¹⁹³. Öte yandan bir anlamda 1971 değişiklikleri ile dizginlenmeye

¹⁹⁰ Bu dönemde meclis çoğunluğuna sahip Adalet Partisi politikasının da bu yönde geliştiği hakkında ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz.: Seyit, **op. cit.**, s. 75 vd.

¹⁹¹ Krş.: **Tablo A. 1.**

¹⁹² Sağlam, **op. cit.**, s. 261; Yılmaz, **op. cit.**, s. 522; Karahanoğulları, “Kanun Hükmünde Kararnamenin Hukuki Niteliği”, **op. cit.**, s. 41.

¹⁹³ Duran, “Kanun Hükmünde Kararname (KHK)”, **op. cit.**, s. 3.

çalışılan süreç derinleşmiş ve ülkenin içinde bulunduğu sosyal, iktisadî, siyasal ve hukuki krizler önlenemez bir hal almıştır. Dönemin parlamenter sistemi de bu krizlere karşı çözüm üretmede başarı sağlayamamıştır¹⁹⁴. Nihayetinde 12 Eylül 1980 askerî harekâtı gerçekleşmiş ve Türk Silahlı Kuvvetleri, yönetimi tümenden ele geçirmiştir. Bu dönemde de kural olarak Anayasa Düzeni Hakkında Kanun'un 1'inci maddesi gereğince 1961 Anayasası yürürlükte kalmıştır¹⁹⁵. İşte bu Kanun'a dayanarak yetkilerini kullanan Millî Güvenlik Konseyi, çıkarttığı bir karar ile 1961 Anayasası'nın 64'üncü maddesinde bazı değişiklikler yapmıştır¹⁹⁶. Millî Güvenlik Konseyi kararı şu şekildedir¹⁹⁷:

“Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi veren kanunda, çıkarılacak kararnamenin amacının, kapsamının ve bu yetkiyi kullanma süresinin belirtilmesi gerekir (1). Kanun hükmündeki kararnamelerle, mali yükümlülük getirilemez ve mevcut yükümlülükler artırılamaz; buna karşın, vergi kanunlarına aykırı hareketler hakkında kanunlarda öngörülen cezalar ile vergi, harç, resim ve bunlara ilişkin cezalar ve gecikme zamları azaltılabilir veya kaldırılabilir (2)”.

Böylelikle yetki kanununda, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamelerin “ilkeleri” ile “yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin” açıkça gösterilmesi usulü kaldırılmıştır. Getirilen diğer bir önemli değişiklik ise malî konulara ilişkin cezaların kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebileceği olmuştur¹⁹⁸.

Yürütme organını güçlendirme eğiliminin bir göstergesi olan kanun hükmünde kararname kurumu, 1982 Anayasası'nda daha kapsamlı bir şekilde yer bulmuştur¹⁹⁹. Nitekim 1982 Anayasa koyucusu da tercihini yürütme organının

¹⁹⁴ Pınar Kaya Özçelik, “12 Eylül’ü Anlamak”, **AÜSBFD**, C. 66, Sy. 1, 2011, s. 74, vd.

¹⁹⁵ 27 Ekim 1980 tarih ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun'un 1'inci maddesi: “9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile değişiklikleri, aşağıdaki maddelerde belirtilen istisnalar saklı kalmak üzere, yeni bir Anayasa kabul edilip yürürlüğe girinceye kadar yürürlükte dir”. Bu kanun ile yasama organına ait yetkilerin geçici olarak Millî Güvenlik Konseyi tarafından, Cumhurbaşkanı'na ait yetkilerin ise Millî Güvenlik Konseyi Başkanı ve devlet başkanı tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir (m. 2). Diğer yandan Millî Güvenlik Konseyi tarafından yayımlanan bildiri, karar ve kanunların Anayasaya aykırılığı iddiasının ileri sürülemeyeceği hüküm altına alınmıştır (m. 3)”

¹⁹⁶ Turgut Tan, “Türk Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması ve Sorunlar”, **AÜSBFD**, C. 50, Sy. 1-2, 1995 (Ayrı Baskı), s. 335.

¹⁹⁷ 12 Ocak 1982 tarih ve 64 sayılı “Millî Güvenlik Konseyinin Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma ile İlgili Hükümlerde Değişiklik (...) Yapan Karar”, **Resmî Gazete**, Sy. 17572 (Mük.), 12 Ocak 1982.

¹⁹⁸ Turgut Tan, “Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması”, **AİD**, C. 17, Sy. 14, 1984, s. 33-34.

¹⁹⁹ Sağlam, **op. cit.**, s. 261-262.

güçlendirilmesinden yana kullanmıştır²⁰⁰. Öyle ki Danışma Meclisine sunulan ilk metinde, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin kullanılabilmesi konularına ilişkin sınırlama bile getirilmemiştir. Bu durum yürütmenin güçsüzlüğüne bir tepki olarak nitelendirilmiştir²⁰¹. Bunun yanında yine ilk metinde, yetkinin sona ermemesi hallerinden Bakanlar Kurulunun “*düşürülmesi*” değil, “*ilgili bakanın çekilmesi*” hali düzenlenmiştir. Bu metindeki son bir farklılık ise olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmündeki kararnamelerinden, sıkıyönetim haline ilişkin değil yalnızca olağanüstü hale ilişkin kanun hükmünde kararnamelerin saklı tutulması olmuştur²⁰².

Danışma Meclisinin ikinci tur görüşmelerinde sunulan esas metinde ise ilk turdaki önerilerin de etkisi ile²⁰³ 1961 Anayasası dönemindeki konu sınırlamasının aynısı getirilmiştir²⁰⁴. Bu görüşmelerden sonraki Milli Güvenlik Konseyindeki son aşamada ise olağanüstü hal yanında sıkıyönetim haline ilişkin kanun hükmünde kararnamelerin de saklı tutulacağı düzenlenmiş ve yetkinin sona ermemesi hallerinden “*ilgili bakanın çekilmesi*” yerine “*Bakanlar Kurulunun düşürülmesi*” getirilerek metne son hali verilmiştir²⁰⁵. Belirtmek gerekir ki kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin sona ermediği hallerden biri olarak düzenlenmesi öngörülen “*ilgili bakanın çekilmesi*” ifadesinin, Milli Güvenlik Konseyi aşamasına kadar metinden çıkarılmaması oldukça ilginçtir.

Danışma Meclisine sunulan ilk taslak metinde, yukarıda belirtildiği üzere yürütme organına geniş bir yetki verme amacı güdüldüğü açıktır. Görüşmelerde bu metin için verilen değişiklik önerilerinde de genel olarak bu yetkinin daraltılması amaçlanmıştır²⁰⁶. Öte yandan bu görüşmelerde, kanun hükmünde kararnamelerin

²⁰⁰ Tanör, **İki Anayasa...**, s. 115.

²⁰¹ Seyit, **op. cit.**, s. 82.

²⁰² Bkz.: **Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 138, O. 3, 28 Ağustos 1982, s. 145.

²⁰³ Seyit, **op. cit.**, s. 82.

²⁰⁴ “*Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemez*” (**Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 146, O. 4, 8 Eylül 1982, s. 843).

²⁰⁵ Bkz.: **Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi**, C. 7, B. 118, O. 2, 18 Ekim 1982, s. 368.

²⁰⁶ Seyit, **op. cit.**, s. 84. Danışma Meclisi görüşmelerinde, 1980 askeri müdahalesi çerçevesinde yürütülen politika nedeniyle, siyasal grup yönelimlerinden bahsetmek zordur. Dolayısıyla tartışmalar genel olarak salt hukuk tekniği noktasında düğümlenmiştir (**ibid**, s. 83).

geçmiş uygulaması da göz önüne alınarak amacına uygun olarak kullanılmadığı ve yasama denetiminin etkinleştirilemediği belirtilmiştir²⁰⁷.

Danışma Meclisi görüşmelerinin dört temel noktada toplandığı belirtilebilir²⁰⁸. Bunlardan birincisi, temel hak ve özgürlükler ile Anayasa'da kanunla düzenleneceği belirtilen konuların, kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenip düzenlenemeyeceği sorunu olmuştur²⁰⁹. Anayasa Komisyonu bu yöndeki sorulara olumlu cevap vermiş ve kanun hükmünde kararnamenin acil hallerde kullanılabilecek bir kurum olduğunu, acil bir düzenleme gerekiyor ise temel hak ve özgürlüklerin veya kanunla düzenleneceği belirtilen konuların da kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenebileceğini belirtmiştir²¹⁰. Buna rağmen yapılan oylamada, “*temel haklar ve hürriyetler*” ile “*siyasi haklar ve ödevler*” konusunda, kanun hükmünde kararnamelerle düzenleme yapılamayacağı yönündeki önergelerin dikkate alınması kabul edilmiştir²¹¹.

İkinci sorun, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerinde düzenlenen “*belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek*” hükmündeki *belli konularda* ibaresinin, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme yetkisinin düzenlendiği maddede de evleviyetle düzenlenmesinin gerekip gerekmediği noktasında çıkmıştır²¹². Bu konuda da Anayasa Komisyonu, kanun hükmünde kararname kurumunun, kanun yapılması için gereken sürenin geç olabileceği acil hallerde getirilen bir kurum olduğu ve bu konuların önceden tespit edilebilmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle önergeye katılmadığını belirtmiştir²¹³. Bu değişiklik önergesinin dikkate alınması ise kabul edilmemiştir²¹⁴.

Diğer sorunlar ise kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin son bulma süresi ve kanun hükmünde kararnamelerin onaylanması sürecine ilişkindir²¹⁵. Anayasa Komisyonu, bu konulardaki değişiklik önergelerine de katılmamıştır.

²⁰⁷ **Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 138, O. 3, 28 Ağustos 1982, s. 149.

²⁰⁸ Seyit, **op. cit.**, s. 87.

²⁰⁹ **Ibid.**, s. 88.

²¹⁰ **Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 138, O. 3, 28 Ağustos 1982, s. 152.

²¹¹ **Ibid.**

²¹² Seyit, **op. cit.**, s. 88.

²¹³ **Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 138, O. 3, 28 Ağustos 1982, s. 154.

²¹⁴ **Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 138, O. 3, 28 Ağustos 1982, s. 155. Bu konudaki tartışmalarda, maddelerin kendi arasındaki ilişkisine odaklanılmış; “*belli konular*” ifadesinin hangi anlama geldiğine ilişkin herhangi bir fikir beyan edilmemiştir (Seyit, **op. cit.**, s. 89).

²¹⁵ Seyit, **op. cit.**, s. 90.

Yapılan oylamalarda da bu konulardaki değişiklik önergelerinin dikkate alınması kabul edilmemiştir²¹⁶. Son olarak madde metni, üzerinde tutanaklara yansıyan bir tartışma tespit edilemeyen Milli Güvenlik Konseyi aşamasında son hali verilerek, bugünkü halini almıştır²¹⁷.

Milli Güvenlik Konseyi aşamasında tutanaklara yansıyan herhangi bir tartışmanın olmaması, kurucu iktidarın amacını belirlemeyi zorlaştırabilir. Buna rağmen Danışma Meclisi aşamasında Anayasa Komisyonu Başkanı Orhan Aldıkaçtı tarafından yapılan yorumlar, 1982 Anayasası döneminde kanun hükmünde kararname kurumunun düzenlenmesindeki temel amacı da ortaya koymakta ve özetlemektedir:

“Kanun kuvvetinde kararname, biraz evvel arkadaşımın da açıkladığı gibi²¹⁸, yasama meclisinin acil bir durumda kanun yapmak için geçecek sürede çıkartacağı kanunun ihtiyaca, halledilmesi gereken meseleyi çözemeyeceğine; o zaman çok geç kalınacağı endişesinden kaynaklanan bir müessesedir ve bu müessese bunun için konmuştur”²¹⁹.

3. Değerlendirme

Bu açıklamalara göre kanun hükmünde kararnameler, “kanun” ile düzenleme yapılamayacak kadar acil durumlarda, Bakanlar Kurulunun sorunu hızlı bir şekilde çözebilmesi amacı ile ortaya çıkmıştır. Nitekim yukarıda belirtildiği üzere benzer bir görüş, 1961 Anayasası’nın değişik 64’üncü maddesinin gerekçesinde de yer almıştır.

Öte yandan 1961 Anayasası dönemindeki kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin, 1982 Anayasası dönemine oranla daha sınırlı ve denetimli bir yetki olarak düzenlendiği de açıktır. Gerçekten de 1982 Anayasası hazırlık sürecinde kurucu iktidar, Bakanlar Kuruluna verilecek bu yetkinin daha geniş tutulmasını

²¹⁶ **Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 138, O. 3, 28 Ağustos 1982, s. 155-157.

²¹⁷ **Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi**, C. 7, B. 118, O. 2, 18 Ekim 1982, s. 368.

²¹⁸ Söz konusu açıklamalar, Anayasa Komisyonu adına konuşan Kemal Dal’a aittir ve şu şekildedir: *“Kanun hükmünde kararnamenin çıkarılması nedeni, getirdiğimiz tasarıda belirtilmiştir. Çok acele hallerde hükümetin elinde uygulanacak seri bir kural olmadığı için, acele olarak çıkarılıp ve hemen olayın üstüne gidilmesi gereken hallerde çıkarılması için bu düzenleme getirilmiştir”* (**Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 138, O. 3, 28 Ağustos 1982, s. 152).

²¹⁹ **Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 138, O. 3, 28 Ağustos 1982, s. 153.

amaçlamıştır²²⁰. Öyle ki bu dönemde Danışma Meclisine sunulan ilk taslak metinde kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılacağı konulara ilişkin herhangi bir sınırlama dahi getirilmemiştir. Buna rağmen ortaya çıkan yetkiyi geniş tutma eğilimi, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevlerin kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyeceğini öngören hükmün kabulü ile görüşmeler sonucunda az da olsa sınırlandırılabilmiştir.

1982 Anayasası'nın madde gerekçeleri ise bu kurumun düzenlenme amacına ilişkin bir hüküm içermemektedir. Danışma Meclisi gerekçesi getirilen yeniliklerin tereddütlü noktaları ve eksiklikleri açıklığa kavuşturma amacıyla düzenlendiğini belirtmiştir²²¹. Başka bir deyiş ile kurucu iktidar, 1982 Anayasası'nda getirdiği düzenleme ile 1961 Anayasası dönemindeki tereddütleri ve eksiklikleri gidermeyi amaçladığını belirtmektedir.

***

²²⁰ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 95.

²²¹ "1961 Anayasasının 64 üncü maddesinde düzenlenen kanun hükmünde kararnamenin ayrı bir maddede düzenlenmesi uygun görülmüştür. Bu düzenlemede 64 üncü maddedeki kararnamede tereddütlü noktalar ve noksanlar açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle kanun hükmündeki kararnamede aşağıdaki yenilikler getirilmiştir: 1. Bakanlar Kurulunun istifası halinde veya ilgili bakanın çekilmesi durumunda veya yasama döneminin sona ermesi kanun hükmündeki kararnamenin belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmayacağı açıklığa kavuşturulmuştur. 2. Kanun hükmündeki kararnamede sürenin sona ermesinden önce Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanması sırasında yetkinin son bulması veya bu yetkinin süre bitimine kadar devam ettiğinin kararnamede yer alabileceği açıklığı getirilmiştir. 3. Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin yeni düzenlemeler getirildiği için bu düzenlemelerle ilgili hükümlerin saklı tutulması uygun görülmüştür".

İKİNCİ BÖLÜM

1982 ANAYASASI'NA GÖRE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER

Yukarıda belirtildiği üzere 1982 kurucu iktidarı, tercihini yürütme organının güçlendirilmesinden yana kullanmıştır. Nitekim bu tercih, 1982 Anayasası'nın “*yürütme yetkisi ve görevi*” kenar başlıklı 8'inci maddesinin başlığında da kendisini göstermektedir. Böylelikle 1961 Anayasası'nın aksine 1982 Anayasası'nda yürütme, hem yetki hem de görev olarak nitelendirilmiş olmaktadır. Yürütmenin “*yetki*” olarak nitelendirilmesi, yürütme organının da “*doğrudan doğruya*” anayasadan kaynaklanan yetkilere sahip olması demektir²²².

1982 Anayasası'nda, 1961 Anayasası dönemindeki kanun hükmünde kararname işleminin çeşitli değişikliklerle sürdürülmesinin yanında, olağanüstü dönemlere özgü yeni bir kanun hükmünde kararname işlemi de düzenlenmiştir²²³. Aslında kanun hükmünde kararnamelerin “olağan” ve “olağanüstü” olarak türlere ayrışması, 1982 Anayasası'nın da kendi içinde bu tipte iki ayrı rejime ayrılmış olması ile yakından ilişkilidir²²⁴.

Olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, 1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme, 1961 Anayasası'na oranla daha uzun ve ayrıntılıdır²²⁵. Danışma Meclisi gerekçesine göre bunun nedeni, 1961 Anayasası dönemindeki tereddütlü konuların ve eksikliklerin açıklığa kavuşturulması amacıdır. Olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ise 1982 Anayasası'nın 121'inci maddesinin 3'üncü fıkrası ile 122'nci maddesinin 3'üncü ve 4'üncü fıkralarında düzenlenmiştir.

²²² Tanör, **İki Anayasa...**, s. 115-116.

²²³ Sağlam, **op. cit.**, s. 262.

²²⁴ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 67-69.

²²⁵ Mümtaz Soysal, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, İstanbul: Gerçek, 2007, s.230.

1982 Anayasası'nda yürütmenin “*yetki*” olarak nitelendirilmesinin asıl önemi, olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ile ortaya çıkmaktadır. Çünkü yürütme organı, bu tür kararnameleri yetki kanununa değil doğrudan doğruya Anayasa hükümlerine dayanarak çıkarmaktadır. Dolayısıyla bu tür kararnameler ile herhangi bir alan, aslî olarak yürütme organı tarafından düzenlenebilir. Nitekim bu Anayasa'da yürütme yalnızca görev olarak nitelendirilmiş olsaydı, yürütme organının bu yetkisini Anayasa'nın sistemi içinde açıklayabilmek olanaksız hale gelebilirdi²²⁶.

Sonuç olarak 1961 Anayasası ile 1982 Anayasası düzenlemeleri karşılaştırılacak olursa şu farklılıklar tespit edilebilir: Olağanüstü dönemlerde, yetki kanununa dayanılmaksızın kanun hükmünde kararname çıkarılma olanağı getirilmiştir²²⁷. Yetki kanununda, yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi zorunluluğu kaldırılmış; yetki süresi içinde birden çok kanun hükmünde kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterilmesi zorunluluğu getirilmiştir²²⁸. Kanun hükmünde kararnamede yetkinin hangi kanuna dayandığının açıkça gösterilmesi zorunluluğu kaldırılmıştır²²⁹. Bakanlar Kuruluna verilmiş olan süreli yetkinin, süre dolmadan önce Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi ile sona ermeyeceği açıkça düzenlenmiş; kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce kabul edilmesi halinde ise yetkinin devam edip etmediği hususunun belirtilmesi de öngörülmüştür²³⁰. Öte yandan Millî Güvenlik Konseyi kararı²³¹ ile kaldırılan “*ilkeler*” unsuru tekrar yetki kanununda düzenlenir hale getirilmiş ve vergi kanunlarına aykırı hareketler hakkında kanunlarda öngörülen cezalar ile vergi, harç, resim ve bunlara ilişkin cezaların ve gecikme zamlarının kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebilmesi yetkisine yer verilmemiştir.

²²⁶ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 199.

²²⁷ Sağlam, *op. cit.*, s.263; Onur Karahanoğulları, “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi”, **AÜSBFD**, C. 52, Sy. 1-4, 1997, s. 389.

²²⁸ Tan, “Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması”, *op. cit.*, s. 34; Sağlam, *ibid.*, s. 264; Karahanoğulları, *ibid.*

²²⁹ Sağlam, *ibid.*; Karahanoğulları, *ibid.*

²³⁰ Tan, “Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması”, *op. cit.*, s. 34; Sağlam, *ibid.*; Karahanoğulları, *ibid.*

²³¹ 12 Ocak 1982 tarih ve 64 sayılı “Millî Güvenlik Konseyinin Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma ile İlgili Hükümlerde Değişiklik (...) Yapan Karar”, **Resmi Gazete**, Sy. 17572 (Mük.), 12 Ocak 1982.

I. OLAĞAN DÖNEMLERDE ÇIKARILAN KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER

Olağan dönemde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, 1982 Anayasası'nın genel olarak 87'nci maddesinde, özel olarak ise 91'inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu dönemde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin hukuki rejiminin incelenmesi, öncelikle 91'inci maddenin bütün olarak ele alınması ile mümkün olabilir²³².

91'inci maddenin kenar başlığı "*kanun hükmünde kararnama çıkarma yetkisi verme*" olarak belirtilmişse de maddede yalnızca bu yetkinin verilmesine ilişkin hükümler değil, yetki kanunu, yetki kanununa dayanılarak kanun hükmünde kararnama çıkarılması ve çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul veya reddedilmesi işlemleri de düzenlenmiştir. Nitekim bu düzenlemeye dayanarak, olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin hukuki rejiminin genel olarak üç aşamayı kapsadığı öne sürülmektedir. Gerçekten de sırasıyla yetki kanunu, kanun hükmünde kararnama çıkarılması ve kanun hükmünde kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul veya reddedilmesi işlemleri, birbirlerinden bağımsız işlemler değil, kanun hükmünde kararnamelere ilişkin anayasal sürecin değişik aşamalarıdır²³³.

A) Yetki Kanunu

Yukarıda belirtildiği üzere, olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelere ilişkin anayasal sürecin ilk aşaması, kanun hükmünde kararnama çıkarma yetkisi verme işlemidir. Ancak bu işleme ilişkin unsurların değerlendirilmesinden önce, bu yetkinin hukuki niteliğine kısaca değinmek gerekir.

²³² Yüzbaşıoğlu, 1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi..., s. 73.

²³³ Sağlam, *op. cit.*, s. 266; Yüzbaşıoğlu, *ibid.*, s. 74.

1. Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi Verilmesinin Hukuki Niteliği

Kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılabilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Bakanlar Kuruluna “*kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi*” verilmesi gerekmektedir. Kanun hükmünde kararnameler, yukarıda belirtildiği üzere şekli (organik) açıdan yürütme, maddi ve fonksiyonel açıdan yasama işlemidir. Sonuç olarak bu yetkinin hukuki niteliğine ilişkin Türk hukukunda iki başlık altında toplanabilecek birçok görüş ortaya çıkmıştır²³⁴: “Yasama yetkisinin devri görüşü”²³⁵ ile bu görüşü reddeden “yasama yetkisi devredilemez” görüşü²³⁶.

“Yasama yetkisinin devri” görüşüne göre²³⁷ kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi ile Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olan yasama yetkisi Bakanlar Kuruluna devredilmekte ve Bakanlar Kurulu, devraldığı yasama yetkisi ile yürürlükteki kanun hükümlerini değiştirebilmekte veya kaldırabilmektedir²³⁸. Böylelikle kanun hükmünde kararname de kanun ile eş değerde hukuki güce sahip olmaktadır²³⁹. Nihayet bu görüşe göre, yasama yetkisinin devredilmez olması kural;

²³⁴ Bu yetkinin hukuki niteliği, birinci görüşe göre “*biraz daha genişletilmiş*” düzenleme yetkisi (Duran, “Kanun Hükmünde Kararname (KHK)”, **op. cit.**, s. 5; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 366; Doğan Soyaslan, “Kanun Hükmünde Kararnameler”, **Anayasa Yargısı**, C. 11, 1995, s. 174); ikinci görüşe göre “*yasama yetkisinin devri*” (Özbudun, “1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 229; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 28); üçüncü görüşe göre “*yasama yetkisinin özel bir kullanım biçimi*” (Oytan, **op. cit.**, s. 593; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 58) ve nihayet dördüncü görüşe göre ise “*yasama birlikteliği*” olarak nitelendirilmiştir (Karahanoğulları, “Kanun Hükmünde Kararnamenin Niteliği (Bir Öneri: Birlikte Yasama)”, **op. cit.**, s. 59).

²³⁵ Dâver, **İcra Organının İstisnâî Yetkileri Bakımından Fevkalâde Hal Rejimleri...**, s. 41 vd.; Özbudun, “1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 229; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 28; Günay, **İdare Hukuku...**, s. 92-93; Mustafa Avcı, “Türkiye’de Olağan Dönem Kanun Hükmünde Kararnameleri ile İlgili Bazı Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler”, **GÜHFD**, C. XVI, Sy. 1, 2012, s. 35.

²³⁶ Duran, “Kanun Hükmünde Kararname (KHK)”, **op. cit.**, s. 5; Yılmaz, **op. cit.**, s. 534-535; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 201-204, s. 365 vd.; Soyaslan, **op. cit.**, s. 173-174; Oytan, **op. cit.**, s. 590 vd.; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 56 vd.; Karahanoğulları, “Kanun Hükmünde Kararnamenin Niteliği (Bir Öneri: Birlikte Yasama)”, **op. cit.**, s. 58 vd.; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 31.

²³⁷ Kantar, **op. cit.**, s. 15 vd.; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 213 vd.; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 28 vd.

²³⁸ Gözler, **ibid.**, s. 27.

²³⁹ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 212.

Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi ise bu kuralın istisnası niteliğindedir²⁴⁰.

“Yasama yetkisi devredilemez” görüşü ise Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesini “yasama yetkisinin devri” olarak nitelendiren görüşü kabul etmemektedir²⁴¹. Bu görüşe göre kanun hükmünde kararnameler, yetki kanunu ile sınırlıdır ve yayımlandıkları andan itibaren yasama organının denetimine tâbidir²⁴². Dolayısıyla kanun hükmünde kararnameler fonksiyonel anlamda yasama işlemi olarak nitelendirilse bile kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi, yasama organının izni ve denetimine tâbi, sürekli olmayan bir yetkidir²⁴³.

Belirtmek gerekir ki 1982 Anayasası’nın yapım sürecinde Danışma Meclisi aşamasında kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesinin açıkça istisnası olarak düzenlenmişse de bu istisna, Millî Güvenlik Konseyi aşamasında metinden çıkarılmıştır²⁴⁴. Görüldüğü üzere kurucu iktidarın bile düzenlemede tereddüt gösterdiği bir hususta, kesin bir doğrunun varlığını iddia etmek esasen mümkün değildir. Nitekim doktrindeki açıklamalara bakıldığında da her iki görüşte haklılık payı bulunduğu iddia edilebilir. Böyle olmakla birlikte, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesini yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesinin istisnası olarak düzenleyen bu hüküm, sonuç olarak Anayasa metninden çıkarılmıştır. Dolayısıyla bu yetkinin, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesinin istisnası olarak nitelendirilmemesi daha uygun olabilir. Nitekim bu yönde bir düzenleme, yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğu kaidesine bir istisna getireceği için açıkça belirtilmelidir. Aksi halde bu istisnanın da varlığının kabul edilmemesi yerinde olur. Çünkü kural olarak yasama yetkisi, Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir ve devredilemez.

²⁴⁰ *Ibid.*, s. 213; Günday, *idare Hukuku...*, s. 93; A. Selçuk Özçelik, “Kanun Hükmünde Kararname konusunda”, *Zaman Gazetesi*, 2 Haziran 1995 (<http://www.zaman.com.tr/yorum-kanun-hukmunde-kararname-konusunda-324096.html>), 11 Şubat 2013).

²⁴¹ Kibar, *op. cit.*, s. 305; Yılmaz, *op. cit.*, s. 534; Oytan, *op. cit.*, s. 590; Sağlam, *op. cit.*, s. 266; Kuzu, *Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...*, s. 365 vd.; Soyaslan, *op. cit.*, s. 173; Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...*, s. 56; Karahanoğulları, “Kanun Hükmünde Kararnamenin Niteliği (Bir Öneri: Birlikte Yasama)”*op. cit.* s. 58; Teziç, *Anayasa Hukuku...*, s. 31.

²⁴² Soyaslan, *op. cit.*, s. 173.

²⁴³ Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...*, s. 58; Sağlam, *op. cit.*, s. 266.

²⁴⁴ *Millî Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi*, C. 7, B. 118, O. 2, 18 Ekim 1982, s. 336.

2. Yetki Kanununun Unsurları

Anayasa'nın 91'inci maddesine göre kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Bakanlar Kuruluna "*yetki kanunu*" ile verilir. Başka bir deyiş ile bu yetkinin kaynağı, olağan dönemlerde doğrudan doğruya yetki kanunudur. Dolayısıyla Bakanlar Kurulu, yetki kanunu ile ayrıca yetkilendirilmedikçe kendiliğinden kanun hükmünde kararname çıkaramaz²⁴⁵. Nihayet olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin bir yetki kanununa dayanması zorunluğu, bu işlem türünü olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerden ayıran en önemli özelliktir²⁴⁶.

Uygulamada toplamda 38 adet, 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden bugüne kadar ise 32 adet yetki kanunu ve bunlarda değişiklik yapan kanun çıkarılmıştır. Bu yetki kanunları genel olarak idari teşkilatlanma, kamu kurum ve kuruluşları, kamu personeli ve bazı ekonomik konulara yönelik çıkarılmışlardır²⁴⁷. Belirtmek gerekir ki bu kanunlardan özellikle önceki yetki kanununda değişiklik yapan bazı kanunlar, yetki kanunlarının aşağıda incelenecek olan bazı kurucu unsurlarını taşımamaktadır²⁴⁸.

Yetki kanununun unsurları 91'inci maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu hükme göre "*Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir*". Belirtmek gerekir ki bu hükümde düzenlenen unsurlar, kanun hükmünde kararnamelerin değil, yetki kanununun unsurlarıdır²⁴⁹. Nitekim bu hüküm gereğince yetki kanunu, sırası ile "*amaç*", "*kapsam*", "*ilkeler*" ve "*süre*" unsurlarından oluşur. Dolayısıyla bu unsurlar, yetki kanununun kurucu unsurlarıdır²⁵⁰.

²⁴⁵ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 248.

²⁴⁶ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 75.

²⁴⁷ Bkz.: **Tablo A. 2.**

²⁴⁸ Bkz.: 2967, 3207, 3296, 3479, 3569, 4484, 4540 sayılı Yetki Kanunları.

²⁴⁹ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 37.

²⁵⁰ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 77. Bu unsurlardan birinin bulunmaması halinde yetki kanununun Anayasa'ya aykırı olacağı hakkında bkz.: Yılmaz, **op. cit.**, s. 525.

Öte yandan doktrinde bir görüş, 87'nci madde hükmündeki kanun hükmünde çıkarma yetkisinin “*belli konularda*” verileceğinden hareketle, yetki kanununun “*konu*” unsurunu da içermesi gerektiğini öne sürmüştür²⁵¹. Ancak 87'nci maddede düzenlenen “*konu*”, 91'inci maddede düzenlenen yetki kanununun unsurları arasında yer almamaktadır. Nihayet 87'nci maddenin genel hüküm, 91'inci maddenin ise özel hüküm olması sebebi ile bu unsurun, yetki kanununun bir unsuru olarak nitelendirilmesi pek mümkün gözükmemektedir²⁵². Nitekim uygulamada da hiçbir yetki kanununda ayrıca konu unsuruna yer verilmemiştir²⁵³.

Böyle olmakla birlikte 87'nci madde ile 91'inci maddeyi birbirinden tamamen bağımsız görmek de mümkün değildir. Nitekim 87'nci madde ile 91'inci madde arasında genel hüküm-özel hüküm ilişkisi vardır. Dolayısıyla 87'nci madde, 91'inci madde ile çatışmamak şartı ile geniş yorumlanmalı ve 91'inci maddedeki unsurları da kapsamına almalıdır. Aksi halde Anayasa'nın 87'nci maddesinde düzenlenen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin “*belli konularda*” verileceği hükmünün hiçbir anlamı kalmaz. Şüphesiz Anayasa koyucunun böyle bir amaç güttüğü iddia edilemez. Çünkü Anayasa koyucu abesle iştigal etmez. Sonuç olarak genel hüküm-özel hüküm ilişkisi çerçevesinde “*konu*”, bir yetki kanunu unsuru olarak nitelendirilemez. Buna rağmen aynı ilişki çerçevesinde, yetki kanunu unsurlarının da belirgin şekillerde düzenlenmesinin gerektiği söylenebilir. Nitekim yetkinin “*belli konularda*” verilmesi, ancak yetki kanunu unsurlarının da “*belli*”, başka bir deyiş ile belirgin, tereddüde yer vermeyen ve anlaşılır kavramlar ile düzenlenmesi sonucunda mümkün olabilir. Nihayet Anayasa metninde de 91'inci maddenin ikinci fıkrasında yetki kanunu unsurları sayıldıktan sonra üçüncü fıkrada süre unsuru, “*belli süre*” olarak nitelendirilmiştir. Sonuç olarak 87'nci madde gereğince yetki kanununun tüm unsurlarının anlaşılır ve belirgin bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Nitekim bu, aşağıda incelenecek olan tüm unsurların genel bir niteliğidir.

²⁵¹ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 323 vd.

²⁵² Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 49-50, s. 96; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 37-39.

²⁵³ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 96.

a) Amaç Unsuru

Yukarıda belirtildiği üzere, 1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince yetki kanunlarında amaç unsurunun düzenlenmesi zorunludur. Nitekim yetki kanununun ilk kurucu unsuru, amaç unsurudur²⁵⁴. Burada üzerinde durulması gereken, amaç unsurunun içeriği ve düzenlenme yöntemidir.

Doktrinde bir görüşe göre amaç unsuru, Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin neden verildiğini ifade eder²⁵⁵. Diğer bir görüşe göre bu unsur, verilen yetki ile nelerin gerçekleştirilmesi gerektiğini belirler²⁵⁶. Doktrinde diğer bir görüş ise yukarıdaki her iki görüşü de kapsamaktadır. Bu görüşe göre amaç unsuru, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin neden verildiğinin yanında, verilen yetki ile nelerin gerçekleştirilmesi gerektiğini de ifade eder²⁵⁷. Nihayet son bir görüşe göre amaç, ulaşılmak istenilen sonuçtur²⁵⁸. Dolayısıyla bu görüşe göre yetki kanunu açısından amaç unsuru da Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi ile ulaşılmak istenilen sonucu ifade eder²⁵⁹.

Belirtmek gerekir ki unsurlar açısından asıl sorun, örneğin amaç unsurunun ne anlama geldiği değil, bu unsurun ne şekilde düzenleneceğidir²⁶⁰. Nitekim yetki kanunu da bir kamu işlemi olduğundan amaç unsuru, genel olarak kamu yararını gerçekleştirmek şeklinde bile tanımlanabilir²⁶¹. Dolayısıyla yetki kanunundaki özgül amaçların belirlenmesinin herhangi bir tereddüde yer vermeksizin tespiti için amaç unsuru; belirgin, anlaşılır ve somut kavramlarla düzenlenmelidir²⁶².

²⁵⁴ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 80.

²⁵⁵ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 327; Karahanoğulları "Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi", **op. cit.**, s. 418; R. Cengiz Derdiman, "Türk Kamu Yönetimi ve Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname", **AÜSBFD (Prof. Dr. Oral Sander'e Armağan)**, C. 51, Sy. 1-4, 1996, s. 154.

²⁵⁶ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 32.

²⁵⁷ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 80.

²⁵⁸ Karahanoğulları "Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi", **op. cit.**, s. 418; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 40.

²⁵⁹ Gözler, **ibid.**

²⁶⁰ Karahanoğulları "Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi", **op. cit.**, s. 418

²⁶¹ Karahanoğulları, **ibid.**; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 40.

²⁶² Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 82.

b) Kapsam Unsuru

1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince yetki kanunlarında amaç unsurunun yanında, kapsam unsurunun da düzenlenmesi zorunludur. Doktrinde bu unsur da çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bir görüşe göre kapsam unsuru, amaç unsuru ile yakın ilişki içindedir²⁶³. Dolayısıyla bu görüşe göre kapsam unsuru, yetki kanununda belirtilen amaca ulaşabilmek için kanun hükmünde kararname ile yapılabilecekleri gösterir²⁶⁴. Diğer bir görüşe göre ise bu unsur, Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi ile düzenlenebilecek alanları, konuları ve kişileri gösterir²⁶⁵. Sonuç olarak bu unsur, verilen yetkiye dayanılarak çıkarılacak kanun hükmünde kararnamelerin hedef aldığı konuları, kişileri ve yerleri göstermektedir²⁶⁶.

Doktrinde kapsam unsurunun nasıl düzenlenmesi gerektiği yönünde iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre bu unsur da amaç unsuru gibi genel ifadelerle değil, belirgin, somut ve anlaşılır kavramlarla düzenlenmeli²⁶⁷ ve düzenlenebilecek alanları olabildiğince somutlaştırmalıdır²⁶⁸. Diğer bir görüşe göre ise kapsam unsuru, genel kavramlar ile de düzenlenebilir²⁶⁹.

1961 Anayasası'nın değişik 64'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, "*Yetki veren kanunda, (...) yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi (...) lâzımdır*" hükmü yer almaktaydı. Dolayısıyla bu dönemde yetki kapsamına giren maddeler teker teker sayılmaktaydı²⁷⁰. 1982 Anayasası'nda ise bu hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla kapsam unsuru, artık değişiklik yapılacak her hükmün ayrı ayrı belirtilmesini gerektirmez. Buna rağmen kapsam unsurunun genel kavramlar ile düzenlenmesi de yetkinin belli konularda verilmesine müdahale ettiği takdirde belirginlik niteliği ile bağdaşmaz.

²⁶³ **Ibid.**, s. 84.

²⁶⁴ **Ibid.**, s. 83.

²⁶⁵ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 44; Karahanoğulları "Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi", **op. cit.**, s. 422.

²⁶⁶ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 32.

²⁶⁷ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 84; Teziç, **ibid.**

²⁶⁸ Karahanoğulları "Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi", **op. cit.**, s. 422.

²⁶⁹ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 44-45.

²⁷⁰ Bkz.: 23 Mayıs 1972 tarih ve 1589 sayılı "Devlet Memurları Kanunu ile ilgili Yetki Kanunu", **Resmi Gazete**, Sy. 14201, 31 Mayıs 1972.

c) İlkeler Unsuru

1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince yetki kanunlarında bulunması zorunlu diğer bir kurucu unsur, ilkeler unsurudur. Doktrinde bu unsur, genel olarak benzer şekillerde ele alınmıştır.

Bir görüşe göre ilkeler unsuru, yetki kanununda gösterilen amaca ulaşmak için yetkinin kullanılmasında uyulması gereken temel yöntemler²⁷¹ veya temel esaslar²⁷² ve ölçütlerdir²⁷³. Diğer bir görüşe göre ise bu unsur, “*temel düşünce*” “*dayanılacak şey*”, “*ilk önerme*”, “*önemli kavram*”, “*temel gerçeklikler*”, “*hareket kuralı*” gibi çeşitli şekillerde tanımlanmıştır²⁷⁴. Nitekim bu görüşe göre ilkeler unsuru, hukuken ayrıca tanımlanması gerekmeyen ve günlük dildeki anlamının aynısını hukuken de içeren bir unsurdur²⁷⁵.

İlkeler unsuru da belli konularda verilecek kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini somutlaştıran bir unsurdur. Dolayısıyla yetki kanununun ilkeler unsuru da yetkinin sınırlarını somutlaştırmalı ve belirgin bir şekilde düzenlemelidir²⁷⁶. Nitekim bu yaklaşım, diğer unsurlarda olduğu gibi kanun hükmünde kararnamenin, dayandığı yetki kanununa uygun olarak çıkarılıp çıkarılmadığının tespiti açısından da yerinde olacaktır.

Aslında amaç, kapsam ve ilkeler unsurları, belirsiz ve soyut kavramların içine kolaylıkla sokulabilecek unsurlardır²⁷⁷. Nitekim uygulamada Bakanlar Kurulu, yetki kanunlarındaki belirsizlikler nedeniyle kendisine verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini geniş yorumlayabilmekte²⁷⁸; “*yetki saptırması*” yoluna başvurabilmektedir²⁷⁹. İşte unsurların belirginleşmesi böyle bir ihtimalin önüne geçilebilmesi nedeniyle de oldukça önemlidir.

²⁷¹ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 32.

²⁷² Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 85; Karahanoğulları “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi”, **op. cit.**, s. 420.

²⁷³ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**

²⁷⁴ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s 56-61.

²⁷⁵ **Ibid**, s. 55.

²⁷⁶ Karahanoğulları “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi”, **op. cit.**, s. 420.

²⁷⁷ Oytan, **op. cit.**, s. 608.

²⁷⁸ Gözübüyük/ Tutum, “Yasa Gücünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 6

²⁷⁹ Oytan, **op. cit.**, s. 608.

d) Süre Unsuru

Süre unsurunu, yetki kanununun Anayasa’da düzenlenen son kurucu unsurudur. Nitekim bu unsur da diğerleri gibi 1982 Anayasası’nın 91’inci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Ancak bu fıkradaki “*yetki kanunu, (...) kullanma süresini (...) gösterir*” hükmü, “*yetki kanununun yürürlükte kalma süresi*”²⁸⁰ olarak değil, “*yetkinin kullanılma süresi*” olarak anlaşılmalıdır. Dolayısıyla süre unsuru, Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin kullanılabilmesi için belli zaman aralığını ifade eder²⁸¹.

Gerçekten de yetki kanunları, süre sonunda kendiliğinden değil, ayrı bir kanun ile yürürlükten kaldırılmaktadır. Nitekim 1589, 1877, 1909, 2171, 2578, 2680, 2767, 2810, 2967, 2999 ve 3207 sayılı Yetki Kanunları, 27 Ekim 1988 tarih ve 3488 sayılı Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır²⁸². Benzer şekilde 3 ay süre ile sınırlı olarak çıkarılan 21 Aralık 2000 tarih ve 4615 sayılı Yetki Kanunu da 26 Nisan 2007 tarih ve 5637 sayılı Uygulanma İmkânı Kalmamış Bazı Kanunların Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Belirtmek gerekir ki bu uygulama da yerinde değildir. Çünkü yetki kanununda belirtilen sürenin sona ermesi, o kanunun uygulanma imkânının kalmadığı anlamına gelmemelidir. Nitekim ileride görüleceği üzere yetki kanununda belirtilen süre sona ermesine rağmen Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnamelerin dayanağı olan yetki kanununa uygunluğunu da denetleyebilmektedir. Dolayısıyla yetki kanunları, uygulanma imkânı kalmadığı gerekçesi ile yürürlükten kaldırılmamalı, tam aksine dayanakları olan kanun hükmünde kararnamelerin itiraz yolu ile denetlenebilme ihtimaline karşı bilhassa yürürlükte tutulmalıdır.

Öte yandan Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin “*belli süre*” ile sınırlandırılması, aslında bu yetkinin doğal bir sonucudur.

²⁸⁰ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 63.

²⁸¹ Karahanoğulları “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi”, **op. cit.**, s. 415. Süre unsurunun kanun hükmünde kararnamelerin kullanılma süresini ifade ettiğine dair görüş için bkz.: Derdiman, **op. cit.**, s. 150.

²⁸² Bkz.: 27 Ekim 1988 tarih ve 3488 sayılı Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 19983, 8 Kasım 1988.

Nitekim süre unsuru, yetki kanununun tabii bir unsurudur²⁸³. Dolayısıyla 91'inci maddenin üçüncü fıkrasında sürenin “*belli*” olması niteliği tekrarlanarak bu unsurun özgül niteliği ve önemi ayrıca vurgulanmıştır.

Yetkinin kullanılma süresi gün, ay veya yıl şeklinde belirtilebileceği gibi mali yıl veya yasama yılı gibi zaman birimleriyle de düzenlenebilir²⁸⁴. Kaldı ki burada önemli olan sürenin hangi zaman birimleriyle ifade edildiği değil, sürenin başlangıç ve sona erme tarihinin yeterli açıklıkta düzenlenmiş olup olmadığıdır²⁸⁵. Bu açıdan örneğin bir görüşe göre süre unsurunun “*Avrupa Birliğine girilinceye kadar*” şeklinde bile düzenlenebileceğini²⁸⁶ kabul etmek mümkün değildir. Nitekim Avrupa Birliği adaylık süreci, oldukça ucu açık ve belirsiz bir süreçtir. Nihayet süre unsurunun belirsizliği, aslında süre unsurunun yokluğu anlamına da gelir.

i. Sürenin Sınırı ve Yetkinin Sona Ermemesi

Süre unsuru açısından asıl sorun, sürenin sınırıdır²⁸⁷. Nitekim 1961 ve 1982 Anayasalarının her ikisinde de yetkinin kullanılma süresinin belirtilmesi öngörülmüşse de sürenin sınırı konusunda herhangi bir hükme yer verilmemiştir²⁸⁸. Dolayısıyla bu konuda takdir hakkı Türkiye Büyük Millet Meclisindedir²⁸⁹.

Bir görüşe göre süre unsurunun, “kısa” süreli olarak belirlenmesi gerektiği belirtilirken²⁹⁰; diğer bir görüş ise “uzun” süreli olarak düzenlenmesinde bir sakınca görmemektedir²⁹¹. Her halükarda süre unsuru, kanun hükmünde kararname çıkarma

²⁸³ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 88.

²⁸⁴ **Ibid.**

²⁸⁵ **Ibid.**

²⁸⁶ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 64.

²⁸⁷ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 88; Gözler, **ibid.**, s. 69.

²⁸⁸ 1982 Anayasası’nın yapım sürecinde, Danışma Meclisi görüşmelerinde, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin en fazla bir yıl süre ile sınırlı olması hakkında görüşler öne sürülmüşse de süre konusunda önceden bir tespit yapmanın mümkün olmadığı gerekçesiyle kabul görmemiştir (**Danışma Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 9, B. 138, O. 3, 28 Ağustos 1982, s. 149, 151).

²⁸⁹ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 89; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 332; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 69.

²⁹⁰ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 32; Yılmaz, **op. cit.**, s. 557; Gözübüyük/ Tutum, “Yasa Gücünde Kararnameler, **op. cit.**, s. 6; Yüzbaşıoğlu, **ibid.**

²⁹¹ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 74.

yetkisi verilmesi ile hedeflenen amaca ulaşılabilmesi için uygun ve yeterli bir şekilde tespit edilmelidir²⁹².

Yetki kanununda belirtilen sürenin sona ermesi ile birlikte Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi de sona ermektedir²⁹³. Öte yandan yetkinin süresi, Anayasa'nın 91'inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki açık hükümler gereğince Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi hallerinde de sona ermemektedir. Başka bir deyişle, kanun hükmünde kararname çıkarma konusunda yetkili organ belli bir Bakanlar Kurulu değil, yetki süresi boyunca göreve gelen herhangi bir Bakanlar Kurulu olmaktadır²⁹⁴. Öte yandan şüphesiz bu hükümler, Anayasa'nın 91'inci maddesinin Danışma Meclisi gerekçesinde de belirtildiği gibi 1961 Anayasası dönemindeki “*tereddütlü noktalar*” açıklığa kavuşturulmak amacı ile bu kadar ayrıntılı düzenlenmiştir. Nihayet yukarıda sayılan durumlar haricinde ortaya çıkabilecek herhangi bir tereddüt halinde, yetki süresinin devam ettiğini kabul etmeye olanak yoktur. Çünkü bu haller, “sınırlı sayıda” (*numerus clausus*) düzenlenmiştir.

ii. Süresi İçinde Çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararname Sayısı

1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinin ikinci fıkrasında, “*Yetki kanunu,(...) süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağı gösterir*” hükmü de bulunmaktadır. Ancak bu hüküm ayrı bir unsur değil, süre unsuru ile bağlantılı bir düzenleme niteliğindedir²⁹⁵. 1961 Anayasası'nın değişik 64'üncü maddesinde yer almayan böyle bir hükme, 1982 Anayasası'nda neden yer verildiğini anlamak güçtür²⁹⁶. Nitekim bu hüküm gereğince bu dönemde çıkarılacak kanun hükmünde kararname sayısının bir adet olması kural, birden fazla olması istisna olmaktadır²⁹⁷. Dolayısıyla yetki kanununda, yetkiyi kullanma süresi içinde “*birden fazla kanun hükmünde kararname*” çıkarabileceğine ilişkin bir hüküm yok ise Bakanlar

²⁹² Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 89.

²⁹³ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 329; Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 91; Karahanoğulları “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi”, **op. cit.**, s. 415.

²⁹⁴ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 335; Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 123; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 65. 1961 Anayasası döneminde bu yönde öne sürülen görüşler için bkz.: Oytan, **op. cit.**, s. 610.

²⁹⁵ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 77.

²⁹⁶ **ibid.**, s. 128.

²⁹⁷ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 342-343.

Kurulunun artık o yetki kanununa dayanarak yalnızca bir adet kanun hükmünde kararname çıkarabileceğinin kabulü gerekir²⁹⁸. Nitekim uygulamada da yetki kanunlarında bu yönde hükümler yer almaktadır.

Doktrinde bir görüşe göre bu hüküm, kanun hükmünde kararname ile düzenleme usulünün istisnai bir usul olarak görülemeyeceğine dair bir kanıt olarak ileri sürülmüştür²⁹⁹. Oysaki bu hüküm bir iddiaya kanıt olarak ileri sürülecek ise iddia edilenin aksine, ancak kanun hükmünde kararname ile düzenleme usulünün istisnai bir usul olduğuna dair bir kanıt olabilir. Çünkü bu hükme göre kural, aksi öngörülmez ise her yetki kanununa dayanılarak yalnızca bir kanun hükmünde kararname çıkarılmasıdır. Şüphesiz kural olarak her yetki kanununa dayanılarak ancak bir kanun hükmünde kararnamenin çıkarılabileceğini düzenleyen bir hükümden de kanun hükmünde kararname ile düzenlemenin kural değil, ancak istisnai bir usul olarak görüldüğü sonucu çıkarılabilir.

B) Kanun Hükmünde Kararname

Olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelere ilişkin anayasal sürecin ikinci aşaması, Bakanlar Kurulunun kendisine verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini kullandığı aşamadır. Nitekim Bakanlar Kurulu, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kendisine kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilir ise kanun hükmünde kararname çıkarabilme yetkisine sahip olmaktadır.

1. Kanun Hükmünde Kararnemelerin Konusu

Yetki kanunları açısından konunun ayrı bir unsur niteliği taşımadığı yukarıda açıklanmıştır. Böyle olmakla birlikte Bakanlar Kurulunun her konuda kanun

---

²⁹⁸ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnemeler Rejimi...**, s. 128; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnemelerin Hukukî Rejimi...**, s. 64..

²⁹⁹ Gözler, **ibid.**

hükmünde kararname çıkarma yetkisi de bulunmamaktadır³⁰⁰. Nitekim bu yetki, hem yetki kanunu hem de Anayasa tarafından sınırlandırılmıştır³⁰¹.

Gerçekten de kanun hükmünde kararnamelerin konusu, dayandıkları yetki kanununun amaç, kapsam, ilkeler ve süre unsurları ile sınırları belirlenen alanın dışına çıkamaz³⁰². Öte yandan 1982 Anayasası'nın 91 ve 163'üncü maddeleri gereğince de kanun hükmünde kararnameler, her konuyu düzenleyemez. Nitekim 91'inci maddenin ilk fıkrasına göre olağan dönemlerde “*Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez*”. 163'üncü maddeye göre ise “*Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez*”. Sonuç olarak bu hükümlerle kanun hükmünde kararnamelerin konusuna ilişkin açık sınırlamalar getirilmiştir. Öte yandan bu konularla ilgili belli bazı özgül sorunlara da değinmek gerekir.

a) Temel Hak ve Özgürlükler Karşısında “Konu”

Anayasa'da kanun hükmünde kararnameler ile düzenleme yasağı getirilen temel hak ve özgürlükler, genellikle “*negatif statü hakkı*” niteliğindedir. Bu nitelikteki haklarda yapılacak bir düzenleme, çoğunlukla bu hakların sınırlandırılması sonucunu da doğurur³⁰³. Anayasa'nın ikinci kısmının üçüncü bölümünde yer alan “*sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler*” ise genellikle “*pozitif statü hakkı*” niteliğindedir. Dolayısıyla bu alanda devletin pozitif yükümlülükleri vardır. Bu açıdan kanun hükmünde kararname, devletin bu yükümlülüğünü gerçekleştirmesinde yardımcı işlev yerine getiren önemli bir araçtır³⁰⁴. Başka bir deyişle 91'inci maddenin ilk fıkrasında yapılan bu ayırım, aslında temel hak ve özgürlüklerin niteliklerinden kaynaklanmaktadır.

³⁰⁰ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 101.

³⁰¹ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 249-250; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 98-99, 124.

³⁰² Özbudun, **ibid.**; Oytan, **op. cit.**, s. 597.

³⁰³ Sağlam, “KHK Çıkarma Yetkisinin Sınırları Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar”, **op. cit.**, s. 268.

³⁰⁴ **Ibid.**, s. 268-269.

Burada asıl sorun, üçüncü bölümde düzenlenen negatif statü hakkı niteliğindeki temel hak ve özgürlüklerde ortaya çıkmaktadır. Gerçekten sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler arasında da negatif statü hakkı niteliğinde haklar bulunmaktadır³⁰⁵. Dolayısıyla bir görüşe göre diğer bölümlerdeki haklardan nitelik farkı bulunmayan bu tür sosyal ve ekonomik hakların da kanun hükmünde kararname ile düzenlenememesi gerekir³⁰⁶. Aksi yöndeki görüşe göre ise Anayasa'nın açık hükmü karşısında “*sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler*” başlığı altında yer alan bütün temel hak ve özgürlüklerin kanun hükmünde kararname ile düzenlenebilmesi gerekir³⁰⁷.

Belirtmek gerekir ki temel hak ve özgürlüklerin kanun hükmünde kararname ile *düzenlenmesi* konusunda doktrinde ortaya çıkan görüş ayrılığı, *sınırlandırılması* konusunda genel olarak ortaya çıkmamaktadır. Çünkü tüm temel hak ve özgürlükler, 1982 Anayasası'nın 13'üncü maddesi gereğince “*ancak kanunla sınırlanabilir*”. Dolayısıyla hangi bölüm altında düzenlenmiş olursa olsun, herhangi bir temel hak ve özgürlük kanun hükmünde kararname ile değil, ancak kanunla sınırlandırılabilir³⁰⁸. Öyle ki 91'inci maddede “*düzenleme*” kavramının seçilmesi de tesadüfi değildir. Çünkü *düzenleme*, *sınırlamadan* daha farklı ve geniş bir kavramdır. Gerçekten de hakkı sınırlandıran bir düzenleme olabileceği gibi, hakkı genişleten de bir düzenleme olabilir³⁰⁹.

Kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyen Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümünde yer alan bazı “temel haklar”, “kişi hakları ve ödevleri” ile dördüncü bölümünde yer alan bazı “siyasî haklar ve ödevler”, yasak kapsamına girmeyen diğer bazı Anayasa maddeleriyle de dolaylı bir ilişki

³⁰⁵ **Ibid.**, s. 269, bkz.: “Çalışma ve sözleşme hürriyeti” (m. 48); “çalışma şartları ve dinlenme hakkı” (m. 50); “sendika kurma hakkı” (m. 51); “grev hakkı ve lokavt” (m. 54).

³⁰⁶ Sağlam, “KHK Çıkarma Yetkisinin Sınırları Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar”, **op. cit.**, s. 269; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 100; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 31.

³⁰⁷ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 335; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 106-107.

³⁰⁸ Sağlam, “KHK Çıkarma Yetkisinin Sınırları Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar”, **op. cit.**, s. 269; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 101; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 107. Aksi görüşte bkz.: Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 354.

³⁰⁹ Sağlam, “KHK Çıkarma Yetkisinin Sınırları Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar”, **ibid.**, s. 268.

içindedir³¹⁰. İşte buradaki sorun, yasak kapsamına girmeyen ancak yasak kapsamındaki maddeler ile dolaylı bir ilişki halindeki konuların da yasak kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Kuşkusuz herhangi bir konuyu, doğrudan veya dolaylı bir şekilde buradaki temel hak ve özgürlükler ile ilişkilendirmemek oldukça güçtür³¹¹. Öte yandan adeta getirilen düzenleme yasağının kapsamındaki maddeler ile bir anlam veya değer kazanan yasağın kapsamı dışındaki diğer bazı maddeleri de yasak kapsamı dışında tutmak, getirilen düzenleme yasağının mantığı ile ters düşmektedir³¹². Nihayet belirtmek gerekir ki bu yasak kapsamının dar veya geniş yorumlanması konusunda otantik bir yorum yapacak tek organ ise Anayasa Mahkemesidir³¹³.

b) Kanun ile Düzenleme Karşısında “Konu”

1982 Anayasası'nın 91 ve 163'üncü maddeleri gereğince getirilen sınırlamalar haricinde, Anayasa'nın birçok maddesinde de ilgili konulara ilişkin “*kanunla düzenlenir*” hükmü getirilmiştir³¹⁴. Dolayısıyla doktrinde bu konuların kanun hükmünde kararname ile düzenlenip düzenlenemeyeceği tartışılmıştır. Doktrinde genel olarak, bu yönde hüküm içeren maddelerin düzenlediği konuların da kanun hükmünde kararname ile düzenlenebileceği kabul edilmektedir³¹⁵. Nitekim Anayasa'nın “sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler” başlıklı üçüncü bölümünde yer alan birçok maddesinde de “*kanunla düzenlenir*” hükmü yer almıştır. Dolayısıyla bu hüküm dar yorumlanırsa kanun hükmünde kararname kurumu işlevsiz hale gelir ve bu kurumdan beklenen fayda da elde edilemez³¹⁶.

³¹⁰ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 101.

³¹¹ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 250.

³¹² Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 101-102.

³¹³ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 102.

³¹⁴ Bkz.: 1982 Anayasası, m. 42, 43, 44, 47, 50, 51, 53, 54, 61, 63, 79, 82, 86, 102, 108, 113, 117, 118, 122, 123, 126, 127, 128, 131, 133, 134, 135, 140, 142, 144, 145, 147, 148, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 165, 166, 170.

³¹⁵ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 105; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 102, vd.; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 251. Aksi görüşte bkz.: Yılmaz, **op. cit.**, s. 527; Cem Eroğul, “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Olağanüstü Yasa Gücünde Kararnamelerin TBMM’ce Onaylanması Sorunu”, **AÜSBFD**, C. 54, 1999, s. 33; Karahanoğulları, “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi”, **op. cit.**, s. 403.

³¹⁶ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 105-106.

Kaldı ki 91’inci maddenin birinci fıkrası da “*Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez*” şeklinde düzenlenmiştir. Sonuç olarak Anayasa’nın bu hükmü, kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenmesi yasak alanın kapsamını “sınırlı sayıda” (*numerus clausus*) belirlemiştir. Dolayısıyla Anayasa’nın bu hükmünün aksi ile kanıtından (*argumentum a contrario*), sayılmayan diğer alanların kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebileceği anlamı çıkar.

2. Kanun Hükmünde Kararnamelerde Usul ve Şekil

Anayasa’nın 91’inci maddesinin altıncı fıkrasında, kanun hükmünde kararnamelerin yayımı ve yürürlüğüne ilişkin bazı hükümler getirilmişse de kanun hükmünde kararnamelerin hangi yöntemle yayımlanacaklarına ilişkin özgül bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Nitekim yetki kanunlarında da bu yönde hükümler bulunmamaktadır³¹⁷. Gerçekten de Anayasa metninde, “*kanunların cumhurbaşkanınca yayımlanması*” (m. 89)³¹⁸ veya tüzüklerin “*cumhurbaşkanınca imzalanması*” (m. 115/2) ve “*kanunlar gibi*” yayımlanması konularında belirli hükümler getirilmişse de kanun hükmünde kararnameler açısından bu yönde getirilmiş özgül bir düzenleme bulunmamaktadır.

Kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılmasında uyulması gereken usul ve şekil kuralları da Bakanlar Kurulunun diğer kararnamelerinde uyulması gereken kurallar gibidir³¹⁹. Dolayısıyla “*kararnameleri imzalamak*” cumhurbaşkanının görev ve yetkileri arasında sayıldığına göre, kanun hükmünde kararnamelerin de

³¹⁷ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 340, vd.

³¹⁸ Bkz.: 1982 Anayasası’nın 89’uncu maddesi: “Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar (m. 89/1). **(Değişik: 3.10.2001—4709/29 md.)** Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tâbi değildir (m. 89/2). Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir (m. 89/3) Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır (m. 89/4)”.

³¹⁹ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 252.

cumhurbaşkanı tarafından imzalanması gerekir³²⁰. Nitekim kanun hükmünde kararnamelerde cumhurbaşkanının imzası, şekli ve tamamlayıcı bir niteliktedir³²¹. Başka bir deyiş ile cumhurbaşkanı imzasını taşımayan bir metnin, kanun hükmünde kararname olarak geçerli olması mümkün değildir³²². Nihayet uygulamada da kanun hükmünde kararnameler, cumhurbaşkanı tarafından imzalanmaktadır³²³.

Bununla birlikte cumhurbaşkanının, kanun hükmünde kararnameleri bir kez daha görüşülmek üzere Bakanlar Kuruluna geri gönderme veya imzalamayı reddetme yetkisine sahip olup olmadığı gibi sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Öyle ki geçmiş yıllarda bir cumhurbaşkanı, bazı kanun hükmünde kararnameleri aynı kanunlar gibi Bakanlar Kuruluna bir kez geri gönderdiği gibi, dönemin Bakanlar Kurulu tarafından kendisine aynen iade edilen bazı kararnameleri de imzalamayı reddetmiştir³²⁴.

Bir görüşe göre Türk hukukunda cumhurbaşkanı, kanun hükmünde kararnameleri imzalamayı reddetme yetkisine sahip değildir³²⁵. Aksi görüşe göre cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan anayasa veya hukuka aykırı bir kararnameyi imzalamak zorunda değildir³²⁶. Diğer bir görüşe göre ise cumhurbaşkanı, anayasa veya hukuka aykırı kanun hükmünde kararnameleri değil, aykırılıkları mahkeme kararı ile tespit edilen kararnameleri imzalamak zorunda

³²⁰ Özbudun, *ibid.*, s. 253; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 122; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 112; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 341; Yavuz Sabuncu, “Kronik: Cumhurbaşkanının Görevi Neydi?”, **AÜSBFD**, C. 55, Sy. 3, s. 175.

³²¹ Necmi Yüzbaşıoğlu, “19 Şubat Krizi-Cumhurbaşkanının Hukuki Statüsü ve Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **MHMÖHB**, C. 19, Sy. 1-2, s. 1037-1039.

³²² Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 112.

³²³ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 341; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 122.

³²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Kemal Gözler, “Cumhurbaşkanı Kanun Hükmünde Kararnameleri İmzalamayı Reddedebilir mi?”, **ABD**, Sy. 3, 2000, s. 31-33; Necmi Yüzbaşıoğlu, “19 Şubat Krizi-Cumhurbaşkanının Hukuki Statüsü ve Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **op. cit.**, s. 1037-1039.

³²⁵ Kemal Gözler, **Cumhurbaşkanı-Hükümet Çatışması, (Cumhurbaşkanı Kanun Hükmünde Kararnameleri İmzalamayı Reddedebilir mi?)**, Bursa: Ekin, 2000, s. 31-37. Bu görüşe göre bunun başlıca üç nedeni vardır: Cumhurbaşkanının sorumsuzluğu ve demokratik meşruiyetten yoksun oluşu ile cumhurbaşkanının imza yetkisinin tevsik edici niteliği. Ayrıca yazara göre cumhurbaşkanı, bu kararnameler üzerinde hukukilik ve yerindelik denetimi değil yalnızca imza ve metin karşılaştırması yapabilir. Dolayısıyla ancak bu imza ve metin incelemesinde bir uyumsuzluk görür ise kararnameleri imzalamayı reddedebilir.

³²⁶ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 334; Sabuncu, “Kronik: Cumhurbaşkanının Görevi Neydi?”, **op. cit.**, s. 176; Murat Sevinç, “Güncel Gelişmelerin Işığında 1982 Anayasası’na Göre Cumhurbaşkanlığı”, **AÜSBFD**, C. 52, Sy. 2, 2002, s. 135. Bu görüşe göre siyasi olarak sorumsuz cumhurbaşkanının yerindelik denetimi yapması parlamenter rejimin işleyişine uygun değildir. Buna rağmen cumhurbaşkanının sorumsuzluğu, onun hukuka aykırı bir işlemi imzalamak zorunda olduğu şeklinde yorumlanamaz.

değildir³²⁷. Gerçekten de hukuka aykırılık tespitinin yalnızca mahkemeler nezdinde yapılabileceği düşünüldüğünde bu görüş, anayasaya aykırılık iddiasının Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesine olanak tanınması açısından en uygun çözümü sağlamaktadır³²⁸.

Öte yandan bir görüşe göre cumhurbaşkanı, kanun hükmünde kararnameleri bir kez daha görüşülmek üzere Bakanlar Kuruluna gönderebilir. Ancak Bakanlar Kurulu, bu kararnameyi aynen iade ederse cumhurbaşkanı, artık kendisine aynen iade edilen bu kararnameyi imzalamak zorundadır³²⁹. Ancak bu görüş, cumhurbaşkanının geri gönderme yetkisi açısından hukukilik veya yerindelik denetimi ayırımı yapmaması nedeniyle çekince ile de karşılanmıştır³³⁰. Nihayet yukarıda belirtildiği üzere uygulamada da cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu tarafından kendisine sunulan kararnameleri bir kez daha görüşülmek üzere Bakanlar Kuruluna iade edebilmektedir.

Sonuç olarak Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen kanun hükmünde kararnameler, cumhurbaşkanı tarafından imzalanmakla birlikte hukuki varlıklarını kazanmış olurlar. Ancak hukuki varlıklarını kazanan bu kararnamelerin, yürürlüğe girebilmesi için Resmi Gazete’de yayımlanmaları gerekir³³¹. Nitekim 1982 Anayasası’nın 91’inci maddesinin altıncı fıkrası gereğince “*Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir*”.

³²⁷ Yüzbaşıoğlu, “19 Şubat Krizi-Cumhurbaşkanının Hukuki Statüsü ve Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **op. cit.**, s. 1063-1064. Bu görüşe göre cumhurbaşkanı, ancak anayasaya veya hukuka aykırılığı mahkeme kararı ile tespit edilen kanun hükmünde kararnameleri imzalamak zorunda değildir. Nitekim cumhurbaşkanına tanınan kanun hükmünde kararnameler aleyhine Anayasa Mahkemesine başvuru hakkı da ancak bu şekilde bir anlam kazanabilir.

³²⁸ Ersel Aldabak, “57. Hükümet Dönemindeki Bazı Gelişmeler Işığında 1982 Anayasasında Cumhurbaşkanlığı”, **İÜHFİM**, C. 60, Sy. 1-2, 2002, s. 22.

³²⁹ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 123.; Yüzbaşıoğlu, “19 Şubat Krizi-Cumhurbaşkanının Hukuki Statüsü ve Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **op. cit.**, s. 1063. Bu görüşe göre sorumsuz cumhurbaşkanının sorumlu Bakanlar Kurulu üzerinde uyarıcı, tavsiye ve telkin edici bir rolü vardır. Dolayısıyla cumhurbaşkanı bu amaç ve doğrultuda kanun hükmünde kararnameleri bir kez daha görüşülmek üzere Bakanlar Kurulu’na gönderebilir. Ancak bu yolla da uzlaşma sağlanamaz ise artık sorumsuz cumhurbaşkanı “hukuka aykırılığı mahkeme kararı ile tespit edilen işlemler dışında” sorumlu Bakanlar Kurulunun çıkardığı kararnameyi imzalamak zorundadır.

³³⁰ O. Korkut Kanadoğlu, “1982 Anayasasında Cumhurbaşkanlığı”, **Adalet Yüksekokulu 20. Yıl Armağanı**, İstanbul: Beta, 2001, s. 134’dan aktaran Aldabak, “57. Hükümet Dönemindeki Bazı Gelişmeler Işığında 1982 Anayasasında Cumhurbaşkanlığı”, **op. cit.**, s. 21.

³³¹ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 343; Kibar, **op. cit.**, s. 296.

Bu hüküm gereğince kanun hükmünde kararnamelerin Resmî Gazete’de yayımlandıkları gün yürürlüğe girmeleri kural, daha sonraki bir tarihte yürürlüğe girebilmeleri ise istisna niteliğinde olmaktadır³³². Dolayısıyla yürürlük tarihi gösterilmeyen kanun hükmünde kararnamelerin, yayımlandığı gün yürürlüğe girdiği kabul edilmelidir³³³.

C) Ret ve Kabul Kanunu

Olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelere ilişkin anayasal sürecin son aşaması, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Bakanlar Kuruluna verilen yetkiye dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulması ve burada görüşülmesi aşamasıdır.

1. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulması ve Görüşülmesi

a) Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulma

1982 Anayasası’nın 91’inci maddesinin yedinci fıkrası gereğince “*Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur*”; aynı maddenin son fıkrası gereğince ise “*Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte (...) yürürlükten kalkar*”. Bu düzenleme ile kanun hükmünde kararnamelerin yayımlandıkları gün yürürlüğe girmeleri hükme bağlanmışsa da bunların yürürlükte kalmaya devam edebilmeleri için aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmaları da gerekmektedir. Nitekim aksi halde bu kararnameler, aslında hiç yürürlük kazanmamış olacaktırlar³³⁴.

Bu hükümlerle çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin üzerindeki Türkiye Büyük Millet Meclisi iradesinin hemen ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Nitekim bu amaç, aşağıda görüleceği üzere kararnamelerin özgül görüşme usulünde de açıkça

³³² Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 130.

³³³ Kibar, **op. cit.**, s. 296.

³³⁴ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 146.

kendisini göstermektedir³³⁵. Buna rağmen bu hükümler, uygulamada hiçbir işe yaramamış ve kanun hükmünde kararnameler üzerindeki Türkiye Büyük Millet Meclisi iradesinin hızlıca belirlenmesini öngören bu düzenlemeler “*formalite*” niteliğinde kalmıştır³³⁶.

b) Türkiye Büyük Millet Meclisinde Görüşülme

1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinin sekizinci fıkrası, yetki kanunları ile Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnamelerin görüşülmesi usulünü de düzenlemiştir. Nitekim bu fıkra gereğince “*Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür*”. Bu hükmün de asıl amacı, kanun hükmünde kararnameler hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından verilecek nihai kararın mümkün olduğunca hızlı bir şekilde verilmesini sağlamaktır³³⁷.

“*Öncelikle görüşme*”, bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi gündeminde bulunan diğer konulardan daha önce görüşülmesidir³³⁸. Bu usul doğrudan Anayasa'dan kaynaklandığı için Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde (TBMM İçtüzüğü) getirilen görüşme kurallarına³³⁹ uymaya gerek olmaksızın yetki kanunu tasarıları ile kanun hükmünde kararnameler, öncelikle görüşülmelidir³⁴⁰.

“*İvedilikle görüşme*” ise anlamı veya nasıl uygulanacağı, TBMM İçtüzüğü'nde açıklanmış bir usul değildir³⁴¹. Öte yandan TBMM İçtüzüğü'nün 52'nci maddesi gereğince Genel Kurula sevk edilen herhangi bir metin, kural olarak

³³⁵ Oytan, *op. cit.*, s. 609.

³³⁶ Tan, “Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması”, *op. cit.*, s. 40.

³³⁷ Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku...*, s. 253.

³³⁸ Kuzu, *Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...*, s. 388; Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...*, s. 148; Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 132.

³³⁹ “*Genel Kurula sevk edilen bir komisyon raporu veya herhangi bir metin, aksine karar alınmadıkça dağıtım tarihinden itibaren kırksekiz saat geçmeden görüşülemez* (TBMM İçtüzüğü, m. 52/1). *Bu süre geçmeden gündeme alınması, gündemdeki kanun tasarısı ve teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işlerden birine öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçirilmesi, Hükümet veya esas komisyon tarafından gerekçeli olarak Genel Kuruldan istenebilir. Bu takdirde, Genel Kurul, işaret oyuyla karar verir* (TBMM İçtüzüğü, 52/2)”.

³⁴⁰ Kuzu, *Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...*, s. 388; Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...*, s. 148; Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 132.

³⁴¹ Yüzbaşıoğlu, *ibid.*; Gözler, *ibid.*

dağıtımından itibaren 48 saat geçmedikçe görüşülememektedir. Yetki kanunu tasarıları ve kanun hükmünde kararnamelerin “*ivedilikle*” görüşülmesi doğrudan bir Anayasa emri olduğuna göre “*ivedilikle görüşme*”, buradaki 48 saatlik sürenin dolması beklenmeden derhal görüşülme olarak yorumlanabilir³⁴².

Anayasa’daki hükümler böyle olmasına rağmen TBMM İçtüzüğü, Türkiye Büyük Millet Meclisine daha geniş bir zaman aralığı tanıyacak şekilde düzenlenmiştir. Nitekim TBMM İçtüzüğü’nün 37’nci maddesinin birinci fıkrasına göre “*Tasarı veya tekliflerle kanun hükmünde kararnamelerin esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç kırk beş gün içinde sonuçlandırılması gerekir*”. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ise “*Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler. Bu istemler üzerine komisyon, Hükümet, teklif sahibi ve bir milletvekili beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir*”. Nihayet aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre “*Süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, doğrudan Genel Kurul gündemine alınmak üzere Meclis Başkanlığınca Danışma Kuruluna götürülür*”.

Uygulamada Türkiye Büyük Millet Meclisi, Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameleri uzun yıllar boyunca görüşmemekte ve karara bağlamamaktadır. Gerçekten de özellikle 1982 Anayasası döneminde çıkarılan birçok kanun hükmünde kararname hükmü, yıllar boyunca Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından karara bağlanmayı beklemiş fakat herhangi bir karara bağlanamamıştır. Bu kararname hükümlerinin birçoğu halen daha karara bağlanmadan yürürlüğünü sürdürdüğü gibi, diğer birçoğu da bir kanun hükmünde kararname veya kanun hükmü ile yürürlükten kaldırılmıştır. Dolayısıyla aynen veya değiştirilerek kabul edilen kanun hükmünde kararnameler, çok sınırlı sayıdadır. Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisi, çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri kabul etmediği gibi reddetmeye de tenezzül etmemekte, bunları görüşmeden yürürlükten kaldırmaktadır³⁴³. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasa’nın 91’inci maddesinin sekizinci fıkrasını görmezlikten gelmesi, bizzat

³⁴² Tan, “Türk Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması ve Sorunlar”, **op. cit.**, s. 342; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 132-133.

³⁴³ Bkz.: **Tablo A. 1.**

Anayasa'nın 11'inci maddesinin birinci fıkrası ile bağdaşmamaktadır. Nitekim bu fıkra göre “*Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır*”. Sonuç olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi, nedense bir Anayasa hükmü olan bu düzenleme ile kendisini bağlı saymamakta ve Anayasa'ya aykırı davranmaktadır.

Öte yandan doktrinde, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan birden fazla kanun hükmünde kararnamenin, Meclis gündeminde hangi sıraya göre görüşüleceği de tartışma konusu olmuş ve bu konuda bazı çözüm önerileri getirilmiştir. Buna göre Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameleri istediği sırayla veya geliş tarihine göre baştan sona veya sondan başa inceleyebilir³⁴⁴. Bir görüşe göre çelişkili durumların önlenmesi için bu kararnameler, sondan başa incelenmelidir³⁴⁵. Diğer bir görüşe göre ise bu inceleme, baştakinden sondakine doğru gerçekleştirilmelidir³⁴⁶.

Nihayet TBMM İçtüzüğü'nün değişik 90'ıncı maddesinin dördüncü fıkrası, “*Kanun hükmünde kararnameler, varsa değişiklikleriyle birleştirilerek bütünüyle görüşülür; bölünerek, ayrı metinler haline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz*” hükmünü öngörmüştür. Bu düzenleme gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu kararnameleri herhangi bir kurala göre görüşmek zorunda değil, yalnızca değiştirilen ve değiştiren kanun hükmünde kararnameleri birlikte görüşmek zorundadır³⁴⁷. Nitekim uygulamada da Türkiye Büyük Millet Meclisi incelemeye istediği kararnameden başlamaktadır³⁴⁸.

2. Türkiye Büyük Millet Meclisinin İşlemleri ve Hukuki Niteliği

a) İşlemlerin Hukuki Niteliği: Kanun

1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinin dördüncü fıkrası ile son fıkrasından çıkan sonuç gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu tarafından kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameleri “reddetme”, “aynen kabul etme”

³⁴⁴ Gözübüyük/ Tutum, “Yasa Gücünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 7.

³⁴⁵ Kibar, **op. cit.**, s. 300; Gözübüyük/ Tutum, **ibid.**

³⁴⁶ Yılmaz, **op. cit.**, s. 537.

³⁴⁷ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 134.

³⁴⁸ Yılmaz, **op. cit.**, s. 537.

veya “değiştirerek kabul etme” yetkisine sahiptir³⁴⁹. Böyle olmakla birlikte Anayasa’nın 91’inci maddesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu yetkilerini nasıl kullanacağını açıkça düzenlememiştir. Dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu yetkilerini “kanun” şeklinde mi, yoksa “parlamento kararı” şeklinde mi kullanacağı doktrinde tartışma konusu olmuştur³⁵⁰.

Doktrindeki hâkim görüşe göre Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameler hakkındaki ret, aynen kabul veya değiştirerek kabul işlemlerini “kanun” şeklinde yapmalıdır³⁵¹. Nitekim bu görüş, savunucuları tarafından çeşitli deliller ile de desteklenmiştir³⁵². Diğer bir görüşe göre kanun hükmünde kararnamelerin reddi işlemi “parlamento kararı”, aynen kabul veya değiştirilerek kabul işlemi ise “kanun” şeklinde yapılmalıdır³⁵³. Nihayet doktrindeki son bir görüşe göre ise Türkiye Büyük Millet Meclisi, kanun hükmünde

³⁴⁹ Nitekim 1982 Anayasası’nın 91’inci maddesinin dördüncü fıkrası gereğince “*Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir*”. Sonuç olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameleri “onaylama”, yani “aynen kabul etme” yetkisine sahiptir. Aynı maddenin son fıkrası gereğince ise “*Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer*”. Bu fıkradan çıkan sonuç gereğince ise Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameleri “reddetme” veya “değiştirerek kabul etme” yetkisine sahiptir.

³⁵⁰ Bu tartışmalar için bkz.: Yılmaz, **op. cit.**, s. 538-543.

³⁵¹ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 33; Yılmaz, **op. cit.**, s. 540; Kibar, **op. cit.**, s. 299-300; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 254; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 153 vd.; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 401 vd.; Gözübüyük/ Tutum, “Yasa Gücünde Kararnameler, **op. cit.**, s. 7; Günay, **İdare Hukuku...**, s. 96.

³⁵² Bu görüşe göre anayasanın çeşitli maddelerinde yer alan “*karar*” lafzından bu işlemlerin yalnızca teknik anlamda “*parlamento kararı*” şeklinde yapılacağı anlamı değil, günlük kullanımdaki bir “*işin sonuçlandırılması*” anlamı da çıkarılabilir (Yılmaz, **op. cit.**, s. 540). Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerini düzenleyen 1982 Anayasası’nın 87’nci maddesinde para basılmasına karar vermek, genel ve özel af ilânına karar vermek ifadeleri yer alsa da bu işlemler “*kanun*” şeklinde yapılmaktadır. Öte yandan 1982 Anayasası’nın 91’inci maddesinin son fıkrasındaki “*(...) Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar (...)*” hükmündeki “*karar*” lafzından da bu işlemlerin teknik anlamda “*parlamento kararı*” şeklinde yapılacağı değil, günlük kullanımdaki bir “*işin sonuçlandırılması*” anlamı çıkarılabilir (Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 254; Gözübüyük/ Tutum, “Yasa Gücünde Kararnameler, **op. cit.**, s. 6). Bu görüşe dayanak olarak getirilen diğer bir delil ise Türk hukukunda vatandaşlara getirilen yükümlülüklerin “*parlamento kararı*” ile değil, “*kanun*” ile getirilmesi zorunluluğudur. Dolayısıyla vatandaşlara yükümlülük getiren bu işlemlerin de parlamento kararı ile değil, kanun ile yapılması gerekir (Yılmaz, **op. cit.**, s. 541; Teziç, “Yasama Yetkisi ve Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 10 vd.; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 403; Günay, **İdare Hukuku...**, s. 96). Nihayet TBMM İçtüzüğü’nün değişik 90’ıncı maddesinin ikinci fıkrası gereğince “*Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bir kanunla kanun hükmünde kararnameleri reddedebilir, aynen veya değiştirerek kabul edebilir*”. Dolayısıyla getirilen bu pozitif düzenleme ile de sorun çözülmüş bulunmaktadır (Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 154).

³⁵³ Duran, **İdare Hukuku Ders Notları...**, s. 476.

kararnameler hakkındaki ret veya aynen kabul işlemini “parlamento kararı”, değiştirerek kabul işlemini ise “kanun” şeklinde gerçekleştirmelidir³⁵⁴. Öte yandan bu görüş, doktrindeki hâkim görüşü de eleştirmiş³⁵⁵ ve bu görüşe getirilen dayanaklar ile bu görüşün ispatlanamayacağını iddia etmiştir³⁵⁶.

Belirtmek gerekir ki 1961 Anayasası döneminde de bu işlemlerin hukuki niteliğine ilişkin getirilmiş açık bir Anayasa hükmü bulunmamaktadır. Buna rağmen bu dönemde tüm ret ve kabul işlemleri, kanun ile yapılmıştır³⁵⁷. Şüphesiz 1982 asli kurucu iktidarı da 1961 Anayasası dönemindeki bu uygulamadan bihaber değildir. Öyle ki 91’inci maddenin Danışma Meclisi gerekçesinde “*Bu düzenlemede 64 üncü maddedeki kararnamede tereddütlü noktalar ve noksanlar açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır*” ifadesi yer almıştır. Nitekim kurucu iktidar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu işlemleri “kanun” şeklinde yapmasını *tereddütlü* bir nokta veya açıklığa kavuşturulacak bir *noksanlık* olarak görmemiş olacak ki, bu işlemlerin “kanun” ile gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin bir hükmü Anayasa’ya koymaya gerek dahi duymamıştır.

Nihayet bu konuda TBMM İttüzüğü, değişik 90’ıncı maddesi ile o kadar açık bir hüküm getirmiştir ki aslında ortada tartışılacak bir şey kalmamıştır. Gerçekten de bu hükme göre “*Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bir kanunla kanun hükmünde kararnameleri reddedebilir, aynen veya değiştirerek kabul edebilir*”. Bu hüküm halen yürürlükte ve anayasaya uygunluk karinesi gereğince de Anayasa’ya aykırılığı ispat edilmediği sürece, Anayasa’ya uygun olarak nitelendirilmelidir³⁵⁸. Sonuç olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yapılan bu işlemler, “parlamento kararı” olarak değil, “kanun” olarak nitelendirilmelidir.

³⁵⁴ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 140-141.

³⁵⁵ **Ibid.**, s. 137-140.

³⁵⁶ **Ibid.**, s. 140.

³⁵⁷ Bkz.: **Tablo A. 1.**

³⁵⁸ Aksi görüşte bkz.: Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 140.

b) İşlemler

i. Ret Kanunu

Yukarıda açıklandığı üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameleri “parlamento kararı” ile değil, “kanun” ile reddetmelidir. Nitekim uygulamada da kural olarak bu işlem “kanun” ile yapılmaktadır³⁵⁹. Öte yandan uygulamada bu kanunların başlığı, hem “...sayılı kanun hükmünde kararnamenin yürürlükten kaldırılmasına dair kanun”³⁶⁰ hem de “...sayılı kanun hükmünde kararnamenin reddine dair kanun”³⁶¹ olarak adlandırılabilir. Oysaki burada işlemin özgül niteliğinin vurgulanması açısından her zaman “reddine dair kanun” başlığının seçilmesi daha yerinde olacaktır.

1982 Anayasası’nın 91’inci maddesinin son fıkrasındaki hüküm gereğince “Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar”. Bu hükmüne göre reddedilen kanun hükmünde kararnameler, bu kararnamelerin reddine dair kanunun Resmî Gazete’de yayımlandığı tarihe kadar geçerliliklerini korurlar³⁶². Dolayısıyla bu kararnamelere dayanılarak kazanılan haklar veya yapılan hukuki işlemler de bu tarihe kadar geçerliliğini sürdürür³⁶³. Başka bir deyişle ret kararı, geriye yürümez³⁶⁴.

³⁵⁹ Uygulamada yalnızca bir kereliğine 2 Mayıs 1983 tarih 63 sayılı KHK ile 6 Eylül 1983 tarih ve 82 sayılı KHK 17 Ekim 1984 tarih ve 9 sayılı TBMM kararı ile reddedilmiştir (bkz.: **Resmî Gazete**, Sy. 18624, 3 Ocak 1985). Krş.: **Tablo A. 1.**

³⁶⁰ Bkz.: 15 Mayıs 1975 tarih ve 1896 sayılı “13/2/1974 Tarihli 11 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ... 12 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ... 11 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile İlgili Hükmünün Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun”un birinci maddesi gereğince “... 11 sayılı Kanun Hükmünde Kararname yetki dışı çıkarılmış olmakla, bütün sonuçlarıyla birlikte ret ve iptal edilmiştir” (**Resmî Gazete**, Sy. 15243, 22 Mayıs 1975). 23 Aralık 1982 tarih ve 2714 sayılı “... 32 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun”un birinci maddesi gereğince “... 32 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerinin tümü reddedilerek yürürlükten kaldırılmıştır” (**Resmî Gazete**, Sy. 17881, 27 Kasım 1982). 23 Aralık 1982 tarih ve 2715 sayılı “... 30 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun”un birinci maddesi gereğince “... 30 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerinin tümü reddedilerek yürürlükten kaldırılmıştır” (**Resmî Gazete**, Sy. 17881, 27 Kasım 1982).

³⁶¹ Bkz.: 11 Temmuz 1984 tarih ve 3036 sayılı “Bölge Valiliği Hakkında 71 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Reddine Dair Kanun”un birinci maddesi gereğince “... 71 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerinin tümü reddedilerek yürürlükten kaldırılmıştır” (**Resmî Gazete**, Sy. 18472, 28 Temmuz 1984).

³⁶² Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 255.

³⁶³ Özbudun, **ibid.**

Kanun hükmünde kararnamenin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından reddi halinde, bu kanun hükmünde kararnamenin yürürlükten kaldırdığı kanun hükümlerinin tekrar yürürlüğe girip girmeyeceği de tartışma konusu olmuştur. Bir görüşe göre bu soruya olumlu cevap vermek gerekir. Çünkü bu görüşe göre kanun hükmünde kararname hükümleriyle yürürlükten kaldırılan kanun hükümlerinin uygulanabilirliği geçici olarak askıya alınmaktadır³⁶⁵. Aksi görüşe göre ise hukukun genel ilkelerinden “ilga eden kanunu ilga etmek, ilga edilmiş kanuna tekrar hayat vermez girmez” (*abrogata lege abrogante non revivescit lex abrogata*) ilkesi gereğince, yürürlükten kaldırılan bu kanun hükümlerinin ret kanunu ile birlikte tekrar yürürlüğe giremeyeceği belirtilmiştir³⁶⁶. Belirtmek gerekir ki bu görüş kabul edildiği takdirde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin “ret” ve “aynen kabul” gibi taban tabana zıt iki iradesinden, aynı hukuki sonucun doğması gibi ilginç bir sonuç ortaya çıkacaktır³⁶⁷. Nitekim bu görüşe göre, bir hükmü yürürlükten kaldıran bir kanun hükmünde kararnamenin aynen kabul edilmesi halinde, yürürlükten kaldırılan hüküm pek tabii olarak yürürlüğe girmeyeceği gibi; aynı hükmün reddi halinde de yürürlükten kaldırılan hüküm, aynen kabul edilmesi halinde olduğu gibi tekrar yürürlüğe girmeyecektir³⁶⁸. Sonuç olarak ikinci görüşün kabul edilmesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin kanun hükmünde kararnameler üzerindeki denetimi, anlamsızlaşabilme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır.

Uygulamada ise hangi çözümün benimsendiği tam olarak açık değildir³⁶⁹. Nitekim reddedilen kanun hükmünde kararnamelerden yalnızca 71 sayılı KHK³⁷⁰

³⁶⁴ Oytan, **op. cit.**, s. 611. Krş.: 15 Mayıs 1975 tarih ve 1896 sayılı kanunun birinci maddesi gereğince 11 sayılı kanun hükmünde kararnamenin bütün sonuçları ile birlikte ret ve iptal edilmesi.

³⁶⁵ Duran, “Kanun Hükmünde Kararname (KHK)”, **op. cit.**, s. 5; Oytan, **op. cit.**, s. 614; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 155-156; Avcı, **op. cit.**, s. 46-48.

³⁶⁶ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 147; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 255-256.

³⁶⁷ Avcı, **op. cit.**, s. 47.

³⁶⁸ **Ibid.**

³⁶⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ise ikinci görüşü benimsemektedir. Ancak Kurul, bu görüşe getirilen eleştiriye hiç değinmediği gibi Türkiye Büyük Millet Meclisinin ret ve yürürlükten kaldırma iradelerini aynı iradelermiş gibi yorumlamaktadır: “TBMM’nce reddedilen kararnameler, bu kararın Resmi Gazetede yayınlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. KHK’nin yürürlükten kalkması, kaldırılan ya da hükümleri değiştirilen yasanın geri gelmesi sonucunu doğurmaz, aksine hukuki boşluk oluşur. Bu evrede, KHK’lerin, ilişkin olduğu kanun hükümlerinin uygulanabilirliğini ‘askıya’ aldığından söz edilemez. Esasen anayasanın özüne ve sözüne ‘askıya almak’ kavramı alınmamıştır. Yine, anayasamızda KHK’ler için belli bir denetim süresi öngörülmediğinden çok uzun zamandır TBMM’nce görüşülmeyen KHK’lerin bulunduğu bir vakadır. Bu şekilde uzun süre bekleyen bir KHK’nin TBMM’nce denetimi sonucu değiştirilmesi ya da reddi (yürürlükten kaldırılması) durumunda; yasaların ‘askıya alınması’ kendiliğinden geri gelmesini savunan görüşlerin benimsenmesi halinde, Hukuk Devletinin temelini oluşturan hukuki güvenlik ilkesinin ortadan

böyle bir hüküm getirmiş ve 29'uncu maddesi ile “5442 sayılı İl İdaresi Kanununun ve diğer kanunların bu Kanun Hükmündeki Kararnameye aykırı hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır” hükmünü içermiştir. Dolayısıyla 71 sayılı KHK ile 5442 sayılı Kanun'un hangi hükümlerinin yürürlükten kaldırıldığı açıkça tespit edilememiştir. Bu nedenle, bu örnekten hareketle uygulamada hangi görüşün benimsendiği hakkında kesin bir kanıya varma olanağı bulunmamaktadır. Nitekim 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu da halen yürürlüktedir ve bu Kanun hükümlerinde 71 sayılı KHK ile getirilen herhangi bir değişiklik göze çarpmamaktadır³⁷¹.

ii. Kabul Kanunu (Aynen veya Değiştirerek Kabul Kanunu)

Ret işleminde olduğu gibi aynen veya değiştirerek kabul işleminde de Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameleri “parlamento kararı” ile değil, “kanun” ile kabul etmelidir. Nitekim uygulamada da aynen veya değiştirilerek kabul edilen kanun hükmünde kararnameler, “kanun” ile kabul edilmektedir³⁷². Uygulamada aynen kabul eden kanunların başlığı “(...) kanun hükmünde kararnamenin kabulü hakkında kanun”; değiştirerek kabul eden kanunların başlığı ise “(...) kanun hükmünde kararnamenin değiştirilerek kabulü hakkında kanun” olarak adlandırılmaktadır. Bu kanunların başlığında genellikle hangi sayı veya hangi tarihli kanun hükmünde kararnamenin aynen veya değiştirilerek kabul edildiği belirtilmemekte, bunun yerine kabul edilen kanun hükmünde kararnamenin yalnızca adı yazılmaktadır. Benzer şekilde yine kanun metninde de bu bilgiye yer verilmemekte, bunun yerine aynen veya değiştirilerek kabul edilen kanun hükmünde kararnamelerin değişiklik içermeyen hükümleri aynen tekrarlanmaktadır³⁷³.

Doktrinde aynen veya değiştirilerek kabul edilen kanun hükmünde kararnamenin hukuki niteliği de tartışma konusu olmuştur. Bu konudaki hâkim görüşe göre aynen veya değiştirilerek kabul edilen kanun hükmünde kararname,

---

kalkacağında kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır” (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 20 Kasım 1999 tarih ve 1999/19-664 E., 1999/846 K. sayılı karar, <http://www.kazanci.com>, 28 Nisan 2013).

³⁷⁰ 24 Haziran 1983 tarih ve 71 sayılı Bölge Valiliği Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, **Resmî Gazete**, Sy. 18181, 4 Ekim 1983.

³⁷¹ Krş.: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5442.pdf>, 12 Şubat 2013.

³⁷² Bkz.: **Tablo A. 1.**

³⁷³ Ayrıca bkz.: Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 152, 166 vd.

“kanun” niteliğini kazanır³⁷⁴. Başka bir ifadeyle, kabul kanunu ile birlikte kabul edilen kanun hükmünde kararname hükümleri yürürlükten kalkmakta ve kanuna dönüşmektedir³⁷⁵. Anayasa Mahkemesi de bu görüşü benimsemekte ve kabul edilen kanun hükmünde kararname hükümlerinin kanunlaştıkları gerekçesi ile “*karar verilmesine yer olmadığına dair karar*” vermektedir³⁷⁶.

Böyle olmakla birlikte Mahkeme, bu içtihadı ile çelişik kararlara da imza atmamış değildir. Gerçekten de bir kararında Mahkeme, aslında değiştirilerek kabul edilen ve dolayısıyla yürürlükten kalkarak kanunlaşmış olması gereken 604 sayılı KHK'nın bir hükmünü, Anayasa'ya uygunluk açısından denetlemiş ve iptal etmiştir³⁷⁷. Oysaki Mahkemenin 20 Ekim 2006 tarihinde karar vererek iptal ettiği bu hüküm, aslında 10 Mayıs 2006 tarih ve 5498 sayılı Kanun ile kabul edilerek zaten yürürlükten kalkmış ve kanunlaşmış bir hükümdür³⁷⁸. Mahkemenin bu kararı, kabul edilen kararname hükümlerinin kanunlaşarak yürürlükten kalktığı içtihadı ile doğrudan çelişmektedir. Böyle olmakla birlikte, bu karara dayanarak bu içtihadın ortadan kalktığı da iddia edilemez. Çünkü bu kararında Mahkeme, itiraz konusu hükmün yürürlüğünü araştırmamıştır. Öyle ki Mahkeme, muhtemelen itiraz konusu kanun hükmünde kararname hükmünün değiştirilerek kabul edildiğinden bile haberdar değildir. Çünkü bu konuda yasama uygulaması çok kötüdür ve hangi kanun hükmünde kararnamenin, hangi kanun ile kabul edildiği belli bile değildir. Bu nedenlerle Mahkeme, yürürlükte olmayan bir hükmü boşu boşuna denetlemiş ve iptal etmiştir. Benzer şekilde başka bir kararda da Mahkeme, önce bazı hükümleri değiştirilerek kabul edilen sonra da tümünden yürürlükten kaldırılan 552 sayılı

³⁷⁴ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 32; Sağlam, “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisinin Sınırları, Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar”, **op. cit.**, s. 266; Kibar, **op. cit.**, s. 298; Oytan, **op. cit.**, s. 612; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 387; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 155; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 255. Krş: Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 156-162.

³⁷⁵ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**

³⁷⁶ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 ve E. 1989/12, K. 1990/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 37-50; vdk.

³⁷⁷ Anayasa Mahkemesi, 26 Ekim 2006 ve E. 2006/138, K. 2006/100 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 44, C. 1, s. 263-276.

³⁷⁸ 10 Mayıs 2006 tarih ve 5498 sayılı Gülhane Askerî Tıp Akademisi Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 26171, 17 Mayıs 2006.

KHK'nın 17'nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmünü denetleyebilmiş ve yürürlükte olmayan itiraz konusu bu hüküm hakkında da karar verebilmiştir³⁷⁹.

Sonuç olarak aynen veya değiştirilerek kabul kanunlarında, hangi kanun hükmünde kararnamenin kabul edildiğine dair sayı ve tarih bilgisine yer verilmesi oldukça önemli bir konudur. Nitekim ancak bu şekilde hangi kanun hükmünde kararnamenin aynen veya değiştirilerek kabul edildiğinden tam olarak emin olunabilir. Anayasa Mahkemesi de ancak bu sayede aynen veya değiştirilerek kabul edilen ve yürürlükten kalkmış olması gereken kanun hükmünde kararname hükümlerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetlemekten kurtulabilecektir.

Anayasa Mahkemesi gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi de kanun hükmünde kararnameler ile kabul kanunları arasındaki ilişkide bazı ilginç kararlara imza atmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 608, 611, 612, 621, 626 ve 629 sayılı KHK'lar, iptal kararları yürürlüğe girmezden evvel Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından aynen veya değiştirilerek kabul edilip, kanunlaştırılmıştır³⁸⁰. Yasama organının iptal edilen kanun hükmünde kararnameleri kanunlaştırması eğilimi, her ne kadar iptal kararları yürürlüğe girmediği için bir sorun teşkil etmiyor gibi görünse de aslında hiç de “şık” bir uygulama değildir. Nitekim yasama organının en azından “kabul kanunu” adını değiştirmesi yerinde olurdu.

Öte yandan doktrinde bir görüşe göre kanun hükmünde kararname hükümlerin kanuna dönüştüğünü belirtmeye gerek olmadığı, kabul kanununda bu hükümlerin zaten birebir tekrarlandığı, dolayısıyla kanun hükmünde kararname hükümlerinin kabul kanunu ile birlikte aslında yalnızca yürürlükten kalktığı da iddia edilmiştir³⁸¹. Belirtmek gerekir ki bu görüş kabul edildiği takdirde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kanun hükmünde kararnameler üzerindeki ret ve aynen veya değiştirilerek kabul işlemlerinin hiçbir anlamı kalmaz. Çünkü bu görüşe göre Türkiye Büyük Millet Meclisi, bir kanun hükmünde kararname hükmünü hem reddettiğinde hem de aynen veya değiştirilerek kabul ettiğinde o hüküm yalnızca yürürlükten kalkmaktadır. Başka bir deyişle bu görüş, kanun hükmünde kararnameler üzerinde ortaya çıkması gereken farklı yasama iradelerini dışlamaktadır. Böyle bir sonuca

³⁷⁹ Anayasa Mahkemesi, 22 Aralık 2011 ve E. 2010/31, K. 2011/167 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28297, 19 Mayıs 2012. Ayrıca bkz.: **Kanun Hükmünde Kararnameler Tablosu**, KHK 552.

³⁸⁰ Bkz.: **Tablo A. 1.**

³⁸¹ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 165.

erişmemek için Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynen veya değiştirilerek kabul işlemi ile birlikte kabul edilen kanun hükmünde kararname hükümlerinin yürürlükten kalktığı fakat aynen veya değiştirilerek kabul edilen hükümlerin de kanunlaştığı kabul edilmelidir.

Nihayet 1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinin son fıkrası gereğince “*Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer*”. Başka bir deyiş ile değiştirilen kanun hükmünde kararname, bu kanunun yürürlüğe gireceği tarihe kadar geçerliliğini korur ve bu kararnameye dayanılarak kazanılan haklar ve yapılan hukuki işlemler de saklı kalır³⁸². Nitekim bu hüküm gereğince bir görüşe göre değiştirilerek kabul edilen hükümlerin yürürlük tarihinin ayrıca saptanamayacağı da öne sürülmüştür³⁸³. Öte yandan uygulamada Türkiye Büyük Millet Meclisi, doğal olarak yürürlük tarihini daha sonraki bir tarih olarak da saptayabilmektedir.

II. OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE ÇIKARILAN KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER

1982 Anayasası'nın 91'inci maddesinin beşinci fıkrası, “*Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır*” hükmüne yer vermiştir. Ayrıca Anayasa'nın 121 ve 122'nci maddelerinde de olağanüstü hal veya sıkıyönetim dönemlerinde çıkarılabilecek kanun hükmünde kararnamelerden söz edilmiştir. Bu hükümlerden de anlaşıldığı üzere 1982 Anayasası, “olağan” ve “olağanüstü” dönemlerde çıkarılmak üzere iki ayrı kanun hükmünde kararname türü düzenlemiştir³⁸⁴.

Doktrinde bu ikinci tür kararnameler, “*olağanüstü kanun hükmünde kararnameler*”³⁸⁵, “*olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmünde*

³⁸² Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 255.

³⁸³ Oytan, **op. cit.**, s. 611.

³⁸⁴ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 67.

³⁸⁵ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 167 vd.; Yılmaz Aliefendioğlu, “Anayasa Yargısı Açısından Olağanüstü Yönetim Usulleri”, **AİD**, C. 25, Sy. 2, 1992, s. 33 vd.; Hikmet Tülen, “Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnamelerin Yargısal Denetimi Sorunu ve Anayasa Mahkemesinin Bu Sorunla İlgili Kararları”,

kararnameleri”³⁸⁶, “*olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleri*”³⁸⁷, “*bunalım kararnameleri*”³⁸⁸ gibi terimler kullanılarak ayırt edilmektedir. Bu çalışmada ise “olağanüstü kanun hükmünde kararnameler” terimi tercih edilmiştir.

1982 Anayasası tarafından getirilen ve “olağanüstü kanun hükmünde kararnameler” olarak nitelendirilebilecek bu işlemler, Anayasa’nın 121’inci maddesinin üçüncü fıkrası ile 122’inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu bölümdeki kılavuz hükümler, esas olarak bunlar olacaktır.

A) Kanun Hükmünde Kararname

1982 Anayasası “*olağanüstü yönetim usulleri*” kenar başlığı altında “*olağanüstü haller*” ve “*sıkıyönetim, seferberlik ve savaş*” hallerini düzenlemiştir. Başka bir deyişle 1982 Anayasası’nda iki ayrı olağanüstü yönetim usulü düzenlenmiş fakat tek bir olağanüstü kanun hükmünde kararnameler rejimi öngörülmüştür³⁸⁹. Gerçekten de olağanüstü hal veya sıkıyönetim sürelerince çıkarılan bu kararnameler, dönemsel açıdan farklı olmakla birlikte içerik açısından birebir aynı esaslara tabi kılınmıştır. Bu nedenle aşağıda belirtilen her husus, hem olağanüstü hal hem de sıkıyönetim dönemlerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler için geçerli olacaktır. Nitekim tam da bu sebepten ötürü bu tür kararnameler, her iki dönemi de kapsayacak şekilde “olağanüstü kanun hükmünde kararnameler” olarak nitelendirilmiştir.

AÜEHFD, C. VIII, Sy. 3-4, 2004, s. 79 vd.; Eroğul, “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Olağanüstü Yasa Gücünde Kararnamelerin TBMM’ce Onaylanması Sorunu”, **op. cit.**, s. 32 vd.

³⁸⁶ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 176 vd.; Merih Öden, “Anayasa Mahkemesi Ve Olağanüstü Hal Ve Sıkıyönetim Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi”, **AÜHFD**, C. 58, Sy. 3, 2009, s. 659 vd.;

³⁸⁷ Mehmet Turhan, “Olağanüstü Hallerde Çıkarılabilecek Kanun Hükmünde Kararnameler”, **AİD**, C. 25, Sy. 3, 1992, s. 14 vd.; Murat Özler, “Yürürlükte Olmayan Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesinde Değişiklik Yapılabilir mi?”, **AÜEHFD**, C. VII, Sy. 1-2, 2003, s. 263 vd.;

³⁸⁸ Lûtfi Duran, “Bunalım Kararnameleri”, **AÜSBFD**, C. 50, Sy. 3-4, 1995, passim; Aynı yönde bkz.: Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 35.

³⁸⁹ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 164.

1. Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnamelerin Unsurları

Olağanüstü kanun hükmünde kararnameler “yetki”, “sebeP”, “konu” ve “şekil” gibi unsurlar yönünden, yukarıda incelenen ve genel olarak 91’inci maddede düzenlenen kanun hükmünde kararnamelerden ayrılan birçok özelliğe sahiptir³⁹⁰. Böyle olmakla birlikte, olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile olağan kanun hükmünde kararnameler arasında aslında birçok açıdan benzerlik de kurulabilir.

Dolayısıyla doktrinde bir görüşe göre 1982 Anayasası’nın olağan kanun hükmünde kararnameleri düzenleyen hükmü ile olağanüstü kanun hükmünde kararnameleri düzenleyen hükümleri arasında “*genel hüküm-özel hüküm*” ilişkisi vardır³⁹¹. Bu görüşe göre 91’inci madde genel hüküm, 91’inci madde karşısında 121’inci maddenin üçüncü fıkrası ile 122’nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları özel hüküm niteliğindedir³⁹². Gerçekten de olağanüstü kanun hükmünde kararnamelere ilişkin düzenlemeler, 91’inci maddedeki düzenlemelere oranla oldukça kısa ve ayrıntıdan uzaktır. Dolayısıyla olağanüstü kanun hükmünde kararnamelere ilişkin bazı sorunlar, 121 ve 122’nci maddelerde özel bir hüküm yok ise 91’inci maddedeki hükümler ile çözülebilir³⁹³.

a) Yetki

1982 Anayasası hükümlerine göre olağanüstü dönemlerde cumhurbaşkanı, oldukça aktif ve etkili bir statüye bürünür³⁹⁴. Nitekim Bakanlar Kuruluna başkanlık etmesi zorunluluğunun ayrıca öngörüldüğü bu dönemlerde cumhurbaşkanı, iradesini gösterme ve Kurul’u yönlendirme yetkisine sahip olarak değerlendirilmektedir³⁹⁵. Dolayısıyla 1982 Anayasası’nın olağanüstü kanun hükmünde kararnamelere ilişkin düzenlemelerinde de bu yönde hükümler getirilmiştir. Gerçekten de Anayasa’nın 121’inci maddesinin üçüncü fıkrası ile 122’nci maddesinin ikinci fıkrası gereğince

³⁹⁰ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 35.

³⁹¹ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 178.

³⁹² **Ibid.**

³⁹³ Nitekim aşağıda görüleceği üzere doktrinde Burhan Kuzu, Necmi Yüzbaşıoğlu ve Kemal Gözler gibi yazarlar, olağanüstü kanun hükmünde kararnamelere ilişkin bazı sorunlara bu şekilde çözüm üretmektedirler.

³⁹⁴ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 178.

³⁹⁵ Duran, “Bunalım Kararnameleri”, **op. cit.**, s. 145; Burhan Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi**, İstanbul: Kazancı, 1993, s. 253.

“olağanüstü hal/sıkıyönetim süresince/süresinde Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, (...) kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir”. Öte yandan 31 Mayıs 2007 tarihli Anayasa değişikliği³⁹⁶ ile cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi usulünün benimsenmesi de onun olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin kabulü aşamasındaki konumunu güçlendirici niteliktedir³⁹⁷.

Sonuç olarak olağanüstü kanun hükmünde kararnameleri çıkarmaya yetkili organ Bakanlar Kurulu olarak değil, “cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu” olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu tür kararnamelerin oluşumunda cumhurbaşkanının iradesi şekli bir onay değil, işlemin asli bir unsuru niteliğindedir³⁹⁸. Başka bir deyiş ile olağan kanun hükmünde kararnamelerde cumhurbaşkanının iradesi bir şekil unsuru iken, olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerde bir yetki unsuru niteliğindedir³⁹⁹. Öyle ki bu kararnamelerin oluşumunda cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu ile eşit bir iradeye sahip olduğu gibi, onu yönlendirici bir rol de oynayabilir⁴⁰⁰. Nihayet cumhurbaşkanı başkanlığında toplanmayan Bakanlar Kurulu, olağanüstü kanun hükmünde kararname çıkarmaya yetkili değildir⁴⁰¹.

Olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, olağan kanun hükmünde kararnamelerden farklı olarak herhangi bir yetki kanununa ihtiyaç duyulmadan çıkarılır. Çünkü bu tür kararnameler dayanaklarını yetki kanunundan değil, doğrudan Anayasa hükümlerinden alır⁴⁰². Anayasa Mahkemesi de aynı görüştedir⁴⁰³. Nitekim Anayasa’nın 91’inci maddesinin beşinci fıkrasında da bu husus -olağanüstü kanun

³⁹⁶ 31 Mayıs 2007 tarih 5678 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 27894, 16 Haziran 2007.

³⁹⁷ Selin Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi**, Ankara: Adalet, 2008, s. 236.

³⁹⁸ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 257.

³⁹⁹ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 36.

⁴⁰⁰ Zafer Üskül, “Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Hukuki Niteliği”, **Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar**, İstanbul: Büke, 2003, s. 179.

⁴⁰¹ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 178; Eroğul, “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Olağanüstü Yasa Gücünde Kararnamelerin TBMM’ce Onaylanması Sorunu”, **op. cit.**, s. 33.

⁴⁰² Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 175; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 36; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 257; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 182; Turhan, “Olağanüstü Hallerde Çıkarılabilecek Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 18; Üskül, “Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Hukuki Niteliği”, **op. cit.**, s. 176-178.

⁴⁰³ Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 396.

hükmünde kararnamelere ilişkin hükümler saklı tutularak- dolaylı olarak vurgulanmıştır⁴⁰⁴. Sonuç olarak 1982 Anayasası'na göre olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, yürütmenin asli düzenleme yetkisinin bir örneği niteliğindedir⁴⁰⁵.

b) Sebep

Olağanüstü kanun hükmünde kararnameler “*sebebe bağlı*” bir işlem türüdür⁴⁰⁶. Nitekim yalnızca olağanüstü hal veya sıkıyönetim dönemlerinde çıkarılabilen bu kararnamelerin, bu dönemler ilan edilmeden çıkarılması düşünülemez. Öte yandan olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılabilmesi için olağanüstü hal veya sıkıyönetim ilanının yeterli sayılması gerekir⁴⁰⁷. Sonuç olarak bu tür kararnamelerin çıkarılabilmesi için öncelikle olağanüstü haller ile ilgili düzenlemeler çerçevesinde⁴⁰⁸ “*olağanüstü hal*”⁴⁰⁹ veya “*sıkıyönetim*”⁴¹⁰ ilan edilmesi gerekir. Aksi halde bu tür kararnameler, sebep unsuru yokluğundan Anayasa'ya aykırı olur⁴¹¹.

⁴⁰⁴ Yüzbaşıoğlu, **ibid**; Gözler **ibid.**, s. 183-184; Turhan, “Olağanüstü Hallerde Çıkarılabilecek Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 19.

⁴⁰⁵ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 199, 257; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 36.

⁴⁰⁶ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 177; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 184.

⁴⁰⁷ Öden, “Anayasa Mahkemesi Ve Olağanüstü Hal Ve Sıkıyönetim Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi”, **op. cit.**, s. 671, not 21. Krş.: Duran, “Bunalım Kararnameleri”, **op. cit.**, s. 143.

⁴⁰⁸ “*Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir*” (Anayasa, m. 121/1).

⁴⁰⁹ “*Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir*” (Anayasa, m. 119). “*Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir*” (Anayasa, m. 120).

⁴¹⁰ “*Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik ve olağanüstü hal ilânını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilân edebilir. Bu karar, derhal Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük*

c) **Konu**

Yukarıda incelendiği üzere olağan kanun hükmünde kararnameler, konu bakımından yetki kanunu ve Anayasa'nın 91 ve 163'üncü maddeleri gereğince sınırlandırılmıştır. Olağan kanun hükmünde kararnamelere konu bakımından sınırlama getiren 91'inci maddenin 1'inci fıkrasına göre "*Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez*". Bu hüküm gereğince kanun hükmünde kararnamelerin konusuna ilişkin getirilen sınırlama, olağanüstü kanun hükmünde kararnameler açısından geçerli değildir. Sonuç olarak olağan kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenemeyen "*Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler*" de olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebilir⁴¹². Buna rağmen olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin konu sınırlandırmaları da yok değildir. Nitekim bu kararnameler; Anayasa'nın 15, 121 ve 122'nci maddelerinden doğan bazı konu sınırlandırmalarına tabidir⁴¹³.

Anayasa'nın 15'inci maddesine göre "*Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir*". Olağanüstü dönemlerde bu hüküm uygulanır⁴¹⁴ ve bu hüküm gereğince temel hak ve özgürlükler, olağan dönemlerdeki sınırlandırılma güvenceleri de dâhil olmak üzere Anayasa'da öngörülen diğer güvencelere aykırı

Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir" (Anayasa, m. 122/1). "*Sıkıyönetimin her defasında dört ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz*" (Anayasa, m. 122/4).

⁴¹¹ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 185.

⁴¹² Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 257; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 179; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 187; Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye'de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 245.

⁴¹³ Gözler, **ibid.**, s. 188; Esen, **ibid.**, s. 245-247.

⁴¹⁴ Gözler, **ibid.**, s. 189.

olarak, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler⁴¹⁵ ile “ölçülülük” ilkesi⁴¹⁶ ihlal edilmemek şartı ile kısmen veya tamamen durdurulabilir⁴¹⁷. Olağanüstü kanun hükmünde kararname de olağanüstü dönemlerde çıkarılacağına göre bu hükümdeki şartlar, bu tür kararname için de geçerli olur⁴¹⁸. Nihayet bu sebeple, 15’inci maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen “çekirdek haklar” kanun hükmünde kararname açısından dokunulmaz niteliktedir⁴¹⁹. Başka bir deyişle, “*savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz*”.

Anayasa’nın 121 ve 122’nci maddelerine göre olağanüstü kanun hükmünde kararname ancak “*olağanüstü halin/sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda*” çıkarılabilir. Gerekli kılınan bu konular, olağanüstü hal veya sıkıyönetim dönemlerinin nedenlerini oluşturan konulardır⁴²⁰. Dolayısıyla olağanüstü kanun hükmünde kararname ile de yalnızca bu dönemlerin nedenlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan konularda düzenleme yapılabilir⁴²¹. Olağanüstü hal veya sıkıyönetime neden olan durumu ortadan kaldırmayı amaçlamayan bir düzenleme, olağanüstü hal veya sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konu olarak nitelendirilemeyecektir. Örneğin deprem gibi bir doğal afet nedeniyle ilan edilen olağanüstü hal döneminde, şans oyunlarını yasaklayan bir olağanüstü kanun hükmünde kararname, olağanüstü halin gerekli kıldığı bir konuda çıkarılmadığı için Anayasa’ya aykırı olacaktır⁴²². Nihayet Anayasa Mahkemesine göre de olağanüstü

⁴¹⁵ “Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler” ile milletlerarası hukukun genel ilkeleri ve Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar kastedildiği hakkında bkz.: Bakır Çağlar, **Anayasa Bilimi**, İstanbul: BFS, 1989, s. 163.

⁴¹⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Fazıl Sağlam, **Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması ve Özü**, Ankara: AÜSBF, 1982, s. 110-117: “(...) bir sınırlamanın ölçülülük ilkesi açısından geçerli olabilmesi için; (a) başvuru araç, sınırlama amacını gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır; (b) yine aynı araç, sınırlama amacı açısından gerekli (zorunlu) olmalıdır; (c) araç ve amaç ölçsüz bir oran içinde bulunmamalıdır”.

⁴¹⁷ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararname Rejimi...**, s. 163, 179.

⁴¹⁸ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 190.

⁴¹⁹ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 163, 179.

⁴²⁰ Yüzbaşıoğlu, *ibid.*, s. 179; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 199-200.

⁴²¹ Yüzbaşıoğlu, *ibid.*

⁴²² Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 248.

halin gerekli kıldığı konular, olağanüstü halin neden ve amaç unsurları ile sınırlı olarak nitelendirilmektedir⁴²³.

Sonuç olarak olağanüstü kanun hükmünde kararnemelerin konusu, olağanüstü hal veya sıkıyönetim dönemlerinde ortaya çıkan tehlikeleri ortadan kaldırarak olağan dönemleri geri getirmektir⁴²⁴. Dolayısıyla bu unsur, tek başına değil, süre ve yer unsurları ile de beraber düşünölmelidir⁴²⁵.

d) Süre

Anayasa'nın 121 ve 122'nci maddeleri gereğince olağanüstü kanun hükmünde kararnemeler ancak "*olağanüstü hal süresince/sıkıyönetim süresinde*" çıkarılabilir. Başka bir ifadeyle olağanüstü kanun hükmünde kararnemeler, yalnızca olağanüstü hal veya sıkıyönetimin devam ettiği süre boyunca çıkarılabilecektir⁴²⁶. Dolayısıyla olağanüstü hal veya sıkıyönetim ilan edilmeden veya ortadan kalktıktan sonra olağanüstü kanun hükmünde kararneme çıkarılamaz⁴²⁷. Aksi halde bu kararnemeler, "*zaman bakımından yetkisizlik*" ile sakat bir işlem olarak nitelendirilmelidir⁴²⁸. Anayasa Mahkemesi de genel olarak bu görüşleri paylaşmaktadır⁴²⁹.

Nihayet olağanüstü hal veya sıkıyönetimin ortadan kalkması ile birlikte olağanüstü kanun hükmünde kararnemelerin de uygulanma olanaklarını yitirdiği genel olarak kabul edilmektedir⁴³⁰. Buna rağmen olağanüstü hal veya sıkıyönetimin ortadan kalkması ile birlikte olağanüstü kanun hükmünde kararnemelerin kendiliğinden yürürlükten kalktığı tartışmalıdır. Nitekim bir görüşe göre olağanüstü hal veya sıkıyönetimin ortadan kalkması ile birlikte olağanüstü kanun hükmünde

⁴²³ Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 100; Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 397-398.

⁴²⁴ Öden, "Anayasa Mahkemesi Ve Olağanüstü Hal Ve Sıkıyönetim Kanun Hükmünde Kararnemelerinin Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi", **op. cit.**, s. 672.

⁴²⁵ Duran, "Bunalım Kararnemeleri", **op. cit.**, s. 148.

⁴²⁶ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararnlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnemeler Rejimi...**, s. 180.

⁴²⁷ Üskül, "Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnemelerinin Hukuki Niteliği", **op. cit.**, s. 181.

⁴²⁸ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnemelerin Hukukî Rejimi...**, s. 202.

⁴²⁹ Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 100-101; Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 398-399.

⁴³⁰ Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 247-248; Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye'de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 261.

kararnamelerin kendiliğinden yürürlükten kalktığı kabul edilirken⁴³¹; diğere bir görüşe göre ise bu kararnamelerin uygulanma olanağının kalmaması, kendiliğinden yürürlükten kalktığı anlamına gelmemektedir⁴³².

Yasama uygulamasında ise ikinci görüşün benimsendiğı anlaşılmaktadır. Nitekim 30 Kasım 2002 tarihi itibariyle olağanüstü hal ortadan kalkmış olmasına rağmen, bu tarihten sonra çıkarılan 4778 ve 5090 sayılı Kanunlar ile 285 ve 430 sayılı OHAL KHK'larında bazı değışiklikler yapılmıştır⁴³³. Sonuç olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yapılan bu değışiklikler, olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin olağanüstü hal veya sıkıyönetimin ortadan kalkması ile yürürlükten kalktığı görüşüne aykırı değışikliklerdir⁴³⁴.

e) Yer

Olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin “*olağanüstü halin/sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda*” çıkarılabilmesi, bu kararnamelerin olağanüstü hal veya sıkıyönetim ilan edilen bölge ile sınırlandırılmasını da ifade eder⁴³⁵. Gerçekten de olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, olağanüstü hal veya sıkıyönetim ülkenin bütününde ilan edilmiş ise ülkenin bütününde; ülkenin bir bölümünde ilan edilmiş ise ilan edilmiş bölgede uygulanır⁴³⁶. Dolayısıyla olağanüstü hal veya sıkıyönetimin ilan edilmediğı yerlerde uygulanmak üzere olağanüstü kanun hükmünde kararname çıkarılamaz. Aksi halde bu kararnameler, “*yer bakımından*

⁴³¹ Üskül, “Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Hukuki Niteliğı”, **op. cit.**, s. 192; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararnalarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 181; Gözler, **ibid**, s. 203.

⁴³² Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 248; Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 261.

⁴³³ 2 Ocak 2003 tarih ve 4778 sayılı Kanun’un 32’nci maddesi ile 430 sayılı OHAL KHK’sının 3’üncü maddesinin (c) bendi değıştirilmiştir (**Resmî Gazete**, Sy. 24990, 11 Ocak 2003); 11 Şubat 2004 tarih ve 5090 sayılı Kanun’un 1’inci maddesi ile ise 285 sayılı OHAL KHK’sına bir geçici madde eklenmiştir (**Resmî Gazete**, Sy. 25376, 17 Şubat 2004).

⁴³⁴ Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 258. Bu değışiklikler hakkında bazı eleştiriler için bkz.: Şule Özsoy, “Olağanüstü Hal Bölge Valiliğı ve Ohal Kanun Hükmünde Kararnameleri Üzerine Bazı Düşünceler”, **Erdoğan Teziç’e Armağan**, İstanbul: Beta, 2007, s. 469 vd.

⁴³⁵ Turhan, “Olağanüstü Hallerde Çıkarılabilecek Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 31.

⁴³⁶ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararnalarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 180; Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 261.

yetkisizlik” ile sakat bir işlem olarak nitelendirilmelidir⁴³⁷. Anayasa Mahkemesi de genel olarak bu görüşleri paylaşmaktadır⁴³⁸.

2. Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnamelerde Usul ve Şekil

Anayasa'nın 121 ve 122'nci maddesinde olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılmasında uyulması gereken usul ve şekle ilişkin ayrıntılı bir düzenleme bulunmamaktadır. Nitekim bu konuda getirilen düzenlemeye göre olağanüstü kanun hükmünde kararnameler de olağan kanun hükmünde kararnameler gibi “*Resmî Gazetede yayımlanır*”. Olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılmasında uyulması gereken usul ve şekle ilişkin Anayasa'da yer alan başka bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu yüzden ki bir görüşe göre bu konuda olağan kanun hükmünde kararnameler açısından getirilen düzenlemeler, olağanüstü kanun hükmünde kararnameler açısından da geçerli olmalıdır⁴³⁹. Gerçekten de olağan kanun hükmünde kararnamelere ilişkin olarak yukarıda yapılan açıklamalar, olağanüstü kanun hükmünde kararnameler açısından da geçerli olabilir. Dolayısıyla ne zaman yürürlüğe gireceği düzenlenmeyen olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin, olağan kanun hükmünde kararnameler gibi kural olarak Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe gireceği kabul edilebilir⁴⁴⁰.

Nihayet olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, yukarıda belirtildiği üzere Bakanlar Kurulu tarafından değil, cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılır. Dolayısıyla artık bu tür kararnamelerin olağan kanun hükmünde kararnameler gibi cumhurbaşkanının imzasına sunulmasına gerek yoktur. Çünkü olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, cumhurbaşkanının imzası olmaksızın zaten hiçbir hukuki varlık kazanmamaktadır. Bunun tabii bir sonucu ise cumhurbaşkanının, kanun hükmünde kararnameleri bir kez daha görüşülmek üzere Bakanlar Kuruluna geri göndermesinin de imkânsızlaşmasıdır.

⁴³⁷ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 205.

⁴³⁸ Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 100-101; Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 398-399.

⁴³⁹ Bkz.: Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 185.

⁴⁴⁰ Krş.: Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, İstanbul: Kazancı, 1993, s. 255.

3. Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnameler ile Kanunlar Arasındaki İlişki

Olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile diğer olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılabileceğinde kuşku yoktur⁴⁴¹. Ancak doktrinde olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile Olağanüstü Hal Kanunu veya diğer kanun ve olağan kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapıp yapılamayacağı da tartışma konusu olmuştur. Bu konuda bir görüşe göre olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile kanun ve diğer kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması mümkün değildir⁴⁴². Çünkü olağanüstü hal veya sıkıyönetimin gerekli kıldığı konularda çıkarılması gereken bu tür kararnameler, ancak olağanüstü hal veya sıkıyönetim bölgesi ve süresince çıkarılabilir. Dolayısıyla olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile kanun ve diğer kanun hükmünde kararnamelerin değiştirilebilmesi, bu kararnamelerin olağanüstü hal veya sıkıyönetim bölgesi ve süresi ile sınırlı olmaksızın, olağan dönemlerde de yürürlüğe girmesi anlamına gelir⁴⁴³. Başka bir deyiş ile olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile böyle düzenlemelerin yapılması, onları yer ve zaman unsurları itibariyle Anayasa'ya aykırı kılar⁴⁴⁴.

Cem Eroğul ise bu görüşü daha da ileri taşımış ve olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa koyucu tarafından “KHK” olarak adlandırılmasını tamamen bir “yanılgı ürünü” olarak nitelendirmiştir⁴⁴⁵. Yazara göre bu işlemler, cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun “*olağanüstü yönetim kararnamesidir*”. Nihayet yazar, bu işlem türünü hem şekli hem de maddi kritere göre “*yürütme işlemi*” olarak nitelendirmiştir⁴⁴⁶. Belirtmek gerekir ki birinci bölümde getirilen açıklamalar çerçevesinde bu görüşlere katılma olanağı bulunmamaktadır. Nitekim olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin maddi

⁴⁴¹ Uygulamada bkz.: Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunda ve Türk Hukukunda Olağanüstü Rejim Standartları**, İstanbul: Beta, 1994, s. 279, not 35; vd.

⁴⁴² Üskül, “Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Hukuki Niteliği”, **op. cit.**, s. 189; Turhan, “Olağanüstü Hallerde Çıkarılabilecek Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 32-33; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 209-212; Eroğul, “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Olağanüstü Yasa Gücünde Kararnamelerin TBMM’ce Onaylanması Sorunu”, **op. cit.**, s. 42.

⁴⁴³ Üskül, **ibid.**; Turhan, **ibid.**

⁴⁴⁴ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 211.

⁴⁴⁵ Eroğul, “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Olağanüstü Yasa Gücünde Kararnamelerin TBMM’ce Onaylanması Sorunu”, **op. cit.**, s. 42.

⁴⁴⁶ **Ibid.**

anlamda yürütme işlemi olduğunu kabul etmek, bu işlem türünün diğer kanun ve kanun hükmünde kararname hükümleri ile çatışan hükümler getirmemesi gerektiğini de kabul etmek anlamına gelir. Oysaki özellikle olağanüstü dönemlerde, olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile diğer kanun ve kanun hükmünde kararname hükümlerine aykırı hükümler getirme ihtiyacı ortaya çıkabilir. Dolayısıyla Anayasa koyucunun bu işlem türünü nitelendirirken bir “yanılgı” içinde olduğu düşünülemez. Kaldı ki Anayasa koyucunun abesle iştiğal ettiğini de kabul etmek mümkün değildir.

Doktrindeki diğer bir görüşe göre ise olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile Olağanüstü Hal Kanunu ve Sıkıyönetim Kanunu’nda değişiklik yapılabileceğini kabul etmek gerekir⁴⁴⁷. Bu görüşe göre olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ile diğer kanun ve kanun hükmünde kararnameler değiştirilebildiğine göre, bunun kanun hükmünde kararname uygulamasının mantığı gereği, olağanüstü dönemlerde evleviyetle mümkün olması gerekir⁴⁴⁸. Böyle olmakla birlikte bu görüş de olağanüstü kanun hükmünde kararname hükümleri ile diğer kanun ve kanun hükmünde kararname hükümlerinin yürürlükten kaldırılamayacağını savunmaktadır⁴⁴⁹.

Sonuç olarak doktrin, olağanüstü kanun hükmünde kararname hükümleri ile diğer kanun ve kanun hükmünde kararname hükümlerinin yürürlükten kaldırılamayacağında genel olarak hemfikirdir. Böyle olmakla birlikte doktrinde, olağanüstü hal veya sıkıyönetim bölgesi ve süresi ile sınırlı olmak üzere diğer kanun ve kanun hükmünde kararname hükümleriyle çatışan olağanüstü kanun hükmünde kararname hükümlerinin de düzenlenebileceği ağırlıklı olarak kabul edilmektedir⁴⁵⁰. Böylelikle olağanüstü kanun hükmünde kararname hükümleri ile olağanüstü hal veya sıkıyönetim bölgesi ve süresi ile sınırlı olmak üzere diğer kanun ve kanun hükmünde kararname hükümlerine aykırı tedbirler alınabilecektir⁴⁵¹. Burada asıl olan husus, olağanüstü kanun hükmünde kararname ile yapılan düzenlemelerin “her yerde”

⁴⁴⁷ Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku...**, s. 428; Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 384.

⁴⁴⁸ Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**

⁴⁴⁹ **Ibid.**, s. 429.

⁴⁵⁰ Duran, “Bunalım Kararnameleri”, **op. cit.**, s. 156-157; Üskül, “Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Hukuki Niteliği”, **op. cit.**, s. 190; Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 249; Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 429; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 211-212; Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi...**, 251-257.

⁴⁵¹ **Ibid.**

“her zaman” değil, olağanüstü hal veya sıkıyönetim bölgesi ve süresi ile sınırlı olarak geçerli olmasıdır⁴⁵². Nihayet olağanüstü hal veya sıkıyönetim ortadan kalktığında da yürürlükten kalkmamış olan bu kanun ve kanun hükmünde kararname hükümleri, kendiliğinden uygulanır hale gelirler⁴⁵³. Anayasa Mahkemesi de olağanüstü kanun hükmünde kararnameler ile diğer kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde sürekli nitelikte bir değişiklik yapılamayacağı görüşündedir⁴⁵⁴.

B) Ret ve Kabul Kanunu

Anayasa'nın 121 ve 122'nci maddelerine göre Resmî Gazete'de yayımlanan olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, “*aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir*”. Bu maddelerde olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin yalnızca onaylanmasına ilişkin bir hüküm getirilmiş ve buna ilişkin şekil ve sürenin TBMM İçtüzüğü ile düzenlenmesi öngörülmüştür.

1. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulması ve Görüşülmesi

a) Türkiye Büyük Millet Meclisine Sunulma

Anayasa'nın 121 ve 122'nci maddelerine göre olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Buna rağmen olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin onaya sunulmadıkları takdirde ne olacaklarına dair bir hüküm ne Anayasa'da ne de Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde düzenlenmiştir. Dolayısıyla olağan kanun hükmünde kararnameler açısından yukarıda yapılan açıklamalar, olağanüstü kanun hükmünde kararnameler açısından da geçerli olabilir. Sonuç olarak Resmî Gazete'de yayımlandığı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin

⁴⁵² Gözler, *ibid.*, s. 212.

⁴⁵³ Kuzu, *Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...*, s. 249; Tanör/ Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku...*, s. 428; Esen, *Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye'de Olağanüstü Hal Rejimi...*, s. 251;.

⁴⁵⁴ Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, *AMKD*, Sy. 27, C. 1, s. 101; Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, *AMKD*, Sy. 27, C. 1, s. 399.

onayına sunulmayan olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, bu tarihte “yürürlükten kalkmış” sayılabilirler⁴⁵⁵.

b) Türkiye Büyük Millet Meclisinde Görüşülme

Olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesi usulü, Anayasa’da öngörüldüğü üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nde düzenlenmiştir. TBMM İçtüzüğü’nün değişik 128’inci maddesine göre “*Anayasanın 121 ve 122 nci Maddeleri gereğince çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç otuz gün içinde görüşülür ve karara bağlanır (128/1). Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan kanun hükmünde kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır (128/2)*”.

Bu hükümlere göre olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, komisyonlarda ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle en geç 30 gün içinde görüşülerek karar bağlanır. Böyle olmakla birlikte ne Anayasa’da ne de İçtüzük’te 30 gün içinde görüşülmeyen olağanüstü kanun hükmünde kararnamenin ne olacağına dair bir hüküm düzenlenmiş değildir. Dolayısıyla bu süre içinde görüşülmeyen kararnamelerin akıbetine dair doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bir görüşe göre 30 gün içinde karara bağlanamayan olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, reddedilmiş sayılmalıdır. Aksi halde bu hüküm değersizleşerek, anlamını yitirir⁴⁵⁶. Diğer bir görüşe göre ise Türkiye Büyük Millet Meclisinin sessizliğine herhangi bir irade atfedilemez. Çünkü bu süre, düzenleyici niteliktedir. Dolayısıyla bu görüşe göre 30 gün içinde karara bağlanamayan olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, ne kendiliğinden reddedilmiş ne de kabul

⁴⁵⁵ Kuzu, *Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...*, s. 263; Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...*, s. 185; Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...*, s. 238-239.

⁴⁵⁶ Teziç, *Anayasa Hukuku...*, s.; Yüzbaşıoğlu, *ibid.*, s. 187;

edilmiş sayılmalıdır⁴⁵⁷. Belirtmek gerekir ki TBMM İçtüzüğü'nün getirdiği düzenleme oldukça eksiktir⁴⁵⁸ ve hangi görüş kabul edilirse edilsin, bu eksikliği gidermek mümkün değildir⁴⁵⁹.

Uygulamada Türkiye Büyük Millet Meclisi, olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin de öncelik ve ivedilikle görüşülmesi kuralına uymamaktadır⁴⁶⁰. Nitekim bugüne kadar çıkarılan olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerden (OHAL KHK) yalnızca 201, 259, 387 ve 481 sayılı OHAL KHK'ları Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından görüşülmüştür. Bugüne kadar çıkarılan toplam 20 olağanüstü kanun hükmünde kararnameden yalnızca üçünün kabul edilmesi ve birinin kanun ile yürürlükten kaldırılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu kararnameleri denetlemede ne kadar isteksiz davranmış olduğunun bir göstergesi niteliğindedir⁴⁶¹.

Son olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu tür kararnameleri görüşme sırasına da değinmek gerekmektedir. Nitekim bu konuda da Anayasa'da veya TBMM İçtüzüğü'nde olağanüstü kanun hükmünde kararnamelere özgü bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla olağan kanun hükmünde kararnameler açısından yukarıda yapılan açıklamalar, burada da geçerli olabilir. Sonuç olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan olağanüstü kanun hükmünde kararnameleri herhangi bir kurala göre görüşmek zorunda değil, yalnızca değiştirilen ve değiştiren kanun hükmünde kararnameleri birlikte görüşmek zorundadır⁴⁶².

⁴⁵⁷ Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 262; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 232 vd; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 261; Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye'de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s.240.

⁴⁵⁸ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 187-188.

⁴⁵⁹ Bu konuda öneriler için bkz.: Kuzu, **ibid.**, s. 262 vd.

⁴⁶⁰ Zafer Üskül, "Uygulamayacağınız Kuralı Neden Koydunuz?", **Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar**, İstanbul: Büke, s. 127-131; Zafer Üskül, "Türkiye'de Olağanüstü Hal Hukuksal Çerçevesi", **Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar**, İstanbul: Büke, s. 53.

⁴⁶¹ 201, 259, 285, 286, 287, 299, 313, 321, 387, 413, 421, 424, 425, 426, 427, 428, 430, 432, 481 ve 483 sayılı OHAL KHK'larından yalnızca 201, 259 ve 387 sayılı OHAL KHK'ları kanunlaştırılmış, 481 sayılı OHAL KHK'sı ise 2 Aralık 1993 tarih ve 3920 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır(Bkz.: **Tablo A. 1.**).

⁴⁶² Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 189; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 239-240. Krş.: Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 263-265.

2. Türkiye Büyük Millet Meclisinin İşlemleri

Anayasa'nın 121 ve 122'nci maddelerine göre Resmî Gazete'de yayımlanan olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, “*aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur*”. Dolayısıyla olağan kanun hükmünde kararnameler gibi olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edileceği açıktır.

Böyle olmakla birlikte bir görüş, Türkiye Büyük Millet Meclisinin olağanüstü kanun hükmünde kararnameleri değiştirerek kabul etme yetkisinden yoksun olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre “*onay*”, reddetme yetkisini de içerir fakat değiştirerek kabul etme yetkisini içermez⁴⁶³. Hemen belirtmek gerekir ki bu görüşe katılma olanağı bulunmamaktadır. Çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi, olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri değiştirerek kabul edebildiğine göre, olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri de evleviyet ile değiştirerek kabul edebilmelidir. Kaldı ki bu konuda olağan kanun hükmünde kararnameler için getirilen açıklamalar, olağanüstü kanun hükmünde kararnameler açısından da geçerli olabilir. Sonuç olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan olağanüstü kanun hükmünde kararnameleri aynen kabul edebileceği gibi reddetme veya değiştirerek kabul etme yetkisine de sahiptir⁴⁶⁴.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu yetkilerini “kanun” şeklinde mi, yoksa “parlamento kararı” şeklinde mi kullanacağı doktrinde tartışma konusu olmuştur. Bir görüşe göre olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, “kanun” ile değil “parlamento kararı” ile ret veya aynen kabul edilmelidir⁴⁶⁵. Diğer bir görüşe göre ise

⁴⁶³ Eroğul, “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Olağanüstü Yasa Gücünde Kararnamelerin TBMM’ce Onaylanması Sorunu”, **op. cit.**, s. 43: “Olağanüstü YGK’ler yasa gücünde olmadığına, bunlar yalnızca bir tür kararnama olduğuna göre, meclisin bunlarda değişiklik yapmaya kalkışması yetki gaspı olur. Meclis, anayasanın kendisine açıkça tanıdığı yetkiler dışında hiçbir yürütme yetkisi kullanamaz. Böyle bir şey, anayasadaki güçler ayrılığına, devletin temel kuruluşundaki her örgenin kendine özgü görevine, dolayısıyla da tüze (hukuk) devleti ilkesine aykırı olur. Meclis kararnameler üzerinde işlem yapamaz. Olağanüstü YGK’leri onaylaması ya da reddetmesi, ancak anayasanın kendisine bu konuda açıkça yetki vermesine bağlıdır. 121. ile 122. maddelerde yalnızca “onaylama”dan söz edilmektedir. Onaylama yetkisi onaylamamayı da içerir; ancak değiştirme yetkisini içermez”.

⁴⁶⁴ Üskül, “Türkiye’de Olağanüstü Halin Hukuksal Çerçevesi”, **op. cit.**, s.51; Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 359; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 188; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 241, 250.

⁴⁶⁵ Duran, “Bunalım Kararnameleri”, **op. cit.**, s. 152; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 240-241; Eroğul, “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Olağanüstü Yasa

olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, “parlamento kararı” ile değil, “kanun” ile ret, aynen veya değiştirilerek kabul edilmelidir⁴⁶⁶. Nihayet TBMM İçtüzüğü’nün 128’inci maddesine göre olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, “*Anayasanın ve İçtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre (...) görüşülür ve karara bağlanır*”. Buna göre TBMM İçtüzüğü’ne göre de olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin, aynı kanun önerileri gibi “kanun” şeklinde karara bağlanmaları gerekir.

Uygulamada da olağanüstü kanun hükmünde kararnameler, “parlamento kararı” ile değil “kanun” ile karara bağlanmışlardır⁴⁶⁷. Anayasa Mahkemesi de bu kararnamelerin kanun ile kabul edilerek kanunlaşacağını içtihat etmiştir⁴⁶⁸. Öte yandan bu uygulama, olağanüstü hal veya sıkıyönetim bölgesi ve süresi ile sınırlı ve dolayısıyla geçici olan olağanüstü kanun hükmünde kararnameleri, sürekli ve kalıcı hale getirdiği gerekçesi ile haklı olarak eleştirilmektedir⁴⁶⁹.

a) Ret Kanunu

Yukarıda açıklandığı üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan olağanüstü kanun hükmünde kararnameleri “parlamento kararı” ile değil, “kanun” ile reddetmelidir. Uygulamada ise bu işlemin hukuki niteliğine ilişkin fikir belirtmek imkânsızdır. Nitekim herhangi bir olağanüstü kanun hükmünde kararname henüz reddedilmiş değildir⁴⁷⁰.

Gücünde Kararnamelerin TBMM’ce Onaylanması Sorunu”, **op. cit.**, s. 42. Kemal Gözler olağan kanun hükmünde kararnameler açısından ulaştığı sonucun aynısını olağanüstü kanun hükmünde kararnameler açısından da geçerli görmektedir (Gözler, **ibid.**, s. 241); Cem Eroğul ve Lutfi Duran ise olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin geçici olması ve bunlarla kanunlarda değişiklik yapılamaması gerektiği gerekçesi ile bu işlemlerin de “karar” şeklinde oluşması gerektiğini düşünmektedir (Duran, **ibid.**; Eroğul, **ibid.**).

⁴⁶⁶ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 188 vd; Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 267.

⁴⁶⁷ Bkz.: **Tablo A. 1.**

⁴⁶⁸ Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 392; Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 95.

⁴⁶⁹ Eroğul, “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Olağanüstü Yasa Gücünde Kararnamelerin TBMM’ce Onaylanması Sorunu”, **op. cit.**, s. 41 vd.; Özsoy, **op. cit.**, s. 464 vd.; Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 243-244.

⁴⁷⁰ Krş.: **Tablo A. 1.**

Anayasa’da olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin reddi açıkça düzenlenmediği gibi, doğal olarak bu işlemin sonuçları da düzenlenmiş değildir. Dolayısıyla bu sorun da olağan kanun hükmünde kararnamelere yönelik getirilen yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda çözülebilir. Sonuç olarak reddedilen olağanüstü kanun hükmünde kararnameler de bu kararnamelerin reddine dair kanun Resmî Gazete’de yayımlanana kadar geçerliliğini korur ve bu kanunun yayımı tarihinde yürürlükten kalkar⁴⁷¹.

b) Kabul Kanunu (Aynen veya Değiştirerek Kabul Kanunu)

Ret işleminde olduğu gibi aynen veya değiştirerek kabul işleminde de Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendisine sunulan olağanüstü kanun hükmünde kararnameleri “parlamento kararı” ile değil, “kanun” ile kabul etmelidir. Nitekim uygulamada da aynen veya değiştirilerek kabul edilen bu kanun hükmünde kararnameler, “kanun” ile kabul edilmektedir⁴⁷². Öte yandan olağan kanun hükmünde kararnamelerde olduğu gibi, olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin aynen veya değiştirilerek kabul edildiği kanunlarda da hangi sayı veya hangi tarihli olağanüstü kanun hükmünde kararnamenin kabul edildiği açıklanmamakta ve kararnamenin metni aynen tekrarlanmaktadır. Şüphesiz bu tür kararnamelerin aynen kabulüne ilişkin kanunlarda da hangi olağanüstü kanun hükmünde kararnamenin kabul edildiğine dair sayı ve tarih bilgisine yer verilmesi, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri gereğince olmaz ise olmazdır.

Doktrinde aynen veya değiştirilerek kabul edilen olağanüstü kanun hükmünde kararnamenin hukuki niteliği de tartışma konusu olmuştur. Bu konudaki hâkim görüşe göre de kabul edilen kanun hükmünde kararname hükümleri “kanun” niteliğini kazanır⁴⁷³. Öte yandan olağanüstü hal veya sıkıyönetimin ortadan kalkması ile bu kanunların da yürürlükten kalkıp kalkmadığı doktrinde tartışma konusu olmuştur. Bir görüşe göre olağanüstü hal veya sıkıyönetimin ortadan kalkması ile bu

⁴⁷¹ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 188; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 242-243; Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 263.

⁴⁷² Bkz.: **Kanun Hükmünde Kararnameler Tablosu.**

⁴⁷³ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 261; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 188; Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 273.

kanunların da yürürlükten kalktığını kabul etmek gerekir. Çünkü bu kanunlar, olağanüstü hal veya sıkıyönetimin gerekli kıldığı konularda çıkarılır ve olağanüstü hal veya sıkıyönetim bölgesi ve süresi ile sınırlı olmak üzere uygulanır⁴⁷⁴.

Nihayet değiştirilerek kabul edilen olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin yürürlüğe gireceği tarih hakkında Anayasa'da düzenlenmiş özgül bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla burada da olağan kanun hükmünde kararnameler açısından getirilen yukarıdaki açıklamaların geçerli olacağı düşünülebilir. Buna göre değiştirilerek kabul edilen kanun hükmünde kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer⁴⁷⁵.

***

---

⁴⁷⁴ Üskül, "Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Hukuki Niteliği", **op. cit.**, s. 195.

⁴⁷⁵ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 188; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 253.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİN YARGISAL DENETİMİ

Birinci bölümde kanun hükmünde kararname kavramı ve gelişimi, ikinci bölümde 1982 Anayasası ile getirilen kanun hükmünde kararname hükümleri incelenmiştir. Bu bölümde ise “kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi” dikkatle ele alınacaktır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bu bölümde ağırlıklı olarak olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi üzerinde durulacaktır. Aslında ortaya çıkan bu sonuca şaşırılmamak da gerekir. Çünkü Anayasa Mahkemesinin yeni içtihadı, olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminde uzun yıllardır sürdürülen bir önceki içtihadın değişmesini sağlamış ve doğal olarak bu tür kararnamelerin yargısal denetimi konusunu daha güncel kılmıştır. Öte yandan 30 Kasım 2002 tarihinden itibaren ülkenin hiçbir yerinde olağanüstü hal uygulamasının kalmaması ve olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin kural olarak yapılamaması da yine olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimini daha güncel kılan diğer nedenler olarak gösterilebilir.

I. OLAĞAN DÖNEMLERDE ÇIKARILAN KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİN YARGISAL DENETİMİ

Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi, genel olarak Anayasa'nın 148'inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre Anayasa Mahkemesinin yargısal denetim yetkisi, kural olarak olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri değil, olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri kapsar. Dolayısıyla bu bölüm altında getirilen açıklamalar da aslında olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri değil, olağan dönemler çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri kapsamaktadır.

A) Denetim Organı, Denetim Yolu ve Kapsamı

1. Denetim Organı: Anayasa Mahkemesi

Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimine ilişkin hüküm, 1961 Anayasası'nda kanun hükmünde kararnameleri düzenleyen değişik 64'üncü maddenin son fıkrasının son cümlesiyle getirilmişti. Bu hüküm şöyleydi: "*Anayasa Mahkemesi, bu kararnamelerin Anayasaya uygunluğunu da denetler*". 1982 Anayasası'nda ise kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimine ilişkin genel hüküm, daha yerinde bir sistematik tercihle⁴⁷⁶ Anayasa Mahkemesinin "*görev ve yetkileri*" kenar başlıklı 148'inci maddenin birinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu hükme göre "*Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar (...) Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz*".

Anayasa'daki bu hükümlere rağmen, kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin hangi organ tarafından yapılacağına ilişkin tartışma, özellikle 1961 Anayasası dönemini meşgul etmiştir⁴⁷⁷. Şüphesiz bu tartışmanın ortaya çıkmasında, kanun hükmünde kararnamelerin 1961 Anayasası döneminde genellikle "yürütme işlemi" olarak nitelendirilmesinin büyük payı vardır. Dolayısıyla bu dönemde ortaya çıkan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin hem Anayasa Mahkemesi hem de Danıştay tarafından yapılması gerektiği görüşü, oldukça taraftar bulmuştur⁴⁷⁸.

Kanun hükmünde kararnamelerin anayasaya uygunluğunun Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi konusunda, 1961 ve 1982 Anayasası

⁴⁷⁶ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 413.

⁴⁷⁷ Bkz.: Duran, "Kanun Hükmünde Kararname (KHK)", **op. cit.**, s. 7-19; Teziç, "Yasama Yetkisi ve Kanun Hükmünde Kararnameler", **op. cit.**, s. 11-12; Yılmaz, **op. cit.**, s. 549-554; Kibar, **op. cit.**, s. 301-305; Bumin, **op. cit.**, s. 343-346; Oytan, **op. cit.**, s. 596-606.

⁴⁷⁸ Duran, "Kanun Hükmünde Kararname, (KHK)", **op. cit.**, s. 8; Teziç, "Yasama Yetkisi ve Kanun Hükmünde Kararnameler", **op. cit.**, s. 12; Yılmaz, **op. cit.**, s. 549; Kibar, **op. cit.**, s. 305; Bumin, **op. cit.**, s. 345; Kantar, **op. cit.**, s. 44. 1961 Anayasası döneminde aksi görüşte bkz.: Oytan, **op. cit.**, s. 596-602; 1982 Anayasası döneminde de aynı görüşte bkz.: Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 410, vd.

dönemlerinde herhangi bir tartışma ortaya çıktığı aslında söylenemez. Asıl tartışma, kanun hükmünde kararnamelerin yetki kanununa uygunluğunun Danıştay tarafından denetlenmesi noktasında ortaya çıkmıştır⁴⁷⁹. Ancak Danıştay denetimini savunan görüş, bizzat Danıştay tarafından kabul görmemiştir. Gerçekten de 1961 Anayasası döneminde Danıştay, bu yöndeki tüm başvuruları reddetmiş ve kanun hükmünde kararnamelerin yetki kanununa ve dolayısıyla anayasaya uygunluğunu denetlemeye kendisini yetkili ve görevli görmemiştir⁴⁸⁰.

Sonuç olarak ne 1961 Anayasası ne de 1982 Anayasası hükümleri açısından tartışılacak çok da bir şey olmadığını belirtmek gerekir. Nitekim kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacağı, her iki Anayasa’da da açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla kanun hükmünde kararnamelerin hukuki niteliği ne olursa olsun, Anayasa Mahkemesinin denetimini kabul etmek gerekir⁴⁸¹. Kaldı ki kanun hükmünde kararnameler fonksiyonel açıdan yasama işlemi olduğuna göre bu sonucu olağan da karşılamak gerekir⁴⁸². Nitekim Anayasa Mahkemesine göre de “*kanun hükmünde kararnameler, işlevsel yönden yasama işlemi niteliğinde olduğundan yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi Anayasa’nın 148. maddesi ile Anayasa Mahkemesine verilmiştir*”⁴⁸³.

2. Denetim Yolu ve Kapsamı

Anayasa’nın 148’inci maddesi gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa’ya aykırılık iddiası ile denetimine sunulan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasa’ya uygunluğunu denetleme yetkisine sahiptir. Anayasa’nın 150 ve 152’nci maddeleri gereğince ise kanun hükmünde kararnameler, hem “iptal

⁴⁷⁹ Bkz.: Duran, **ibid.**, s. 8; Kibar, **op. cit.**, 343; Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 411-413; Oytan, **op. cit.**, s. 596; Özbudun, “1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 238; Sağlam, **op. cit.**, s. 267.

⁴⁸⁰ Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 26 Nisan 1974 tarih ve E. 1974/110, K. 1974/482 sayılı karar, Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 31 Mayıs 1974 tarih ve E. 1974/201, K. 1974/525 sayılı karar, (Nakleden Bumin, **op. cit.**, s. 302-303); Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 7 Haziran 1974 tarih ve K. 1974/540 sayılı karar (Nakleden Duran, “Kanun Hükmünde Kararname (KHK)”, **op. cit.**, s. 8, not 3).

⁴⁸¹ Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 420; Yılmaz, **op. cit.**, s. 551-552.

⁴⁸² Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 35; Özbudun, “1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler”, **op. cit.**, s. 238; Oytan, **op. cit.**, s. 596 vd.

⁴⁸³ Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 2000 tarih ve E. 2000/27, K. 2000/24 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 764; Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/100, K. 2012/91 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28567, 22 Şubat 2013; Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/106, K. 2012/192 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013.

davası” hem de “itiraz” yolu ile Anayasa Mahkemesinin denetimine sunulabilmektedir.

a) İptal Davası

İptal davası; bir kanun aleyhine Anayasa’da belirtilen belli kişi veya organların, doğrudan doğruya Anayasa Mahkemesinde dava açmaları ile gerçekleştirilen denetimdir⁴⁸⁴. Anayasa Mahkemesinde “*iptal davası*”, genel olarak Anayasa’nın 150’nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre “*Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve ana muhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasî partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır*”.

Bu hüküm gereğince Anayasa Mahkemesi, kanunlar ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü yanında kanun hükmünde kararnamelerin de “iptal davası” yolu ile yargısal denetimini yapma yetkisine sahip olmuştur. Öte yandan yine bu hüküm gereğince iptal davası açabilme hakkı ancak *cumhurbaşkanı, iktidar ve ana muhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyeler* tarafından kullanılabilir. Nihayet Anayasa’nın 151’inci maddesi gereğince Anayasa Mahkemesinde iptal davası açabilme hakkı, “*iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya İçtüzüğü’nün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer*”. Dolayısıyla kanun hükmünde kararnameler hakkında iptal davası açabilme hakkı, dava konusu kararnamelerin Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak ancak 60 gün içinde kullanılabilir. Bu sürenin hak düşürücü nitelikte olduğu kabul edilmektedir⁴⁸⁵.

Anayasa’nın bu hükümleri, kanun ve kanun hükmünde kararnamelerin iptal davası yolu ile şekil ve esas bakımından yargısal denetimini genel olarak

⁴⁸⁴ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 424; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 215.

⁴⁸⁵ Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku...**, s.516; Gözler, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri...**, s. 427.

düzenlemişse de 148'inci maddenin ikinci fıkrası, kanunların şekil bakımından denetiminde özel bir hükme yer vermiştir. Bu hükme göre “*Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez*”.

Kanunların şekil bakımından denetimi için getirilen bu sınırlamaların, kanun hükmünde kararnameleri kapsamadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla esas veya şekil bakımından denetim ayrımı gözetmeksizin kanun hükmünde kararnameler hakkında iptal davası açabilme hakkı; *Cumhurbaşkanı, iktidar ve ana muhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir*⁴⁸⁶. Aynı gerekçeler ile bu hak, hem şekil hem de esas bakımından denetim için dava konusu kararname hükümlerinin Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak ancak 60 gün içinde kullanılabilir⁴⁸⁷. Nitekim 12 Eylül 2010 Anayasa değişiklikleri sonrasında çıkarılan 6216 sayılı Kanun ile de kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimine ilişkin olarak, “*iptal davası açmaya yetkili olanlar*” (m. 35) ve “*iptal davası açma süresi*” (m. 37) açısından, Anayasa hükümlerinin yukarıdaki yorumuna paralel düzenlemeler getirilmiştir⁴⁸⁸. Buna rağmen aynı Kanun, “*şekil bakımından iptal davası ve sınırı*” kenar başlıklı 36'ncı maddesi ile kanun hükmünde kararnamelerin şekil bakımından denetimine ilişkin Anayasa’da açıkça öngörülmemiş bazı sınırlandırmalar da getirmiştir. Şimdiden belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi, getirilen bu sınırlandırmaları Anayasa’ya aykırı bularak iptal etmiştir⁴⁸⁹.

⁴⁸⁶ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...** s. 425; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 218; Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s.515-516; Gözler, **ibid.**, s.427.

⁴⁸⁷ Özbudun, **ibid.**, s. 426; Teziç, **ibid.**, s. 218; Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s.516; Gözler, **ibid.**, s.428.

⁴⁸⁸ Bkz.: 30 Mart 2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 27984, 3 Nisan 2011.

⁴⁸⁹ Anayasa Mahkemesi, 1 Mart 2012 tarih ve E. 2011/59, K. 2012/34 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013. Detaylı bilgi için bkz.: **Infra**, s. 137 vd.

b) İtiraz Yolu

İtiraz yolu, “bir mahkemede görülmekte olan bir davanın karara bağlanmasının, o davada kullanılacak hukuk normunun anayasaya uygun olup olmamasına bağlı olması halinde yapılan denetimdir”⁴⁹⁰. Anayasa Mahkemesinde itiraz yolu, “Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi” kenar başlığı ile Anayasa’nın 152’nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükmün ilk fıkrasına göre “Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır”. Bu hüküm gereğince kanun hükmünde kararnameler; yalnız iptal davasının değil, aynı zamanda itiraz yolunun da konusunu oluşturabilmektedir. Dolayısıyla bir mahkeme, bakmakta olduğu davada uygulayacak olduğu kanun hükmünde kararnamenin hükmünü Anayasa’ya aykırı görür veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varır ise Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.

İtiraz yolu uygulamasında Anayasa Mahkemesi; davada uygulanacak olan kanun hükmünde kararname hükümlerinin, o davada uygulanacak olan hükümlerden olup olmadığını da denetlemektedir. Başka bir deyiş ile Anayasa Mahkemesi, kendisini itiraz yoluna başvuran mahkemenin değerlendirmeleri ile bağlı görmemektedir. Dolayısıyla Mahkeme, başvuru konusu normun davada uygulanacak bir norm olmadığını tespit ettiğinde itirazın reddine; böyle bir tespitte bulunmadığı takdirde incelemenin sürdürülmesine; normun yalnızca bir kısmının uygulanacak bir norm olduğunu tespit ettiğinde ise incelemenin o hükümlerle sınırlı olarak sürdürülmesine karar verebilmektedir⁴⁹¹. Anayasa Mahkemesinin bu içtihadı, başvuru konusu kanun hükmünde kararname değil, “kanun” hükümleri olduğunda da aynı şekilde sürdürülmektedir. Dolayısıyla bu içtihadın kanun hükmünde

⁴⁹⁰ Metin Kıratlı, **Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu)**, Ankara: AÜSBF, 1966, s. 35.

⁴⁹¹ Bkz.: Anayasa Mahkemesi, 8 Ekim 1974 tarih ve E. 1974/18, K. 1974/42 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 12, s. 367-368; Anayasa Mahkemesi, 10 Şubat 1977 tarih ve E. 1976/60, K. 1977/9 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 15, s. 151; Anayasa Mahkemesi, 30 Haziran 1988 tarih ve E. 1988/1, K. 1988/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 24, s. 399; Anayasa Mahkemesi, 21 Haziran 1995 ve E. 1995/14, K. 1995/15 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 137; Anayasa Mahkemesi, 12 Mayıs 2004 ve E. 2003/57, K. 2004/57 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.776; Anayasa Mahkemesi, 2 Haziran 2011 ve E. 2009/50, K. 2011/89 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 3, s. 1671.

kararnamelerin özgül niteliğinden değil, itiraz yolunun özgül niteliğinden kaynaklandığı belirtilebilir. Bu sebeple de bu konunun incelenmesi, esas olarak bu çalışmanın konusu dışında kalır.

İtiraz yolunda kanun hükmünde kararnameler açısından özgül nitelik taşıyan bir husus, on yıl süre yasağıdır. Bu yasağın, Anayasa'nın 152'nci maddesinin son fıkrasında düzenlenmiştir. Bu hükme göre “*Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmününün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz*”. Bir görüşe göre bu yasağın yalnızca “kanunlar” açısından değil, “kanun hükmünde kararnameler” açısından da geçerli olduğu iddia edilmişse de⁴⁹² doktrinde ağırlıklı olarak, bu yasağın “kanun hükmünde kararnameler” açısından geçerli olmadığı savunulmaktadır⁴⁹³. Belirtmek gerekir ki kanun hükmünde kararnameler, uzun süre kanunlaşmadan yürürlükte kalmak üzere getirilmiş işlemler olarak düzenlenmediğinden, yasağın kapsamında kanun hükmünde kararnamelere yer verilmemesi isabetli olmuştur⁴⁹⁴. Öte yandan kanunların itiraz yolu ile yargısal denetimi kural, on yıl süre yasağı ise bu kuralın bir istisnası niteliğinde olduğundan, istisna niteliğindeki bu hükmün dar yorumlanması ve kanun hükmünde kararnameleri yasağın kapsamına almadığının kabul edilmesi daha uygun olur⁴⁹⁵.

Öte yandan Anayasa'nın 148'inci maddesinin ikinci fıkrası ile kanunların şekil bakımından denetiminde özel bir hükme yer verildiği ve bu hükümle ortaya çıkan sınırlandırmaların kanun hükmünde kararnameleri kapsamadığı yukarıda belirtilmiştir. Bu sınırlandırmalardan birisi de kanunların şekil bakımından “itiraz yolu” ile denetlenememesidir. Kanunların şekil bakımından Anayasa'ya aykırılık iddiasının itiraz yolu ile öne sürülemeyeceği Anayasa'da açıkça düzenlenmişse de kanun hükmünde kararnameler için bu yönde getirilmiş açık bir hüküm, Anayasa'da mevcut değildir.

⁴⁹² Kuzu, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler...**, s. 422; Meral Kaya, **Anayasa Yargısında İtiraz Yolunda İlk İnceleme**, Ankara: Seçkin, 2008, s. 173.

⁴⁹³ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 220; Merih Öden, “Türk Anayasa Yargısında 10 Yıl Süreli Denetim Yasağı”, **AÜSBFD**, C. 55, Sy. 4, s. 61; Aliefendioğlu, **Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi...**, s. 298; Korkut Kanadoğlu, **Anayasa Mahkemesi**, İstanbul: Beta, 2004, s. 186; Gözler, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 430; Özen Ülgen, **İptal ve İtiraz Başvuruları Bakımından Anayasa Yargısında İlk İnceleme**, İstanbul: Beta, 2013, s. 244.

⁴⁹⁴ Ülgen, **ibid.**

⁴⁹⁵ Gözler, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 430.

Anayasal düzenlemeler böyle olmakla birlikte, 6216 sayılı Kanun'un 36'ncı maddesinin dördüncü fıkrası “*Şekil bozukluğuna dayanan Anayasaya aykırılık iddiası mahkemeler tarafından ileri sürülemez*” şeklinde düzenlenmiştir. Sonuç olarak bu hüküm, kanun veya kanun hükmünde kararname ayırt etmeksizin, şekil bakımından Anayasa'ya uygunluk denetiminin itiraz yolu ile öne sürülemeyeceğini düzenlemektedir. Şüphesiz hükmün bu hali ile kanun hükmünde kararnameleri de kapsadığı öne sürülebilir⁴⁹⁶. Ancak Anayasa'da bu yönde getirilmiş açık bir sınırlamanın bulunmadığı göz önüne alındığında bu hüküm, “anayasaya uygun yorum” ilkesi gereğince kanun hükmünde kararnameleri yasak kapsamına almadığı şeklinde yorumlanmalıdır. Bu sebeplerle kanun hükmünde kararnamelerin itiraz yolu ile de şekil bakımından Anayasa'ya uygunluğunun denetlenebilmesinde bir sakınca olmaması gerekir.

B) Denetimin Aşamaları

Bir önceki bölümde de incelendiği üzere yetki kanunu, kanun hükmünde kararnameler ve ret veya kabul kanunları, birbirleriyle sıkı bir ilişki içinde olan ve biri diğerinin dayanağını oluşturan üç ayrı işlem türüdür⁴⁹⁷. Gerçekten de kanun hükmünde kararnamelerden ayrı olarak yetki kanunları ile ret ve kabul kanunları, şekli anlamda birer kanundur ve diğer kanunlar gibi kanunların yargısal denetim rejimine tabidir⁴⁹⁸. Dolayısıyla bu işlemlerin yargısal denetimleri, aslında bu çalışmanın konusu dışında kalmaktadır.

Buna rağmen içeriği Anayasa'ya aykırı olmayan fakat dayandığı yetki kanununun hükümlerine aykırı olarak çıkarılan bir kanun hükmünde kararnamenin de Anayasa'ya aykırı olacağı açıktır. Çünkü bu halde, Anayasa'nın öngörmediği ölçüde bir kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi kullanılmış olmaktadır⁴⁹⁹. Nihayet yetki kanununun Anayasa'ya uygunluğunun denetimi ile kanun hükmünde

⁴⁹⁶ 10 Kasım 1983 tarih ve 2949 sayılı mülga Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun döneminde bu yönde bir yorum için bkz.: Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku...**, s. 401.

⁴⁹⁷ Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku...**, s. 399.

⁴⁹⁸ **Ibid.**

⁴⁹⁹ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 256.

kararnamenin dayandığı yetki kanununa ve Anayasa'ya uygunluğunun denetimi, kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimin üç yönünü oluşturmaktadır⁵⁰⁰.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere yetki kanununun Anayasa'ya uygunluğunu incelemek, kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi açısından aslında bir zorunluluktur. Öte yandan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi üç yönlü fakat iki aşamalı bir denetimdir. Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin ilk aşaması, Anayasa'ya aykırılığı iddia edilen kanun hükmünde kararname hükmünün dayandığı yetki kanununa uygunluğunun denetimi; ikinci aşaması ise bu hükmün Anayasa'ya uygunluğunun denetimidir. Yetki kanununun Anayasa'ya uygunluğu yönü ise yargısal denetimin ilk aşamasında değerlendirilmesi gereken bir konudur. Nitekim denetimin ikinci aşamasını oluşturan “Anayasa'ya uygunluk denetimi”, Anayasa'ya uygun bir yetki kanunu ile bu yetki kanununa aykırı olmayan bir kanun hükmünde kararnamenin varlığını gerektirir.

1. Yetki Kanununa Uygunluk Denetimi

1982 Anayasası'nın 148'inci maddesinin birinci fıkrasına göre “*Anayasa Mahkemesi, (...) kanun hükmünde kararnamelerin (...) Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler...*”. Bu hükme göre Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya uygunluğunu denetlemeye açıkça yetkili kılınmışsa da yetki kanununa uygunluğunu denetlemeye açıkça yetkili kılınmamıştır. Gerçekten de Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimini yaptığı ilk kararlarında, bu kararnamelerin dayandığı yetki kanununa uygunluğunu denetlemeksizin doğrudan Anayasa hükümlerine uygunluğunu denetlemiştir⁵⁰¹.

Bir süre sonra ise Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın bu hükmünü geniş yorumlamaya başlamış ve kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya uygunluk denetiminin, öncelikle dayandıkları yetki kanununa uygunluk denetimini içerdiğini bildirmiştir. Mahkeme bu içtihadına dayanak olarak, kanun hükmünde kararname

⁵⁰⁰ Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 34.

⁵⁰¹ Anayasa Mahkemesi, 8 Ekim 1974 tarih ve E. 1974/18, K. 1974/42 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 12, s. 368 vd.; Anayasa Mahkemesi, 30 Haziran 1988 tarih ve E. 1988/1, K. 1988/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 24, s. 401 vd.; Anayasa Mahkemesi, 28 Eylül 1988 ve E. 1988/12, K. 1988/32 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 24, s. 432 vd.

çıkarma yetkisinin ancak yetki kanununda belirtilen sınırlar içinde verildiğini göstermektedir. Böylelikle Mahkemeye göre kanun hükmünde kararnamenin dayandığı yetki kanununa aykırı olması, onun Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir⁵⁰².

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesine göre kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesi için öncelikle dava konusu kararnamelerin dayandıkları yetki kanununa uygunluklarının incelenmesi gerekir. Anayasa Mahkemesinin bu içtihadı, yukarıda da belirtildiği üzere doktrinde birçok yazar tarafından desteklenmiştir⁵⁰³. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, bir kanun hükmünde kararnamenin yalnızca Anayasa'ya uygunluğunu değil, dayandığı yetki kanununa uygunluğunu da denetlemelidir. Aksi halde kanun hükmünde kararnamelerin yetki kanununa dayanılarak çıkarılması gerektiğini düzenleyen Anayasa hükümlerinin hiçbir anlamı kalmaz. Nihayet Mahkemenin bu içtihadı, şüphesiz ki özünde “*hukuk devleti*” ilkesi ile de oldukça uyumlu bir içtihatır.

Anayasa Mahkemesi her ne kadar böyle bir içtihadta bulunmuşsa da önündeki her uyuşmazlıkta, dava konusu kanun hükmünde kararnamenin dayandığı yetki kanununa uygunluğunu denetlememektedir. Mahkemenin, özellikle itiraz yolu ile karşısına gelen uyuşmazlıklarda, dava konusu kanun hükmünde kararname hükümlerinin dayandığı yetki kanununa uygunluğunu denetlemeksizin, doğrudan diğer anayasa hükümlerine uygunluğunu denetleyebildiği görülmektedir⁵⁰⁴.

⁵⁰² Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 1992 ve E. 1990/22, K. 1992/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 91; Anayasa Mahkemesi, 27 Eylül Ocak 2004 ve E. 2004/6, K. 2004/5 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.460, Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/100, K. 2012/91 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28567, 22 Şubat 2013; Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/106, K. 2012/192 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013; vdk.

⁵⁰³ Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku...**, s. 400 vd.; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 256; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 34; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 116 vd.

⁵⁰⁴ Anayasa Mahkemesi, 21 Haziran 1995 ve E. 1995/14, K. 1995/15 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 138 vd.; Anayasa Mahkemesi, 26 Kasım 2002 ve E. 2000/82, K. 2002/191 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 39, C. 1, s. 252 vd.; Anayasa Mahkemesi, 2 Haziran 2011 ve E. 2009/50, K. 2011/89 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 3, s. 1671 vd.; Anayasa Mahkemesi, 14 Mayıs 1997 ve E. 1997/21, K. 1997/48 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 33, C. 1, s. 398 vd.; Anayasa Mahkemesi, 13 Nisan 2000 ve E. 1999/45, K. 2000/9 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 705 vd.; Anayasa Mahkemesi, 23 Mart 2004 ve E. 2001/1, K. 2004/36 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.643 vd.; Anayasa Mahkemesi, 12 Mart 2009 ve E. 2009/16, K. 2009/46 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 46, C. 2, s.938 vd.; Anayasa Mahkemesi, 18 Haziran 2003 ve E. 2000/38, K. 2003/66 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 39, C. 2, s.667 vd.; Anayasa Mahkemesi, 2 Mart 2004 ve E. 2002/92, K. 2004/25 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.600 vd.; Anayasa Mahkemesi, 3 Ocak 2008 ve E. 2005/15, K. 2008/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 45, C. 1, s.609-

Anayasa Mahkemesinin bu tutumu, ne kendi içtihadı ile ne de içtihadının özünde hizmet ettiği “*hukuk devleti*” ilkesi ile bağdaşmaktadır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, hem iptal davası hem de itiraz yolunda, Anayasa’ya aykırılık iddiasındaki gerekçeden bağımsız olarak, dava konusu kararname hükümlerinin öncelikle dayandığı yetki kanunu hükümlerine uygunluğunu denetlemelidir. Aksi halde Mahkeme, dava konusu kanun hükmünde kararname hükümleri üzerinde eksik denetim yapmış olacaktır.

a) Anayasa’ya Aykırı Yetki Kanununa Uygunluk Denetimi

Kanun hükmünde kararnamelerin yetki kanununa uygunluk denetiminde, yetki kanununun Anayasa’ya aykırı olması ile aykırı olmamasına göre yargısal denetimin sonuç ve aşamaları değişebilmektedir. Şimdiden belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi, klasikleşmiş içtihadına göre yetki kanununun Anayasa’ya aykırılığı saptanmışsa ona dayanan dava konusu kanun hükmünde kararname hükümlerini de iptal etmektedir. Öte yandan eğer ki yetki kanunu Anayasa’ya aykırı görülmemiş ise artık ona dayanan dava konusu kanun hükmünde kararname hükümlerinin, öncelikle bu yetki kanununa uygunluğunun incelenmesi gerekir. Şüphesiz bu denetim; özellikle yetki kanununun amaç, kapsam, ilkeler ve süre unsurlarına uygunluğunun denetlenmesi ile sınırlı bir denetim niteliğindedir.

i. Yetki Kanununun Anayasa’ya Uygunluğunun Denetlenmesi

Anayasa Mahkemesi bugüne kadar çıkarılan 38 adet yetki kanunundan 15 tanesinin Anayasa’ya uygunluğunu denetlemiştir. Mahkeme ilk denetlediği yetki kanunlarında genellikle Anayasa’ya aykırılık görmezken; diğer yetki kanunlarının birçoğunu Anayasa’ya aykırı bularak iptal etmiştir⁵⁰⁵. Gerçekten de Mahkeme, birçok yetki kanunu hükmünü özellikle yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırı bularak iptal etmiştir. Öte yandan yetki kanununun unsurlarının niteliğine yönelik de bir içtihat oluşturan Mahkeme, yetki kanunu hükümlerini bu yönden de

---

619 vd.; Anayasa Mahkemesi, 25 Ocak 2001 ve E. 1999/32, K. 2001/10 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 38, C. 1, s.230 vd.; Anayasa Mahkemesi, 22 Eylül 1998 ve E. 1997/69, K. 1998/54 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 35, C. 1, s.262 vd.; Anayasa Mahkemesi, 7 Şubat 2007 ve E. 2005/61, K. 2007/17 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 44, C. 2, s.702 vd.; Anayasa Mahkemesi, 12 Mayıs 2004 ve E. 2003/57, K. 2004/57 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.776 vd.; Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 2009 ve E. 2006/53, K. 2009/21 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 46, C. 2, s.750 vd.

⁵⁰⁵ Bkz.: **Tablo A. 2.**

denetlemiş ve genellikle iptal etmiştir. Nihayet Mahkemenin bu dönemde oluşturduğu “önemlilik, zorunluluk, ivedilik” içtihadı da birçok yetki kanunu hükmünün iptali için dayanak oluşturmuştur.

Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği yetki kanunu hükümlerine bakıldığında, Mahkemenin özellikle yetki kanunları üzerinde sıkı bir denetim uyguladığı sonucuna varılabilir. Ancak Mahkemenin yetki kanunları üzerinde sıkı denetim yapma eğilimi, son kararı ile de son bulmuş gibidir. Nitekim bu kararında Mahkeme, “önemlilik, ivedilik, zorunluluk” içtihadından da vazgeçmiş ve dava konusu yetki kanununun hiçbir hükmünü Anayasa’ya aykırı bulmamıştır.

1) *Yasama Yetkisinin Devredilmezliği İlkesi*

Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesinin hukuki niteliği hakkında, kesin bir doğrunun varlığını iddia etmenin esasen mümkün olmadığı ve bu konuda doktrindeki her iki görüşte haklılık payı bulunduğu fakat kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesinin, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesinin istisnası olarak nitelendirilmemesinin daha uygun olduğu yukarıda belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi de kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesinin hukuki niteliğini “yasama yetkisinin devri” olarak nitelendirmemekte ve bu görüşüne çeşitli kararlarında birbirinden farklı gerekçeler getirmektedir⁵⁰⁶. Mahkeme, konuya ilişkin en güncel kararında da bu içtihadını sürdürmüş ve

⁵⁰⁶ Nitekim Anayasa Mahkemesine göre anayasada yetki *devri* değil, *verilmesi* düzenlenmiştir (Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 63; Anayasa Mahkemesi, 16 Eylül 1993 tarih ve E. 1993/26, K. 1993/28 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 330). Mahkemeye göre yetkinin verilmesi ile devri, hukuki sonuçları yönünden birbirinden farklıdır. Çünkü yetki devrinde yetki, devredilene geçer ve artık devreden tarafından kullanılamaz. Oysaki kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin verilmesi ile yetkiyi veren Türkiye Büyük Millet Meclisi, yetki verdiği konularda da düzenleme yapmaya devam edebilir (Anayasa Mahkemesi, 16 Eylül 1993 tarih ve E. 1993/26, K. 1993/28 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 330). Öte yandan Anayasa Mahkemesi, bir kararında da yetkinin verilmesi ile yasama yetkisinin devredildiğini savunan görüşün tarihsel yoruma dayandığını ve genellik kazanmadığını belirtmiştir (Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 103). Buradaki görüşler hakkında bazı eleştiriler için bkz.: Lûtfi Duran, Tartışma (“Kanun Hükmünde Kararnameler” başlıklı tebliğ hakkında), **Anayasa Yargısı**, C. 11, 1994, s. 185-186; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 29 vd.

Anayasa'ya uygun bir yetki kanunu ile verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin, “yasama yetkisinin devri” olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmiştir⁵⁰⁷.

Anayasa Mahkemesine göre yasama yetkisi asli, genel, Türkiye Büyük Millet Meclisine ait ve devredilemez bir yetki; kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi ise kendine özgü ve istisnai bir yetkidir. Dolayısıyla bu yetki, yasama yetkisinin devri anlamına gelecek şekilde kullanılmamalıdır⁵⁰⁸. İlginçtir ki Mahkeme, en son kararında da kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini *istisnai* bir yetki olarak nitelendirmiş fakat bu yetkinin, yasama yetkisinin devri anlamına gelecek şekilde kullanılmaması gerektiğini belirtmemiştir⁵⁰⁹. Bu sebeple olacak ki Mahkeme, bu kararında yasama yetkisinin devri anlamına gelecek halleri de belirtmemiştir⁵¹⁰. Oysaki önceki kararlarında Anayasa Mahkemesi; yetkiyi kullanma sürelerinin uzatılarak yetkiye süreklilik kazandırılması, kanun hükmünde kararnameler ile düzenlemenin yaygınlaştırılması, önemli, zorunlu veya ivedi hallerde değil hemen her konuda kanun hükmünde kararname ile düzenlemeye gidilmesi hallerini “yasama yetkisinin devri” olarak nitelendirmişti⁵¹¹.

⁵⁰⁷ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2120.

⁵⁰⁸ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 63; Anayasa Mahkemesi, 5 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/50, K. 1994/44-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 342; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 503; vdk. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin istisnai bir usul olmadığı yönünde bir görüş için bkz.: Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 89.

⁵⁰⁹ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2115.

⁵¹⁰ Krş.: Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2099-2141.

⁵¹¹ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 63; Anayasa Mahkemesi, 12 Aralık 1991 tarih ve E. 1991/27, K. 1991/50 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 2, s. 699; Anayasa Mahkemesi, 16 Eylül 1993 tarih ve E. 1993/26, K. 1993/28 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 331; Anayasa Mahkemesi, 5 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/50, K. 1994/44-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 343; Anayasa Mahkemesi, 7 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/49, K. 1994/45-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 261; Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 595; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/44, K. 1995/44 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 653; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/45 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 381; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 820; Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 790; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 504.

2) *Yetki Kanunu Unsurlarının Yargısal Denetimi*

Anayasa Mahkemesi; yetki kanunlarının amaç, kapsam, ilkeler ve süre unsurlarının da Anayasa'ya uygunluğunu denetlemekte ve Anayasa'ya aykırı gördüğünde unsur yokluğundan yetki kanununun tümünü iptal edebilmektedir. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, konu unsurunu da yetki kanunu unsurlarına ilave etmiş ve yetki kanunu hükümlerini bu açıdan da denetleyerek iptal edebilmiştir.

Yetki kanununun yargısal denetiminde Anayasa Mahkemesi, ölçü norm olarak 91'inci maddenin birinci fıkrası ile 163'üncü maddenin üçüncü cümlesini de kullanmaktadır. 163'üncü maddenin ilgili hükmü doğrudan yetki kanununu ilgilendirse de 91'inci maddenin birinci fıkrası aslında kanun hükmünde kararnamelere yöneliktir. Buna rağmen Anayasa Mahkemesi, yetki kanunu hükümlerini Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümünde yer alan kişi hakları ve ödevleri, dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevleri kapsamına girip girmediği açısından da denetlemektedir⁵¹². Başka bir deyiş ile Anayasa Mahkemesi, aslında kanun hükmünde kararnameler açısından getirilen bu hükümleri, yetki kanunları açısından da ölçü almaktadır. Gerçekten de kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyecek bir alanda, böyle bir düzenlemenin önünü açabilecek bir yetkilendirmenin de evleviyet ile düzenlenemeyecek olması gerekir. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinin içtihadına göre kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenmesi yasak alan kapsamında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi de olanaksızdır⁵¹³. Mahkeme, bu içtihadını son kararında da sürdürmüştür⁵¹⁴.

⁵¹² Krş.: Anayasa Mahkemesi, 6 Ocak 1987 tarih ve E. 1986/15, K. 1987/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 23, s. 8-12; Anayasa Mahkemesi, 7 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/49, K. 1994/45-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 264-266; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/45 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 386; vdk.

⁵¹³ Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 104; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 819; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 503; vdk. Krş.: Anayasa Mahkemesi, 12 Haziran 1979 tarih ve E. 1978/65, K. 1979/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 17, s. 188.

⁵¹⁴ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2115.

a. *Unsurların Somutlaştırılması ve Niteliği*

“Konu” unsurunun, aslında bir yetki kanunu unsuru olarak nitelendirilemeyeceği fakat yetkinin belli konularda verilmesi gerektiği ve bunun ise ancak yetki kanunu unsurlarının belirgin ve anlaşılır bir şekilde düzenlenmesi sonucunda mümkün olduğu yukarıda belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi de esasen bu görüşler çerçevesinde unsurların somutlaştırılması gerektiğini şart koşturmaktadır.

Nitekim Anayasa Mahkemesine göre kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi; yetki kanunundaki konu, amaç, kapsam, ilkeler ve süre unsurları ile sınırlı bir yetkidir. Dolayısıyla Anayasa’da belirlenen bu unsurların belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir⁵¹⁵. Anayasa Mahkemesine göre somutlaştırma, verilen yetkinin “*belirgin*” hale getirilmesidir. Unsurların somutlaştırılması ise yetki kanununa dayanılarak çıkarılacak kanun hükmünde kararnamelerin; yetki kanunu kapsamında kalıp kalmadıklarının, kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenmesi yasak alana girip girmediklerinin ve ivedi, zorunlu, önemli bir durum için çıkarılıp çıkarılmadıklarının tespiti açısından gerekli sayılmıştır⁵¹⁶. Anayasa Mahkemesi, Bakanlar Kuruluna verilen yetkinin yetki kanunundaki unsurlar ile sınırlı bir yetki olduğu ve bu unsurların somutlaştırılması, yani *belirgin* hale getirilmesi gerektiği içtihadını son kararında da sürdürmüştür⁵¹⁷.

Anayasa Mahkemesinin yetki kanununun unsurlarına yönelik getirdiği diğer bir yorum ise unsurların nasıl düzenlenmesi gerektiğine ilişkin olmuştur. Anayasa Mahkemesine göre yetki kanunundaki amaç, kapsam, konu ve ilkeler unsurları; yuvarlak, geniş içerikli, her yöne çekilebilecek değişik yorumlara elverişli şekilde

⁵¹⁵ Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 104; Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 594; Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 788; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 502; Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2115; vdk.

⁵¹⁶ Anayasa Mahkemesi, 16 Eylül 1993 tarih ve E. 1993/26, K. 1993/28 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 332; Anayasa Mahkemesi, 7 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/49, K. 1994/45-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 262; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 819; Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 789; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 503-504; vdk.

⁵¹⁷ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2115.

düzenlenmemelidir⁵¹⁸. Belirtmek gerekir ki Mahkeme, son kararında bu nitelendirmelere yer vermeyerek bu içtihadından da dönmüş gibi görünmektedir. Oysaki yetkinin belli konularda verilmesi nedeniyle, yetki kanunu unsurlarının da belirgin, tereddüde yer vermeyen ve anlaşılır kavramlar ile düzenlenmesi gerekmektedir.

b. *Unsurların Yargısal Denetimi*

Yukarıda da belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesi, yetki kanununun unsurlarına yönelik değerlendirmelerinde “konu” unsurunu da değerlendirmelerinin içine katmakta ve konuyu yetki kanununun unsurlarından saymaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesinin önceki içtihadına göre Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin konusu, yetki kanununda açıkça belirtilmelidir⁵¹⁹. Buna rağmen uygulamada hiçbir yetki kanununda amaç, kapsam, ilkeler ve süre başlığından başka “konu” kenar başlıklı ayrı bir madde yer almamıştır.

i) *Konu Unsurunun Denetimi*

Anayasa Mahkemesine göre “konu”, yetki kanununun bir unsurudur. Mahkeme bu görüşüne dayanak olarak, 87’nci madde hükmünü göstermektedir⁵²⁰. Bu hükme göre Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna “*belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek*” yetkisine sahip kılınmıştır. Anayasa Mahkemesinin eski içtihadına göre bu hükümdeki “*belli konular*” lafzı, “*sınırlı konular/durumlar*” olarak yorumlanmış ve kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin her konuyu kapsayacak şekilde verilemeyeceği belirtilmiştir⁵²¹. Öyle ki Mahkeme, bu görüşüne aykırı gördüğü yetki kanunu hükümlerini iptal dahi

⁵¹⁸ Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 105; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 819; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 503; vdk.

⁵¹⁹ Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 104.

⁵²⁰ **Ibid.**

⁵²¹ Anayasa Mahkemesi, 5 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/50, K. 1994/44-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 343; Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 595; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/44, K. 1995/44 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 653; Anayasa Mahkemesi, 7 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/49, K. 1994/45-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 261; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/45 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 381.

etmiştir⁵²². Buna rağmen Mahkeme; son kararında “*belli konular*” lafzını artık “*sınırlı konular/durumlar*” olarak yorumlamaktan vazgeçmiş, böyle bir değerlendirmenin sübjektif yargılar içerebileceğini belirtmiştir⁵²³. Öte yandan Anayasa Mahkemesi bu hükmün nasıl yorumlanmaması gerektiğini belirtmekte fakat nasıl yorumlanması gerektiğine ilişkin bir görüş belirtmemektedir. Bu konuda yukarıda yapılan açıklamalar tekrarlanabilir. Anayasa’nın 87’nci maddesi ile 91’inci maddesi arasında genel hüküm-özel hüküm ilişkisi çerçevesinde “konu”, bir yetki kanunu unsuru değildir. Ancak “*belli konular*” hükmü bir Anayasa hükmü olduğuna göre görmezden gelinebilecek veya anlamsızlaşmasına göz yumulacak bir hüküm de olamaz. Nihayet kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin belli konularda verilmesi gerektiği ve bunun ise ancak yetki kanunu unsurlarının belirgin ve anlaşılır bir şekilde düzenlenmesi sonucunda mümkün olduğu açıktır. Sonuç olarak bu hükmün de bu amaca hizmet edecek şekilde yorumlanması uygun olur⁵²⁴.

ii) Amaç, Kapsam ve İlkeler Unsurunun Denetimi

Anayasa Mahkemesine göre “amaç” unsuru, Bakanlar Kurulunun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesi gerektiğini ifade eder⁵²⁵. Mahkeme, “konu” unsurunda olduğu gibi “amaç” unsurunu da belirginlik yönünden denetlemiş ve bu unsur yönünden belirsiz gördüğü kimi yetki kanunu hükümlerini Anayasa’ya aykırı bulmuştur⁵²⁶. Mahkemeye göre yetki kanununun “amaç” kenar başlığı altında konu unsurunun düzenlenmemesi gerekir. Nitekim 91’inci madde gereğince amaç unsuru,

⁵²² Örneğin bkz.: Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 792.

⁵²³ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2118: “*Yetki yasalarında, çıkarılması için izin verilen KHK’lerin konusunun belirlenmiş olması gerekmektedir. Bununla birlikte belirlenen bu konunun mutlaka dar kapsamlı olması gerektiği yönünde Anayasa’da herhangi bir kural bulunmamaktadır. Kaldı ki, yetki kanunlarında KHK’lerle düzenlenmesi için yetki verilen konunun kapsamının sınırlı mı yoksa geniş mi olduğu şeklindeki bir irdelemenin, sübjektif değerlendirmeleri ortaya çıkaracağı hususu, izahı gerektirmeyecek derecede açıktır*”.

⁵²⁴ Anayasa Mahkemesinin “konu” unsurunun belirsizliği nedeniyle kimi yetki kanunu hükümlerini Anayasa’ya aykırı bulması hakkında bkz.: Anayasa Mahkemesi, 5 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/50, K. 1994/44-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 351; Anayasa Mahkemesi, 29 Aralık 1994 tarih ve E. 1994/68, K. 1994/80 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 487; Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 599.

⁵²⁵ Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 104.

⁵²⁶ Anayasa Mahkemesi, 29 Aralık 1994 tarih ve E. 1994/68, K. 1994/80 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 487; Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 599; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 822.

yetki kanununda gösterilmesi zorunlu unsurlardandır⁵²⁷. Öte yandan yukarıda belirtildiği üzere yetki kanununun yargısal denetiminde Anayasa Mahkemesi, ölçü norm olarak 91'inci maddenin birinci fıkrasını da kullanmaktadır. Öyle ki Mahkeme bir kararında, amaç unsurundaki “özelleştirme” hükmünü kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenmesi yasak olan mülkiyet hakkını düzenlediği gerekçesi ile Anayasa'ya aykırı bulmuştur⁵²⁸.

Anayasa Mahkemesine göre “kapsam” unsuru, Bakanlar Kuruluna verilen yetki ile hangi kanun veya kanun hükmünde kararnamelerde yeni düzenlemeler ve değişiklikler yapılacağını belirleyen unsurdur⁵²⁹. Diğer unsurlar gibi “kapsam” unsuru da çoğu kez belirginlik kriterine göre denetlenmiştir⁵³⁰. Mahkeme çok haklı olarak, kapsamın belirsiz olmasının verilen yetkinin kapsamının kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenmesi yasak olan alanı ihlal edip etmediğinin denetimini olanaksız kılacağını belirtmektedir⁵³¹. Öte yandan Mahkeme, amaç unsurunda belirttiği gibi kapsam unsurunun da konu unsuru ile iç içe girmesini Anayasa'ya uygun bulmamaktadır⁵³². Belirtmek gerekir ki “konu” bir yetki kanunu unsuru olmadığına göre Mahkemenin bu değerlendirmelerine katılma olanağı bulunmamaktadır. Öte yandan Mahkeme “konu” unsurunu içtihat yolu ile somutlaştırıp, diğer unsurlardan farkını tam olarak da ortaya koyamamıştır.

İlginçtir ki unsurlarda belirginlik arayan Anayasa Mahkemesi, yetki kanununun kapsam unsurunun “diğer (kanun/kanun hükmünde kararnameler)” şeklinde düzenlenmesini Anayasa'ya aykırı bulmamaktadır⁵³³. Mahkemeye göre

⁵²⁷ Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/44, K. 1995/44 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 656; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/45 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 384.

⁵²⁸ Anayasa Mahkemesi, 7 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/49, K. 1994/45-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 267.

⁵²⁹ Anayasa Mahkemesi, 6 Ocak 1987 tarih ve E. 1986/15, K. 1987/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 23, s. 7.

⁵³⁰ Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 113; Anayasa Mahkemesi, 29 Aralık 1994 tarih ve E. 1994/68, K. 1994/80 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 487; Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 792; vdk.

⁵³¹ Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 792; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 2001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 506.

⁵³² Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 792.

⁵³³ Anayasa Mahkemesi, 6 Ocak 1987 tarih ve E. 1986/15, K. 1987/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 23, s. 13; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 2001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 506.

kapsam unsurunun bu şekilde düzenlenmesi ile yasa koyucu, gözden kaçırmış olabileceği mevzuatı da yetki kanununa dâhil etme amacını gütmekte fakat yetkinin kapsamını belirsizleştirmemektedir⁵³⁴. Mahkeme bu içtihadını bazı farklı gerekçeler ile son kararında da sürdürmüştür⁵³⁵. Mahkemenin bu içtihadına ne dün ne de bugün katılma olanağı bulunmamaktadır. Nitekim yetkinin “belli konularda” verileceğini düzenleyen 87’nci madde ile 91’inci maddedeki “kapsam” unsuru birlikte düşünüldüğünde, Mahkemenin bu içtihadı ile kapsam unsurunun belirginleşmesine yardımcı olmadığı ortadadır. Kapsam unsurunun *diğer* tüm kanun veya kanun hükmünde kararnameleri içine alacak şekilde düzenlenmesine içtihat yolu ile göz yumulması, aslında bu unsurun yetki kanununda düzenlenme amacını yani bizzat Anayasa’daki “kapsam” hükmünü değersizleştirmektedir. Kapsam unsurunun sınırlarının belli olması gerekir. Aksi halde bu unsurun varlık sebebi ortadan kalkar.

Anayasa Mahkemesine göre “ilkeler” unsurunun, yetki kullanılırken esas alınacak ölçütler olarak nitelendirildiği belirtilebilir⁵³⁶. Anayasa Mahkemesi, diğer unsurlar gibi bu unsurun da somutlaştırılarak belirgin hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵³⁷. Mahkemeye göre bu gerekliliğin nedeni, “ilkeler” unsurunun da kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminde ölçü norm olarak kullanılacak olmasıdır⁵³⁸.

⁵³⁴ Anayasa Mahkemesi, 6 Ocak 1987 tarih ve E. 1986/15, K. 1987/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 23, s. 13.

⁵³⁵ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2118-2119: “...‘*diğer kanun ve kanun hükmünde kararnameler’de de değişiklik yapılabileceğinin ifade edilmiş olması, onun belirli olmadığı iddiasına dayanak teşkil edebilecek bir husus değildir. Zira konu ve kapsamın belirtilmiş olması kaydıyla, belirlenen bu konu ve kapsamın sınırları içine hangi yasa ya da KHK’lerin girdiğinin yetki yasasında sayma yoluyla gösterilmesi şart değildir. Bu husus 1961 ve 1982 Anayasalarının konuyla ilgili düzenlemelerinin karşılaştırılmasından da açıkça anlaşılmaktadır. Şöyle ki, 1961 Anayasasının konuyla ilgili 64. maddesinde “Yetki veren kanunda... yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi” şartı aranmışken, 1982 Anayasasının 91. maddesinde böyle bir şarta yer verilmemiştir. Yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin yetki yasasında açıkça gösterilmesi şart olmadığına göre, hangi kanunlarda ya da KHK’lerde değişiklik yapılacağıın yetki kanununda sayma yoluyla gösterilmesi de şart değildir”.*

⁵³⁶ Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 599.

⁵³⁷ Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 113; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 822; vdk.

⁵³⁸ Anayasa Mahkemesi, 7 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/49, K. 1994/45-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 268.

iii) Süre Unsurunun Denetimi

Anayasa Mahkemesine göre “süre” unsuru, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin kullanılma süresi olarak nitelendirilmektedir. Mahkemeye göre bu unsurun yetki kanununda gösterilme zorunluluğu, Bakanlar Kuruluna çok uzun bir süre yetki verilemeyeceğini de işaret eder⁵³⁹. Öte yandan yine Mahkemeye göre kanun hükmünde kararname kurumunun Anayasa’ya giriş gerekçesine uygun olarak bu sürenin kısa olması da gerekir⁵⁴⁰. Böylelikle Anayasa Mahkemesi, yetkiyi kullanma süresinin ne kadar olacağına ilişkin açık bir Anayasal düzenleme olmasa da tarihsel yorum yöntemi ile bu sürenin “kısa” olması gerektiği sonucuna varmaktadır.

Anayasa Mahkemesi bazı kararlarında süre unsurunu, aynı konuda verilen yetkilerin sürelerinin toplamını hesaplayarak denetlemiştir⁵⁴¹. Örneğin Mahkeme bir kararında, ”*idari usul ve işlemlerin düzenlenmesi*” konusunda toplamda altı yıldan fazla yetki verildiğini tespit ederek, bu sürenin uzun olduğuna karar vermiştir⁵⁴². Öte yandan süre unsuru açısından, “*yasama dönemi*” süresinin ölçü alındığı da söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Bakanlar Kurulunun yetkilendirildiği sürenin uzun veya kısa olduğuna “*yasama dönemi*” süresini göz önüne alarak karar vermektedir⁵⁴³. Örneğin Mahkemeye göre Bakanlar Kurulunun 6 yıldan fazla süreli yetkilendirilmesi bir yasama döneminden bile fazladır⁵⁴⁴. Başka bir kararda ise “1 yıllık süre”, “*bir yasama döneminin beşte birine denk düşecek biçimde uzun bir süre*” olarak nitelendirilmiştir⁵⁴⁵. Diğer bazı kararlarda ise Anayasa Mahkemesi,

⁵³⁹ Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 105; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/45 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 381-382; vdk.

⁵⁴⁰ **Ibid.**

⁵⁴¹ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 73; Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 115.

⁵⁴² Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 115.

⁵⁴³ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 73; Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 115; Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 602.

⁵⁴⁴ Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 115.

⁵⁴⁵ Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 602.

amaç ve kapsam unsurlarında belirlenen esasları da göz önüne alarak “6 aylık” veya “3 aylık” süreleri Anayasa’ya aykırı bulmamıştır⁵⁴⁶.

3) *Yetki Verilmesi Şartları Hakkında Anayasa Mahkemesi İçtihadı:*
“İvedilik, Zorunluluk, Önemlilik”

Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnameler hakkında 1990 yılından bu yana uzun yıllar devam eden bir içtihat oluşturmuştur. Bu içtihadı göre özetle Türkiye Büyük Millet Meclisi, ancak belli şartların varlığı halinde Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Böyle olmakla birlikte Mahkeme, 1990 yılından bu yana içtihat yolu ile oluşturduğu ve kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminde ölçü norm olarak kullandığı bu şartları, 2011 yılındaki son kararında kullanmamış ve içtihat değişikliğine gitmiştir.

a. *Eski İçtihat: Şartların Varlığı Üzerine*

Anayasa Mahkemesinin eski içtihadına göre kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılabilmesi için bazı şartların varlığı aranmıştır. Anayasa Mahkemesi bu içtihadını kullandığı her kararında birebir aynı şekilde olmasa da kanun hükmünde kararnamelerin; ancak ivedilik gerektiren belli konularda, önemli durumlarda, kısa süreli yetki kanunlarına dayanılarak, etkin önlemler ve zorunlu düzenlemeler için çıkarılabileceğini belirtmiştir⁵⁴⁷.

⁵⁴⁶ Anayasa Mahkemesi, 29 Aralık 1994 tarih ve E. 1994/68, K. 1994/80 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 489; Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 792; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 507.

⁵⁴⁷ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 63; Anayasa Mahkemesi, 12 Aralık 1991 tarih ve E. 1991/27, K. 1991/50 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 2, s. 698; Anayasa Mahkemesi, 16 Eylül 1993 tarih ve E. 1993/26, K. 1993/28 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 331; Anayasa Mahkemesi, 5 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/50, K. 1994/44-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 342; Anayasa Mahkemesi, 7 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/49, K. 1994/45-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 261; Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 595; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/44, K. 1995/44 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 652; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/45 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 380; Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 788-789; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 503.

i) Anayasa Mahkemesinin Dayanakları

Önceki bölümlerde de incelendiği üzere, ne 1982 Anayasası metninde ne de madde gerekçelerinde, kanun hükmünde kararnamelerin ancak “önemli, zorunlu, ivedi” durumlarda çıkarılabileceğini gösteren açık bir düzenlemeye yer verilmiş değildir. Buna rağmen Anayasa Mahkemesi, bu içtihadını çeşitli dayanaklar ile desteklemeye çalışmıştır⁵⁴⁸. Belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin bu içtihadı, tüm bu dayanakların içinde aslında doğrudan 1982 Anayasası’nın Danışma Meclisi aşamasında Anayasa Komisyonu tarafından getirilen açıklamalarına dayanmaktadır. Birinci bölümde belirtildiği üzere Anayasa Komisyonu bu açıklamalarında, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesinin asıl nedenini, kanun çıkarılmak için geçen sürenin çok geç olacağı “*acele*” durumlarda kullanılmak üzere getirilme olarak göstermiştir. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararname kurumunun hukukumuzda getiriliş amacını tarihsel yorum yöntemini kullanarak belirlemiş ve bu içtihadını da genel olarak bu yöntemi kullanarak ortaya çıkardığı dayanaklar ile desteklemiştir.

Diğer bir dayanak olarak ise Mahkeme, 91’inci maddenin sekizinci fıkrası hükmünü kullanmıştır. Bu hüküm, yetki kanunları ile bunlara dayanan kanun hükmünde kararnamelerin öncelik ve ivedilik ile görüşülmesi kuralını içeren hükümdür. Anayasa Mahkemesine göre görüşülmesinde bile “öncelik ve ivedilik” aranan kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin, özel bir yonteme bağlanması konunun önemini göstermektedir ve bu yetkinin “ivedi” durumlarda kullanılması gerekir⁵⁴⁹.

Nihayet Anayasa Mahkemesi, bu içtihadını “erkler ayrılığı” prensibine de dayandırmıştır. Burada Anayasa Mahkemesinin yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine de atıf yaptığı görülmektedir. Nitekim Mahkemeye göre kanun hükmünde

⁵⁴⁸ Bu dayanaklar hakkında bkz.: Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 86-95; Kerim Polat, “Yetki Kanunlarının ‘Konu’ ve ‘İvedilik, Zorunluluk, Önemlilik’ Unsurları Bakımından Yargısal Denetimi”, **Yasama Dergisi**, Sy. 15, 2010, s. 101-104.

⁵⁴⁹ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 73; Anayasa Mahkemesi, 16 Eylül 1993 tarih ve E. 1993/26, K. 1993/28 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 330; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 503; vdk. Bu dayanağa getirilen eleştiriler için bkz.: Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 88; Yusuf Şevki Hakyemez, **Hukuk ve Siyaset Ekseninde Anayasa Mahkemesinin Yargısal Aktivizmi ve İnsan Hakları Anlayışı**, Ankara: Yetkin, 2009, s. 118.

kararname çıkarma yetkisi, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesinin istisnası anlamına gelmemekte ve yetki verilmesi ile bu anlamın çıkmaması için yetkinin önemli, zorunlu veya ivedi hallerde verilmesi gerekmektedir. Aksi halde Mahkemeye göre yasama, yürütme ve yargı erkleri arasındaki denge, yürütme lehine bozulacak ve yasama organı devre dışı kalacaktır. Böylelikle yürütme organı, yasama organı karşısında üstün konuma gelerek erkler ayrılığı ilkesi zedelenecektir⁵⁵⁰. Nitekim Mahkemeye göre erkler ayrılığı, Anayasa'nın başlangıç bölümünde de belirtildiği üzere, devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliğidir. Üstünlük ancak Anayasa ve kanunlardadır⁵⁵¹.

ii) İvedi, Zorunlu ve Önemli Haller

Şüphesiz Anayasa Mahkemesinin böyle bir içtihat oluşturması, Mahkemenin “önemli, ivedi, zorunlu” halleri de belirlemesini gerektirmiştir. Böylelikle Mahkeme, çeşitli kararlarında bazı konulara ilişkin “önemli, ivedi, zorunlu” gibi nitelendirmeler yapmak zorunda kalmıştır. Mahkemeye göre “*personel mevzuatı*”, “*yeni bakanlık kurulması*”, bir yasama dönemi kadar sürede tamamlanmayan işler⁵⁵²; “*yeni il ve ilçelerin kurulması*” ve örgütlenmeye ilişkin diğer bazı konular⁵⁵³ ile “*niteliği itibariyle uzun süreli ve çok yönlü çalışmayı gerektiren düzenlemeler*”⁵⁵⁴ “önemli, zorunlu, ivedi” durumlar olarak nitelendirilmemiştir⁵⁵⁵. Öte yandan Mahkeme; önemli, ivedi veya zorunlu bir durumun oluşup oluşmadığını belirlemek için zaman

⁵⁵⁰ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 63; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 820; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 504; vdk. Bu dayanağa getirilen eleştiriler için ayrıca bkz.: Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 91-93.

⁵⁵¹ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 62-63; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 818; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 502; vdk.

⁵⁵² Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 66, 68, 73.

⁵⁵³ Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 599: “*Yeni il ve ilçelerin kurulması, bir il ya da ilçeye bağlanacak ilçe, kasaba ya da köylerin belirlenmesi, ayrıca belediyesi bulunmayan yeni ilçelerde belediye kurulması, buralarda görevlendirilecek personel kadrolarının oluşturulması*”.

⁵⁵⁴ Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 792.

⁵⁵⁵ Buna rağmen Mahkeme bir kararında, işçi-memur ücret dengesizliğinin olağanüstü boyutlara varması durumunu “önemli, zorunlu, ivedi” olarak nitelendirmiş ve kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesini Anayasa’ya aykırı bulmamıştır (Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 507).

zaman Meclis Genel Kurul görüşmeleri, yetki kanununun gerekçesi ve komisyon raporlarını da incelemiştir⁵⁵⁶.

b. Yeni İçtihat: Şartların Yokluğu Üzerine

“Önemlilik, zorunluluk, ivedilik” içtihadı, 27 Ekim 2011 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir karar ile değiştirilmiş ve son bulmuştur. Gerçekten de 6 Nisan 2011 tarih ve 6223 sayılı Yetki Kanunu aleyhine açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilebilmesi için “önemlilik, zorunluluk, ivedilik” şartlarının bulunması gerekmediğine karar vermiştir⁵⁵⁷.

Mahkemeye göre olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılabilmesi için önemlilik, ivedilik ve zorunluluk gibi şartlar, Anayasa’da yer almamaktadır. Dolayısıyla yetki kanunu ve onlara dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminde, Anayasa’da öngörülmeyen bu şartların varlığının aranması mümkün değildir⁵⁵⁸. Öte yandan Mahkemeye göre hangi durumun önemli, ivedi veya zorunlu olduğuna dair karar verme; Anayasa Mahkemesinin işlevine uygun olmadığı gibi, bu kavramların öznel niteliği ile göreceliliği de açıktır⁵⁵⁹. Sonuç olarak yetki kanunu ve bunlara dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminde, bu şartların varlığının da incelenmesi, Anayasa Mahkemesi için Anayasa’da öngörülen denetim alanının dışına çıkacak ölçüde bir denetim yapma anlamına gelebilir. Bu nedenle Mahkeme, kanun hükmünde kararnamelerin çıkarılabilmesi için ivedi, zorunlu ve önemli bir durumun olup olmadığının denetimini yapmayı gerekli görmemiştir⁵⁶⁰.

Belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi, içtihat değiştirmeseydi eğer 6223 sayılı Yetki Kanunu’nu şüphesiz iptal etmek zorunda kalacaktı. Nitekim bu Kanun,

⁵⁵⁶ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 71; Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 107; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 20001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 506.

⁵⁵⁷ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2119-2120.

⁵⁵⁸ **Ibid.**, s. 2119.

⁵⁵⁹ **Ibid.**

⁵⁶⁰ **Ibid.**, s. 2120.

genel olarak Mahkemenin önemli, zorunlu ve ivedi durumlar olarak nitelendirmediği *personel mevzuatı* ve *yeni bakanlık kurulması* konuları ile ilgili yetki vermektedir.

c. *İçtihat Değişikliğinin Değerlendirilmesi: Anayasa Mahkemesinde Yapı ve Yorum Değişikliği ile Üyelerin Oyları*

“Önemlilik, zorunluluk, ivedilik” içtihadının, yetki kanunu hükümlerinin iptal edilmesine dayanak olarak kullanıldığı ilk kararda Anayasa Mahkemesi, bu kararını oybirliği ile alamamıştır. Genel olarak kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi için “önemlilik, zorunluluk, ivedilik” şartlarının Anayasa’da yer almadığını ve içtihat yolu ile Anayasa’ya eklenemeyeceğini belirten Necdet Darıcıoğlu, Mehmet Çınarlı, Servet Tüzün ve Erol Cansel, bu kararda karşı oy kullanmışlardır⁵⁶¹. Aynı üyeler başka bir kararda, yine aynı gerekçelerine yaptıkları atıf ile karşı oy kullanmışlar ve bu içtihada katılmadıklarını belirtmişlerdir⁵⁶². Başka bir kararda ise bu üyelere ek olarak Güven Dinçer ve Haşim Kılıç da benzer gerekçeler ile karşı oy kullanmıştır⁵⁶³. Belirtmek gerekir ki bu üyelere “Haşim Kılıç”, diğer kararlarda görüş değiştirerek bu içtihada katılan üyelere olmuştur. Dolayısıyla Güven Dinçer de emekli olduktan sonra Anayasa Mahkemesi, bu içtihadını benimsediği kararlarını oybirliği ile almıştır. Öte yandan üyelere Fulya Kantarcıoğlu, Mahir Can Ilıcak ve Rüştü Sönmez de bir kararda benzer gerekçeler ile bu içtihada katılmadıklarını belirtmişlerdir⁵⁶⁴. Buna rağmen belirtilen bu üyelere bazıları ve diğer üyeler⁵⁶⁵ ise çeşitli tarihlerde verilen diğer kararlarda, içtihat lehine oy kullanmışlardır.

İçtihat değiştiren Anayasa Mahkemesi, aslında “*kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme*” normunu yorumlama yöntemini de değiştirmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, yukarıda belirtildiği üzere bu içtihadını genel olarak, tarihsel yorum yöntemi ile ortaya çıkardığı dayanaklar ile desteklemiştir. Ancak son kararı

⁵⁶¹ Anayasa Mahkemesi, 1 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/64, K. 1990/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 79-80, 83-93.

⁵⁶² Anayasa Mahkemesi, 6 Şubat 1990 tarih ve E. 1988/62, K. 1990/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 116-123.

⁵⁶³ Anayasa Mahkemesi, 12 Aralık 1991 tarih ve E. 1991/27, K. 1991/50 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 2, s. 711-712, 721-722.

⁵⁶⁴ Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 795-796.

⁵⁶⁵ Yekta Güngör Özden, Yılmaz Aliefendioğlu, Mustafa Şahin, Ahmet N. Sezer, Mustafa Gönül, İhsan Pekel, Selçuk Tüzün, Muammer Turan, Yavuz Nazaroğlu, Yalçın Acargün, Oğuz Akdoğanlı, Haşim Kılıç, Mustafa Bumin, Sacit Adalı, Ali Hüner, Lütfi F. Tuncel, Samia Akbulut, Nurettin Turan, Fulya Kantarcıoğlu, Mustafa Yakupoğlu, Ertuğrul Ersoy, Tülay Tuğcu, Ahmet Akyalçın, Mahir Can Ilıcak.

ile birlikte Anayasa Mahkemesi; bu normu tarihsel yorum yöntemi ile yorumlamaktan vazgeçmiştir. Şüphesiz bu sonuç, kanun hükmünde kararname kurumunun artık eskimiş ve geçen zaman diliminde Anayasa'ya giriş gerekçesi ile birlikte gündemden düşmüş olması ile de yakından ilişkilidir. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi kanun hükmünde kararnamelere ilişkin normu, Anayasa'da düzenlenme nedenlerinden bağımsız olarak düşünmüş ve Anayasa metnine sıkı sıkıya bağlı kalarak yorumlamıştır.

Aslında Anayasa Mahkemesinin bu içtihadı; oluşumundan yok oluşuna kadar doktrinde de hep tartışılmış ve karşıt görüşlerin konusunu oluşturmuştur⁵⁶⁶. Anayasa Mahkemesinin içtihadına katılmayan görüşe göre Anayasa Mahkemesi tarafından, Anayasa'ya Anayasa'da bulunmayan yeni norm veya şartların eklenmesi hukuki dayanaktan yoksundur⁵⁶⁷. Öyle ki bu görüşe göre bu içtihat ile basit bir Anayasa'ya aykırılıkta bulunulmamış, kurucu iktidar da “*gasp*” edilmiştir⁵⁶⁸. Ne yazık ki Anayasa Mahkemesi, üzerindeki bu ithamlara herhangi bir cevap vermemiştir. Oysaki Mahkemenin son kararında bu içtihadı terk etme nedenini gerekçelendirmesi, şüphesiz bir hukuk devletinde daha yerinde olurdu. Öyle ki 1990-2001 yıllarında bu içtihat lehine birçok oy kullanan Haşim Kılıç'ın şimdiki Anayasa Mahkemesi Başkanı olarak bu içtihat aleyhine oy kullandığı da düşünüldüğünde, bu gereklilik daha da çarpıcı bir etki kazanmaktadır. Nihayet Mahkemenin bu “içtihadı terk etme” gerekçelerini açıkça ortaya koymaması, bugüne kadar iptal edilen yetki kanunu ve onlara dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin “boşuna” iptal edildiği gibi bir sonuç da ortaya çıkarmaktadır.

İçtihadı katılmayan görüş, geçmiş dönemdeki içtihat eleştirilerinde, yaygın kanun hükmünde kararname uygulamasının yasama organını devre dışı bırakacağı ve dengenin yürütme lehine bozulacağı iddialarını gerçekçi bulmamıştı. Öyle ki bu görüş, bu iddiaya karşı kanun hükmünde kararnameler üzerindeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin sahip olduğu denetim mekanizmaları ile her konunun kanun

⁵⁶⁶ İçtihadı katılan görüşler için bkz.: Bakır Çağlar, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Demokrasi”, **Anayasa Yargısı**, C. 7, 1990, s. 118-119; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 109; Günday, **İdare Hukuku...**, s. 95. İçtihadı katılmayan görüşler için bkz.: Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 252; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 80-100; Hakyemez, **Hukuk ve Siyaset Ekseninde Anayasa Mahkemesinin Yargısal Aktivizmi ve İnsan Hakları Anlayışı...**, s. 118-127.

⁵⁶⁷ Özbudun, **ibid.**; Gözler, **ibid.**, s. 99.

⁵⁶⁸ Gözler, **ibid.**, s. 99.

hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyeceği hükümlerini dayanak olarak göstermişti⁵⁶⁹. Oysaki kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi yasama organı tarafından verilse bile yetkinin verildiği alanlarda yasama organı, büyük ölçüde devre dışı kalmaktadır. Çünkü bir kanun önerisi için kanunlaşma sürecinde tanınan özgül tartışma olanağı, kanun hükmünde kararnameler açısından bulunmamaktadır⁵⁷⁰. Türkiye Büyük Millet Meclisinin kanun hükmünde kararnameler üzerinde sahip olduğu denetleme mekanizmaları bile bu gerçeği değiştirememektedir⁵⁷¹. Gerçekten de kanun hükmünde kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından denetlenmesi, onların düzenlenmesi esnasında tartışma olanağına kavuşmuş olmaları anlamına asla gelmemektedir.

Aslında yasama organının devre dışı kalmasından duyulan asıl rahatsızlık, yaygın kanun hükmünde kararname uygulamasının altında yatan bu çoğunlukçu zihniyettir⁵⁷². Mahkemenin eski içtihadının oluşumunda, 1982 Anayasası döneminde giderek yaygınlaşan kanun hükmünde kararnamelere karşı duyulan tepkinin de bir etki doğurduğu söylenebilir⁵⁷³. Gerçekten de Mahkemenin eski içtihadı, kanun hükmünde kararnameler ile aşırı güçlenen yürütme etkisinin doğurduğu yargı tepkisi olarak nitelendirilmiştir⁵⁷⁴. Nitekim nasıl ki yaygın kanun hükmünde kararname uygulaması, Anayasa Mahkemesinin böyle bir içtihat oluşturmaya sebep olmuş olabilirse, aynı şekilde gündemden düşmüş kanun hükmünde kararname uygulaması da bu içtihat değişikliğinin bir nedeni olmuş olabilir.

Öte yandan içtihadı katılmayan görüşe göre Anayasa Mahkemesi, bu içtihadı ile birlikte “*yerindelik denetimi*” yapma yetkisine de sahip olmuştur⁵⁷⁵. Çünkü bu içtihat ile birlikte Anayasa Mahkemesi, hangi durumun önemli, ivedi ve zorunlu olduğuna dair karar verme yetkisine de bir anlamda sahip olmuştur⁵⁷⁶. Son kararında

⁵⁶⁹ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 252; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 92; Hakyemez, **Hukuk ve Siyaset Ekseninde Anayasa Mahkemesinin Yargısal Aktivizmi ve İnsan Hakları Anlayışı...**, s. 122-123.

⁵⁷⁰ Ozan Ergül, **Yeni Kurumsal Yaklaşımla Türk Anayasa Mahkemesi ve Demokrasi**, Ankara: Adalet, 2007, s. 259.

⁵⁷¹ **Ibid.**

⁵⁷² **Ibid** s. 260.

⁵⁷³ **Ibid.** Yaygın kanun hükmünde kararname uygulaması hakkında bkz.: İbrahim Kaboğlu, **Anayasa Yargısı**, Ankara: İmge, 1994, s. 142-143.

⁵⁷⁴ Çağlar, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Demokrasi”, **op. cit.**, s. 119

⁵⁷⁵ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 95; Hakyemez, **Hukuk ve Siyaset Ekseninde Anayasa Mahkemesinin Yargısal Aktivizmi ve İnsan Hakları Anlayışı...**, s. 127.

⁵⁷⁶ Gözler, **ibid.**

ise Mahkeme; hangi durumun önemli, ivedi, zorunlu olduğuna karar vermenin yargısal denetim organının işlevine uygun olmadığını ve yetki kanunlarının yargısal denetiminde Anayasa metninde yer almayan şartların denetiminin, Anayasa’da öngörülen denetim alanının dışına taşacak şekilde bir denetim yapma anlamına gelebileceğini belirtmiştir⁵⁷⁷. Böylece Anayasa Mahkemesi, açıkça “yerindelik denetimi” kavramını kullanmasa da doktrinde bu yönde ortaya çıkan kimi eleştirilere hak vermiş görünmektedir. Öte yandan 12 Eylül 2010 tarih ve 5982 sayılı Kanun’un (Anayasa)⁵⁷⁸ 11’inci maddesi ile Anayasa’nın 125’inci maddesine eklenen yerindelik denetimi yasağı vurgusu da Mahkemenin bu içtihat değişikliğini bir ölçüde etkilemiş olabilir.

Belirtmek gerekir ki 5982 sayılı Kanun’un son karardaki “dolaylı etkisi” bununla da sınırlı değildir. Gerçekten de bu Kanun’un 16’ncı maddesi ile Anayasa Mahkemesinin üye sayısı on yediye çıkarılmış (m. 146), 19’uncu maddesiyle ise Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun başkan veya başkanvekilinin başkanlığında en az on iki üye ile toplanacağı ve kararlarını “salt çoğunluk” ile alacağı düzenlenmiştir (m. 149). Neticede 6223 sayılı Yetki Kanunu’nun 1’inci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendinin (20) numaralı alt bendi ile (b) bendinin (7) numaralı alt bendinin iptal istemi⁵⁷⁹, “7 üyeye karşı 7 üyenin oyu” ve 6216 sayılı Kanun’un 65’inci maddesinin 1 numaralı fıkrası gereğince “oyçokluğu”(!) ile reddedilmiştir⁵⁸⁰.

Görüldüğü üzere iptal istemi, ne Anayasa’da öngörüldüğü gibi “salt çoğunluk” ne de kararda yazıldığı gibi “oy çokluğu” ile reddedilmiştir⁵⁸¹. Gerçekten

⁵⁷⁷ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2119-2120.

⁵⁷⁸ 12 Eylül 2010 tarih ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 27580, 13 Mayıs 2010.

⁵⁷⁹ Bu hükümler, Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin kapsamını “diğer kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde” değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi tanıyarak genişleten hükümlerdir.

⁵⁸⁰ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2121. 6223 sayılı Yetki Kanunu’na dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararname hükümlerin birçok hükmü ise iptal edilmektedir. Bunlar hakkında kısa bilgi için bkz.: Remzi Özmen, “6223 Sayılı Yetki Kanununa Dayanılarak Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerde Son Durum”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Y. 7, Sy. 76, Aralık 2012, s. 75-76.

⁵⁸¹ Nitekim üyelere Fulya Kantarçoğlu ile Fettah Oto karşı oy gerekçelerinde tam da bu hususa dikkat çekmişlerdir: “...kararlarda salt çoğunluk sağlanamayarak oyların eşit çıkması durumunda ortada oy çokluğuyla alınmış bir karar bulunmayıp, yasa gereği başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda verilmiş sayılan bir karar söz konusu olduğundan, kısa kararın (A) bölümünde, “6216 sayılı Yasa’nın 65. maddesi uyarınca” karar verildiğinin belirtilmesiyle yetinilmesi “oy çokluğu”

de “7 üyeye karşı 7 üye”, hem aritmetiksel hem de hukuki olarak Anayasa’nın öngördüğü “salt çoğunluk” değil, eşitlik halidir. Şüphesiz ki böyle bir karara “doğrudan” yol açan 6216 sayılı Kanun’un⁵⁸² 65’inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa’ya uygunluğu çok kuşkuludur. Nitekim bu fıkra göre “*Genel Kurul ve bölümler kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır. Oyların eşitliği hâlinde başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olur*”. Böylelikle bu fıkranın ikinci cümlesi, Anayasa’nın 149’uncu maddesinde öngörülen “salt çoğunluk” ile karar alma hükmünün kapsamını daraltmakta ve bu hükme eşitlik halinde istisna tanımaktadır. Oysaki bir anayasa hükmünün kapsamının kanun hükmü ile daraltılması ve ona istisna tanınması, normlar hiyerarşisine aykırıdır. Buna rağmen 6216 sayılı Kanun aleyhine açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi, bu hükmün Anayasa’ya aykırılığını incelemiş fakat söz konusu hükmü Anayasa’ya aykırı bulmamıştır⁵⁸³.

Sonuç olarak 6223 sayılı Yetki Kanunu’nun birinci maddesinin kalan bölümleri ile ikinci maddesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine Fulya Kantarcıoğlu, Mehmet Erten, Fettah Oto ile Osman Alifeyyaz Paksüt’ün karşı oyları ve oyçokluğu ile karar verilmiştir. Bu üyelerin karşı oy gerekçelerinde “önemlilik, ivedilik, zorunluluk” içtihadı ile tarihsel yorum yöntemine bağlı kaldıkları görülmektedir⁵⁸⁴. Buna rağmen Haşim Kılıç, Serruh Kaleli, Alparslan Altan, Serdar Özgüldür, Recep Kömürcü, Burhan Üstün, Engin Yıldırım, Nuri Necipoğlu, Hicabi Dursun ve Celal Mümtaz Akıncı’nın oyları ise iptal isteminin reddi ve içtihadın değişimi yönünde olmuştur⁵⁸⁵.

4) Aynı Konularda Tekrar Yetki Verme Yasağı

Anayasa Mahkemesi geçmiş dönemde yalnızca “önemlilik, zorunluluk, ivedilik” şartlarını değil, Anayasa’nın 153’üncü maddesinin son fıkrası hükmünü

---

ifadesinin kullanılmaması gerekir. Bu yönden de çoğunluk görüşüne karşıyız.” (Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2128).

⁵⁸² 30 Mart 2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 27984, 3 Nisan 2011.

⁵⁸³ Anayasa Mahkemesi, 1 Mart 2012 tarih ve E. 2011/59, K. 2012/34 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013.

⁵⁸⁴ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2126-2128, 2130-2132, 2134-2139.

⁵⁸⁵ Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 48, C. 4, s. 2121

temel olarak da birçok yetki kanunu veya yetki kanunu hükmünü iptal etmiştir. 153'üncü maddenin son fıkrasına göre “*Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar*”.

Anayasa Mahkemesine göre bu hüküm gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi; yapacağı yeni düzenlemelerde daha önce verilen Anayasa Mahkemesi kararlarını göz önünde tutmalı, bu kararları etkisiz kılacak şekilde düzenleme yapmamalı ve Anayasa'ya aykırılığı Anayasa Mahkemesi tarafından saptanmış hükümleri tekrardan kanunlaştırmamalıdır⁵⁸⁶. Nitekim Mahkemeye göre Anayasa Mahkemesi kararları, yalnız sonuç yönünden değil gerekçe yönünden de bağlayıcıdır⁵⁸⁷. Öte yandan Anayasa Mahkemesine göre Anayasa'nın bu hükmüne aykırılık, iptal edilen önceki hüküm ile yeni hüküm arasında ayniyet veya benzerlik olması halinde ortaya çıkar⁵⁸⁸. Bunun tespit edilebilmesi içinse iki hüküm arasında “*özdeşlik*”, diğer bir ifadeyle anlam ve amaç ile kapsam yönlerinden benzerlik olup olmadığının denetlenmesi gerekir⁵⁸⁹. Nihayet Mahkemeye göre anlam ve amaç ile kapsam yönlerinden benzerlik, her iki kuralın kelimesi kelimesine aynı olması demek değildir. Dolayısıyla kelimelerde farklılıklar olsa bile yeni düzenleme ile önceki Anayasa Mahkemesi kararını etkisiz kılma amaçlanıyor ise Anayasa'ya aykırılık koşulu gerçekleşmiş sayılmalıdır⁵⁹⁰.

Yetki kanunları bu hüküm yönünden denetlenirken, Anayasa Mahkemesi tarafından öncelikle “konu” yönünden incelenmekte; ardından önceki hükümlerin konusu ile aynı olan hükümler kapsam, ilkeler, amaç unsurlarında ayniyet yönünden denetlenmektedir. Örneğin Mahkeme tarafından 3990 sayılı Yetki Kanunu'nun konusu, iptal edilen 3479 sayılı Yetki Kanunu, 3755 sayılı Yetki Kanunu ve 3911

⁵⁸⁶ Anayasa Mahkemesi, 12 Aralık 1991 tarih ve E. 1991/27, K. 1991/50 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 2, s. 700; Anayasa Mahkemesi, 16 Eylül 1993 tarih ve E. 1993/26, K. 1993/28 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 337-338; Anayasa Mahkemesi, 5 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/50, K. 1994/44-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 348-349; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/44, K. 1995/44 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 654-655; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/45 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 382-383; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 820-821; Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 790-791; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 2001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 504-505.

⁵⁸⁷ **Ibid.**

⁵⁸⁸ **Ibid.**

⁵⁸⁹ **Ibid.**

⁵⁹⁰ **Ibid.**

sayılı Yetki Kanunu'nun konularından olan “*personel ve örgütlenme*” konuları ile bu konulardan olmayan “*Arsa Ofisi, Gümrük ve Turizmi Teşvik Yasalarına ilişkin*” konular olarak tespit edilmiştir⁵⁹¹. Ardından Mahkeme, *personel ve örgütlenme* konusu yönünden, iptal edilen önceki Yetki Kanunu hükümleri ile dava konusu Yetki Kanunu hükümleri arasında amaç, kapsam ve ilkeler unsuru yönünden ayniyet tespit ederek, bu konulardaki dava konusu Yetki Kanunu hükümlerinin iptaline karar vermiştir⁵⁹². Anayasa Mahkemesi benzer usul ve esaslar ile 3755 sayılı Yetki Kanunu'nun tamamını⁵⁹³, 3911 sayılı Yetki Kanunu ile 4183 sayılı Yetki Kanunu'nun ise kimi hükümlerini iptal etmiştir⁵⁹⁴. Öte yandan Mahkeme; 3987, 4109, 4113, 4588 ve 4615 sayılı Yetki Kanunlarının hükümleri ile iptal edilen önceki yetki kanunlarının hükümleri arasında konu, amaç, kapsam, ilkeler yönünden ayniyet veya benzerlik bulmamış ve bu yetki kanunlarına yönelik iptal istemlerini 153'üncü madde yönünden reddetmiştir⁵⁹⁵. Nihayet Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın bu hükmünü kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesinin “*anayasal sınırı*” olarak da nitelendirmiştir⁵⁹⁶.

⁵⁹¹ Anayasa Mahkemesi, 5 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/50, K. 1994/44-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 348.

⁵⁹² **Ibid.**, s. 348-350.

⁵⁹³ Anayasa Mahkemesi, 12 Aralık 1991 tarih ve E. 1991/27, K. 1991/50 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 2, s. 701-703.

⁵⁹⁴ Anayasa Mahkemesi, 16 Eylül 1993 tarih ve E. 1993/26, K. 1993/28 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 339-340; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 821-822.

⁵⁹⁵ Anayasa Mahkemesi, 7 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/49, K. 1994/45-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 276; Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/26 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 600-601; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/44, K. 1995/44 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 654-655; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 1995 tarih ve E. 1995/35, K. 1995/45 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 382-383; Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2000 tarih ve E. 2000/45, K. 2000/27 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s. 790-791; Anayasa Mahkemesi, 20 Mart 2001 tarih ve E. 2001/9, K. 2001/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 504-505.

⁵⁹⁶ Anayasa Mahkemesi, 12 Aralık 1991 tarih ve E. 1991/27, K. 1991/50 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 2, s. 702; Anayasa Mahkemesi, 16 Eylül 1993 tarih ve E. 1993/26, K. 1993/28 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 339; Anayasa Mahkemesi, 5 Temmuz 1994 tarih ve E. 1994/50, K. 1994/44-2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 1, s. 349; Anayasa Mahkemesi, 2 Ekim 1996 tarih ve E. 1996/61, K. 1996/35 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s. 822.

ii. Yetki Kanununun Anayasa'ya Aykırılığının Etkisi: “Anayasal Dayanaktan Yoksun Kılma”

1) *Anayasa Mahkemesi İçtihadının Gelişimi*

Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminde Anayasa Mahkemesinin yetki kanununa uygunluk denetimi yapmasının ortaya çıkardığı önemli bir sorun, Anayasa'ya aykırılığı sonradan saptanan yetki kanununa dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin ne olacağıdır. Anayasa Mahkemesi bu sorun ile ilk kez karşılaştığı 388 sayılı KHK ile 399 sayılı KHK aleyhine açılan iptal davalarında; yetki kanunu iptal edilen kanun hükmünde kararnameler hakkında kesin bir yorum yapmaya olanak olmadığını, aykırılık iddiasının öne sürüldüğü denetim yolunun ve yetki kanununun iptal gerekçesinin bu konuda etkili olacağını bildirmişti⁵⁹⁷. Öte yandan yine bu kararlarda Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 153'üncü maddesinin beşinci fıkrasında düzenlenen “iptal kararlarının geriye yürümezliği” ilkesini içtihadına dayanak olarak kullanmış ve çıkarıldıkları tarihte yürürlükte olan bir yetki kanununa dayanan kanun hükmünde kararnamelerin, daha sonra bu yetki kanunu Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilse bile salt bu nedenle iptal edilemeyeceğini bildirmiştir⁵⁹⁸. Sonuç olarak bu kararlarda Anayasa Mahkemesi, 3479 sayılı Yetki Kanunu'nun Mahkeme tarafından ilk kez getirilen “önemlilik, zorunluluk, ivedilik” ölçütleri nedeniyle iptal edildiğini ve dava konusu kanun hükmünde kararnamelerin çıkarıldığı tarihte benimsenmemiş bu ölçütlere dayanılarak iptal edilmesinin Anayasa Mahkemesi kararlarının geçmişe yürümezliği ilkesi ile iptal kararının gerekçesine uygun düşmeyeceğini bildirmiştir⁵⁹⁹.

Anayasa Mahkemesi bu içtihadını, kısa bir süre sonra yine aynı yetki kanununa dayanılarak çıkarılan 418 sayılı KHK aleyhine açılan iptal davasında

⁵⁹⁷ Anayasa Mahkemesi, 17 Temmuz 1990 ve E. 1990/1, K. 1990/21 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 319; Anayasa Mahkemesi, 4 Nisan 1991 ve E. 1990/12, K. 1991/7 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 215.

⁵⁹⁸ Anayasa Mahkemesi, 17 Temmuz 1990 ve E. 1990/1, K. 1990/21 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 318-319; Anayasa Mahkemesi, 4 Nisan 1991 ve E. 1990/12, K. 1991/7 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 215-217.

⁵⁹⁹ Anayasa Mahkemesi, 17 Temmuz 1990 ve E. 1990/1, K. 1990/21 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 319; Anayasa Mahkemesi, 4 Nisan 1991 ve E. 1990/12, K. 1991/7 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 217. Aksi görüşte bkz.: Turan Yıldırım, “Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları**, İstanbul: MÜHF, C. 9, Sy. 1-3, 1995. s. 78.

değiştirmiştir. Bu içtihat gereğince Anayasa Mahkemesine göre kanun hükmünde kararnamelerin “geçerliliğinin ön koşulu”, Anayasa’ya uygun bir yetki kanununa dayanmasıdır. Dolayısıyla Mahkemeye göre dayandığı yetki kanunu iptal edilen bir kanun hükmünde kararname, içeriği Anayasa’ya aykırılık oluşturmaya bile Anayasa’ya uygun olarak nitelendirilemez⁶⁰⁰. Nihayet Mahkeme bu içtihadını bazı dayanaklar ile de desteklemiş ve yetki kanunu iptal edilen dava konusu kararnameleri “anayasal dayanaktan yoksun” kaldıkları gerekçesiyle birer birer iptal etmiştir.

2) *Anayasa Mahkemesinin Dayanakları*

Anayasa Mahkemesi bu içtihadını öncelikle yetki kanunu ile kanun hükmünde kararname arasındaki “bağ”a dayandırmıştır. Nitekim Mahkemeye göre olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin bir yetki kanununa dayanması zorunludur. Dolayısıyla bu kararnameler ile dayandıkları yetki kanunu arasında çok sıkı bir “bağ” vardır. Mahkemeye göre bu bağ, kanun hükmünde kararnamenin aynen ya da değiştirilerek kabul edildiği kanunun çıkarılmasına kadar devam eder⁶⁰¹. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, hükmünde kararnameler ile dayandıkları yetki kanunu arasında bir “bağ” olduğunu ve bu bağın ancak kabul kanunu ile birlikte son bulduğunu içtihat etmiştir. Dolayısıyla aynen ya da değiştirilerek kabul edilmeyen kanun hükmünde kararnamelerin dayandıkları yetki kanununun iptal edilmesi halinde Mahkeme, bu bağın koptuğunu ve dolayısıyla bu kararnamelerin anayasal dayanaktan yoksun kaldıklarını belirtmektedir.

Anayasa Mahkemesi bu içtihadını ikinci olarak kanunlar ile kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin farklı olmasına dayandırmıştır. Mahkemeye göre kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi, kanunların yargısal denetiminden farklıdır. Nitekim kanunların yalnızca Anayasa’ya uygunluğu

⁶⁰⁰ Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 1992 ve E. 1990/22, K. 1992/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 91-92; Anayasa Mahkemesi, 6 Ekim 1993 ve E. 1993/38, K. 1993/36 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 456; Anayasa Mahkemesi, 8 Temmuz 1994 ve E. 1994/53, K. 1994/48 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 315-316; Anayasa Mahkemesi, 6 Eylül 1995 ve E. 1995/47, K. 1995/40 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 620-621; Anayasa Mahkemesi, 15 Ocak 1997 ve E. 1997/3, K. 1997/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 33, C. 1, s. 261; Anayasa Mahkemesi, 7 Haziran 1999 ve E. 1999/18, K. 1999/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 35, C. 2, s.456-457; Anayasa Mahkemesi, 26 Ekim 2000 ve E. 2000/58, K. 2000/31 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s.815-816; Anayasa Mahkemesi, 13 Kasım 2001 ve E. 2001/413, K. 2001/351 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s. 681; Anayasa Mahkemesi, 15 Temmuz 2002 ve E. 2002/116, K. 2002/67 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 38, C. 2, s. 698; Anayasa Mahkemesi, 26 Şubat 2003 ve E. 2003/14, K. 2003/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 39, C. 1, s.415; Anayasa Mahkemesi, 27 Eylül Ocak 2004 ve E. 2004/6, K. 2004/5 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.460; vdk.

⁶⁰¹ **Ibid.**

denetlenirken; kanun hükmünde kararnamelerin hem yetki kanununa hem de Anayasa'ya uygunluğu denetlenmektedir⁶⁰². Bu sebeple Mahkeme bazı kararlarında, Anayasa'ya aykırılığı saptanmış bir yetki kanununa dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesinin “*anlamsız*” olacağını içtihat etmiştir. Nitekim Mahkemeye göre Anayasa'ya aykırı bir yetki kanununa dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnamenin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır⁶⁰³.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, önceki içtihadına dayanak olarak kullandığı “iptal kararlarının geriye yürümezliği” ilkesinin de artık dayanak olarak kullanılmayacağını ve yetki kanununun iptalinin, o yetki kanununa dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnamelere etkisinin bu ilke kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir⁶⁰⁴.

Nihayet Anayasa Mahkemesi; bir yetki kanununa dayanmadan çıkarılan, yetki kanununun kapsamı dışında kalan veya dayandığı yetki kanunu iptal edilen kanun hükmünde kararnamelerin anayasal konumlarının birbirinden farksız olduğunu ve bu kararnamelerin “*anayasal dayanaktan yoksun buldukları*” gerekçesiyle dava açıldığında iptal edilmeleri gerektiğini içtihat etmiştir⁶⁰⁵.

3) *Denetim Yolunun Farklılaştırıcı Etkisi: İptal Davası ve İtiraz Yoluna Göre Değişken Sonuçlar*

Anayasa Mahkemesi yukarıda açıklanan içtihadını oluşturması ile birlikte yetki kanunu iptal edilmiş kanun hükmünde kararnameler aleyhine kendisine yapılmış tüm başvurularda “*anayasal dayanaktan yoksun*” kalındığı gerekçesiyle

⁶⁰² **Ibid.**

⁶⁰³ Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 1992 ve E. 1990/22, K. 1992/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 92; Anayasa Mahkemesi, 7 Haziran 1999 ve E. 1999/18, K. 1999/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 35, C. 2, s. 458; vdk.

⁶⁰⁴ Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 1992 ve E. 1990/22, K. 1992/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 92; Anayasa Mahkemesi, 6 Ekim 1993 ve E. 1993/38, K. 1993/36 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 457; Anayasa Mahkemesi, 8 Temmuz 1994 ve E. 1994/53, K. 1994/48 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 316; Anayasa Mahkemesi, 6 Eylül 1995 ve E. 1995/47, K. 1995/40 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 621; vdk.

⁶⁰⁵ Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 1992 ve E. 1990/22, K. 1992/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 93; 15 Ocak 1997 ve E. 1997/3, K. 1997/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 33, C. 1, s. 262; Anayasa Mahkemesi, 26 Ekim 2000 ve E. 2000/58, K. 2000/31 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s.816; Anayasa Mahkemesi, 27 Eylül Ocak 2004 ve E. 2004/6, K. 2004/5 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.460; vdk.

“iptal” kararı vermiştir⁶⁰⁶. Gerçekten de “iptal davası” yolu ile yapılan başvurularda Anayasa Mahkemesi, dava konusu kanun hükmünde kararname hükümlerinin tümü hakkında iptal kararı vermiştir. “İtiraz” yolu ile yapılan başvurularda ise Mahkeme; bazen dava konusu kanun hükmünde kararname hükümlerinin, davada uygulanacak olan norm niteliğinde olup olmadığını tespit ettikten sonra iptaline karar verirken⁶⁰⁷, bazen de böyle bir tespit işlemine girişmeksizin doğrudan “iptal” kararı vermiştir⁶⁰⁸.

Başka bir deyişle Anayasa Mahkemesi, “iptal davası” yolu ile yapılan başvurularda dava konusu kanun hükmünde kararnamenin tüm hükümlerini “*anayasal dayanaktan yoksun*” kalındığı gerekçesiyle iptal ederken; “itiraz” yolu ile yapılan başvurularda ise itiraz konusu kararnamenin tüm hükümlerini salt bu gerekçe ile iptal etmemektedir. Nitekim dayanağı olan 3911 sayılı Yetki Kanunu iptal edilen 504 sayılı KHK aleyhine yapılan “itiraz” başvurusunda başvuru İdare Mahkemesi, itiraz konusu kanun hükmünde kararnamenin tümünün iptaline yönelik olarak Anayasa Mahkemesine başvurmuşsa da Anayasa Mahkemesi, bu başvuruyu kanun hükmünde kararnamenin tümü yönünden kabul etmemiştir⁶⁰⁹. Bu örnekte Mahkeme, başvuru İdare Mahkemesinin davada uygulayacağı normu tespit ederek denetimini

⁶⁰⁶ Krş.: **Tablo A. 1- Tablo A. 2.**

⁶⁰⁷ Anayasa Mahkemesi, 14 Şubat 1997 ve E. 1997/20, K. 1997/32 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 33, C. 1, s.312-325; Anayasa Mahkemesi, 8 Temmuz 1994 ve E. 1994/53, K. 1994/48 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 302-323; Anayasa Mahkemesi, 9 Kasım 1995 ve E. 1995/53, K. 1995/57 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s.733-751; Anayasa Mahkemesi, 18 Ocak 1996 ve E. 1995/55, K. 1996/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 2, s.515-539; Anayasa Mahkemesi, 9 Ekim 1997 ve E. 1997/55, K. 1997/65 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 34, C. 1, s.145-156; Anayasa Mahkemesi, 24 Ekim 1995 ve E. 1995/36, K. 1995/56 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s.714-732; Anayasa Mahkemesi, 14 Temmuz 1998 ve E. 1998/34, K. 1998/46 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 34, C. 1, s. 346-357.

⁶⁰⁸ Anayasa Mahkemesi, 6 Eylül 1995 ve E. 1995/47, K. 1995/40 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 607-625; Anayasa Mahkemesi, 30 Ocak 1997 ve E. 1997/17, K. 1997/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 33, C. 1, s. 277 vd.; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 2000 ve E. 2000/27, K. 2000/24 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 2, s.760-767; Anayasa Mahkemesi, 15 Mart 2001 ve E. 2001/147, K. 2001/47 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s.475-482; Anayasa Mahkemesi, 5 Haziran 2001 ve E. 2001/325, K. 2001/98 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 38, C. 1, s.341-348; Anayasa Mahkemesi, 19 Eylül 2001 ve E. 2001/388, K. 2001/342 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 38, C. 1, s.349-356; Anayasa Mahkemesi, 6 Kasım 2001 ve E. 2001/411, K. 2001/348 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 38, C. 1, s.668-675; Anayasa Mahkemesi, 26 Şubat 2003 ve E. 2003/14, K. 2003/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 39, C. 1, s.412-417; Anayasa Mahkemesi, 4 Şubat 2003 ve E. 2003/15, K. 2003/7 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 39, C. 1, s.418-423; Anayasa Mahkemesi, 11 Eylül 2003 ve E. 2003/77, K. 2003/81 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 39, C. 2, s.674-681; Anayasa Mahkemesi, 11 Mart 1999 ve E. 1999/8, K. 1999/3 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 35, C. 2, s.373-381; Anayasa Mahkemesi, 7 Mayıs 1997 ve E. 1997/40, K. 1997/47 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 33, C. 1, s.375-390; Anayasa Mahkemesi, 7 Haziran 1999 ve E. 1999/20, K. 1999/21 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 35, C. 2, s.464-474; Anayasa Mahkemesi, 30 Ekim 2001 ve E. 2001/403, K. 2001/345 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s.659-667; Anayasa Mahkemesi, 16 Nisan 2003 ve E. 2003/22, K. 2003/34 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 39, C. 1, s.497-504; Anayasa Mahkemesi, 27 Eylül Ocak 2004 ve E. 2004/6, K. 2004/5 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.455-463.

⁶⁰⁹ Anayasa Mahkemesi, 14 Temmuz 1998 ve E. 1998/34, K. 1998/46 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 34, C. 1, s. 353.

o hüküm ile sınırlı şekilde sürdürmüş ve “*anayasal dayanaktan yoksun*” kalındığı gerekçesiyle yalnızca o hükmü iptal etmiştir⁶¹⁰.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, yetki kanunu iptal edilen kanun hükmünde kararnameler aleyhine yapılan “itiraz” başvurularında, kendi içtihadı yerine Anayasa’nın 152’nci maddesine öncelik tanımaktadır. Nitekim “itiraz” yolunun şartlarını düzenleyen bu hükme göre “*Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır*”. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi de her ne kadar içtihadının özüne aykırı da olsa, “itiraz” yolu ile yapılan başvurularda yalnızca davada uygulanacak normlar açısından içtihadına bağlı kalmaktadır.

4) Değerlendirme

Yukarıda incelenen içtihatlarının ilkinin oluşturduğu kararlarında Anayasa Mahkemesi, bu kararlarını oybirliği ile alabilmiş değildir⁶¹¹. Aynı şekilde diğer içtihadını oluşturduğu kararlarını da Mahkeme, ilk başlarda oybirliği ile alabilmiş değildir⁶¹². Belirtmek gerekir ki Mahkemenin içtihat değiştirdiği yaklaşık 1,5 yıllık ara dönemde herhangi bir Anayasa değişikliği de göze çarpmamaktadır. Nihayet Mahkemenin bu içtihadını kullanarak verdiği kararlar, uzun bir süre boyunca “oy birliği” ile de alınamamıştır. Gerçekten de üyelerden “Güven Dinçer”, “Haşim Kılıç”

⁶¹⁰ *Ibid.*, s. 346-357.

⁶¹¹ 388 sayılı KHK aleyhine açılan iptal davasında Yekta Güngör Özden, Yılmaz Aliefendioğlu, Mustafa Şahin, Selçuk Tüzün ve Ahmet Necdet Sezer, yetki kanununun iptali ile kanun hükmünde kararnamenin geçerliliğinin etkilenmesi yönünde İPTAL; Necdet Darıcioğlu, Servet Tüzün, İhsan Pekel, Erol Cansel, Yavuz Nazaroğlu ve Güven Dinçer ise yetki kanununun iptali ile kanun hükmünde kararnamenin geçerliliğinin etkilenmemesi yönünde RET oyu kullanmışlardır (Anayasa Mahkemesi, 17 Temmuz 1990 ve E. 1990/1, K. 1990/21 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 26, s. 332). 399 sayılı KHK aleyhine açılan iptal davasında da Yekta Güngör Özden, Mustafa Şahin, Selçuk Tüzün ve Ahmet Necdet Sezer, yetki kanununun iptali ile kanun hükmünde kararnamenin geçerliliğinin etkilenmesi yönünde İPTAL; Necdet Darıcioğlu, Servet Tüzün, İhsan Pekel, Erol Cansel, Yavuz Nazaroğlu ve Haşim Kılıç ise yetki kanununun iptali ile kanun hükmünde kararnamenin geçerliliğinin etkilenmemesi yönünde RET oyu kullanmışlardır (Anayasa Mahkemesi, 4 Nisan 1991 ve E. 1990/12, K. 1991/7 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 243-244).

⁶¹² 418 sayılı KHK aleyhine açılan iptal davasında Yekta Güngör Özden, Yılmaz Aliefendioğlu, Mustafa Şahin, Selçuk Tüzün, Ahmet Necdet Sezer ve Yalçın Acargün yetki kanununun iptali ile kanun hükmünde kararnamenin geçerliliğinin etkilenmesi yönünde İPTAL; Servet Tüzün, İhsan Pekel, Erol Cansel, Yavuz Nazaroğlu ve Haşim Kılıç, ise yetki kanununun iptali ile kanun hükmünde kararnamenin geçerliliğinin etkilenmemesi yönünde RET oyu kullanmışlardır (Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 1992 ve E. 1990/22, K. 1992/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 96).

ve “Sacit Adalı” uzun bir süre bu içtihadın aleyhine oy kullanmışlardır. Buna rağmen bir süre sonra Haşim Kılıç ile Sacit Adalı’nın görüş değiştirmesi ve Güven Dinçer’in emekli olması ile birlikte Mahkeme, bu yöndeki iptal kararlarını “oy birliği” ile almaya başlayabilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin bu içtihadı doktrinde de tartışma yaratmış ve çeşitli görüşlere konu olmuştur⁶¹³. Burada öncelikle değerlendirilmesi gereken, Anayasa Mahkemesinin ilk içtihadına dayanak olarak kullandığı fakat sonraki içtihadı ile birlikte bundan vazgeçtiği “iptal kararlarının geriye yürümezliği” ilkesinin etkisidir.

“İptal kararının geriye yürümezliği” ilkesinden amaçlanan, kanunun iptal tarihine kadar geçerli olması ve o kanuna dayanılarak yapılan işlemlerin geçerli sayılmasıdır⁶¹⁴. Bu ilkenin düzenlendiği Anayasa’nın 153’üncü maddesinin Danışma Meclisi gerekçesinde de belirtildiği üzere “1961 Anayasasındaki gibi iptal kararlarının geriye yürümeyeceği kuralı aynen korunmuştur”. 1961 Anayasası döneminde ise bu ilke, toplumsal huzurun bozulmaması düşüncesi ile konulmuştur⁶¹⁵. Böyle olmakla birlikte bu ilke, iptal edilen yetki kanununa dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin hukuki geçerliliklerinin koruyucusuymuş gibi yorumlanır ise yetki kanunlarının Anayasa’ya uygunluk denetimleri de anlamsızlaşır⁶¹⁶. Kaldı ki doktrin ve uygulamada belirtildiği üzere, her ne kadar Anayasa koyucu bu ilkenin istisnalarını Anayasa’da açıkça düzenlememişse de bu ilkenin zorunlu istisnaları da yok değildir⁶¹⁷. Nihayet “iptal kararlarının geriye

⁶¹³ Ali Ülkü Azrak, “Anayasa Mahkemesi İptal Kararlarının Geriye Yürümezliği”, **Anayasa Yargısı**, C. 1, 1984, s. 167-168; Çağlar, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Demokrasi”, **op. cit.**, s. 119; İl Han Özay, “Geriye ve İleriye Yönelik Etkileri Bakımından Anayasa Yargısında İptal Kararları”, **İHİD**, C. 16, Sy. 1, 1995, s. 36-42; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 137-146; Yıldırım, “Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması”, **op. cit.**, s. 84-88; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s.117-127.

⁶¹⁴ Servet Armağan, **Anayasa Mahkememizde Kazaî Murakabe Sistemi**, İstanbul: İÜHF, 1967, s. 138.

⁶¹⁵ **Ibid.**, s. 139.

⁶¹⁶ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 138-139. Ayrıca bkz.: Yıldırım, “Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması”, **op. cit.**, s. 87-88.

⁶¹⁷ Armağan, **Anayasa Mahkememizde Kazaî Murakabe Sistemi...**, s. 138 vd.; Azrak, “Anayasa Mahkemesi İptal Kararlarının Geriye Yürümezliği”, **op .cit.**, s. 161 vd.; Yüzbaşıoğlu, **ibid.**, s. 139-140, not 31-32.

yürümezliği” ilkesinin her durumda katı bir şekilde uygulanması halinde hukuka ve mantığa aykırı sonuçlar doğabilir⁶¹⁸.

Yukarıda belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesinin bir diğer dayanağı, yetki kanunları ile kanun hükmünde kararnameler arasındaki “bağ” olmuştur. Bir görüşe göre yetki kanunu, kanun hükmünde kararnamelerin “olmazsa olmaz” (*sine qua non*) dayanağı olduğuna göre, onun Anayasa’ya aykırı bulunarak iptal edilmesinin de ona dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri etkilemeyeceğini kabul etmek mümkün değildir⁶¹⁹. Aksi görüşe göre ise yetki süresi içinde yapılmış bir işlem varsa sonradan bu işlemi yapan organın yetkisiz hale gelmesi, yetki süresi içinde yapılan bu işlemin geçersizliğine sebep olmaz⁶²⁰. Dolayısıyla yetki süresi içinde çıkarılan bir kanun hükmünde kararname, daha sonra bu yetki kanununun ortadan kalkması ile birlikte geçersiz hale gelmez⁶²¹. Nihayet bu görüşe göre dayandığı yetki kanununun süresinin bitmesi ile nasıl ki bir kanun hükmünde kararname geçersiz hale gelmiyor ise yetki kanununun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi ile birlikte bu kararname de geçersiz hale gelmemelidir⁶²².

Öncelikle belirtmek gerekir ki yetki kanununun “süre” unsuru, yetki kanununun yürürlük süresi olarak nitelendirilemez. Nitekim bu husus yukarıda ikinci bölümde incelenmiş ve süre unsurunun; yetki kanununun yürürlük süresini değil, yalnızca yetkiyi kullanma süresini nitelendirdiği açıklanmıştır. Dolayısıyla yetki kanununda belirtilen süre sonunda, yetki kanununun yürürlükten kalktığını ve bu sebeple nasıl ki bir kanun hükmünde kararname geçersiz hale gelmiyor ise yetki kanununun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi ile birlikte bu kararnamenin de geçersiz hale gelmemesi gerektiği görüşünü kabul etmeye olanak yoktur. Çünkü yetki kanununda belirtilen süre sonunda da yetki kanunu, yürürlüğünü sürdürmektedir.

Öte yandan bu görüş, yetki kanunu iptal edilen kanun hükmünde kararnamelerin geçersiz hale gelmeyeceklerini belirtmekte fakat bu kararnamelerin

⁶¹⁸ Azrak, **ibid.**, s. 161.

⁶¹⁹ Özay, “Geriye ve İleriye Yönelik Etkileri Bakımından Anayasa Yargısında İptal Kararları”, **op. cit.**, s. 37. Benzer yönde bkz.: Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 138.

⁶²⁰ Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 121.

⁶²¹ **Ibid.**, s. 122.

⁶²² **Ibid.**, s. 123.

yetki kanununa uygunluk denetimlerinin nasıl yapılacağı hakkında bir “çözüm yolu” ileri sürmemektedir. Gerçekten de bu görüşe göre yetki kanunu iptal edilen kanun hükmünde kararnamelerin, hangi yetki kanununa uygunluğunun denetleneceği belirsizdir. Nitekim dayanak olan yetki kanunu; Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmekle birlikte yürürlükten kalktığına göre, dava konusu kanun hükmünde kararnamelerin yürürlükte olmayan bir yetki kanununa uygunluğunun denetlenmesi de mümkün olmayacaktır.

Uygulamada Anayasa Mahkemesinin bu içtihadına rağmen, dayanağı olan yetki kanunu iptal edilmiş birçok kanun hükmünde kararname hükmü halen daha yürürlüktedir. Gerçekten de Anayasa Mahkemesi tarafından tümü iptal edilmiş 3479, 3481, 3755, 3911, 3987, 3990, 3991, 4109, 4183 ve 4588 sayılı Yetki Kanunları ile kısmen iptal edilmiş 4615 ve 4113 sayılı Yetki Kanunlarına⁶²³ dayanılarak çıkarılmış olan birçok kanun hükmünde kararname hükmü halen daha yürürlüğünü sürdürmektedir⁶²⁴. Çünkü bu hükümler Anayasa’ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesinin önüne taşınmamıştır ve Anayasa Mahkemesinin de bu hükümleri kendiliğinden denetleme yetkisi bulunmamaktadır. Nihayet iptal davasının, kanun hükmünde kararname hükümlerinin Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak ancak 60 gün içinde açılabilmesi ile itiraz yolunun ancak davada uygulanabilecek kararname hükümleri ile sınırlı olarak kullanılabilmesi karşısında ortaya çıkan bu tablo, aslında pek de şaşkınlık verici değildir. Her ne kadar doktrinde, ortaya çıkan bu sakıncaları bir ölçüde telafi edebilecek bazı çözüm önerileri sunulmuşsa da Anayasa’nın pozitif düzenlemeleri karşısında bu önerilerin de sorunu tam anlamı ile çözemeyeceği görülmektedir⁶²⁵.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinin içtihadı gereğince aslında “*anayasal dayanaktan yoksun*” olan birçok kanun hükmünde kararname hükmü halen daha yürürlüğünü devam ettirmektedir. Bu hükümler, davada uygulanacak olan kurallarla sınırlı olmak üzere ancak itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi tarafından iptal

⁶²³ Bkz.: **Tablo A. 2.**

⁶²⁴ Krş.: **Tablo A. 1.**

⁶²⁵ Kanun hükmünde kararnameler açısından geçerli olan 60 günlük iptal davası açma süresinin, o kararnamenin dayanağı olan yetki kanununu iptal eden Anayasa Mahkemesi kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından sonra başlaması gerektiği hakkındaki öneri için bkz.: Özay, “Geriye ve İleriye Yönelik Etkileri Bakımından Anayasa Yargısında İptal Kararları”, **op. cit.**, s. 37, not 3; Yüzbaşoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 142. Ayrıca bkz.: Çağlar, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Demokrasi”, **op. cit.**, s. 119; Ülgen, **op. cit.**, s. 33-34.

edilebileceklerdir. Nitekim dayanağı olan 3755 sayılı Yetki Kanunu, 12 Aralık 1991 tarihinde iptal edilen 449 sayılı KHK'nın “davada uygulanacak olan” bir hükmü, 2007 yılında itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesinin önüne taşınmış ve anayasal dayanaktan yoksun kalındığı gerekçesi ile iptal edilebilmiştir⁶²⁶. Bu kararın ardından Anayasa Mahkemesi, bugüne dek aynı gerekçe ile başka bir kanun hükmünde kararname hükmünün Anayasa'ya uygunluğunu incelemiş değildir. Dolayısıyla bu içtihadın devam edeceği veya “önemlilik, zorunluluk, ivedilik” içtihadı gibi terk edileceği hususunda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir.

Buna rağmen en son yayımlanan kararlar ile birlikte Anayasa Mahkemesinin bu içtihadını sürdürmeye kararlı olduğu da söylenebilir. Nitekim her ne kadar en son çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin dayandığı 6223 sayılı Yetki Kanunu Anayasa'ya aykırı görülmemişse de Anayasa Mahkemesi, bu içtihadının dayanaklarını 644 ve 648 sayılı KHK'lar aleyhine açılan iptal davasında birebir tekrarlamaktadır. Buna göre “*Olağan dönemlerdeki kanun hükmünde kararnamelerin bir yetki kanununa dayanması zorunludur. Bu nedenle, kanun hükmünde kararnameler ile dayandıkları yetki kanunu arasında çok sıkı bir bağ vardır. Kanun hükmünde kararnamenin yetki kanunu ile olan bağı, kanun hükmünde kararnameyi aynen ya da değiştirerek kabul eden kanun ile kesilir. Kanun hükmünde kararnamenin Anayasa'ya uygun bir yetki kanununa dayanması, geçerliliğinin ön koşuludur. Bir yetki kanununa dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki kanunu iptal edilen kanun hükmünde kararnamelerin içeriği Anayasa'ya aykırılık oluşturmaya bile bunların Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez*”⁶²⁷.

b) Anayasa'ya Uygun Yetki Kanununa Uygunluk Denetimi

Yukarıda belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesi, iptal edilen yetki kanunlarına dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri, “anayasal dayanaktan yoksun” kaldıkları gerekçesiyle doğrudan iptal etmiştir. Belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi, birçok kanun hükmünde kararnameyi bu gerekçe ile iptal ettiği için, bu kararnamelerin yetki kanunu hükümlerine uygunluk denetimini

⁶²⁶ Anayasa Mahkemesi, 17 Mayıs 2007 ve E. 2004/46, K. 2007/60 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 44, C. 2, s. 1046 vd.

⁶²⁷ Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/100, K. 2012/91 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28567, 22 Şubat 2013; Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/106, K. 2012/192 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013.

pek gerçekleştirememiştir. Buna rağmen bu denetimin nasıl gerçekleştirileceği de belirsiz değildir. Nitekim bu denetim; yetki kanununa dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararname hükümlerinin, dayanak olan yetki kanununun “amaç”, “kapsam”, “ilkeler” ve “süre” hükümlerine uygunluğunun denetimidir. Dolayısıyla denetimin bu aşamasında Anayasa Mahkemesi, dava konusu kanun hükmünde kararname hükümleri ile yetki kanununda düzenlenen amaç, kapsam, ilkeler ve süre hükümleri arasındaki uygunluğu denetleyecektir.

i. “Amaç”, “Kapsam” ve “İlkeler” Unsurlarına Uygunluğun Denetlenmesi

Anayasa Mahkemesine göre kanun hükmünde kararnamelerin yetki kanunlarında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun olarak çıkarılıp çıkarılmadığının tespiti, kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi açısından bir zorunluluktur. Dolayısıyla Mahkemeye göre yetki kanununda gösterilen amaç dışında düzenlenen, yetkinin kapsamını aşan veya ilkelere uygun olarak çıkarılmayan kanun hükmünde kararnameler, öncelikle yetki kanununa ve dolayısıyla Anayasa’ya aykırı düşer⁶²⁸.

Yukarıda belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesine göre “amaç”, Bakanlar Kurulunun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesi gerektiğini ifade eder. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi ile nelerin gerçekleştirilmesi gerektiği, yetki kanununun “amaç” hükmü ile düzenlendiğine göre burada denetlenmesi gereken, dava konusu kanun hükmünde kararname ile gerçekleştirilmesi gereken düzenlemelere uygun hükümler getirilip getirilmediğidir. Nitekim 335 ve 347 sayılı KHK’ler aleyhine yapılan “itiraz” başvurularında Anayasa Mahkemesi; itiraz konusu kararnamelerin dayanağı 3347 sayılı Yetki Kanunu’ndaki amacın “*çalışanların (...) idarî, mali, sosyal haklarında iyileştirmeler yapmak*” olarak belirlendiğini göz önüne alarak, itiraz konusu hükümlerin bu amacı gözetmediğine karar vermiş ve bu

⁶²⁸ Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 1992 ve E. 1990/22, K. 1992/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 90; Anayasa Mahkemesi, 6 Ekim 1993 ve E. 1993/32, K. 1993/32 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 355; Anayasa Mahkemesi, 8 Temmuz 1994 ve E. 1994/53, K. 1994/48 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 30, C. 1, s. 313; Anayasa Mahkemesi, 20 Eylül 1995 ve E. 1995/43, K. 1995/46 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 31, C. 2, s. 696; Anayasa Mahkemesi, 31 Ocak 2008 ve E. 2002/106, K. 2008/51 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 45, C. 2, s.765; vdk.

düzenlemeleri Anayasa'nın 91'inci maddesine aykırı bulmuştur⁶²⁹. Öte yandan Mahkeme, 570 sayılı KHK aleyhine benzer bir konuda yapılan itiraz başvurusunda ise itiraz konusu hükümler ile getirilen düzenlemeleri “iyileştirme” olarak nitelendirmiş ve Anayasa'ya aykırı bulmamıştır⁶³⁰.

Yine yukarıda ikinci bölümde belirtildiği üzere yetki kanununun “kapsam” unsuru, genel olarak verilen yetkiye dayanılarak çıkarılacak kanun hükmünde kararname ile düzenlenebilecek konu, kişi ve alanları gösterir. Dolayısıyla bu unsura uygunluk aşamasında Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi gereken, dava konusu kanun hükmünde kararname hükümleri ile yetki kanununda gösterilen konu, kişi veya alanların düzenlenip düzenlenmediğidir. Nitekim 6223 sayılı Yetki Kanunu'nun kapsamını, “*kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasındaki dağılımının yeniden belirlenmesi*” ve “*kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen memurlar, işçiler, sözleşmeli personel ile diğer kamu görevlilerinin atanma, nakil, görevlendirilme, seçilme, terfi, yükselme, görevden alınma ve emekliye sevk edilme usul ve esaslarına ilişkin olarak değişiklikler ve yeni düzenlemeler yapılması*” olarak açıklayan Mahkeme, yeni bakanlıklar kuran ve bunlara ilişkin diğer düzenlemeler yapan kanun hükmünde kararnameleri, yetki kapsamında olarak değerlendirmektedir⁶³¹. Böyle olmakla birlikte Mahkeme, aynı Kanun aracılığıyla verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin yalnızca “*bakanlıklar ile bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşları*” kapsadığını, “*bakanlık veya bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluş niteliğinde olmayan kamu kurum ve kuruluşları*” kapsamadığını belirtmiştir. Dolayısıyla “*bakanlık veya bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluş niteliğinde olmayan kamu kurum ve kuruluşlarının görev, yetki, teşkilat ve kadrolarına ilişkin*” diğer bazı düzenlemeler, Mahkeme tarafından yetki kanununa ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal de edilmiştir⁶³². Benzer şekilde Mahkeme, “*adli tatil ve yüksek mahkeme üyeleri ile hâkim ve savcılarının izinlerinin kamu hizmetlerinin bakanlıklar*

⁶²⁹ Anayasa Mahkemesi, 8 Şubat 1989 ve E. 1988/38, K. 1989/7 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 25, s. 80; Anayasa Mahkemesi, 16 Mayıs 1989 ve E. 1989/4, K. 1989/23 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 25, s. 247.

⁶³⁰ Anayasa Mahkemesi, 18 Kasım 1998 ve E. 1997/70, K. 1998/72 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 1, s. 330, 333; Anayasa Mahkemesi, 18 Kasım 1998 ve E. 1997/71, K. 1998/73 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 1, s. 347, 350.

⁶³¹ Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/100, K. 2012/91 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28567, 22 Şubat 2013; Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/106, K. 2012/192 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013; Anayasa Mahkemesi, 18 Temmuz 2012 tarih ve E. 2011/113, K. 2012/108 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28515, 1 Ocak 2013.

⁶³² Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/106, K. 2012/192 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013; Anayasa Mahkemesi, 18 Temmuz 2012 tarih ve E. 2011/113, K. 2012/108 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28515, 1 Ocak 2013.

arasındaki dağılımının yeniden belirlenmesi ile bir ilgisinin bulunmadığı” gerekçesi ile 650 sayılı KHK’nın birçok hükmünü kapsam unsuruna ve dolayısıyla Anayasa’ya aykırı bularak iptal etmiştir⁶³³.

Anayasa Mahkemesi, çeşitli kararlarında dava konusu kanun hükmünde kararname hükümlerinin, bunların dayanağı olan yetki kanununun “ilkeler” unsuruna uygunluğunu da denetlemiştir. Ancak Mahkeme, bu unsuru genel olarak “kapsam” unsuru ile bağlantılı olarak değerlendirmekte ve bu unsurun içeriğinde yer almayan konular hakkında yetkinin verilmemiş sayılacağını bildirmektedir⁶³⁴.

Nihayet denetimin bu aşamasında Anayasa Mahkemesi, yetki kanunu unsurlarını ayrı ayrı ele alarak dava konusu kanun hükmünde kararname hükümlerinin uygunluğunu denetlediği gibi⁶³⁵, bu unsurları bir bütün şeklinde ele alıp da denetleyebilmekte ve yetki kanununun özünü bu üç unsuru yorumlayarak ortaya çıkarabilmektedir⁶³⁶. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, dava konusu kararname hükümlerinin tek bir unsura aykırılığı ile tüm unsurlara aykırılığı noktasında bir fark görmemektedir.

ii. “Süre” Unsuruna Uygunluğun Denetlenmesi

Anayasa Mahkemesine göre yetki kanununda gösterilen sürenin sona ermesinden itibaren çıkarılmış olan kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa’ya aykırı olacağı konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır⁶³⁷. Şüphesiz süre unsurunun denetimi aşamasında Mahkeme, dava konusu kanun hükmünde kararnamenin, dayandığı yetki kanununda düzenlenen süre içinde çıkarılıp çıkarılmadığını denetleyecektir. Ancak bugüne kadar Anayasa Mahkemesi, herhangi bir kanun

⁶³³ Anayasa Mahkemesi, 18 Temmuz 2012 tarih ve E. 2011/113, K. 2012/108 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28515, 1 Ocak 2013.

⁶³⁴ Anayasa Mahkemesi, 8 Şubat 1989 ve E. 1988/38, K. 1989/7 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 25, s. 81; Anayasa Mahkemesi, 16 Mayıs 1989 ve E. 1989/4, K. 1989/23 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 25, s. 247.

⁶³⁵ Bkz.: Anayasa Mahkemesi, 22 Aralık 1988 ve E. 1988/5, K. 1988/55 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 24, s. 506; Anayasa Mahkemesi, 18 Kasım 1998 ve E. 1997/71, K. 1998/73 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 1, s.346-347, 349-350; Anayasa Mahkemesi, 18 Kasım 1998 ve E. 1997/70, K. 1998/72 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 36, C. 1, s.329-330, 332-333.

⁶³⁶ Anayasa Mahkemesi, 8 Şubat 1989 ve E. 1988/38, K. 1989/7 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 25, s. 79-82; Anayasa Mahkemesi, 16 Mayıs 1989 ve E. 1989/4, K. 1989/23 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 25, s. 231-247; Anayasa Mahkemesi, 31 Ocak 2008 ve E. 2002/106, K. 2008/51 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 45, C. 2, s.764-766.

⁶³⁷ Anayasa Mahkemesi, 5 Şubat 1992 ve E. 1990/22, K. 1992/6 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 90; vdk.

hükmünde kararname hakkında salt “süre” unsuruna aykırılık gerekçesi ile Anayasa’ya aykırılık kararı vermiş değildir.

2. Anayasa’ya Uygunluk Denetimi

Anayasa Mahkemesinin “görev ve yetkileri” kenar başlıklı Anayasa’nın 148’inci maddesi gereğince “*Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğüünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler*”. Bu hükme göre kanun hükmünde kararnameler, Anayasa Mahkemesi tarafından şekil ve esas bakımından denetlenebilecektir⁶³⁸.

a) Şekil Bakımından Denetim: Sınırsız Denetim

Anayasa’ya uygunluğun şekil bakımından denetimi, denetim konusu normun Anayasa’da öngörülen usul ve şekil kurallarına uygun olarak oluşturulup oluşturulmadığının denetimidir⁶³⁹. Şekil bakımından denetimin bu tanımı, aslında onun dar anlamını ifade eder. Şekil bakımından denetimin geniş anlamı ise işlemin “yetki” unsurunu da kapsar. Dolayısıyla dava konusu işlemin, yetkili bir organ tarafından veya Anayasa’da belirtilen yetki alanının içinde yapılıp yapılmadığının denetlenmesi de şekil bakımından denetim olarak nitelendirilebilir⁶⁴⁰.

Şüphesiz ki kanun hükmünde kararnamelerin dar anlamda şekil bakımından denetimi de bu kararnamelerin Anayasa ve TBMM İçtüzüğü’nde bu işlem türü için öngörülen usul ve şekil kurallarına uygun olarak çıkarılıp çıkarılmadıklarının denetimi olarak tanımlanabilir. Kanun hükmünde kararnamelerin geniş anlamda şekil bakımından denetiminin ise bu kararnamelerin dayanakları olan yetki kanununa uygunluk denetimlerini nitelendirebileceği düşünülebilir. Öte yandan uygulamada Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnamelerin dayanakları olan yetki kanununa uygunluğunu “*esas incelemesi*” başlığı altında yapmaktadır.

⁶³⁸ Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku...**, s. 526.

⁶³⁹ Turhan Feyzioğlu, **Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazaî Murakabesi**, Ankara: Güney, 1951, s. 29; Özkan Tikveş, **Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Anayasa Yargısı**, İzmir: Ege Üniversitesi, 1978, s. 199; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 419; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 191.

⁶⁴⁰ Özbudun, **ibid.**, s. 419; Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Türk Anayasa Hukuku...**, s. 526.

Anayasa Mahkemesinin şekil bakımından denetim yetkisi, Anayasa'nın 148'inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince Anayasa değişikliğine ilişkin kanunlar ile diğer kanunlar yönünden bir takım hususlar ile sınırlı bir denetim yetkisidir⁶⁴¹. Diğer bir deyiş ile yalnızca “kanunlar” açısından getirilen bu sınırlandırmalar, kanun hükmünde kararnamelerin şekil bakımından denetimini kapsamamaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere Anayasa'nın bu hükmü, doktrinde de ağırlıklı olarak bu şekilde yorumlanmaktadır.

Buna rağmen yasama organı, 12 Eylül 2010 Anayasa değişiklikleri sonrasında çıkardığı 6216 sayılı Kanun'un 36'ncı maddesinin birinci fıkrasında şu düzenlemeyi getirmiştir: “*Şekil bakımından denetim (...) kanun hükmünde kararnamelerin ise yetki kanununda öngörülen süre içinde çıkarılıp çıkarılmadığı ile Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinin imzalarının bulunup bulunmadığı hususlarıyla sınırlıdır*”⁶⁴². Böylelikle aynı Kanun'un 65'inci maddesinde Anayasa Mahkemesi Başkanının oyuna özel önem atfeden kanun koyucu, Anayasa'da öngörülmeven bir başka istisnayı yine kanun yolu ile getirme yolunu tercih etmiştir. Oysaki Anayasa'da gerçekten bu yönde bir sınırlama getirilmiş olsaydı, kanunlar için nasıl getirilmiş ise kanun hükmünde kararnameler için de aynı şekilde getirilmiş olması gerekirdi⁶⁴³. Kaldı ki “kanunlar” açısından açıkça getirilen bu sınırlamanın, aksi ile kanıtından (*argumentum a contrario*) kanun hükmünde kararnameler için getirilmediği anlamı da çıkar. Nihayet 6216 sayılı Kanun aleyhine açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi, bu hükmü de Anayasa'ya aykırılık açısından incelemiş fakat söz konusu hükmü daha farklı ve tartışmalı bir gerekçe ile Anayasa'ya aykırı bulmuştur⁶⁴⁴.

Anayasa Mahkemesi bu kararında Anayasa'ya aykırılık gerekçesini 148'inci madde hükmüne değil, 91'inci madde hükmüne dayandırmıştır. Mahkemeye göre “*Kanun koyucunun, Anayasa'nın 148. maddesi gereğince kanun hükmünde kararnamelerin şekil denetiminin kapsamını belirlerken Anayasa'nın 91. maddesinde yer alan ilkeleri de gözeteceği açıktır. Dava konusu kuralda, kanun hükmünde*

⁶⁴¹ Yılmaz Aliefendioğlu, **Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi**, Ankara: Yetkin, 1996, s. 79.

⁶⁴² 30 Mart 2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 27984, 3 Nisan 2011.

⁶⁴³ Krş: Aliefendioğlu, **Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi...**, s. 79

⁶⁴⁴ Anayasa Mahkemesi, 1 Mart 2012 tarih ve E. 2011/59, K. 2012/34 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013.

kararnamelerin şekil denetiminin yetki kanununda öngörülen süre içinde çıkarılıp çıkarılmadığı ile Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinin imzalarının bulunup bulunmadığı hususlarıyla sınırlandırılması Anayasa'nın 91. maddesinde yer alan ve kanun hükmünde kararnamelerin taşınması gereken anayasal nitelikleri denetim dışında bırakmaktadır. Kanun koyucunun, dava konusu kuralda, KHK'ların şekil denetiminin kapsamını belirlerken Anayasa'nın 91. maddesindeki ilkeleri dikkate almadan denetimin kapsamının daraltılması Anayasa'ya aykırılık oluşturur”⁶⁴⁵.

Mahkemenin “Anayasa'nın 91. maddesindeki ilkeler” olarak bahsettiği esaslar ise 91'inci maddenin birinci ve ikinci fıkralarıdır. Gerçekten yukarıya alıntılanan gerekçenin öncesinde de Mahkeme, bu iki fıkradan bahsetmektedir⁶⁴⁶. Böylelikle Mahkeme, kanun hükmünde kararnamelerin şekil bakımından denetimini incelediği bu kararında, kanun hükmünde kararnamelerin yetki kanununa uygunluk denetimine atıfta bulunmaktadır. Başka bir deyiş ile Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnamelerin dayanakları olan yetki kanununa uygunluk denetimini “şekil bakımından denetim” olarak nitelendirme eğilimindedir. Ancak şüphe yok ki bu, yukarıda açıklandığı üzere dar anlamda değil geniş anlamda bir şekil denetimidir. Mahkemenin bu değerlendirmesinin çeşitli sorunlara yol açabileceğini de şimdiden belirtmek gerekir. Nitekim yukarıda açıklandığı üzere kanun hükmünde kararnamelerin şekil bakımından denetiminin itiraz yolu ile denetlenememesi ihtimali de bulunmaktadır. Eğer ki Mahkeme, 6216 sayılı Kanun'un 36'ncı maddesinin dördüncü fıkrasını bu şekilde yorumlarsa, kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya aykırılığının itiraz yolu ile iddia edildiği durumlarda, kanun hükmünde kararnamelerin yetki kanununa uygunluğunu denetleyememe tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Çünkü Mahkeme, kanun hükmünde kararnamelerin yetki kanununa uygunluğu denetimini şekil bakımından denetim olarak nitelendirme eğilimi içindedir.

⁶⁴⁵ **Ibid.**

⁶⁴⁶ Nitekim Mahkeme şöyle belirtmektedir: “Anayasa'nın 91. maddesinde, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyeceği belirtilmiş; ikinci fıkrasında ise “Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süre içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.” kuralına yer verilmiştir” (**Ibid**).

Sonuç olarak kanun hükmünde kararnamelerin şekil bakımından denetimi, yetki kanununda öngörülen sürenin veya cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinin imzalarının bulunup bulunmadığının incelenmesi ile sınırlandırılmış bir denetim değildir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnameleri şekil bakımından özgül olarak getirilmiş herhangi bir sınırlandırmaya tabi olmadan denetleyebilecektir.

b) Esas Bakımdan Denetim

Anayasa'ya uygunluğun esas bakımından denetimi ise denetim konusu normun içeriğinin Anayasa'ya uygun olarak oluşturulup oluşturulmadığının denetimidir⁶⁴⁷. Dolayısıyla kanun hükmünde kararnamelerin esas bakımından denetimi de bu kararnamelerin içeriğinin, Anayasa'ya uygun olarak oluşturulup oluşturulmadığının denetimi olarak tanımlanabilir. Öte yandan denetim konusu norm içeriğinin Anayasa'ya aykırılığı çok çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilir. Dolayısıyla esas bakımından Anayasa'ya aykırılık hallerini sınıflandırabilmek oldukça güçtür⁶⁴⁸. Şüphesiz denetim konusu kanun hükmünde kararname hükümlerinin de içeriği çok çeşitli nedenlerle Anayasa'ya aykırı olabilir. Dolayısıyla tüm bu nedenlerin burada sınıflandırılmasına veya incelenmesine olanak yoktur. Buna rağmen doğrudan kanun hükmünde kararnamelerin esas bakımından denetimi ile ilgili bazı hususların da değerlendirilmesi gerekmektedir.

i. Kanun Hükmünde Kararnameler ile Düzenlenemeyecek Alanlar

Anayasa'nın 91'inci maddesinin birinci fıkrası ve 163'üncü maddesinin üçüncü cümlesi gereğince kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenemeyecek alanlar yukarıda belirtilmişti. Dolayısıyla bu başlık altında, bu hükümlerin kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminde nasıl yorumlandığı ve uygulamadaki rolü ele alınacaktır.

⁶⁴⁷ Feyzioğlu, **Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazaî Murakabesi...**, s. 30; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 194; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 15.

⁶⁴⁸ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 415. Buna rağmen doktrinde esas bakımından denetim, ağırlıklı olarak "sebe"p", "amaç" ve "konu" unsurları açısından sınıflandırılarak incelenmektedir. Ancak doktrindeki hâkim görüşe göre sebe"p ve amaç unsuru, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır ve bir takım istisnalar hariç olmak üzere Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi mümkün değildir (Bkz.: Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 198-209; Özbudun, **ibid.**, s. 415-418; Tanör/ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Türk Anayasa Hukuku...**, s. 529-534; Gözler, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri...**, s. 424-426).

1) *Temel Haklar, Kişi Hakları ve Ödevleri ile Siyasî Haklar ve Ödevler*

Yukarıda da belirtildiği üzere, Anayasa'nın 91'inci maddesinin birinci fıkrası gereğince olağan kanun hükmünde kararnameler ile “*Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler*” düzenlenemez. Gerçekten de Anayasa Mahkemesi, birçok kanun hükmünde kararnama hükmünü bu açıdan da denetlemiş ve burada sayılan temel hak ve özgürlüklerin kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenemeyeceğini tekrardan bildirmiştir⁶⁴⁹. Burada yasak alanın dışında kalan temel hak ve özgürlüklerin kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenmesinde bir sakınca yoksa da Anayasa'nın 13'üncü maddesi gereğince hiçbir temel hak ve özgürlüğün kanun hükmünde kararnameler ile sınırlandırılmayacağını tekrardan hatırlatmak gerekir. Buna rağmen kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminde Anayasa Mahkemesi, “*sınırlama*” ile “*düzenleme*” arasındaki ciddi ayrımı pek de gözetmemektedir⁶⁵⁰.

Uygulamada Anayasa Mahkemesi, denetim konusu kanun hükmünde kararnama normunun doğrudan bir temel hak ve özgürlük ile bağlantılı olmasını aramakta; dolaylı bir bağlantıyı yeterli görmemektedir⁶⁵¹. Nitekim 32'nci maddesi ile “*genel nüfus sayımlarında sokağa çıkma yasağı*” koyan 219 sayılı KHK aleyhine yapılan itiraz başvurusunda Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnama ile getirilen bu düzenlemeyi Anayasa'nın 19 ve 23'üncü maddelerinde güvence altına alınan “*kişi hürriyeti ve güvenliği*” ile “*yerleşme ve seyahat hürriyeti*” alanında bir düzenleme olarak nitelendirmiştir. Dolayısıyla Mahkemeye göre “*Anayasa'nın 19. ve*

⁶⁴⁹ Anayasa Mahkemesi, 22 Aralık 1988 ve E. 1988/5, K. 1988/55 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 24, s. 506, 509; Anayasa Mahkemesi, 21 Haziran 1995 ve E. 1995/14, K. 1995/15 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 32, C. 1, s. 137-138; Anayasa Mahkemesi, 24 Mayıs 2001 ve E. 2000/35, K. 2001/90 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 37, C. 1, s.566-567; Anayasa Mahkemesi, 26 Kasım 2002 ve E. 2000/82, K. 2002/191 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 39, C. 1, s. 253-254; Anayasa Mahkemesi, 2 Mart 2004 ve E. 2002/92, K. 2004/25 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.601-602; Anayasa Mahkemesi, 23 Mart 2004 ve E. 2001/1, K. 2004/36 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 2, s.644-645; Anayasa Mahkemesi, 3 Ocak 2008 ve E. 2005/15, K. 2008/2 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 45, C. 1, s.620-621; Anayasa Mahkemesi, 12 Mart 2009 ve E. 2009/16, K. 2009/46 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 46, C. 2, s.940; Anayasa Mahkemesi, 22 Aralık 2011 ve E. 2010/31, K. 2011/167 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28297, 19 Mayıs 2012; Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/100, K. 2012/91 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28567, 22 Şubat 2013.

⁶⁵⁰ Krş.: Anayasa Mahkemesi, 22 Aralık 1988 ve E. 1988/5, K. 1988/55 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 24, s. 502.

⁶⁵¹ Anayasa Mahkemesi, 6 Ocak 1987 tarih ve E. 1986/15, K. 1987/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 23, s. 12.

23. maddelerinde anlatımını bulan temel hak ve özgürlüklerin kanun hükmünde kararname ile düzenlenmesi, Anayasa'nın 91. maddesine aykırılık oluşturmaktadır"⁶⁵². Böyle olmakla birlikte Anayasa Mahkemesi, 13'üncü madde ile getirilen ve bir temel hak ve özgürlüğün ancak kanun ile sınırlandırılacağını bildiren hükmü burada da gözetmemiştir. Oysaki somut olayda güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin kanun hükmünde kararname ile düzenlenmesinin yanında, sınırlandırıldığı da açıktır.

Öte yandan Anayasa Mahkemesinin geçmiş dönemlerde birçok yetki kanunu ile onlara dayanan kanun hükmünde kararnameleri doğrudan iptal etmesi dolayısıyla denetimin bu aşamasına pek nadir olarak gelinebildiğini de tekrardan belirtmek gerekir. Dolayısıyla Mahkemenin değişen içtihadı ile birlikte, denetimin bu aşamasının artık daha işlevsel olacağı da söylenebilir. Gerçekten de 6223 sayılı Yetki Kanunu'na dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararname hükümlerinden birçoğu da kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenemeyecek temel hak ve özgürlükleri düzenlediği gerekçesi ile iptal edilmektedir⁶⁵³. Bu aşamada önemli olan, kanun hükmünde kararname hükümleri karşısında bu kararnamelerle düzenlenemeyecek olan temel hak ve özgürlüklerin Anayasa Mahkemesi tarafından nasıl yorumlanacağıdır. Anayasa Mahkemesinin kanun hükmünde kararname hükümleri karşısında kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenemeyecek olan bu temel hak ve özgürlükleri geniş yorumlaması, bu normun temel amacına oldukça uygun olacaktır. Nitekim bu norm, kanun hükmünde kararnameler karşısında bazı temel hak ve özgürlükleri koruma amacı ile getirilmiştir. Bu nedenle "*Anayasa'nın 91'inci maddesi kapsamına giren alanlarda düzenleme yapılmış olmasından söz edilebilmesi için 91'inci maddede belirtilen hak ve alanlarla ilgili doğrudan bir düzenleme yapılmış olması gerekir*"⁶⁵⁴ düşüncesi, dar yorumu temel almakta ve bu normun temel amacı ile bağdaşmamaktadır. Kaldı ki Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararname ile düzenlemenin *istisnai* bir düzenleme niteliğinde olduğu içtihadı ile uyumlu olmak istiyor ise kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyecek olan temel hak ve özgürlükleri geniş yorumlamaya da mecburdur.

⁶⁵² Anayasa Mahkemesi, 26 Kasım 2002 ve E. 2000/82, K. 2002/191 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 39, C. 1, s. 253-254.

⁶⁵³ Krş.: Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/100, K. 2012/91 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28567, 22 Şubat 2013.

⁶⁵⁴ Haşim Kılıç, Alparslan Altan, Engin Yıldırım, Nuri Necipoğlu, Hicabi Dursun, Celal Mümtaz Akıncı ve Muammer Topal'ın karşı oy yazısı (Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/100, K. 2012/91 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28567, 22 Şubat 2013)

Burada temel hak ve özgürlüklerin kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenme yasağına ilişkin olarak, çeşitli tarihlerde düzenleme yasağı alanının içinde yer almasına rağmen bazı hükümlerin kanun hükmünde kararnameler ile düzenlendiğini fakat bu hükümlerin yürürlük tarihinin ayrıca kanunlaşma tarihine kadar ertelendiğini belirtmek gerekir⁶⁵⁵. Anayasa Mahkemesi bu konuya ilişkin olarak, Anayasa'nın 91'inci maddesine göre kanun hükmünde kararname ile "düzenlenmiş" olmanın yeterli olduğunu ve ayrıca yürürlük koşulunun denetim için ön koşul olarak kabulünün mümkün olmadığını⁶⁵⁶; aksi halde Anayasa'nın 148'inci maddesine göre de bu hükümlerin iptal davası ile denetimden kaçırılmış olacağını belirtmiştir⁶⁵⁷. Anlaşıldığı üzere Mahkeme'nin bu değerlendirmeleri genel olarak Anayasa'ya aykırılığı "iptal davası" ile iddia edilen hükümler içindir. Nitekim Mahkeme, "itiraz" yolunda yürürlük koşulunu denetimin bir ön koşulu olarak görmektedir⁶⁵⁸.

2) Bütçe

Yukarıda da belirtildiği üzere Anayasa'nın 163'üncü maddesinin üçüncü cümlesi gereğince "*Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez*". Dolayısıyla yukarıda açıklanan hak ve özgürlükler alanından ayrı Anayasa, "*bütçe ile değişiklik yapma*" alanında da kanun hükmünde kararnameler ile düzenleme yapılamayacağını belirtmiştir. Nitekim 648 sayılı KHK'nin 62'nci maddesinin ikinci fıkrası ile getirilen "*Bu KHK ile (...) ihdas edilen iki yüze kadar kadroya, 6091 sayılı 2011 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunundaki sınırlamalara tabi olmadan açıktan ve naklen atama yapılabilir*"

⁶⁵⁵ Nitekim 399 sayılı KHK'nin 60'uncü maddesi şöyle düzenlenmiştir: "*Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin ceza, sendikal faaliyet ve grev yasağı ile siyasi faaliyet yasağına ilişkin hükümleri kanunlaştığı tarihte, diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer*" (bkz.: Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair KHK, **Resmî Gazete**, Sy. 20417 (1. Mük.), 29 Ocak 1990). Benzer yönde bkz.: 320 sayılı KHK'nin 59'uncü maddesi (**Resmî Gazete**, Sy. 19834, 6 Haziran 1988).

⁶⁵⁶ Anayasa Mahkemesi, 4 Nisan 1991 ve E. 1990/12, K. 1991/7 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 234.

⁶⁵⁷ **Ibid.**, s. 231.

⁶⁵⁸ Anayasa Mahkemesi, 28 Mayıs 2002 ve E. 2001/15, K. 2002/52 sayılı karar, http://www.anayasa.gov.tr/index.php?!=manage_karar&ref=show&action=karar&id=1783&content=15 Nisan 2013.

hükmü, Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'nın 163'üncü maddesine aykırı bulunmuş ve iptal edilmiştir⁶⁵⁹.

ii. Diğer Alanlar

Kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebilecek alanlar açısından Anayasa'nın 91'inci maddesi ile 163'üncü maddesinden doğan sınırlamalar ve bunlar hakkında Anayasa Mahkemesinin içtihatları yukarıda belirtilmiştir. Bu belirtilen alanların haricinde, Anayasa'nın birçok maddesinde “*kanunla düzenlenir*” hükmü bulunmaktadır. Ancak Anayasa Mahkemesi, aynen doktrinde de ağırlıkla kabul edildiği gibi Anayasa'nın “kanun” ile düzenleme öngören hükümlerini, kanun hükmünde kararname ile düzenlenemez şeklinde yorumlamamaktadır. Nitekim Mahkemeye göre “*Anayasa'nın herhangi bir maddesinde kanunla düzenleneceği öngörülen bir konunun, Anayasa'nın 91. maddesinin birinci fıkrasının açıkça yasakladığı hükümler ile ilgili olmadıkça ya da Anayasa'nın 163. maddesinde olduğu gibi kanun hükmünde kararname çıkarılamayacağı açıkça belirtilmedikçe kanun hükmünde kararname ile düzenlenmesi Anayasa'ya aykırılık oluşturmaz*”⁶⁶⁰. Sonuç olarak Anayasa'nın “*kanunla düzenlenir*” dediği hükümler, Anayasa Mahkemesi tarafından da kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminde bir ölçü norm olarak nitelendirilmemektedir.

II. OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE ÇIKARILAN KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİN YARGISAL DENETİMİ

Yukarıda da açıklandığı üzere olağan ve olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, birçok açıdan farklı nitelikler taşımaktadır. Hemen belirtmeli ki her iki kanun hükmünde kararname türü arasındaki bu farklılıklar, yalnızca yukarıdakiler ile sınırlı değildir. Nitekim olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerden “yargısal denetim” açısından da ayrılmaktadır.

⁶⁵⁹ Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/106, K. 2012/192 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013.

⁶⁶⁰ Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/100, K. 2012/91 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28567, 22 Şubat 2013; Anayasa Mahkemesi, 29 Kasım 2012 tarih ve E. 2011/106, K. 2012/192 sayılı karar, **Resmî Gazete**, Sy. 28606 (Mük.), 2 Nisan 2013; vdk.

A) Yargısal Denetim Yasası

1. Yasağın Anlamı

Yukarıda incelendiği üzere olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler; Anayasa Mahkemesi tarafından, hem dayandıkları yetki kanunu hem de Anayasa'ya uygunluk açısından incelenerek iki aşamalı bir yargısal denetimden geçirilmektedir. Oysaki olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, ne bir yetki kanununa dayanılarak çıkarılmakta ne de Anayasa'ya uygunluk açısından denetlenebilmektedir.

Gerçekten de bu husus, Anayasa Mahkemesinin “görev ve yetkileri” kenar başlıklı 148’inci maddesinin birinci fıkrasında açıkça düzenlenmiştir. Nitekim bu hüküm gereğince “*Anayasa Mahkemesi, (...) kanun hükmünde kararnamelerin (...) Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler (...) Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz*”. Bu hükme göre kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya uygunluğunun Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi kural; olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya uygunluğunun Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenememesi ise bu kuralın bir istisnası niteliğindedir.

2. Yasağın Kapsamı

Olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin aksine Anayasa Mahkemesi tarafından, Anayasa'ya uygunluk açısından denetlenemeyecektir. Böyle olmakla birlikte bu yasağın, hem iptal davası hem de itiraz yolu açısından geçerli olduğu tartışmalıdır.

Nitekim bir görüşe göre bu yasağın, yalnızca “iptal davası” açısından geçerlidir. Bu görüşe göre 148’inci maddenin “*Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz*” hükmündeki “*dava açılmaz*” ibaresi, aslında “*iptal davası açılmaz*” olarak

yorumlanmalıdır⁶⁶¹. Çünkü bu görüşe göre yargısal denetimde itiraz yolu kapatılmak istendiğinde, Anayasa’da bu açıkça düzenlenmektedir. Nitekim kanunların şekil bakımından denetimini sınırlandıran 148’inci maddenin ikinci fıkrası “*şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def’i yoluyla da ileri sürülemez*” şeklinde düzenlenmiştir⁶⁶². Öte yandan bu görüşe göre iptal davası ile itiraz yolunun Anayasa’nın iki ayrı maddesinde düzenlenmesi, aslında itiraz yolunun bir “dava” olmadığını da ortaya koymaktadır. Gerçekten de itiraz yolunun düzenlendiği Anayasa’nın 152’nci maddesinde bu denetim yolu, hiçbir hükümde “dava” olarak nitelendirilmemiştir⁶⁶³. Sonuç olarak bu görüşe göre denetim yasağı kapsamındaki olağanüstü kanun hükmünde kararname; Anayasa’ya aykırılığı itiraz yolu ile iddia edilenler değil, “iptal davası” yolu ile iddia edilenlerdir⁶⁶⁴.

Anayasa’daki düzenleme böyle olmakla birlikte 2949 sayılı mülga Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun⁶⁶⁵, Anayasa’dan farklı bir düzenleme getirmişti. Gerçekten de bu Kanun’un 19’uncu maddesi “*Olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereğince çıkarılan kanun hükmünde kararlarnelere karşı şekil ve esas bakımından iptal davası açılmaz ve mahkemelerde anayasaya aykırılık iddiası ileri sürülemez*” şeklinde düzenlenmişti. Mülga 2949 sayılı Kanun’un bu hükmünü doktrinde Anayasa’ya aykırı bulan görüşler olduğu gibi⁶⁶⁶, Anayasa’ya uygun bulan görüşler de olmuştur⁶⁶⁷. Anayasa’nın geçici 15’inci maddesinin koruması altında bulunan mülga 2949 sayılı Kanun’un Anayasa’ya aykırılığı da iddia edilememiş⁶⁶⁸

⁶⁶¹ Üskül, “Türkiye’de Olağanüstü Halin Hukuksal Çerçevesi”, **op. cit.**, s. 67.

⁶⁶² **Ibid.**

⁶⁶³ **Ibid.**, s. 68.

⁶⁶⁴ **Ibid.**, s. 67-68.

⁶⁶⁵ 10 Kasım 1983 tarih ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 18220, 13 Kasım 1983.

⁶⁶⁶ Bkz.: Yüzbaşıoğlu, **Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 193-194; Sevtap Yokuş, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimine Etkisi**, İstanbul: Beta, 1996, s. 112.

⁶⁶⁷ Mülga 2949 sayılı Kanun’un 19’uncu maddesini Anayasa’ya uygun bulan görüşlere göre Kanun’un bu hükmü ile Anayasa’nın “*ifade zaafi*” giderilmiştir (Lütfi Duran, “Türkiye’de Anayasa Yargısının İşlevi ve Konumu”, **Anayasa Yargısı**, C. 1, 1984, s. 61; Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 377). Şüphesiz ki böyle bir görüşe katılma olanağı yoktur. Çünkü anayasa koyucunun abesle iştiğal etmesi düşünülemez. Kaldı ki bir an anayasa koyucunun abesle iştiğal ettiği düşünülse bile bu, kanunlar ile değil Anayasa değişiklikleri ile düzeltilmelidir. Dolayısıyla bir ifade zaafi var ise bile bunu değiştirecek organ kurulmuş bir iktidar olan yasa koyucu değil, tali kurucu iktidardır.

⁶⁶⁸ Anayasa Mahkemesinin Kanun’un bu hükmünü “ihmal” ederek doğrudan Anayasa’yı uygulaması gerektiği hakkında bkz.: Üskül, “Türkiye’de Olağanüstü Halin Hukuksal Çerçevesi”, **op. cit.**, s. 69; Yüzbaşıoğlu, **Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 194-195. Genel olarak bu

ve Anayasa Mahkemesi, kendisine “itiraz yolu” ile yapılan başvuruları da yasak kapsamında değerlendirmiştir⁶⁶⁹. Nihayet 2949 sayılı Kanun’un bu hükmü, 6216 sayılı Kanun’un 75’inci maddesi gereğince 3 Nisan 2011 tarihinde yürürlükten kaldırılmış ve yerine muadili bir hüküm konulmamıştır⁶⁷⁰. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi artık Anayasa’yı doğrudan uygulayabilecektir.

Sonuç olarak olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimine getirilen yasak, yukarıda belirtilen gerekçeler ile yalnızca “iptal davası” açısından geçerlidir ve itiraz yolunu kapsamamaktadır. Kaldı ki kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa’ya uygunluğunun Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi kural; olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa’ya uygunluğunun Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenememesi ise istisna niteliğindedir. Dolayısıyla bu istisnai hükmün de dar yorumlanması ve yasak kapsamının “itiraz yolu” ile genişletilmemesi uygun olur.

B) Anayasa Mahkemesinin İçtihadı

1. Yasağın Aşılması

Olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa’ya uygunluğunun, Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenememesini öngören “denetim yasağı”, 424 ve 425 sayılı OHAL KHK’ları aleyhine açılan iptal davasında oluşturulan Anayasa Mahkemesi içtihadı ile bir ölçüde aşılmıştır⁶⁷¹. Mahkemeye göre “*Anayasa Mahkemesi Anayasa’ya uygunluk denetimi için önüne getirilen ve yasama veya yürütme organı tarafından yürürlüğe konulan düzenleyici işlemin hukuksal niteliğini yapmak zorundadır. Çünkü Anayasa Mahkemesi, denetlenmesi istenilen metine verilen adla kendisini bağlı sayamaz. Bu nedenle, Anayasa Mahkemesi "olağanüstü hal KHK'si" adı altında yapılan düzenlemelerin Anayasa’nm öngördüğü ve Anayasa’ya uygunluk denetimine bağlı tutmadığı gerçekten bir "olağanüstü hal*

---

uygulama hakkında bkz.: Necmi Yüzbaşıoğlu, **Türk Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1993, s. 246-249.

Yüzbaşıoğlu, **Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 194-195;

⁶⁶⁹ Bkz.: Anayasa Mahkemesi, 26 Mayıs 1992 ve E. 1992/30, K. 1992/36 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 159.

⁶⁷⁰ Bkz.: 30 Mart 2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, Sy. 27894, 3 Nisan 2011.

⁶⁷¹ Bkz.: Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 65-129.

*KHK'si" niteliğinde olup olmadıklarını incelemek ve bu nitelikte görmediği düzenlemeler yönünden Anayasa'ya uygunluk denetimi yapmak zorundadır. Anayasa'nın 148. maddesi yalnızca olağanüstü hal KHK kuralı niteliğinde olan düzenlemelerin Anayasa'ya uygunluk denetimine bağlı tutulmalarına engel oluşturur*⁶⁷². Böylece Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılığı iddia olunan bir metnin hukuki niteliğinin kendisi tarafından belirleneceğini ve yasama veya yürütme organları tarafından bu metne verilen isim ile Mahkemenin bağlı sayılmayacağını belirtmiştir. Gerçekten de Mahkeme, Anayasa'ya aykırılığı iddia olunan ve olağanüstü dönemlerde çıkarılan bazı kanun hükmünde kararnamelerin, "denetim yasağı" öngörülen olağanüstü kanun hükmünde kararname niteliğinde olup olmadığını denetleyerek, 148'inci madde ile öngörülen denetim yasağını bir ölçüde saf dışı bırakmıştır⁶⁷³.

2. Yargısal Denetimde Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnameler Kriterleri

Anayasa Mahkemesi, olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin "denetim yasağı" öngörülen olağanüstü kanun hükmünde kararname niteliğinde olup olmadığını bazı kriterlere göre denetlemiştir. Mahkemeye göre "*Bir KHK'nin olağanüstü hal KHK'si niteliğini taşıyabilmesi için "olağanüstü hal ilân edilen yerlerde", "olağanüstü hal süresince uygulanmak üzere" ve "olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda" düzenlemelerde bulunması gerekir. Olağanüstü hal KHK'leri olağanüstü hal ilân edilen yerlerde ve olağanüstü hal süresince uygulanacak olmaları nedeniyle yasalarda değişiklik yapamazlar. Aksi durumda olağanüstü hal bölgesi dışına taşma söz konusu olur ve olağanüstü hal bölgesi dışında uygulanacak kurallar bir olağanüstü hal KHK kuralı değildirler*⁶⁷⁴. Böylelikle Anayasa Mahkemesi, bir kanun hükmünde kararnamenin olağanüstü kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilebilmesi için bu kararnamenin "*olağanüstü hal ilân edilen yerlerde", "olağanüstü hal süresince uygulanmak üzere"*

⁶⁷² *Ibid.*, s. 102.

⁶⁷³ Bkz.: Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 65-129; Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 375-421; Anayasa Mahkemesi, 26 Mayıs 1992 ve E. 1992/30, K. 1992/36 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 29, C. 1, s. 155-159; Anayasa Mahkemesi, 22 Mayıs 2003 ve E. 2003/28, K. 2003/42 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 40, C. 1, s. 92-103.

⁶⁷⁴ Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 402.

ve "olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda" çıkarılması gerektiği içtihadında bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi bu kriterlerle bağlantılı olarak başka bir kriter daha öngörmektedir. Mahkemeye göre "KHK ile yürürlüğe konulan kural, olağanüstü halin gerekli kıldığı konuya ilişkin olsa bile başka bir zamanda veya başka bir yerde olağanüstü hal ilân edilmesi durumunda yürürlüğe girebiliyorsa, başka bir anlatımla, kural konulmasına neden olan olağanüstü halin sona ermesine karşın geçerliliğini yitirmeyip yürürlüğünü sürdürüyorsa olağanüstü hal KHK kuralı sayılamazlar. Olağanüstü hal KHK kuralı niteliğinde görülmeyen kurallar ise Anayasa'ya uygunluk denetimi kapsamına girerler"⁶⁷⁵. Bu nedenlerle Mahkeme, 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nda değişiklik yapan kanun hükmünde kararname hükümlerinin de "denetim yasağı" öngörülmüş olan olağanüstü kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmiştir⁶⁷⁶.

3. "Dönüşüm" (Conversion) Kuramı

Anayasa Mahkemesi, yukarıda belirtilen kriterleri kullanarak Anayasa'ya aykırılığı iddia olunan bazı kanun hükmünde kararname hükümlerinin, hukuki anlamda birer olağanüstü kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğini denetlemiş ve denetim konusu bu hükümlerden bazılarının olağanüstü kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilemeyeceğine karar vermiştir⁶⁷⁷.

Böylelikle Anayasa Mahkemesi, olağanüstü kanun hükmünde kararname niteliği taşımayan kanun hükmünde kararname hükümlerini de nitelendirme sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. 424 sayılı KHK aleyhine açılan iptal davasında Mahkeme, bu sorunu şu şekilde çözmeye çalışmıştır: "Olağanüstü hal KHK kuralı niteliğinde olmayan 1. madde, olağan KHK kuralı niteliğinde sayılabilir. Ancak, bu durumda da bu hüküm bir yetki yasasına dayanmadığından Anayasa'nın 91. maddesine aykırılık oluşturur. Her ne kadar Olağanüstü Hal Yasası'nın 4. maddesinde KHK'den söz

⁶⁷⁵ Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 105.

⁶⁷⁶ **Ibid.**, s. 106.

⁶⁷⁷ Bkz.: Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 106-107; Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 404, 411-412, 414.

*edilmekte ise de bu madde olağanüstü hallerde çıkartılabilecek KHK'lere ilişkindir. Oysa 91. maddeye göre çıkartılabilecek KHK'lerin, amacını, kapsamını, ilkelerini ve kullanma süresini gösteren Yetki Yasası'na dayanması zorunludur. Olağan KHK kuralı niteliğinde görülen 1. madde bir Yetki Yasası'na dayanmadığından Anayasa'nın 91. maddesine aykırıdır. İptali gerekir*⁶⁷⁸. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü kanun hükmünde kararname olarak nitelendirmediği diğer bazı kanun hükmünde kararname hükümlerini de benzer gerekçelere dayanarak iptal etmiştir⁶⁷⁹. Sonuç olarak Mahkeme; olağanüstü kanun hükmünde kararname olarak nitelendirmediği bu hükümleri, olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararname hükümleri olarak nitelendirmiş ve Anayasa'nın 91'inci maddesine göre çıkarılması gereken bu kanun hükmünde kararname hükümlerinin, yetki kanununa dayanmadıkları gerekçesiyle iptaline karar vermiştir.

C) Değerlendirme

Anayasa'nın 148'inci maddesi ile olağanüstü kanun hükmünde kararnamelere ilişkin getirilen ve yukarıda ana hatları ile açıklanan “yargısal denetim yasağı”, doktrinde karşıt görüşlerin konusunu oluşturmuştur. Gerçekten de doktrinde Anayasa Mahkemesinin bu içtihadını olumlu karşılayan görüşler olduğu gibi⁶⁸⁰, olumsuz karşılayan görüşler de bulunmaktadır⁶⁸¹.

Anayasa Mahkemesinin bu içtihadına katılmayan bir görüşe göre burada asıl tartışılması gereken, Anayasa Mahkemesinin bir hükmü olağanüstü kanun hükmünde kararname olarak nitelendirip nitelendiremeyeceği değil, bu nitelendirmenin “*hangi ölçüte göre*” yapılacağıdır⁶⁸². Bir hükmün olağanüstü kanun hükmünde kararname niteliğinde olup olmadığının şekli kriterine göre belirlenmesi gerektiğini savunan bu görüş, Anayasa Mahkemesinin maddi kriteri esas aldığını ve böylelikle

⁶⁷⁸ Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 106.

⁶⁷⁹ Anayasa Mahkemesi, 10 Ocak 1991 ve E. 1990/25, K. 1991/1 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 106-107; Anayasa Mahkemesi, 3 Temmuz 1991 ve E. 1991/6, K. 1991/20 sayılı karar, **AMKD**, Sy. 27, C. 1, s. 404, 411-412, 414.

⁶⁸⁰ Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 200 vd.; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 259 vd.; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 37 vd.; Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 278 vd.; Kanadoğlu, **Anayasa Mahkemesi...**, s. 160 vd.

⁶⁸¹ Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 378; Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi...**, s. 219-230.

⁶⁸² Gözler, **ibid.**, s. 221.

kararnamelerin esas bakımından Anayasa'ya uygunluğunu zaten denetlediğini savunmuştur⁶⁸³. Nihayet bu görüşe göre Anayasa Mahkemesinin kullandığı “dönüştürme” kuramının da burada uygulanamayacağı ve olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin olağan kanun hükmünde kararnamelere dönüşmeyeceği belirtilmiştir⁶⁸⁴.

Bu görüşe göre bir kanun hükmünde kararnamenin cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılması, şekli kriterine göre onun “olağanüstü kanun hükmünde kararname” olarak nitelendirilebilmesi için yeterlidir⁶⁸⁵. Belirtmek gerekir ki, olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin cumhurbaşkanı başkanlığında toplanmayan bir Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılması her ne kadar mümkün değilse de; olağan kanun hükmünde kararnamelerin, cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan bir Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılması önünde de herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla bir kanun hükmünde kararnamenin yalnızca cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılması, onun olağanüstü kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilebilmesi için yeterli olmamalıdır⁶⁸⁶.

Kaldı ki olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin şekli veya maddi kriterine göre nitelendirilmesi, olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetim yasağı açısından farklı bir sonuca da götürmemektedir. Gerçekten de 148'inci maddenin birinci fıkrası ile asıl yasaklanan, Anayasa Mahkemesinin olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya uygunluğunu “şekil” ve “esas” bakımından denetlemesidir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, maddi kriteri kullanarak oluşturduğu bu içtihadı ile gerçekten esas bakımından denetim yapmış olsa bile, şekli kriteri kullanarak oluşturacağı içtihadında da ister istemez şekil bakımından denetim yapmak zorunda kalacaktır. Böylelikle her iki ihtimalde de Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 148'inci maddesindeki yargısal denetim yasağına aykırı davranmak zorunda kalmaktadır. Kaldı ki Anayasa Mahkemesi, dava konusu hükmün hukuki nitelemesini yapmak zorunda olduğu için aslında bir bakıma buna da mecburdur.

⁶⁸³ *Ibid.*, s. 221-224.

⁶⁸⁴ *Ibid.*, s. 224-227.

⁶⁸⁵ *Ibid.*, s. 223.

⁶⁸⁶ Ülgen, *op. cit.*, s. 30.

Aslında olağanüstü kanun hükmünde kararnameler hakkındaki bu yargısal denetim yasağı, olağanüstü hal veya sıkıyönetim rejimlerinin de kendine özgü bir hukuk rejimi olması gerekliliğine, yani hukuk devleti ilkesine aykırı niteliktedir⁶⁸⁷. Öte yandan bu yasak, Anayasa'nın 15'inci maddesinde getirilen ve temel hak ve özgürlüklerin “milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler” ile “ölçülülük” ilkesine aykırı olmamak şartı ile durdurulabileceği ve sert çekirdekli haklara dokunulamayacağı güvencelerini de fiilen ortadan kaldırmaktadır⁶⁸⁸. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin geliştirdiği içtihadın, bu sakıncaları bir ölçüde telafi edici nitelikte olduğu da savunulabilir⁶⁸⁹. Nihayet şeklî kriter yerine maddi kriteri kullanarak oluşturduğu bu içtihadı ile Anayasa Mahkemesi, haklı olarak, kanun hükmünde kararname işleminin bir koşulu olan “sınırlanmış yetkilendirme” koşulunun, olağanüstü kanun hükmünde kararnameler açısından varlığını araştırmaktadır. Nitekim bu çalışmanın en başında belirtildiği gibi bir hukuki işlemin kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilebilmesi, “sınırlanmış yetkilendirme” koşulunu da taşımasına bağlıdır.

***

---

⁶⁸⁷ Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku...**, s. 258; Kanadoğlu, **Anayasa Mahkemesi...**, s. 160.

⁶⁸⁸ Özbudun, **ibid.**, s. 258; Teziç, **Anayasa Hukuku...**, s. 37.

⁶⁸⁹ Özbudun, **ibid.**, s. 258; Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi...**, s. 200; Esen, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi...**, s. 278.

SONUÇ

1982 Anayasası'na göre kanun hükmünde kararname işlemi ve bu işlemin yargısal denetiminin incelendiği bu çalışmada, kanun hükmünde kararname kavramı 1982 Anayasası düzenlemelerine bağlı kalınarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda kanun hükmünde kararname, “yasama organınca çıkarılan yetki kanunu veya istisnai olarak böyle bir yetki kanunu olmaksızın doğrudan anayasa tarafından verilen sınırlı bir yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan, yayımlandıkları gün yasama organının denetimine sunulması zorunlu olan ve hukuki gücü kanun seviyesinde olan işlem türü” olarak tanımlanmıştır.

Hukuki bir işlem türü olarak tanımlanan kanun hükmünde kararname, doktrindeki baskın görüşe bağlı kalınarak maddi ve fonksiyonel açıdan yasama işlemi; şekli açıdan ise yürütme işlemi olarak nitelendirilmiştir. Belirtmek gerekir ki kanun hükmünde kararname kavramı ile bu işlemin hukuki niteliğine ilişkin ayrıntılı inceleme ve tartışmalar, özellikle bu işlem türünün hukukumuzda girdiği ilk dönemlerde yapılmıştır. Bu incelemelerin sonucunda bugün, hem uygulamada hem de doktrinde işlemin niteliği ve özellikleri açısından görüş ayrılıklarının azaldığı gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada genel olarak 1982 Anayasası hükümlerine göre ele alınan kanun hükmünde kararname, yalnızca kavramsal ve işlemsel yaklaşım ışığında değil, aynı zamanda tarihsel yaklaşım ışığında da incelenmiştir. Nitekim bu yönde bir yaklaşım, Anayasa Mahkemesi kararlarında gözlemlenen bazı dayanaklara ışık tutabilme açısından da oldukça yararlıdır. Gerçekten de Mahkemenin kanun hükmünde kararnamelere ilişkin kararlarında kullandığı bazı dayanaklar, bu işlemin düzenlendiği Anayasa normlarının hazırlık sürecinde ortaya çıkan bazı tartışmalardan çıkarılmıştır.

Kanun hükmünde kararnamenin tarihsel yaklaşım ışığında incelenmesinin sonucunda, 1961 Anayasası'nda değişiklik yapan 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı Kanun öncesi dönemde, herhangi bir işlemin kanun hükmünde kararname olarak nitelendirilemeyeceği bulgusuna ulaşılmıştır. İnceleme sonucunda ulaşılan diğer bir sonuç, 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı Kanun ile hukukumuzda giren kanun hükmünde kararname kurumunun, aslında yürütmenin güçlendirilmesi eğilimi sonucunda ortaya çıkmış olmasıdır. Gerçekten de Bakanlar Kuruluna, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çıkardığı kanunları değiştirme veya yürürlükten kaldırma olanağı tanıyan bu kurum, yürütmeyi oldukça güçlü kılmaktadır. Dolayısıyla bu kurumun yürütmeyi güçlendirdiği tartışmasızdır.

Kanun hükmünde kararnamelere ilişkin Anayasal düzenlemelerin hazırlık sürecinde, 1961 Anayasası ile 1982 Anayasası dönemlerinin bazı farklılıklar içerdiği tespit edilmiştir. 1961 Anayasası dönemi hazırlık sürecinde, kanun hükmünde kararnameler açısından yasama organının denetim rolüne ağırlık verildiği ve kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini dar tutma eğiliminin olduğu saptanmıştır. Ortaya çıkan bu sonucun, dönemin Meclis ve Senato gruplarının politikaları ile de yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak bu dönemde çıkarılan 34 adet kanun hükmünde kararname ile bu kurum, pek fazla uygulama alanı bulabilmiş değildir.

1982 Anayasası dönemi ise yürütme organını güçlendirme eğiliminin daha fazla hissedildiği bir dönemdir. Dolayısıyla bu dönemin hazırlık sürecinde, kanun hükmünde kararnameler açısından yasama organının denetim rolüne pek fazla ağırlık verilmediği ve kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini geniş tutma eğiliminin ortaya çıktığı saptanmıştır. Ortaya çıkan bu sonucun, bu dönemin hazırlık sürecinde görev alan üyelerin hiçbirinin herhangi bir siyasi parti üyesi olmaması ile de ilgili olduğu düşünülmektedir. Buna rağmen bu süreç sonunda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini geniş tutma eğilimi, bir nebze sınırlandırılabilmiştir. Sonuç olarak bu dönemde çıkarılan 523 adet kanun hükmünde kararname ile bu kurum, 1961 Anayasası döneminin aksine belli periyotlarda oldukça etkin bir uygulama alanına sahip olmuştur.

1982 Anayasası hükümleri incelendiğinde, 1961 Anayasası'ndan farklı olarak iki ayrı kanun hükmünde kararname türü düzenlendiği tespit edilmektedir. Buna göre Anayasa'nın 87 ve 91'inci maddelerinde olağan dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararname; Anayasa'nın 121 ve 122'nci maddelerinde ise olağanüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararname düzenlenmiştir.

1982 Anayasası'na göre kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi, genel olarak Anayasa'nın 87'nci maddesinde; özel olarak ise Anayasa'nın 91'inci maddesinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 87 ve 91'inci maddeleri arasında genel hüküm-özel hüküm ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle Anayasa'nın 91'inci maddesinde düzenlenmeyen "konu", yetki kanununun bir unsuru olarak nitelendirilmemiştir. Böyle olmakla birlikte 87'nci madde, genel hüküm olması sebebiyle geniş yorumlanmış ve 91'inci maddedeki unsurları da kapsamına alacak şekilde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak genel hüküm-özel hüküm ilişkisi çerçevesinde "*konu*", bir yetki kanunu unsuru olarak nitelendirilmemiş, buna rağmen aynı ilişki çerçevesinde yetki kanunu unsurlarının da belirgin şekillerde düzenlenmesinin gerektiği belirtilmiştir. Nitekim yetkinin "*belli konularda*" verilmesinin de ancak yetki kanunu unsurlarının belirgin, tereddüde yer vermeyen ve anlaşılır kavramlar ile düzenlenmesi sonucunda mümkün olabileceği açıktır. Dolayısıyla yetki kanununun amaç, kapsam ve ilkeler unsurlarının da belirgin, tereddüde yer vermeyen, anlaşılır kavramlarla düzenlenmesi gerekir. Nitekim yetki kanunu unsurlarında asıl sorun, bu unsurların ne anlama geldiği değil; bu unsurların nasıl düzenlenmesi gerektiğidir.

Amaç, kapsam ve ilkeler unsuru gibi, süre unsurunun da belirgin bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Süre unsuru açısından bir sorun, bu unsurun ne anlama geldiğidir. Süre unsuru, yetki kanununun yürürlük süresini değil, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin Bakanlar Kurulu tarafından kullanılma süresini gösterir. Dolayısıyla süre sona erdikten sonra yetki kanununun yürürlükten kalktığını kabul etme olanağı yoktur. Aksi halde, bu süre sonunda kanun hükmünde kararnamelerin dayandıkları yetki kanununa uygunluklarının denetlenememesi gerekir. Nitekim uygulamada da yetki kanunlarının ayrı bir kanun ile yürürlükten kaldırıldığı tespit edilmiştir. Ancak bu uygulamanın da yerinde olmadığı düşünülmektedir.

Kanun hükmünde kararnameler, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kurulunu yetkilendirdiği süre içinde çıkarılabilir. Çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin konusu Anayasa'nın 91 ve 163'üncü maddelerindeki sınırlandırmalara aykırı olmamalıdır. Öte yandan sınırlı sayıda sayılan bu alanlar haricinde, "kanun ile düzenleme" öngörülen alanların kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebilmesi gerekir. Bu görüş, Anayasa'nın sistematik ve tarihsel yorumu ile de uyumludur. Nitekim kanun hükmünde kararnamelerle bütçede değişiklik yapılamaması, Anayasa'da ayrıca düzenlenmiştir. Bu görüşün aksi kabul edildiği takdirde, kanun hükmünde kararname kurumu oldukça işlevsizleşir. Uygulamada da haklı olarak bu yorum benimsenmiştir.

Uygulamada kanun hükmünde kararnamelere ilişkin sorunlardan bir tanesi Türkiye Büyük Millet Meclisinin kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameleri görüşmemesi; ret veya kabul işlemleri ile bu kararnameleri kısa sürede karara bağlamamasıdır. Tespit edilebildiği kadarı ile bugüne kadar tam 557 adet kanun hükmünde kararname yayımlanmış, 109 adet kanun hükmünde kararname ise yayımlanamamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, yayımlanarak kendisine sunulan 557 adet kanun hükmünde kararnamenin yalnızca 153 tanesini aynen veya değiştirerek kabul etmiştir. Öte yandan 557 adet kanun hükmünde kararnamenin 116 tanesi de kabul edilmeksizin bir kanun veya kanun hükmünde kararname hükmü ile yürürlükten kaldırılmıştır. Nihayet yayımlanan 557 adet kanun hükmünde kararnameden yürürlükte bulunanların 247 tanesinin hiç görüşülmediği tespit edilmiştir. Yayımlanan kanun hükmünde kararnamelerin neredeyse yarısının halen görüşülmeden yürürlüğünü sürdürmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kanun hükmünde kararnameleri görüşerek karara bağlamada ne kadar isteksiz davrandığının çok açık bir göstergesidir. Anayasa'nın "öncelik" ve "ivedilikle" görüşülerek karara bağlanmasını öngördüğü kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından öncelik veya ivedilikle görüşülmediği gibi herhangi bir karara da bağlanmamaktadır. Nitekim her yasama yılında yüzlerce kanun çıkarabilen Türkiye Büyük Millet Meclisinin, bu kadar uzun süre 247 adet kanun hükmünde kararnameyi hiç görüşmemesi oldukça düşündürücüdür. Sonuç olarak yasama organı, bu uygulaması ile bizzat Anayasa'ya aykırı davranmaktadır.

Bununla birlikte uygulamada bir diğ er sorunlu konu, kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimidir. Gerçekten de 1982 Anayasası döneminde kanun hükmünde kararnameleri düzenleyen Anayasa normlarında hiçbir değişiklik olmamasına rağmen, kanun hükmünde kararnamelere ilişkin konularda içtihat değişikliklerine gidildiği tespit edilmektedir. Nitekim bu içtihat değişikliklerinin en sonuncusu da 27 Ekim 2011 tarih ve E. 2011/60, K. 2011/147 sayılı karar ile ortaya çıkmıştır. Bu kararla Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi konusunda 1990 yılından bu yana kullandığı “önemlilik, zorunluluk, ivedilik” içtihadını değiştirmiş bulunmaktadır.

Şüph e yok ki içtihatlar, değişmez kurallar değildir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi de herhangi bir içtihadından dönebilir. Nitekim geçmiş dönemlerde de Mahkeme, yetki kanununun iptali ile ona dayanan kanun hükmünde kararnamelerin geçerliliğinin etkilenmeyeceğine karar verdikten bir süre sonra, tam aksi yönde karar vermiş ve içtihadını bu yönde devam ettirmiştir. Benzer şekilde şüphesiz, “önemlilik, ivedilik, zorunluluk” içtihadı da değişmez bir kaide değildir. Önemli olan bu değişikliğ in gerekçelendirilmesidir. Anayasa Mahkemesinin bu değişikliğe neden gittiğinin bir gerekçesini kararında bulabilmek mümkün değildir. Öyle ki Mahkeme, sanki bu içtihat önceden hiç oluşturulmamış gibi “önemlilik, ivedilik, zorunluluk” şartlarının Anayasa metninde bulunmadığını belirtmiştir. Oysaki bu içtihadı oluşturduğu kararlarında Mahkeme, bu şartların Anayasa metninde bulunduğunu hiçbir zaman iddia etmiş değildir. Buna rağmen Anayasa Mahkemesi, bu şartları çeşitli yorum yöntemlerini kullanarak oluşturmuştur.

Doktrinde Anayasa Mahkemesi içtihat değişikliklerinin, Mahkemenin üye yapısı ile bağlantılı olarak değişebildiğ i çeşitli çalışmalarda işlenmektedir. Ne yazık ki bu çalışma da doktrinde ortaya çıkan bu iddiaya dayanak sağlayan bulgular içermektedir. Anayasa Mahkemesi içtihatlarının kuruma bağlı değil, üyeye bağlı oluşması veya değiştirilmesi, hukuk devleti ilkesi önünde aşılması gereken büyük bir sorundur. Bu sorunun bizzat hukuk devleti ilkesini somutlaştırması beklenen Anayasa Mahkemesi tarafından oluşturulması ise sorunun aşılmasını daha da güçleştirmektedir.

Kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi konusunda bu çalışma sonucunda elde edilen bir diğ er bulgu, 1982 Anayasası hükümlerinin olağ an dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin önünü açacak şekilde düzenlenmiş olduğ udur. Nitekim olağ an dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler açısından iptal davası yolunda, kanunların şek il bakımından denetimi için getirilen sınırlamalara kanun hükmünde kararnamelerin tabi olmadığı tespit edilmiştir. İtiraz yolunda da kanunların şek il bakımından denetimi açıkça sınırlandırılırken, kanun hükmünde kararnameler açısından herhangi bir sınırlama getirilmediğ i saptanmıştır. Yine itiraz yolunda kanunlar için öngörülen on yıl süreli denetim yasağ ının, kanun hükmünde kararnameleri kapsamaması gerektiğ i tespit edilmiştir. Nihayet olağ an dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetiminin “iki aş amalı bir denetim” olması da bu bulguyu güçlü bir şekilde desteklemektedir.

Olağ an dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler açısından varılan bu sonuç, olağ anüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler açısından da bir ölçüde geçerlidir. Nitekim olağ anüstü dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler açısından getirilen yargısal denetim yasağ ı, yalnızca iptal davası yolu için getirilmiş olup, itiraz yolunu kapsamamaktadır. Böylelikle Anayasa koyucu, Anayasa’ya uygunluğ unun denetlenmesini sınırlandırdığı olağ anüstü kanun hükmünde kararnamelerde bile tam bir yargısal denetim yasağ ı öngörmekten imtina etmiştir.

İncelendiğ i üzere uygulamada Anayasa Mahkemesi, iptal edilen yetki kanunlarına dayanılarak çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri, “anayasal dayanaktan yoksun” kaldıkları gerekçesiyle doğ rudan iptal etmektedir. Dolayısıyla Mahkeme, kanun hükmünde kararnamelerin dayandıkları yetki kanunu hükümlerine uygunluk denetimini pek gerçekleştirebilmiş değildir. Benzer şekilde yetki kanununa aykırı olmayan kanun hükmünde kararnamelerin de Anayasa’ya uygunluk denetimi oldukça nadir gerçekleştirebilmiştir⁶⁹⁰. Dolayısıyla kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesine ilişkin “önemlilik, zorunluluk, ivedilik” şartları hakkındaki içtihat değ iş ikliğ i, kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi

⁶⁹⁰ Nitekim Anayasa Mahkemesi, Anayasa’ya uygunluğ unu denetlediğ i 15 yetki kanununun 10 tanesini tümü yönünden, 2 tanesini ise kısmen iptal etmiştir. Ayrıca Mahkeme, yayımlanan 557 adet kanun hükmünde kararnameden de 51 tanesini iptal etmiştir.

açısından beliren bazı eksikliklerin giderebilmesinin önünü açabilir. Öyle ki bunun, ilerideki süreçte Anayasa Mahkemesi açısından bir içtihat zenginliği oluşturacağı da savunulabilir.

Böyle olmakla birlikte bu içtihat değişikliği ışığında Anayasa Mahkemesinin, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesini geniş yorumlama eğilimi içinde olduğu da belirtilebilir. Anayasa Mahkemesinin kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesini geniş yorumlaması ise bizzat başka bir içtihadı ile çelişmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, yasama yetkisi karşısında kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini kendine özgü ve “*istisnai*” bir yetki olarak nitelendirmeye devam etmektedir. Dolayısıyla bu içtihadı ile uyumlu olmak istiyorsa Mahkeme, bu yetkinin verilmesini geniş değil, dar yorumlamalıdır.

KAYNAKÇA

ALDABAK Ersel, “57. Hükümet Dönemindeki Bazı Gelişmeler Işığında 1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı”, **İÜHF**, C. 60, Sy. 1-2, 2002, s. 3-28.

ALİEFENDİOĞLU Yılmaz, “Anayasa Yargısı Açısından Olağanüstü Yönetim Usulleri”, **AİD**, C. 25, Sy. 2, 1992, s. 25-46.

ALİEFENDİOĞLU Yılmaz, **Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi**, Ankara: Yetkin, 1996.

ARMAĞAN Servet, **1961 Anayasası ve Bakanlar Kurulu**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1978.

ARMAĞAN Servet, **Anayasa Mahkememizde Kazaî Murakabe Sistemi**, İstanbul: İÜHF, 1967.

ARMAĞAN Servet, **Türk Esas Teşkilat Hukuku**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1979.

ATAR Yavuz, **Türk Anayasa Hukuku**, 5. Baskı, Konya: Mimoza, 2009.

ATAY Yeliz Şanlı, **Türk İdare Hukukunda Adsız Düzenleyici İşlemler**, Ankara: TODAİE, 2011.

AVCI Mustafa, “Türkiye’de Olağan Dönem Kanun Hükmünde Kararnameleri ile İlgili Bazı Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler”, **GÜHFD**, C. XVI, Sy. 1, 2012, s. 33-61.

AZRAK Ali Ülkü, “Anayasa Mahkemesi İptal Kararlarının Geriye Yürümezliği”, **Anayasa Yargısı**, C. 1, 1984, s. 151-168.

BAŞGİL Ali Fuad, “Türkiye Teşkilât Hukukunda Nizamname Mefhumu ve Nizamnamelerin Mahiyeti ve Tâbi Olduğu Hukukî Rejim”, **Cemil Bilsel’e Armağan**, İstanbul: Kenan, 1939, s. 19-100.

BELGER Savni, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 2. Baskı, Ankara: Başbakanlık, 1971.

BUMİN Mustafa, “Fransız ve Türk Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname (Karşılaştırmalı Olarak)”, **İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler III**, Ankara: Danıştay Başkanlığı, 1980, s. 324-347.

BURDEAU Georges/ HAMON Francis/ TROPER Michel, **Manuel Droit Constitutionnel**, 23. Baskı, Paris: LGDJ, 1993, s. 131.

CARRÉ DE MALBERG Raymond, **Contribution á la Théorie générale de l'État**, C. I, Paris: Recueil Sirey, 1920.

ÇAĞLAR Bakır, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Demokrasi”, **Anayasa Yargısı**, C. 7, 1990, s. 51-127.

ÇAĞLAR Bakır, **Anayasa Bilimi**, İstanbul: BFS, 1989.

DÂVER Bülent, **İcra Organının İstisnaî Yetkileri Bakımından Fevkalâde Hal Rejimleri**, Ankara: Sevinç, 1961.

DEBBASCH Charles, et al., **Droit Constitutionnel et Institutions Politiques**, Paris: Economica, 1990.

DENİZHAN Hüseyin, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler**, Ankara: Turhan, 2006.

DERDİMAN R. Cengiz, “Türk Kamu Yönetimi ve Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname”, **AÜSBFD (Prof. Dr. Oral Sander’e Armağan)**, C. 51, Sy. 1-4, 1996, s. 135-164.

DUGUIT Léon, **Manuel de Droit Constitutionnel**, 4. Baskı, Paris: Ancienne Librairie Fontemoing, 1923.

DUGUIT Léon, **Traité de Droit Constitutionnel**, C. II, 3. Baskı, Paris: Ancienne Librairie Fontemoing, 1923.

DURAN Lûtfi, “Bunalım Kararnameleri”, **AÜSBFD**, C. 50, Sy. 3-4, 1995, s. 3-19.

DURAN Lûtfi, “Düzenleme Yetkisi Özerk Sayılabilir Mi?”, **İHİD**, Yıl 4, Sy. 1-3, 1983, s. 35-56.

DURAN Lûtfi, “Kanun Hükmünde Kararname (KHK)”, **AİD**, C. 8, Sy. 2, 1975, s. 3-19.

DURAN Lûtfi, “Türkiye’de Anayasa Yargısının İşlevi ve Konumu”, **Anayasa Yargısı**, C. 1, 1984, s. 57-87.

DURAN Lûtfi, **İdare Hukuku Ders Notları**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1982.

DURAN Lûtfi, Tartışma (“Kanun Hükmünde Kararnameler” başlıklı tebliğ hakkında), **Anayasa Yargısı**, C. 11, 1994.

ERGÜL Ozan, **Yeni Kurumsalçı Yaklaşımla Türk Anayasa Mahkemesi ve Demokrasi**, Ankara: Adalet, 2007.

EROĞUL Cem, “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Olağanüstü Yasa Gücünde Kararnamelerin TBMM’ce Onaylanması Sorunu”, **AÜSBFD**, C. 54, 1999, s. 31-46.

EROĞUL Cem, **Anatüzeze Giriş**, 10. Baskı, Ankara: İmaj, 2009.

ESEN Selin, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi**, Ankara: Adalet, 2008.

FEYZİOĞLU Turhan, **Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazaî Murakabesi**, Ankara: Güney, 1951.

GEMALMAZ Mehmet Semih, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunda ve Türk Hukukunda Olağanüstü Rejim Standartları**, İstanbul: Beta, 1994.

GEVGİLLİ Ali, “Kanun Gücünde Kararlar İle Yönetilen Toplum”, **Milliyet Gazetesi**, 5 Temmuz 1974.

GÖZLER Kemal, “Cumhurbaşkanı Kanun Hükmünde Kararnameleri İmzalamayı Reddedebilir mi?”, **ABD**, Sy. 3, 2000, s. 31-42.

GÖZLER Kemal, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, C. I-II, Bursa: Ekin, 2011.

GÖZLER Kemal, **Cumhurbaşkanı-Hükûmet Çatışması, (Cumhurbaşkanı Kanun Hükmünde Kararnameleri İmzalamayı Reddedebilir mi?)**, Bursa: Ekin, 2000.

GÖZLER Kemal, **İdare Hukuku**, C. I-II, Bursa: Ekin, 2009.

GÖZLER Kemal, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi**, Bursa: Ekin, 2000.

GÖZLER Kemal, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 12. Baskı, Bursa: Ekin, 2011.

GÖZÜBÜYÜK Şeref/ TAN Turgut, **İdare Hukuku: Genel Esaslar**, C. I, Ankara: Turhan, 2006.

GÖZÜBÜYÜK Şeref / TUTUM Cahit, “Yasa Gücünde Kararnameler”, **AİD**, C. 8, Sy. 1, 1975, s. 3-7.

GÖZÜBÜYÜK Şeref, **Anayasa Hukuku**, 15. Baskı, Ankara: Turhan, 2007.

GÜL Cengiz / KARAGÖZ Kasım, “Çağdaş Siyasal Rejimlerde Etkin Yürütme Olgusu”, **GÜHFD**, C. XI, Sy. 1-2, 2007, s. 711-752.

GÜNDAY Metin, **İdare Hukuku**, 9. Baskı, Ankara: İmaj, 2004.

GÜNEŞ Turan, **Türk Pozitif Hukukunda Yürütme Organının Düzenleyici İşlemleri**, Ankara: Sevinç, 1965.

GÜRİZ Adnan, **Hukuk Başlangıcı**, 11. Baskı, Ankara: Siyasal, 2006.

HAKYEMEZ Yusuf Şevki, **Hukuk ve Siyaset Ekseninde Anayasa Mahkemesinin Yargısal Aktivizmi ve İnsan Hakları Anlayışı**, Ankara: Yetkin, 2009.

HONDU Selçuk, “Kanun Hükmünde Kararnameler ve Uygulaması”, **DD**, Sy. 70-71, 1988, s. 33-46.

KABOĞLU İbrahim, **Anayasa Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, İstanbul: Legal, 2005.

KABOĞLU İbrahim, **Anayasa Yargısı**, Ankara: İmge, 1994, s. 142-143.

KANADOĞLU Korkut, “1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı”, **Adalet Yüksekokulu 20. Yıl Armağani**, İstanbul: Beta, 2001, s. 123-150.

KANADOĞLU Korkut, **Anayasa Mahkemesi**, İstanbul: Beta, 2004.

KANTAR H. Elvend, **Kanun Kuvvetinde Kararname**, Ankara: Şanal, 1976.

KARAGÜLMEZ Ali, **Açıklamalı-Uygulamalı-İçtihatlı Ceza Kararnamesi ve Önödeme**, Ankara: Seçkin, 2002.

KARAHANOGULLARI Onur, “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi”, **AÜSBFD**, C. 52, Sy. 1-4, 1997, s. 387-433.

KARAHANOGULLARI Onur, “Kanun Hükmünde Kararnamenin Niteliği (Bir Öneri: Birlikte Yasama)”, **AİD**, C. 31, Sy. 2, 1998, s. 41-62.

KAYA Meral, **Anayasa Yargısında İtiraz Yolunda İlk İnceleme**, Ankara: Seçkin, 2008.

KENAROĞLU Barış, **Cumhuriyet Senatosu'nda Milli Birlik Grubu** (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Elçin Macar), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

KIRATLI Metin, **Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu)**, Ankara: AÜSBF, 1966.

KİBAR Nuh, "Türk Hukukunda Kararname (Kanun Hükmündeki Kararnameler Dahil)", **İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler III**, Ankara: Danıştay Başkanlığı, 1980, s. 257-323.

KUNTER Nurullah/ FERİDUN Yenisey/ NUHOĞLU Ayşe, **Muhakeme Hukuku Dahil Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Baskı, İstanbul: Beta, 2010.

KUZU Burhan, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi**, İstanbul: Kazancı, 1993.

KUZU Burhan, **Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler**, İstanbul: Üçdal, 1985.

KUZU Burhan, **Yürütme Organının Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi ve Güçlendirilmesi Eğilimi**, İstanbul: Filiz, 1987.

MULLER Friedrich, **Anayasa Hukukunun Çalışma Yöntemleri**, Haz. Fazıl Sağlam, Çev. Bertil Emrah Oder, et. al., İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2009.

KUBALI Hüseyin Nail, **Anayasa Hukuku Dersleri: Genel Esaslar Ve Siyasî Rejimler**, İstanbul: İÜHF, 1971.

ODER Bertil Emrah, **Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri**, İstanbul: Beta, 2010.

ONAR Sıddık Sami, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. 1, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1966.

OYTAN Muammer, "Fransa, Almanya ve Türkiye'de Yasama Yetkisinin Devredilmesi ve Yürütme Organının Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi", **Onar Armağanı**, İstanbul: İÜHF, 1977, S. 541-616.

ÖDEN Merih, "Anayasa Mahkemesi Ve Olağanüstü Hal Ve Sıkıyönetim Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi", **AÜHFD**, C. 58, Sy. 3, 2009, S. 659-691.

ÖDEN Merih, “Türk Anayasa Yargısında 10 Yıl Süreli Denetim Yasağı”, **AÜSBFD**, C. 55, Sy. 4, s. 47-81.

ÖZAY İl Han, “Geriye ve İleriye Yönelik Etkileri Bakımından Anayasa Yargısında İptal Kararları”, **İHİD**, C. 16, Sy. 1, 1995, s. 36-42.

ÖZBUDUN Ergun, “1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler”, **Anayasa Yargısı**, C. 2, 1985, s. 227-238.

ÖZBUDUN Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, 12. Baskı, Ankara: Yetkin, 2011.

ÖZÇELİK A. Selçuk, “Kanun Hükmünde Kararname konusunda”, **Zaman Gazetesi** (http://www.zaman.com.tr/yorum_kanun-hukmunde-kararname-konusunda_324096.html), 2 Haziran 1995 (Erişim tarihi: 11 Şubat 2013).

ÖZÇELİK Pınar Kaya, “12 Eylül’ü Anlamak”, **AÜSBFD**, C. 66, Sy. 1, 2011, s. 73-93.

ÖZKOL Adil, “Çağdaş Parlamenter Demokrasilerde Kuvvetli İcra Eğilimi”, **AÜHFD**, C. XXVI, Sy. 1-2, 1969, s. 43-76.

ÖZLER Murat, “Yürürlükte Olmayan Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesinde Değişiklik Yapılabilir mi?”, **AÜEHFD**, C. VII, Sy. 1-2, 2003, s. 263-270.

ÖZMEN Remzi, “6223 Sayılı Yetki Kanununa Dayanılarak Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerde Son Durum”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Y. 7, Sy. 76, Aralık 2012, s. 75-76.

ÖZSOY Şule, “Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Ohal Kanun Hükmünde Kararnameleri Üzerine Bazı Düşünceler”, **Erdoğan Teziç’e Armağan**, İstanbul: Beta, 2007, s. 461-472.

POLAT Kerim, “Yetki Kanunlarının ‘Konu’ ve ‘İvedilik, Zorunluluk, Önemlilik’ Unsurları Bakımından Yargısal Denetimi”, **Yasama Dergisi**, Sy. 15, 2010, s. 93-113.

SABUNCU Yavuz, “Kronik: Cumhurbaşkanının Görevi Neydi?”, **AÜSBFD**, C. 55, Sy. 3, 2000, s. 175-182.

SAĞLAM Fazıl, “Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisinin Sınırları, Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar”, **Anayasa Yargısı**, C. 1, 1984, s. 261-271.

SAĞLAM Fazıl, **Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması ve Özü**, Ankara: AÜSBF, 1982.

SARICA Ragıp, **Türkiye’de İcra Uzmanının Tanzim Salahiyeti**, İstanbul: Türk Hukuk Kurumu, 1943.

SCHMITT Carl, “Liberal Hukuk Devletinin İlkeleri ve Hukuk Devletinde Kanun Kavramı”, **Hukuk Devleti: Hukukî Bir İlke Siyasî Bir İdeal**, Ankara: Adres, 2008, s. 119-149.

SEVİNÇ Murat, “Güncel Gelişmelerin Işığında 1982 Anayasası’na Göre Cumhurbaşkanı”, **AÜSBFD**, C. 52, Sy. 2, 2002, s. 109-137.

SEYİT Günel, “Kanun Hükmünde Kararname Kurumunun Türk Anayasa Hukukuna Girişi”, **Yasama Dergisi**, Sy. 15, 2010, s. 65-92.

SEZER Abdullah, (Günümüz Türkçe’siyle) Kanûn-ı Esâsî, <http://anayasametinleri.blogspot.com/2010/09/gunumuz-turkcesiyle-kanun-i-esasi.html>, 4 Eylül 2012.

BAKOVA Raif/ BÜYÜKTÜRK Cahit (haz.), **Sorularla Açıklamalı Güncel Kambiyo Mevzuatı**, İstanbul: Mevzuat, 2008.

SOUBEYROL Jacques, **Les Décrets-Lois sous la Quatrième République**, Thèse Pour le Doctorat en Droit, Bordeaux: Imprimerie Samie, 1955.

SOYASLAN Doğan, “Kanun Hükmünde Kararnameler”, **Anayasa Yargısı**, C. 11, 1995, s. 145-175.

SOYSAL Mümtaz, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, İstanbul: Gerçek, 2007.

TAN Turgut, “Ekonomik Hukuk ve Ekonomik Kamu Hukuku”, **AİD**, C. 5, Sy. 1, 1972, s. 15-42.

TAN Turgut, “Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması”, **AİD**, C. 17, Sy. 14, 1984, s. 33-47.

TAN Turgut, “Türk Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması ve Sorunlar”, **AÜSBFD**, C. 50, Sy. 1-2, 1995, s. 335-353.

TANÖR Bülent/ YÜZBAŞIOĞLU Necmi, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, 10. Baskı, İstanbul: Beta, 2011.

TANÖR Bülent, **İki Anayasa**, 3. Baskı, İstanbul: Beta, 1994, s. 23.

TANÖR Bülent, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri**, 12. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi, 2004.

TEZİÇ Erdoğan, “Yasama Yetkisi ve Kanun Hükmünde Kararnameler”, **AİD**, C. 5, Sy. 1, 1972, s. 3-14.

TEZİÇ Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, 13. Baskı, İstanbul: Beta, 2009.

TEZİÇ Erdoğan, **Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1972.

TİKVEŞ Özkan, “Anayasa’da Onbeş Yıllık Dönemde (1961-1976) Yapılan Değişiklikler ve Ekler”, **AÜHFD**, C. 34, Sy. 1, 1977, s. 19-60.

TİKVEŞ Özkan, **Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Anayasa Yargısı**, İzmir: Ege Üniversitesi, 1978.

TİKVEŞ Özkan, **Teorik ve Pratik Anayasa Hukuku**, İzmir: Acargil, 1982.

TUNAYA Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Gelişmeler (1876-1918): Birinci Kitap Kanun-ı Esasî ve Meşrutiyet Dönemi (1876-1918)**, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2003.

TURHAN Mehmet, “Olağanüstü Hallerde Çıkarılabilecek Kanun Hükmünde Kararnameler”, **AİD**, C. 25, Sy. 3, 1992, s. 13-36.

TÜLEN Hikmet, “Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnamelerin Yargısal Denetimi Sorunu ve Anayasa Mahkemesinin Bu Sorunla İlgili Kararları”, **AÜEHFD**, C. VIII, Sy. 3-4, 2004, s. 79-110.

TÜRK DİL KURUMU, **Türkçe Sözlük**, 11. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011.

ÜLGEN Özen, **İptal ve İtiraz Başvuruları Bakımından Anayasa Yargısında İlk İnceleme**, İstanbul: Beta, 2013.

ÜNAL Şeref, “Mukayeseli Hukukta Kararname Mefhumu ve Tatbikatı”, **AD**, Yıl: 62, Sy. 10, 1971, s. 660-673.

ÜSKÜL Zafer, “Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Hukuki Niteliği”, **Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar**, İstanbul: BÜKE, 2003, s. 175-196.

ÜSKÜL Zafer, “Türkiye’de Olağanüstü Halin Hukuksal Çerçevesi”, **Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar**, İstanbul: BÜKE, 2003, s. 31-74.

ÜSKÜL Zafer, “Uygulamayacağınız Kuralı Neden Koydunuz?”, **Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar**, İstanbul: BÜKE, s. 127-131.

VERSAN Vakur, “Kanun Niteliğinde Kararname”, **Milliyet Gazetesi**, 26 Eylül 1971.

YAVUZ Haluk, **Türkiye’de Siyasal Sistem Arayışı ve Yürütmenin Güçlendirilmesi**, Ankara: Seçkin, 2000.

YILDIRIM Turan, “Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları**, İstanbul: MÜHF, C. 9, Sy. 1-3, 1995. s. 73-90.

YILDIRIM Turan, et al., **İdare Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul: Oniki Levha, 2011.

YILMAZ Misket, “Türk Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname”, **Bülent Nuri Esen’e Armağan**, Ankara: AÜHF, 1977, s. 505-559.

YOKUŞ Sevtap, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimine Etkisi**, İstanbul: Beta, 1996.

YÜZBAŞIOĞLU Necmi, “19 Şubat Krizi-Cumhurbaşkanının Hukuki Statüsü ve Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **MHMÖHB**, C. 19, Sy. 1-2, s. 1037-1068.

YÜZBAŞIOĞLU Necmi, **1982 Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Türkiye’de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi**, İstanbul: Beta, 1996.

YÜZBAŞIOĞLU Necmi, **Türk Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1993.

EKLER

I. TABLO A.1: KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER
TABLOSU

Sayı	KHK Adı	RG Tarih (RG Sayı)	Yetki Kanun Sayısı	TBMM Görüşmesi/ Mevcut Durumu	Karar/ Kanun	RG Tarih (RG Sayı)	AYM Denetim
1	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa 31.7.1970 Tarihli Ve 1327 Sayılı Kanunun 90'ıncı Maddesi İle Eklenen Ek Geçici Maddelere "Ek Geçici Madde 38" Eklenmesi Hakkında KHK	12.09.1972 (14304)	1589	Yürürlükten Kaldırılmış (BK Kararı)	7/5225	12.11.1972 (14359)	-
2	657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu İle Bu Kanunun 1327 Sayılı Kanunla Değişik Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair KHK	30.12.1972 (14407)	1589	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1974/18 E. 1974/42 K. 08.10.1974 (İTİRAZ) 1976/60 E. 1977/9 K. 10.02.1977 (İTİRAZ)
3	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 2 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname İle Değiştirilen 89'uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	07.04.1973 (14500)	1589	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3714/ m.1	16.05.1991 (20873)	-
4	657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu İle Bu Kanunun 1327 Sayılı Kanunla Değişik Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair 2 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 1 İnci Maddesiyle Değiştirilen 224'üncü Maddesinin Son İki Fıkrasının Değiştirilmesine Dair KHK	09.04.1973 (14502)	1589	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3714/ m.1	16.05.1991 (20873)	-
5	657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu İle 2 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair KHK	31.05.1973 (14550) (Mük.)	1589	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
6	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 2 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname İle Değişik	16.06.1973 (14566)	1589	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3714/ m.1	16.05.1991 (20873)	-

	178'inci Maddesinin Son Fıkrasının Değiştirilmesine Dair KHK						
7	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 2 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname İle Değişik 4'üncü Maddesinin "D" Bendi İle Ek Geçici 21 İnci Maddenin 2'nci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair KHK	15.09.1973 (14656)	1589	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3714/ m.1	16.05.1991 (20873)	-
8	657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu İle Bu Kanununun 1327 Sayılı Kanunla Değişik Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair KHK	18.10.1973 (14689)	1589	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
9	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 1327 Sayılı Kanunla Ve 6,7,8 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle Değişik Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair KHK	19.01.1974 (14773)	1589	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
10	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa 1327 Sayılı Kanunla Eklenen Ek Geçici 10'uncu Maddeye Bir Fıkra Eklenmesine Dair KHK	30.01.1974 (14784)	1589	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3714/ m.1	16.05.1991 (20873)	-
11	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa 1327 Sayılı Kanunla Eklenen Ek Geçici 10'uncu Maddeye Bir Fıkra Eklenmesine Dair KHK	15.02.1974 (14800)	1589	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) (Ret)	1896/ m.1	22.05.1975 (15243)	-
12	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 1327 Sayılı Kanunla Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerle Değişik Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Ve Bazı Maddeler Eklenmesine Dair KHK	31.05.1974 (14901)	1589	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	1897	26.05.1975 (15247)	-
13	Devlet Sanayi Ve İşçi Yatırım Bankası Kuruluşuna Dair KHK	27.11.1975 (15425)	1877	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) (KHK)	4456/ m.24 - KHK 165/ m.24	17.10.1999 (23849) - 14.11.1983 (18221)	-
14	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun Değişik 43 Ve Ek Geçici 20'nci Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	25.10.1978 (16445)	2171	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3714/ m.1	16.05.1991 (20873)	-
15	926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 137'nci Maddesinin Bazı Fıkraları İle Bu Maddeye Ekli Gösterge Tablolarının Değiştirilmesine İlişkin KHK	25.10.1978 (16445)	2171	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
16	8.7.1971 Günlü, 1425 Sayılı Kanuna Ekli Olup 3.7.1975 Günlü, 1922 Sayılı Kanunla Değiştirilen "Emeklilik Gösterge Tablosu" Ve 5434 Sayılı T.C.Emekli Sandığı Kanununa 1425 Sayılı Kanunla Eklenen Geçici	27.10.1978	2171	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2853	25.06.1983 (18088)	-

	3'üncü Madde İle Aynı Kanunla Eklenen Ve 1922 Sayılı Kanunla Değiştirilen Ek 5'inci Maddenin Değiştirilmesine İlişkin KHK						
17	1050, 2490, 3904, 4353, 5433, 5539, 6200, 6686 Ve 6760 Sayılı Kanunlarda Yer Alan Parasal Sınırların Saptanmasına İlişkin KHK	11.12.1978 (16486)	2171	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3484	05.11.1988 (19980)	-
18	6762 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 288 Nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine İlişkin KHK	03.01.1979 (16508)	2171	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3809	03.07.1992 (21273)	-
19	6327 Sayılı Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanununa 202 Sayılı Kanunla Eklenen Ek Maddenin Değiştirilmesine İlişkin KHK	17.01.1979 (16522)	2171	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
20	79 Sayılı Milli Korunma Suçlarının Affına, Milli Korunma Teşkilat, Sermaye, Fon Hesaplarının Tasfiyesine Ve Bazı Hükümler İhdasına Dair Kanunun 10'uncu Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	26.01.1979 (16531)	2171	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	2831	27.05.1983 (18059)	-
21	6623 Sayılı Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı Kanununun 7359 Sayılı Kanunla Değişik 6'ncı Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	26.01.1979 (16531)	2171	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	2704	20.08.1982 (17788)	-
22	2490 Sayılı Artırma, Eksiltme Ve İhale Kanununun 2, 5, 7, 14, 16, 19, 25, 27, 36, 37, 41, 46, 50, 60 Ve 66'ncı Maddeleriyle Bu Kanuna 6150 Sayılı Kanunla Eklenen Ek Maddenin Değiştirilmesine Ve Bu Kanuna Ek 4876 Sayılı Kanunun Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin KHK	26.01.1979 (16531)	2171	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	2885/ m.1	10.09.1983 (18161)	-
23	2/1/1961 Tarihli Ve 195 Sayılı Basın-İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanunun, 5,9 Ve 10 Uncu Maddesiyle Geçici 3'üncü Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	19.02.1979 (16555)	2171	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3022	22.06.1984 (18439)	-
24	1050 Sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun 22, 24, 28, 29, 30, 37, 56, 59, 62, 64, 83, 84, 86 Ve 92'nci Maddelerinin Değiştirilmesine Ve 32'nci Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin KHK	27.02.1979 (16563)	2171	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3483	05.11.1988 (19980)	-
25	926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun Değişik 137 Nci Maddesinin (D) Bendinden Sonra Gelen 5, 6, 7 Ve 8'nci Fıkralarının Değiştirilmesine İlişkin KHK	28.02.1979 (16564) (1. Mük.)	2171	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

26	1425 Sayılı Kanuna Ekli 3/7/1965 Gün Ve 1922 Sayılı Kanun Ve 27/10/1978 Günlü Ve 16 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname İle Değiştirilen "Emeklilik Gösterge Tablosu"nun Değiştirilmesine İlişkin KHK	28.02.1979 (16564) (1. Mük.)	2171	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	2854/ m.1	25.06.1983 (18088)	-
27	440 Sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri Ve İştirakler Hakkında Kanunun 3 Ve 7'nci Maddelerinin İkinci Fıkralarının Değiştirilmesi Ve 36'ncı Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine İlişkin KHK	31.05.1979 (16652)	2171	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2717	27.11.1982 (17881)	-
28	7129 Sayılı Bankalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	31.08.1979 (16740)	2171	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3182	02.05.1985 (18742)	-
29	1322 Sayılı Genel Kadro Kanununun 7'nci Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin KHK	27.09.1979 (16765)	2171	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3776/ m.1	05.03.1992 (21162)	-
30	Fiat Düzenleme Ve Destekleme Fonu Kurulmasına İlişkin KHK	28.09.1979 (16768)	2171	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) Red	2715/ m.1	27.11.1982 (17881)	-
31	237 Sayılı Taşıt Kanununun Değişik 12'nci Maddesinin Son Fıkrasının Değiştirilmesine İlişkin KHK	28.09.1979 (16768)	2171	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
32	4060 Sayılı Yüzde Beş Faizli Hazine Tahvilleri İhracına Dair Kanunun 5072 Sayılı Kanunla Değişik 1 Ve 4 Ncü Maddeleri İle 9'uncu Maddesinin Değiştirilmesine Ve Bu Kanuna Geçici Bir Madde Eklenmesine İlişkin KHK	28.09.1979 (16768)	2171	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) Red	2714/ m.1	27.11.1982 (17881)	-
33	474 Sayılı Gümrük Kanununa Bağlı Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunun 2'nci Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine İlişkin KHK	28.09.1979 (16768)	2171	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	2716	27.11.1982 (17881)	-
34	261 Sayılı İhracatı Geliştirmek Amacı İle Vergilerle İlgili Olarak Hükümetçe Alınacak Tedbirlere Dair Kanunun 1'inci Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	28.09.1979 (16768)	2171	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
35	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında KHK	14.01.1982 (17574)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
36	1447 Sayılı Menkul Kıymetler Ve Kambiyo Borsaları Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 2/10/1981 Tarihli Ve 2529 Sayılı Kanunun 3'üncü Maddesinin Yürürlük Tarihinin Ertelenmesi Hakkında	03.02.1982 (17594)	2578	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2781	13.01.1983 (17927)	-

	KHK						
37	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kararnameye Bazı Maddeler Eklenmesine Dair KHK	24.02.1982 (17615) (1. Mük.)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
38	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kararnameye Bir Madde Eklenmesine Dair KHK	06.04.1982 (17656)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
39	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kararnameye İki Madde Eklenmesine İlişkin KHK	22.06.1982 (17732) (1. Mük.)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
40	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kararnameye Bazı Maddeler Eklenmesine İlişkin KHK	07.07.1982 (17747) (1. Mük.)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
41	Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında KHK	20.07.1982 (17760)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2809	30.03.1983 (18003)	-
42	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kararnameye Bazı Maddeler Eklenmesine İlişkin KHK	21.07.1982 (11761) (1. Mük.)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
43	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Bazı Maddeler Eklenmesine İlişkin KHK	06.08.1982 (17774) (1. Mük.)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
44	30/9/1960 Tarihli Ve 91 Sayılı Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması Hakkında Kanunun 1'inci Ve 5'inci Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	31.08.1982 (17798)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK) - (Kanun)	KHK 223/ m.49 - 3701/ m.54	18.06.1984 (18435) (1. Mük.) - 22.03.1991 (20822)	-
45	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kararnameye Bazı Maddeler Eklenmesine	14.09.1982 (17812)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	İlişkin KHK						
46	Devlet Tanıtma Teşkilatı Kurulması Hakkında KHK	21.09.1982 (17819)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	KHK 231/m.25	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	-
47	10/8/1951 Tarihli Ve 5842 Sayılı Denizcilik Bankası T.A.O. Kanununun 19 Ncu Maddesi, 7/3/1954 Tarihli Ve 6327 Sayılı Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanununun 10 Ucu Maddesi İle 4/5/1960 Tarihli Ve 7470 Sayılı T.C. Turizm Bankası Kanununun 21'inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	24.09.1982 (17822) (2. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/m.1	20.05.1991 (20876)	-
48	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kararnameye Bazı Maddeler Eklenmesine İlişkin KHK	14.10.1982 (17838)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
49	Devlet Tanıtma Teşkilatı Kurulması Hakkında 46 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9'uncu Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine İlişkin KHK	07.12.1982 (17891)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	KHK 231/m.25	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	-
50	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kararnameye Bazı Maddeler Eklenmesine İlişkin KHK	16.12.1982 (17900)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
51	Bakanlıkların Yeniden Düzenlenmesi Ve Çalışma Esaslarına İlişkin 27/2/1982 Tarihli Ve 8/4334 Sayılı Kararnameye Bağlı "Merkez Kuruluşu Hizmet Birimleri" İle 27/2/1982 Tarihli Ve 8/4337 Sayılı Kararnameye Bağlı Kadro Cetvellerinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	31.01.1983 (17945)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3776/m.1	05.03.1992 (21162)	-
52	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bir Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	31.12.1982 (17915) (2. Mük.)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
53	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kararnameye Bazı Maddeler Eklenmesine İlişkin KHK	13.01.1983 (17927) (2. Mük.)	2578	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
54	1136 Sayılı Avukatlık	05.08.1983	2767	Değiştirilerek	3003	15.05.1984	-

	Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında KHK	(18126)		Kabul Edilmiş (Kanun)		(18402)	
55	1512 Sayılı Noterlik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında KHK	05.08.1983 (18126)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2980	18.02.1984 (18316)	-
56	20/11/1981 Tarihli Ve 2560 Sayılı İstanbul Su Ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Kanuna Üç Ek Madde Eklenmesine İlişkin KHK	05.08.1983 (18126)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3009	01.06.1984 (18418)	-
57	13/6/1945 Tarihli Ve 4759 Sayılı İller Bankası Kanununun 3 Üncü Maddesinin Değişik (A) Fıkrası İle 7 Nci Maddesinin (B) Fıkrasının Ve 14 Üncü Maddesinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında KHK	27.06.1983 (18090)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2921	19.10.1983 (18196)	-
58	5441 Sayılı Devlet Tiyatrosu Kuruluşu Hakkında Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair KHK	22.03.1983 (17995)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2833	27.05.1983 (18059)	-
59	1309 Sayılı Devlet Opera Ve Balesi Genel Müdürlüğü Kuruluşu Hakkında Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair KHK	22.03.1983 (17995)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2832	27.05.1983 (18059)	-
60	İktisadi Devlet Teşekkülleri Ve Kamu Kuruluşları Hakkında KHK	20.05.1983 (18052)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2929	22.10.1983 (18199)	
61	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
62	17/7/1964 Tarihli Ve 507 Sayılı Esnaf Ve Küçük Sanatkarlar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında KHK	05.08.1983 (18126)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3153	23.02.1985 (18675)	-
63	8/3/1950 Tarihli Ve 5590 Sayılı "Ticaret Ve Sanayi Odaları", "Ticaret Odaları", "Sanayi Odaları", "Deniz Ticaret Odaları", "Ticaret Borsaları" Ve "Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları Ve Ticaret Borsaları Birliği" Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında KHK	05.08.1983 (18126)	2767	Yürürlükten Kaldırılmış (TBMM Kararı) Red	Karar No. 9	03.01.1985 (18624)	-
64	9/10/1935 Tarihli Ve 2825 Sayılı Gümrük Ve İnhisarlar Vekaleti Teşkilat Ve Vazifeleri Hakkında	27.06.1983 (18090)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3776/ m.1	05.03.1992 (21162)	-

	Kanunun İki Maddesinin Değiştirilmesi, Bu Kanuna Bir Mükerrer Madde Eklenmesi, Gümrük Ve Tekel Bakanlığı İle Ulaştırma Bakanlığına Kadro Verilmesi Hakkında KHK						
65	23/1/1953 Tarih Ve 6023 Sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Üç Madde Eklenmesi Hakkında KHK	05.08.1983 (18126)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3144	18.01.1985 (18639)	-
66	27/1/1954 Tarihli Ve 6235 Sayılı Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında KHK	05.08.1983 (18126)	2767	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
67	6/5/1957 Tarihli Ve 6964 Sayılı Ziraat Odaları Ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında KHK	05.08.1983 (18126)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2979	18.02.1984 (18316)	-
68	9/3/1954 Tarih Ve 6343 Sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği İle Odalarının Teşekkül Tarzına Ve Göreceği İşlere Dair Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında KHK	05.08.1983 (18126)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2993	07.04.1984 (18365)	-
69	25/1/1956 Tarih Ve 6643 Sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Üç Ek Madde Eklenmesi Hakkında KHK	05.08.1983 (18126)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3145	18.01.1985 (18639)	-
70	Bankalar Hakkında KHK	22.07.1983 (18112) (2. Mük.)	2810	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3182	02.05.1985 (18742)	-
71	Bölge Valiliği Hakkında KHK	04.10.1983 (18181)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) Red	3036/ m.1	28.07.1984 (18472)	-
72	Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Hakkında KHK	20.10.1983 (18197) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	6085/ m.82	19.12.2010 (27790)	-
73	İktisadi Devlet Teşekkülleri Ve Kamu İktisadi Kuruluşları Hakkında 11/4/1983 Tarihli Ve 60 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 6'ncı Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine İlişkin KHK	21.07.1983 (18111) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2929	22.10.1983 (18199)	-
74	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
75	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
76	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
77	Bilim Ve Teknoloji Yüksek Kurulu	04.10.1983 (18181)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	Kurulmasına İlişkin KHK						
78	Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında KHK	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
79	1136 Sayılı Avukatlık Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında 20/1/1983 Tarihli Ve 54 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümleri İle 1136 Sayılı Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3003	15.05.1984 (18402)	-
80	1512 Sayılı Noterlik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında 20/1/1983 Tarihli Ve 55 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameninin Bazı Hükümleri İle 1512 Sayılı Kanunun İki Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2980	18.02.1984 (18316)	-
81	17/7/1964 Tarihli Ve 507 Sayılı Esnaf Ve Küçük Sanatkarlar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında 2/5/1983 Tarih Ve 62 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3153	23.02.1985 (18675)	-
82	8/3/1950 Tarihli Ve 5590 Sayılı "Ticaret Ve Sanayi Odaları", "Sanayi Odaları", "Deniz Ticaret Odaları", "Ticaret Borsaları" Ve "Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları Ve Ticaret Borsaları Birliği" Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında 2/5/1983 Tarih Ve 63 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2767	Yürürlükten Kaldırılmış (TBMM Kararı) Red	Karar No. 9	03.01.1985 (18624)	-
83	23/1/1953 Tarihli Ve 6023 Sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Üç Madde Eklenmesi Hakkında 24/5/1983 Tarihli Ve 65 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümleri İle 6023 Sayılı Kanunun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3144	18.01.1985 (18639)	-
84	25/1/1956 Tarihli Ve 6643 Sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Üç Ek Madde	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3145	18.01.1985 (18639)	-

	Eklenmesi Hakkında 16/5/1983 Tarihli Ve 69 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümleri İle 6643 Sayılı Kanunun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK						
85	27/1/1954 Tarihli Ve 6235 Sayılı Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında 19/4/1983 Tarihli Ve 66 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümleri İle 6235 Sayılı Kanunun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2767	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
86	9/3/1954 Tarihli Ve 6343 Sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği İle Odalarının Teşekkül Tarzına Ve Göreceği İşlere Dair Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında 1/6/1983 Tarihli 6343 Sayılı Kanunun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2993	07.04.1984 (18365)	-
87	6/5/1957 Tarihli Ve 6964 Sayılı Ziraat Odaları Ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında 18/5/1983 Tarihli Ve 67 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümleri İle 6964 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	16.09.1983 (18167) (1. Mük.)	2767	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2979	18.02.1984 (18316)	-
88	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
89	İktisadi Devlet Teşekkülleri Ve Kamu İktisadi Kuruluşları Hakkında 11/4/1983 Tarihli Ve 60 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 6 Ncı Maddesinin İkinci Fıkrasının Değiştirilmesine İlişkin KHK	05.10.1983 (18182)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
90	Ödünç Para Verme İşleri Hakkında KHK	06.10.1983 (18183)	2810	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1995/14 E. 1995/15 K. 21.06.1995 (İTİRAZ)
91	Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında KHK	06.10.1983 (18183)	2810	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
92	1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Kanuna Geçici Bir Madde	06.10.1983 (18183)	2810	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3098	15.12.1984 (18606)	-

	Eklenmesi Hakkında KHK							
93	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-	-
94	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
95	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
96	Türkiye Taşkömürü Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
97	Türkiye Ziraat Donatım Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
98	Türkiye Petrol Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
99	Etibank Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
100	Türkiye Çimento Ve Toprak Sanayii Kurumu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
101	Savunma Donatım İşletmeleri Genel Müdürlüğü Kuruluşu Hakkında KHK	18.11.1983 (18225)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
102	Türkiye Kimya Sanayii Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
103	Türkiye Demir Ve Çelik İşletmeleri Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
104	Türkiye Selüloz Ve Kağıt Fabrikaları İşletmeleri Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
105	Makina Ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	18.11.1983 (18225)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
106	Sünerbank Genel Müdürlüğünün Kuruluşuna İlişkin KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
107	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
108	Devlet Yatırım Bankası Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
109	Türkiye Emlak Kredi Bankası A.Ş. Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
110	Türkiye Elektrik Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
111	Tekel İşletmeleri Genel Müdürlüğü Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-	-
112	Çay İşletmeleri Genel	28.10.1983	2680	Yürürlükten	3743/	20.05.1991	-	-

	Müdürlüğü Kuruluşu Hakkında KHK	(18205) (1. Mük.)		Kaldırılmış (Kanun)	m.1	(20876)	
113	Toprak Mahsulleri Ofisi Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
114	Türkiye Tarım Ürünleri Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
115	Et Ve Balık Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
116	Devlet Havacılık Ve Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
117	Türkiye Denizcilik Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
118	Türkiye Şeker Sanayi Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
119	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
120	Türkiye Cumhuriyeti Posta, Telgraf Ve Telefon İşletmesi Genel Müdürlüğü Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
121	Devlet Malzeme Ofisi Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
122	Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
123	Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası A.Ş. Kuruluşu Hakkında KHK	28.10.1983 (18205) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/ m.1	20.05.1991 (20876)	-
124	Yükseköğretim Üst İle Kuruluşları Yükseköğretim Kurumlarının İdari Teşkilatı Hakkında KHK	21.11.1983 (18228)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
125	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
126	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
127	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
128	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
129	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
130	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
131	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
132	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
133	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
134	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
135	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
136	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
137	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
138	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
139	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
140	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
141	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
142	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
143	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
144	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
145	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
146	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-

147	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
148	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
149	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
150	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
151	Serbest Bölgeler Teşkilatı Hakkında KHK	03.11.1983 (18210)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) (KHK)	3701/m.54 - KHK 233	22.03.1991 (20822) - 18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	-
152	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
153	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
154	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
155	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
156	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
157	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
158	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
159	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
160	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
161	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
162	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
163	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
164	Orman Ürünleri Sanayi Kurumu Kuruluşu Hakkında KHK	14.11.1983 (18221)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/m.1	20.05.1991 (20876)	-
165	Devlet Sanayi Ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş.Nin Kuruluşu Hakkında KHK	14.11.1983 (18221)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4456/m.24	17.10.1999 (23849)	-
166	Nükleer Elektrik Santralleri Kuruluşu Hakkında KHK	14.11.1983 (18221)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/m.1	20.05.1991 (20876)	-
167	Anadolu Bankası T.A.Ş. Kuruluşu Hakkında KHK	14.11.1983 (18221)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3743/m.1	20.05.1991 (20876)	-
168	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
169	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
170	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
171	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
172	Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Güreba Hastanesi Kanseri Arama, Tarama Ve Tedavi Merkezine Kadro Verilmesi Hakkında KHK	05.12.1983 (18242)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3776/m.1	05.03.1992 (21162)	-
173	Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu İle Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat Ve Kadroları Hakkında KHK	13.12.1983 (18250)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3776/m.1	05.03.1992 (21162)	-
174	Bakanlıkların Kuruluş Ve Görev Esasları Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3046	09.10.1984 (18540)	-
175	Adalet Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	2992	07.04.1984 (18365)	-
176	İçişleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3152	23.02.1985 (18675)	-
177	Dışişleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK) - Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	KHK 206/m.57 - 4009	18.06.1984 (18435) (1. Mük.) - 06.07.1994 (21982)	-
178	Maliye Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
179	Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığının Teşkilat	14.12.1983 (18251)	2680	Değiştirilerek Kabul	3797	12.05.1992 (21226)	-

	Ve Görevleri Hakkında KHK	(1. Mük.)		Edilmiş (Kanun)			
180	Bayındırlık Ve İskân Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	KHK 636/ m.37	08.06.2011 (27958) (Mük.)	-
181	Sağlık Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	KHK 663/ m.58	02.11.2011 (28103) (1. Mük.)	-
182	Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3348	17.04.1987 (19434)	-
183	Tarım Orman Ve Köyleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3161	12.03.1985 (18692)	-
184	Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3146	18.01.1985 (18639)	-
185	Sanayi Ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3143	18.01.1985 (18639)	-
186	Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3154	01.03.1985 (18681)	-
187	Kültür Ve Turizm Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) (KHK)	4848 - KHK 355/ m.37	29.04.2003 (25093) - 02.03.1989 (20096) (1. Mük.)	-
188	Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3274	25.04.1986 (19088)	-
189	Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Yurtdışı Teşkilatı Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
190	Genel Kadro Ve Usulü Hakkında KHK	14.12.1983 (18251) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
191	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
192	2644 Sayılı Tapu Kanununun 26 Nci Maddesine Bir Fıkra İlave Edilmesi Hakkında KHK	16.03.1984 (18343)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3000	01.05.1984 (18388)	-
193	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
194	7338 Sayılı Veraset Ve İntikal Vergisi Kanununun Değişik 19 Ncu Maddesinin İkinci Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında KHK	16.03.1984 (18343)	2977	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	2997	27.04.1984 (18384)	-
195	Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında KHK	23.03.1984 (18350)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3030	09.07.1984 (18453)	-
196	6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna İki Madde Eklenmesine Dair KHK	28.03.1984 (18355)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3021	22.06.1984 (18439)	-
197	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
198	Emniyet Genel Müdürlüğü İçin Kadro İhdası Hakkında KHK	08.05.1984 (18395)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
199	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılması	21.05.1984 (18407)	2999	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	Hakkında KHK						
200	2876 Sayılı Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
201	2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanununun 11 İnci Maddesine Üç Bent İle Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında KHK	09.08.1984 (18484)	2935 AY	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3076	21.11.1984 (18582)	-
202	13/12/1983 Gün Ve 174 Sayılı Bakanlıkların Kuruluş Ve Görev Esasları Hakkında Kanun Hükmünde Kararın Bazı Maddelerinin Kaldırılması Ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3046	09.10.1984 (18540)	-
203	Başbakanlık Teşkilatı Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3056	19.10.1984 (18550)	-
204	29/3/1984 Tarih Ve 2991 Sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, İki Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3057	19.10.1984 (18550)	-
205	176 Sayılı İçişleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararın Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Ve Bu Kanun Hükmünde Kararnameye İki Madde Eklenmesine Dair KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3152	23.02.1985 (18675)	-
206	Dışişleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4009	06.07.1994 (21982)	-
207	Maliye Ve Gümrük Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 13/12/1983 Tarihli Ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararın Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
208	Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 179 Sayılı Kanun Hükmünde Kararın Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3797	12.05.1992 (21226)	-
209	13/12/1983 Tarihli Ve 180 Sayılı Bayındırlık Ve İskan Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararın Bazı Hükümlerinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
210	Sağlık Ve Sosyal Yardım Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 181 Sayılı Kanun Hükmünde	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK						
211	Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 182 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3348	17.04.1987 (19434)	-
212	13/12/1983 Tarihli Ve 183 Sayılı Tarım Orman Ve Köyşleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Kaldırılması Ve Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3161	12.03.1985 (18692)	-
213	Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 184 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3146	18.01.1985 (18639)	-
214	Sanayi Ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 13/12/1983 Tarihli Ve 185 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3143	18.01.1985 (18639)	-
215	Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 186 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenini Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3154	01.03.1985 (18681)	-
216	Kültür Ve Turizm Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 13/12/1983 Tarih Ve 187 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) (KHK)	4848 - KHK 355/ m.37	29.04.2003 (25093) - 02.03.1989 (20096) (1. Mük.)	-
217	Devlet Personel Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680 2967	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
218	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
219	Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680 2967	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	5429/ m.58	18.11.2005 (25997)	2000/82 E. 2002/193 K. 26.11.2002 (İTİRAZ) 2003/5 E. 2003/4 K. 22.01.2003 (İTİRAZ)
220	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
221	18 Kasım 1960 Tarihli Ve 132 Sayılı Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680 2967	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3205	-	-

222	Çevre Genel Müdürlüğünün Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) (KHK)	4856/ m.43 - KHK 389/ m.36	08.05.2003 (25102) - 9.11.1989 (20337)	-
223	Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680 2967	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3701	22.03.1991 (20822)	-
224	Toprak Ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğünün Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3155	05.03.1985 (18685)	-
225	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
226	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
227	Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680 2967	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	5737/ m.80	27.02.2008 (26800)	-
228	Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680 2967	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3254	14.01.1986 (18988)	-
229	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
230	Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680 2967	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3045	09.10.1984 (18540)	-
231	Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680 2967	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
232	Hazine Ve Dışticaret Müsteşarlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 188 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3274	25.04.1986 (19088)	-
233	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1987/36 E. 1988/56 K. 23.12.1988 (İTİRAZ)
234	Darphane Ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğünün Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
235	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3202	22.05.1985 (18761)	-
236	Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3234	08.11.1985 (18922)	-
237	1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Ve Birlikleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna İki Ek Ve Üç Geçici Madde Eklenmesi Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3223	15.06.1985 (18785)	-
238	Tarım Satış Kooperatifleri Ve Birliklerinin Kuruluşu Hakkında KHK	18.06.1984 (18435) (1. Mük.)	2680 2967	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3186	08.05.1985 (18748)	-
239	5/5/1972 Tarihli Ve 1587 Sayılı Nüfus Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kanuna Bazı Madde Ve Fıkralar Eklenmesine İlişkin KHK	05.07.1984 (18449)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3080	21.11.1984 (18582)	-
240	5682 Sayılı Pasaport	09.08.1984	2977	Değiştirilerek	3073	20.11.1984	-

	Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna İki Ek Madde Eklenmesine İlişkin KHK	(18484)		Kabul Edilmiş (Kanun)		(18581)	
241	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileriyle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	29.06.1984 (18446)	2999	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
242	26/12/1925 Tarihli Ve 697 Sayılı Günün 24 Saate Taksiminde Dair Kanunun 2153 Sayılı Kanunla Değişik 2 Nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	31.10.1984 (18561)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3097	15.12.1984 (18606)	-
243	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	12.12.1984 (18603)	2999	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
244	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	28.12.1984 (18619)	2999	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
245	2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	14.03.1985 (18694)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3176	04.04.1985 (18715)	-
246	2644 Sayılı Tapu Kanununun Değişik 26 Nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında KHK	19.02.1985 (18671)	2977	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3163	22.03.1985 (18702)	-
247	775 Sayılı Gecekondu Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	11.06.1985 (18781)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3414	11.03.1988 (19751)	-
248	Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Gelirleri Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	28.06.1985 (18795)	2977	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3471	04.10.1988 (19949)	-
249	9/7/1945 Tarih Ve 4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 11 Nci Maddesinin (G) Bendinin Değiştirilmesine Dair KHK	21.08.1985 (18849)	2977	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3252	14.01.1986 (18988)	-
250	775 Sayılı Gecekondu Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında 247 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	09.09.1985 (18863)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3414	11.03.1988 (19751)	-
251	17/7/1984 Tarih Ve 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	13.11.1985 (18927)	2977	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3251	14.01.1986 (18988)	-
252	2/9/1971 Tarih Ve 1479 Sayılı Esnaf Ve Sanatkarlar Ve Diğer Bağımsız Çalışan Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	21.11.1985 (18935)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3253	14.01.1986 (18988)	-
253	5682 Sayılı Pasaport Kanununun Değişik 22 Nci Maddesinin Birinci Fıkrasına Bir Cümle Eklenmesine Dair KHK	28.02.1986 (19033)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3280	06.05.1986 (19099)	-
254	625 Sayılı Özel Öğretim	19.03.1986	2977	Değiştirilerek	4322	18.01.1998	-

	Kurumları İle 222 Sayılı İlköğretim Ve Eğitim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	(19052)		Kabul Edilmiş (Kanun)		(23234)	
255	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Ek Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	06.05.1986 (19099)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
256	16/4/1986 Tarihli Ve 3274 Sayılı Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında KHK	29.07.1986 (19179)	3268	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4059/ m.9	20.12.1994 (22147)	-
257	Lastik Tekerlekli Traktörlerin Tescili İçin Süre Verilmesi Hakkında KHK	11.08.1986 (19192)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3315	15.11.1986 (19282)	-
258	Maliye Ve Gümrük Bakanlığı Personeline Ödenecek Ek Ücrete Dair KHK	25.08.1986 (19202)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
259	1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Değişik 3 Ncü Maddesinin Birinci Fıkrasına (R) Bendi İle 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanununun 11 Nci Maddesine (P) Bendi Eklenmesi Hakkında KHK	14.08.1986 (19195) (1. Mük.)	2935 AY	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3310	10.09.1986 (19217)	-
260	2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında KHK	03.09.1986 (19210)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
261	190 Sayılı Genel Kadro Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	22.09.1986 (19229)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
262	647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair KHK	15.10.1986 (19252)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3333	7.4.1978 (19424)	-
263	Öğretmenlere Eğitim Ve Öğretim Tazminatı Ödenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	01.12.1986 (19298)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
264	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
265	241 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değişik 39 Uncu Maddesi İle 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun Değişik Ek 17 Ve Ek 18 Nci Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	31.12.1986 (19328)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
266	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Ve 243 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 56 Nci Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair KHK	29.12.1986 (19326)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
267	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
268	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-

269	241 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu İle 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu Ve 6245 Sayılı Harcırah Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.02.1987 (19360)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
270	Yüksek Hakimlik Tazminatı Hakkında Khk	02.02.1987 (19360)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1988/1 E. 1988/26 K. 30.06.1988 (İTİRAZ)
271	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Khk'Nin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.03.1987 (19388)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
272	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun Ek Geçici 12 Nci Ve 16 Nci Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	12.03.1987 (19398)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
273	65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'Un 1 İnci Maddesinin Birinci Fıkrasında Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	24.03.1987 (19410)	2977	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
274	Atatürk Barajı, Karakaya Barajı İle Afşin Elbistan Linyitleri Developmanı Ve Termik Santral Projelerinde Çalıştırılacak Sözleşmeli Personel Hakkında KHK	07.04.1987 (19424)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
275	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	27.04.1987 (19443)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
276	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	29.09.1987 (19589)	3268 3347	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3409	02.03.1988 (19742)	-
277	506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Üç Geçici Madde Eklenmesine Dair KHK	22.05.1987 (19467)	2977	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3642/ m.1	20.05.1990 (20523)	-
278	Esnaf Ve Sanatkarlar Ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	08.05.1987 (19454)	2977	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3643/ m.1	20.05.1990 (20523)	-
279	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	18.05.1987 (19464)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
280	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	06.07.1987 (19509)	3268 3347	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3823	03.07.1992 (21273)	-
281	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri Ve Kamu Kurum Ve Kuruluşları İle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	17.06.1987 (19490) (1. Mük.)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2009/50 E. 2011/89 K. 02.06.2011 (İTİRAZ)
282	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
283	1580 Sayılı Belediye	27.05.1987	3268	Değiştirilerek	3394	30.06.1987	-

	Kanununun 93 Üncü Maddesinin Değiştirilmesi Ve 27/6/1984 Tarihli, 3030 Sayılı Kanunun 9 Ucu Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında KHK	(19472)	3347	Kabul Edilmiş (Kanun)		(19503)	
284	3096 Sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, Dağıtım Ve Ticareti İle Görevlendirilmesi Hakkında Kanun'Un Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	10.06.1987 (19483)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3613	15.03.1990 (20462)	-
285	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında KHK	14.07.1987 (19517)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
286	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4 Üncü Maddesinin İkinci Fıkrasının (D) Bendine Bir Hüküm Eklenmesine Dair KHK	15.07.1987 (19518) (1. Mük.)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
287	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 İnci Maddesinin Beşinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair KHK	27.07.1987 (19530)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
288	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	01.09.1987 (19561)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
289	Devlet Memurları İle Diğer Kamu Görevlilerinin Aylıklarının Ödeme Zamanının Değiştirilmesine Dair KHK	10.09.1987 (19570)	3268 3347	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3472	04.10.1988 (19949)	-
290	298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair KHK	26.10.1987 (19616)	3347	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4448	29.08.1999 (23801)	-
291	Bazı Kanunların Madde Numaralarının Değiştirilmesi Hakkında KHK	02.12.1987 (19652)	2977 3296	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3520	10.02.1989 (20076)	-
292	2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	21.09.1987 (19581)	3268 3347	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3865/ m.1	04.03.1993 (21514)	-
293	29/3/1984 Tarihli Ve 2992 Sayılı, 13/5/1981 Tarihli Ve 2461 Sayılı, 12/6/1979 Tarihli Ve 2247 Sayılı Kanunların Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	23.10.1987 (19613)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
294	17/7/1963 Tarihli Ve 278 Sayılı Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında	11.11.1987 (19631)	3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	KHK						
295	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
296	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
297	233 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair KHK	26.10.1987 (19616)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
298	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	22.12.1987 (19672)	3268 3347	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	6107/ m.14	08.02.2011 (27840)	-
299	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4 Üncü Maddesinin İkinci Fıkrasına Bir Bent Eklenmesine Dair KHK	04.12.1987 (19654)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
300	3392 Sayılı 103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun'Un Geçici Birinci Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	23.11.1987 (19643)	3268 3347	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3408	02.03.1988 (19742)	-
301	2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun İki Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	21.12.1987 (19671)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1997/21 E. 1997/48 K. 14.05.1997 (İTİRAZ)
302	243 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değişik 56 Ncı Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	21.12.1987 (19671)	3268	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
303	Sigorta Şirketleri Hizmetlerinin Başbakanlığa Devri Hakkında KHK	21.12.1987 (19671)	3268 3347	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4059/ m.9	20.12.1994 (22147)	-
304	Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında 223 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	31.12.1987 (19681)	3268 3347	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3701	22.03.1991 (20822)	-
305	2247 Sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş Ve İşleyişi Hakkında Kanunun 38 İnci Maddesinin Bir Fıkrasının Değiştirilmesine Dair KHK	11.01.1988 (19691)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
306	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	31.12.1987 (19681) (1. Mük.)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
307	10/10/1984 Tarihli Ve 3056 Sayılı Kanunun Bazı Maddeleri İle 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	14.01.1988 (19694)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
308	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanun Hükmünde Kararnameye Bir Madde Eklenmesine Dair KHK	18.01.1988 (19698)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1988/5 E. 1988/55 K. 22.12.1988 (İPTAL)
309	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun Değişik 112 Nci	13.01.1988 (19693)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında KHK						
310	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	05.02.1988 (19716)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
311	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	29.02.1988 (19740)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1988/12 E. 1988/32 K. 28.09.1988 (İPTAL)
312	3056 Sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 21 İnci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair KHK	29.01.1988 (19709)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
313	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4 Üncü Maddesinin İkinci Fıkrasına Bir Bent Eklenmesine Dair KHK	24.02.1988 (19735)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
314	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
315	233 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	25.04.1988 (19795)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
316	Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak Ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında KHK	04.04.1988 (19775)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3473	04.10.1988 (19949)	-
317	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
318	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	31.03.1988 (19771) (1. Mük.)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış			
319	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
320	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	06.06.1988 (19834)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış			2001/15 E. 2002/52 K. 28.05.2002 (İTİRAZ)
321	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 İnci Maddesinin Yedinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair KHK	05.05.1988 (19805)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
322	Türkiye Radyo Ve Televizyon Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	09.05.1988 (19809)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
323	506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair KHK	27.05.1988 (19824)	2977	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3642/ m.1	20.05.1990 (20523)	-
324	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
325	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	10.06.1988 (19838)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
326	625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.06.1988 (19830)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4322	18.01.1998 (23234)	-
327	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
328	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde	30.06.1988 (19858)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK						
329	Devlet Sanayi Ve İşçi Yatırım Bankası A.ő. 'Nin Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararnenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair KHK	15.07.1988 (19837)	3268 3347	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4456/ m. 24	17.10.1999 (23849)	-
330	2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	05.08.1988 (19890)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3672	03.11.1990 (20684)	-
331	657 Ve 3056 Sayılı Kanunlar İle 233 Ve 320 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	30.06.1988 (19858)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
332	4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	01.07.1988 (19859)	3268 3347	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3485	05.11.1988 (19980)	-
333	281 Sayılı Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri Ve Kamu Kurum Ve Kuruluşları İle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnenin Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	05.08.1988 (19890)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
334	3167 Sayılı Kara Avcılığı Kanununun 12 Nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	21.07.1988 (19879)	2977	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3519	22.01.1989 (20057)	-
335	1580 Sayılı Belediye Kanunu İle 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun 'Da Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	12.08.1988 (19897)	3268 3347	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1988/38 E. 1989/7 K. 08.02.1989 (İPTAL)
336	Bazı Kanunların Bakanlar Kuruluna Yetki Veren Hükmelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	05.08.1988 (19890) (1. Mük.)	2977	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3612	16.02.1990 (20435)	-
337	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
338	2629 Sayılı, 3160 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Ve Diğer Kamu Kurum Ve Kuruluşlarında Çalışan Uçucu Personele Tazminat Verilmesi Hakkında KHK	26.10.1988 (19971)	3268 3347	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3570	13.06.1989 (20194)	
339	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
340	3152 Ve 2451 Sayılı Kanunlarla 190, 231 Ve 308 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	08.11.1988 (19983)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış			
341	3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	25.10.1988 (19970)	3268 3347	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3518	21.01.1989 (20056)	-
342	926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu İle 2377 Sayılı Öğretmenlere Eğitim Ve Öğretim Tazminatı Ödenmesi Hakkında Kanun Ve Devlet İstatistik	12.09.1988 (19927)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	Enstitüsü Başkanlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında 219 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK						
343	2879 Sayılı Genel Sekreterliği Teşkilat Kanununun 4 Üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	13.10.1988 (19958)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
344	Sigorta Murakabe Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	25.10.1988 (19970)	3268 3347	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3779	06.03.1992 (21163)	
345	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
346	2949, 3202 Ve 7471 Sayılı Kanunların Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	25.10.1988 (19970)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış			
347	233 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	21.11.1988 (19996)	3268 3347 3479	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1989/4 E. 1989/23 K. 16.05.1989 (İPTAL)
348	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	14.11.1988 (19989)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
349	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
350	Doğal Gazın Kullanımı Hakkında KHK	09.12.1988 (20014)	3378	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	397/ m. 4	09.02.1990 (20428)	
351	Çeşitli Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	30.12.1988 (20035) (1. Mük.)	3268 3347	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1989/10 E. 1989/16 K. 15.03.1989 (İTİRAZ) 1993/22 E. 1993/44 K. 25.11.1993 (İTİRAZ)
352	Sosyal Sigortalar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi, 308 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici Maddesinin Değiştirilmesine Dair KHK	29.12.1988 (20034)	3268 3347	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3522/ m. 4	24.02.1989 (20090)	-
353	İşyeri Açma Ve Çalışma Ruhsatlarına Dair KHK	28.02.1989 (20094)	3481	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3572	17.06.1989 (20198)	-
354	Kültür Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	02.03.1989 (20096) (1. Mük.)	3268 3347 3479	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4848 (m. 38)	29.04.2003 (25093)	-
355	Turizm Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	02.03.1989 (20096) (1. Mük.)	3268 3347 3479	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4848/ m. 38	29.04.2003 (25093)	-
356	2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kanunu, 3289 Sayılı Beden Terbi- Yesi Ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun İle 179 Ve 181 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.03.1989 (20096) (1. Mük.)	3268 3347 3479	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3703	23.03.1991 (20823)	-
357	Devlet İstatistik Enstitüsü	02.03.1989	3268	Yürürlükten	5429/	18.11.2005	-

	Başkanlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında 219 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair KHK	(20096) (1. Mük.)	3347 3479	Kaldırılmış (Kanun)	m.58	(25997)	
358	78 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetveller İle 190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	09.03.1989 (20103)	3268 3347 3479	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
359	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
360	2802 Sayılı Hakimler Ve Savcılar Kanunu İle 3221 Sayılı Hakim Ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	16.02.1989 (20082)	3268 3347 3479	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3611	01.02.1990 (20420)	1989/12 E. 1990/1 K. 01.02.1990 (İPTAL)
361	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
362	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
363	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
364	190,354 Ve 355 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	23.03.1989 (20117)	3268 3347 3479	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4848/ m.38	29.04.2003 (25093)	
365	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
366	657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu Ve 3466 Sayılı Uzman Jandarma Kanununda Yer Alan Aylık Gösterge Rakamlarının Değiştirilmesi Hakkında KHK	11.04.1989 (20136)	3268 3347 3479	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
367	Bakanlıklarda Ve Bağlı Kuruluşlarda Avrupa Birliğiyle İlgili Birimler Kurulması Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	04.05.1989 (20158)	3268 3347 3479	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
368	Çeşitli Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	14.06.1989 (20195)	3268 3347 3479	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
369	2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'Nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	15.06.1989 (20196)	3268 3347 3479 3569	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3589	07.12.1989 (20358)	-
370	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Maddeler Eklenmesine Dair KHK	30.05.1989 (20180) (1. Mük.)	3268 3347 3479	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
371	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
372	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	31.08.1989 (20268)	3268 3347 3479	Görüşmesi Yapılmamış			
373	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-

374	3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 19 Uncu Maddesinin Değiştirilmesi Ve Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında KHK	06.11.1989 (20334)	3268 3347 3479 3569	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3600	24.01.1990 (20412)	
375	657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 Sayılı Hakimler Ve Savcılar Kanunu, 2914 Sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu, 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu İle Diğer Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması,Devlet Memurları Ve Diğer Kamu Görevlilerine Memuriyet Taban Aylığı Ve Kıdem Aylığı İle Ek Tazminat Ödenmesi Hakkında KHK	30.06.1989 (20211) (1. Mük.)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1999/45 E. 2000/9 K. 13.04.2000 (İTİRAZ)
376	2629 Sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç Ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunu Ve 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 13 Üncü Maddesinin (D) Bendinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	11.08.1989 (20249)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
377	78 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetveller İle 190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	11.08.1989 (20249)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
378	Pasaport Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Yüksek Öğretim Personel Kanunu Ve Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun İle 190 Ve 281 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	08.11.1989 (20336)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
379	190 Ve 354 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	06.11.1989 (20334)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4848/ m.38	29.04.2003 (25093)	-
380	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
381	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
382	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.11.1989 (20330)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
383	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair KHK	13.11.1989 (20341)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

384	3143 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve 190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	03.11.1989 (20331)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
385	Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 179 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	03.11.1989 (20331)	3268 3347 3479 3569	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3797	12.05.1992 (21226)	
386	657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu İle 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.11.1989 (20330)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
387	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	06.11.1989 (20334)	2935 AY	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3601	26.01.1990 (20414)	-
388	Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	06.11.1989 (20334)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1990/1 E. 1990/21 K. 17.07.1990 (İPTAL)
389	Çevre Müsteşarlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	09.11.1989 (20337)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK) (Kanun)	443/ m.43 - 4856/ m.43	21.08.1991 (20967) - 08.05.2003 (25102)	-
390	7/11/1985 Tarihli Ve 3238 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	02.11.1989 (20330)	3268 3347 3479 3569	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3704	24.03.1991 (20824)	-
391	Bilim Ve Teknoloji Yüksek Kurulu Kurulmasına İlişkin 77 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	08.11.1989 (20336)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
392	Arsa Ofisi Kanununun Bazı Maddeleri İle 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	16.02.1990 (20435)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
393	Sürekli Kamu Görevlerinde Sözleşmeli Personel Çalıştırılması Hakkında Kanunun Uygulama Süresinin Uzatılmasına İlişkin KHK	27.12.1989 (20385)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
394	Türkiye Radyo - Televizyon Gelirleri Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	29.12.1989 (20387)	3481	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
395	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	28.12.1989 (20386)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
396	Aile Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında KHK	29.12.1989 (20387)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	514/ m.42	13.09.1993 (21697)	-
397	Doğal Gazın Kullanımı Hakkında KHK	09.02.1990 (20428)	3378	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4646/ m.13	02.05.2001 (24390)	-
398	Yükseköğretim Kanununda	01.02.1990	3268	Değiştirilerek	3614	15.03.1990	-

	Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	(20420)	3347 3479 3569	Kabul Edilmiş (Kanun)		(20462)	
399	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi Ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair KHK	29.01.1990 (20417) (1. Mük.)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1990/12 E. 1991/7 K. 04.04.1991 (İPTAL)
400	Çevre Müsteşarlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	16.02.1990 (20435)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4856/ m.43	08.05.2003 (25102)	-
401	Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketinin Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	12.02.1990 (20431)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4456/ m.24	17.10.1999 (23849)	-
402	657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu İle 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	15.02.1990 (20434)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
403	Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında 219 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 Nci Maddesinin (D) Fıkrasında Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	23.02.1990 (20442)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	5429/ m.58	18.11.2005 (25997)	-
404	78 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	16.03.1990 (20463)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
405	375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 İnci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	27.03.1990 (20474)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
406	2443 Ve 3056 Sayılı Kanunlarla 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	06.04.1990 (20484)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
407	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	16.03.1990 (20463)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
408	T.C.Emekli Sandığı Kanunu İle 233 Ve 399 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	28.03.1990 (20475)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
409	Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	10.04.1990 (20488)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
410	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
411	190 Ve 355 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	13.04.1990 (20491) (1. Mük.)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4848/ m.38		
412	Toplu Konut Kanununa Bazı Maddeler Eklenmesi Ve 190 Sayılı Kanun	10.04.1990 (20488)	3268 3347 3479	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	Hükmünde Kararmamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK		3569				
413	2935 Sayılı Kanun İle 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	10.04.1990 (20488)	2935 AY	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	424/m.12	10.05.1990 (20514)	
414	Tasarrufların Teşviki Ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun İle 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararmamenin Eki Cetvellerde Ve 223 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	10.04.1990 (20488)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
415	4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 17 Nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair KHK	11.04.1990 (20489)	3268 3347 3479 3569	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3709	09.04.1991 (20840)	
416	633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında KHK	12.04.1990 (20490)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	6002/m.21	13.07.2010 (27640)	
417	Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	11.04.1990 (20489)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
418	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	11.04.1990 (20489)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1990/22 E. 1992/6 K. 05.02.1992 (İPTAL)
419	Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 179 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	13.04.1990 (20491) (1. Mük.)	3268 3347 3479 3569	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3797	12.05.1992 (21226)	-
420	Çeşitli Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	13.04.1990 (20491) (1. Mük.)	3268 3347 3479 3569	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
421	2935 Sayılı Kanun İle 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararmamenin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	13.04.1990 (20491) (1. Mük.)	2935 AY	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	424/m.12	10.05.1990 (20514)	-
422	1211 Sayılı Kanun İle 2547 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Ve Kadının Statüsü Ve Sorunları Başkanlığının Kurulması Hakkında KHK	20.04.1990 (20498) (1. Mük.)	3268 3347 3479 3569	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3670	28.10.1990 (20679)	-
423	Aile Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	13.04.1990 (20491) (1. Mük.)	3268 3347 3479 3569	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	5256/m.28	13.11.2004 (25642)	-
424	Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması Ve Kamu Düzeninin Ciddi Şekilde Bozulması Sebebine Dayalı Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirlere İlişkin KHK	10.05.1990 (20514)	2935 AY	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	430/m.11	16.12.1990 (20727)	1990/25 E. 1991/1 K. 10.01.1991 (İPTAL)
425	2935 Sayılı Kanun İle 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik	10.05.1990 (20514)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1990/25 E. 1991/1 K. 10.01.1991

	Yapılması Hakkında KHK						(İPTAL) 2003/28 E. 2003/42 K. 22.05.2003 (İTİRAZ)
426	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	22.05.1990 (20525)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
427	Olağanüstü Hal Kanununa İki Ek Madde Eklenmesi Hakkında KHK	23.05.1990 (20526)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
428	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 İnci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair KHK	28.12.1990 (20739)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
429	3414 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	14.08.1990 (20605)	3481	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3811	03.07.1992 (21273)	-
430	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği Ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkında KHK	16.12.1990 (20727)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1991/6 E. 1991/20 K. 03.07.1991 (İPTAL) 1992/30 E. 1992/36 K. 26.05.1992 (İTİRAZ)
431	Kat Mülkiyeti Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	13.02.1991 (20785)	3378	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	3770	11.02.1992 (21139)	-
432	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 İnci Maddesinin Son Fıkrasının Değiştirilmesine Dair KHK	13.02.1991 (20785)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
433	Kamu Personelinin Özlük Haklarına İlişkin Çeşitli Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	08.07.1991 (20923) (1. Mük.)	3755	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1991/33 E. 1992/32 K. 05.05.1992 (İPTAL) 1992/24 E. 1992/33 K. 05.05.1992 (İTİRAZ)
434	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	08.07.1991 (20923) (1. Mük.)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3767	31.12.1991 (21098) (1. Mük.)	-
435	1700 Sayılı Dahiliye Memurları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	09.08.1991 (20955) (1. Mük.)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3778	05.03.1991 (21162)	-
436	Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	14.08.1991 (20960)	3755	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4059/ m.9	20.12.1994 (22147)	-
437	Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	14.08.1991 (20960)	3755	Yürürlükten Kaldırılmış (?)	-	-	-
438	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
439	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
440	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
441	Tarım Ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	09.08.1991 (20955) (1. Mük.)	3755	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	639/ m.32	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	-
442	Orman Bakanlığının	09.08.1991	3755	Değiştirilerek	3800	04.05.1992	-

	Kuruluş Ve Görevleri KHK	(20923) (1. Mük.)		Kabul Edilmiş (Kanun)		(21287)	
443	Çevre Bakanlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	21.08.1991 (20967)	3755	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4856/ m.43	08.05.2003 (25102)	-
444	Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	21.08.1991 (20967)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
445	Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	26.08.1991 (20972)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3768	29.01.1992 (21126)	-
446	Uzman Jandarma Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	10.09.1991 (20987)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3777	05.03.1992 (21162)	-
447	Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	10.09.1991 (20987)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3812	03.07.1992 (21273)	-
448	9/1/1985 Tarihli Ve 3146 Sayılı Kanun İle 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Bağlı Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	10.09.1991 (20987)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
449	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	15.10.1991 (21022)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1992/47 E. 1993/13 K. 30.03.1993 (İTİRAZ) 1997/31 E. 1997/38 K. 25.03.1997 (İTİRAZ) 2003/37 E. 2003/41 K. 21.05.2003 (İTİRAZ) 2004/46 E. 2007/60 K. 17.05.2007 (İTİRAZ)
450	657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2914 Sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu Ve 2802 Sayılı Hakimler Ve Savcılar Kanunu, 2629 Sayılı Kanun Ve 3160 Sayılı Emniyet Teşkilatı Uçuş Hizmetleri Tazminat Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	13.09.1991 (20990)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
451	Harcırah Kanununun 33 Üncü Maddesinin (B) Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında KHK	10.09.1991 (20987)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
452	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
453	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi Ve 233	16.09.1991 (20993)	3755	Görüşmesi Yapılmamış			-

	Sayı Kanun Hükümünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükümünde Kararnamenin 58 İnci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında KHK						
454	Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	30.09.1991 (21007)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3797	12.05.1992 (21226)	-
455	Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun İle 190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	18.09.1991 (20995)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4448	29.08.1999 (23801)	-
456	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
457	399 Sayılı Kanun Hükümünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	03.10.1991 (21010)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
458	Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	03.10.1991 (21010)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
459	Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	03.10.1991 (21010)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
460	Uzman Erbaş Kanununun Bazı Maddeleri İle Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanununun 17 Nci Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	08.11.1991 (21045)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	5085	17.02.2004 (25376)	-
461	Devlet Memurları Kanunu İle Hakimler Ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	08.11.1991 (21045)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
462	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
463	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
464	Başbakan Ve Bakanların Temsil Ödenekleri İle Dışarıdan Atanan Bakanların Ödenek Ve Yollukları Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	15.11.1991 (21052)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
465	233 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	24.12.1991 (21091)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
466	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
467	Er Ve Erbaş Harçlıkları Kanunu İle Kıbrıs'A Gönderilecek Türk Askeri Birliği Mensuplarının Aylık Ve Ücretleriyle Çeşitli İstihkakları Ve Birliğin Başka Giderleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	24.12.1991 (21091)	3755	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4205	12.11.1996 (22815)	-
468	190 Ve 354 Sayılı Kanun Hükümünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	24.12.1991 (21091)	3755	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4848/ m.38	29.04.2003 (25093)	-
469	211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet	02.01.1992 (21099)	3755	Değiştirilerek Kabul	3810	03.07.1992 (21273)	-

	Kanununun 70 İnci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında KHK			Edilmiş (Kanun)			
470	Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	06.01.1992 (21103)	3755	Yürürlükten Kaldırılmış (?)	-	-	-
471	190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	03.01.1992 (21100)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
472	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
473	Tasarrufların Teşviki Ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	06.01.1992 (21103) (1. Mük.)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
474	Dışişleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	06.01.1992 (21103)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4009	06.07.1994 (21982)	-
475	Devlet Memurları Kanunu, Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun İle 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	10.01.1992 (21107)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
476	T.C. Emekli Sandığı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	15.01.1992 (21112)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
477	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
478	2879 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği Teşkilatı Kanunu İle 2919 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	23.01.1992 (21120)	3755	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
479	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
480	Ekonomik, Kültürel, Eğitim Ve Teknik İşbirliği Başkanlığı Kurulması, 206 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin İki Maddesinin Değiştirilmesi Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellere Bir İlave Yapılması Hakkında KHK	27.01.1992 (21124)	3755	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4668	12.05.2001 (24400)	-
481	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	05.03.1993 (21515)	2935 AY	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	3920/ m.2	10.12.1993 (21784)	-
482	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
483	Silahlı Çete Mensubu Olmayı Herhangi Bir Nedenle Çete İçinde Bulunanlardan Suç İşlemeyenler Hakkında Takibat Yapılmayacağına İlişkin KHK	08.06.1993 (21601)	2935 AY	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
484	Maliye Ve Gümrük	13.07.1993	3911	Görüşmesi	-	-	-

	Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	(21636) (1. Mük.)		Yapılmamış			
485	Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	13.07.1993 (21636) (1. Mük.)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	640/ m.40	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	-
486	Memurlar İle Diğer Bazı Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	15.07.1993 (21638)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
487	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
488	926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesine İlişkin KHK	28.07.1993 (21651)	3911	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4303	18.08.1997 (23084)	-
489	Uzman Erbaş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	12.08.1993 (21666)	3911	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	5085	17.02.2004 (25376)	-
490	Emniyet Teşkilatı Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	12.08.1993 (21666)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4652/ m.32	09.05.2001 (24397)	-
491	Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	19.08.1993 (21673)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	655 (m.44)	01.11.2011 (28102) (1. Mük.)	2001/413 E. 2001/351 K. 13.11.2001 (İTİRAZ) 2002/116 E. 2002/67 K. 15.07.2002 (İTİRAZ)
492	Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	16.08.1993 (21670)	3911	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4307	19.11.1997 (23175)	-
493	Hakimler Ve Savcılar Kanunu, Hakim Ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun İle Hakimler Ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	24.08.1993 (21678)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/38 E. 1993/36 K. 06.10.1993 (İPTAL)
494	3143 Ve 657 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	09.09.1993 (21693)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1997/3 E. 1997/2 K. 15.01.1997 (İTİRAZ)
495	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	01.09.1993 (21685)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
496	Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanun İle 78 Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunu Değiştiren 3837 Sa- Yılı Kanunda Değişiklik Yapılması Ve Bu Kanun İle Kanun Hükmünde Kararnamelere Yeni Ek Ve Geçici Maddeler Eklenmesi	18.08.1993 (21672)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

	Hakkında KHK						
497	Türkiye Bilimler Akademisinin Kurulması Hakkında KHK	02.09.1993 (21686)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
498	Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	09.09.1993 (21693)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
499	926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 3563 Sayılı Harp Akademileri Kanunu, 2629 Sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç Ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunu, 205 Sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu, 1468 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde Astsubay Nasbedilenlere Giyecek Ve Teçhizat Verilmesi Hakkında Kanun, 4608 Sayılı Muvazzaf Subay Ve Askeri Memurlara Verilecek Elbise Ve Teçhizat Hakkında Kanun Ve 211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.09.1993 (21686)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
500	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
501	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 68 İnci Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	08.09.1993 (21692)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/32 E. 1993/32 K. 06.10.1993 (İPTAL)
502	İnsan Hakları Teşkilatı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	06.09.1993 (21690)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/39 E. 1993/37 K. 06.10.1993 (İPTAL)
503	Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu İle 190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	14.09.1993 (21698)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/34 E. 1993/33 K. 06.10.1993 (İPTAL)
504	Yedi İlde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında KHK	09.09.1993 (21693)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1998/34 E. 1998/46 K. 14.07.1998 (İTİRAZ)
505	Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 186 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Değiştirilerek Kabulü Hakkında Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	09.09.1993 (21693)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
506	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
507	Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	08.09.1993 (21692)	3911	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

508	Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	16.09.1993 (21700) (1. Mük.)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/40 E. 1993/38 K. 06.10.1993 (İPTAL)
509	Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi Kurulması Hakkında KHK	14.09.1993 (21698)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/33 E. 1993/40-2 K. 21.10.1993 (İPTAL)
510	Sigorta Murakabe Kanunu'Nun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	15.09.1993 (21699)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/45 E. 1993/47 K. 25.11.1993 (İPTAL)
511	Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	16.09.1993 (21700) (1. Mük.)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/50 E. 1993/52 K. 25.11.1993 (İPTAL)
512	Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	16.09.1993 (21700)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/46 E. 1993/48 K. 25.11.1993 (İPTAL)
513	1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki Ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7/11/1985 Tarihli Ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması Ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması Ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanuna Ek Maddeler Eklenmesine İlişkin KHK	13.09.1993 (21697)	3911	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3974	01.03.1994 (21864)	1993/44 E. 1993/45 K. 25.11.1993 (İPTAL)
514	Kadın Ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	13.09.1993 (21697)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/41 E. 1993/39 K. 06.10.1993 (İPTAL)
515	Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	14.09.1993 (21698)	3911	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	3961	15.01.1994 (21819)	1993/43 E. 1993/46 K. 25.11.1993 (İPTAL)
516	Maliye Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	16.09.1993 (21700) (1. Mük.)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/47 E. 1993/49 K. 25.11.1993 (İPTAL)
517	Arsa Ofisi Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	15.09.1993 (21699)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/52 E. 1993/54 K. 26.11.1993 (İPTAL)
518	Türk Patent Enstitüsü Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	16.09.1993 (21700) (1. Mük.)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/49 E. 1993/51 K. 25.11.1993 (İPTAL)
519	Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler	16.09.1993 (21700) (1. Mük.)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/51 E. 1993/53 K. 25.11.1993 (İPTAL)

	Eklenmesine Dair KHK						
520	2992 Sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvelde Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	16.09.1993 (21700)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/35 E. 1993/34 K. 06.10.1993 (İPTAL)
521	Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair KHK	16.09.1993 (21700)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/48 E. 1993/50 K. 25.11.1993 (İPTAL)
522	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
523	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
524	Ceza İnfaz Kurumları İle Tutukevlerinin Kuruluş Ve İdaresine Dair KHK	17.09.1993 (21701)	3911	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1993/36 E. 1993/35 K. 06.10.1993 (İPTAL)
525	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
526	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
527	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	20.05.1994 (21939) (1. Mük.)	3990	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1994/53 E. 1994/48 K. 08.07.1994 (İPTAL) 1995/47 E. 1995/40 K. 06.09.1995 (İTİRAZ) 1997/17 E. 1997/6 K. 30.01.1997 (İTİRAZ) 1997/20 E. 1997/32 K. 14.02.1997 (İTİRAZ) 2000/27 E. 2000/24 K. 19.09.2000 (İTİRAZ) 2001/127 E. 2001/47 K. 15.03.2001 (İTİRAZ) 2001/324 E. 2001/97 K. 05.06.2001 (İTİRAZ) 2001/325 E. 2001/98 K. 05.06.2001 (İTİRAZ) 2001/388 E. 2001/342 K. 13.09.2001 (İTİRAZ) 2001/411 E. 2001/348 K. 06.11.2001 (İTİRAZ)

							2001/449 E. 2001/364 K. 20.12.2001 (İTİRAZ)
							2001/483 E. 2002/1 K. 03.01.2002 (İTİRAZ)
							2003/14 E. 2003/6 K. 26.02.2003 (İTİRAZ)
							2003/15 E. 2003/7 K. 04.03.2003 (İTİRAZ)
							2003/22 E. 2003/34 K. 16.04.2003 (İTİRAZ)
							2003/32 E. 2003/39 K. 07.05.2003 (İTİRAZ)
							2003/77 E. 2003/81 K. 11.09.2003 (İTİRAZ)
							2004/105 E. 2004/118 K. 01.12.2004 (İTİRAZ)
							2004/6 E. 2004/5 K. 27.01.2004 (İTİRAZ)
							2006/97 E. 2004/74 K. 27.06.2006 (İTİRAZ)
528	2992 Sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	20.05.1994 (21939) (1. Mük.)	3990	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1994/54 E. 1994/49 K. 08.07.1994 (İPTAL)
529	Ceza İnfaz Kurumları İle Tutuklevlerinin Kuruluş Ve İdaresine Dair KHK	20.05.1994 (21939) (1. Mük.)	3990	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1994/55 E. 1994/50 K. 08.07.1994 (İPTAL)
530	Tasarrufların Teşviki Ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	06.06.1994 (21952) (2. Mük.)	3987	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1994/63 E. 1994/60-2 K. 21.07.1994 (İPTAL)
531	28/5/1986 Tarihli Ve 3291 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	06.06.1994 (21952) (2. Mük.)	3987	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1994/64 E. 1994/61-2 K. 21.07.1994

							(İPTAL)
532	Özelleştirmeye Bağlı İş Kaybı Tazminatı Ve Yeni Bir İş Bulma, Meslek Geliştirme, Edindirme Ve Yetiştirme Eğitimi İle İlgili Hizmetlerin Verilmesi Hakkında KHK	06.06.1994 (21952) (2. Mük.)	3987	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1994/65 E. 1994/62 K. 21.07.1994 (İPTAL)
533	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	06.06.1994 (21952) (2. Mük.)	3987	Yürürlüğü Durdurulmuş (AYM)	-	-	1994/66 E. 1994/63-2 K. 21.07.1994 (İPTAL)
534	Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	03.06.1994 (21949) (1. Mük.)	3990	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) (AYM)	4059/ m.9	20.12.1994 (22147)	1994/56 E. 1994/51 K. 08.07.1994 (İPTAL)
535	Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	03.06.1994 (21949) (1. Mük.)	3990	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun) (AYM)	4059/ m.9	20.12.1994 (22147)	1994/57 E. 1994/52 K. 08.07.1994 (İPTAL)
536	Kadın Ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.1994 (21954) (1. Mük.)	3990	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1994/58 E. 1994/53 K. 08.07.1994 (İPTAL)
537	Türk Ticaret Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	15.07.1994 (21991)	3991	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1997/24 E. 1997/35 K. 11.03.1997 (İTİRAZ)
538	Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	22.06.1994 (21968) (1. Mük.)	3991	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1995/49 E. 1995/43 K. 19.09.1995 (İTİRAZ) 1995/53 E. 1995/57 K. 09.11.1995 (İTİRAZ) 1995/55 E. 1996/1 K. 18.01.1996 (İTİRAZ) 1997/55 E. 1997/65 K. 09.10.1997 (İTİRAZ) 1999/18 E. 1999/20 K. 07.06.1999 (İTİRAZ)
539	7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	22.06.1994 (21968) (1. Mük.)	3991	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1995/36 E. 1995/56 K. 24.10.1995 (İTİRAZ) 1996/22 E. 1996/16 K. 23.05.1996 (İTİRAZ) 1997/40 E. 1997/47 K. 07.05.1997 (İTİRAZ) 1999/8 E. 1999/3 K. 11.03.1999 (İTİRAZ) 1999/20 E. 1999/21 K. 07.06.1999 (İTİRAZ)

							2001/403 E. 2001/345 K. 30.10.2001 (İTİRAZ) 2005/102 E. 2005/58 K. 29.09.2005 (İTİRAZ)
540	Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	24.06.1994 (21970) (1. Mük.)	4004	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
541	Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Bazı Hükmülerinin Değiştirilmesine Dair KHK	24.06.1994 (21970) (1. Mük.)	4004	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
542	Arsa Ofisi Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	30.06.1994 (21976) (1. Mük.)	4004	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
543	Maliye Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	24.06.1994 (21970) (1. Mük.)	4004	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
544	Türk Patent Enstitüsü Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	24.06.1994 (21970) (1. Mük.)	4004	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	5000	19.11.2003 (25294)	-
545	Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin KHK	27.06.1994 (21973) (1. Mük.)	4004	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
546	5434 Sayılı T.C.Emekli Sandığı Kanunu, 29/2/1984 Tarihli Ve 2983 Sayılı, 28/5/1986 Tarihli Ve 3291 Sayılı Kanunlar İle 190 Sayılı Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Ve 30/5/1994 Tarihli Ve 531 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair KHK	07.07.1994 (21983) (1. Mük.)	3987	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)			1994/67 E. 1994/64-2 K. 21.07.1994 (İPTAL)
547	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	09.03.1995 (22222)	4066	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
548	15/6/1989 Tarihli Ve 3579 Sayılı Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesine İlişkin KHK	27.03.1995 (22240)	4066	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
549	22/1/1990 Tarihli Ve 399 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	29.03.1995 (22242)	4066	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
550	Sekiz İlçe Ve Üç İl Kurulması Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	06.06.1995 (22305)	4109	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
551	Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK	27.06.1995 (22326)	4113	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2001/1 E. 2004/36 K. 23.03.2004

							(İTİRAZ)
552	Yaş Sebze Ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi Ve Toptancı Halleri Hakkında KHK	27.06.1995 (22326)	4113	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun) Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	5652 - 5957/ m.18	23.05.2007 (26530) - 26.03.2010 (27533)	2010/31 E. 2011/167 K. 22.12.2011 (İTİRAZ)
553	Tarım Kredi Kooperatifleri Ve Birlikleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	28.06.1995 (22327)	4113	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	5330	12.04.2005 (25784)	-
554	Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK	27.06.1995 (22326)	4113	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
555	Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında KHK	27.06.1995 (22326)	4113	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2009/16 E. 2009/46 K. 12.3.2009 (İTİRAZ)
556	Markaların Korunması Hakkında KHK	27.06.1995 (22326)	4113	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2000/38 E. 2003/66 K. 18.06.2003 (İTİRAZ) 2002/92 E. 2004/25 K. 02.03.2004 (İTİRAZ) 2005/15 E. 2008/2 K. 03.01.2008 (İTİRAZ) 2008/1 E. 2008/39 K. 17.01.2008 (İTİRAZ)
557	Ticaret Ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları Ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları Ve Ticaret Borsaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	27.06.1995 (22326)	4113	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1995/43 E. 1995/46 K. 20.09.1995 (İPTAL)
558	Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	27.06.1995 (22326)	4113	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	1995/45 E. 1995/58 K. 13.11.1995 (İPTAL)
559	Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	27.06.1995 (22326)	4113	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
560	Gıdaların Üretimi, Tüketimi Ve Denetlenmesine Dair KHK	28.06.1995 (22327)	4113	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	5179	05.06.2004 (25483)	1997/41 E. 1998/47 K. 14.07.1998 (İTİRAZ) 1998/15 E. 1998/12 K. 05.05.1998 (İTİRAZ) 1998/40 E. 1998/51 K. 09.09.1998 (İTİRAZ) 1999/32 E. 2001/10 K. 25.01.2001 (İTİRAZ)
561	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-

562	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	25.07.1995 (22354)	4066	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1997/69 E. 1998/54 K. 22.09.1998 (İTİRAZ)
563	Hakimler Ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	26.07.1995 (22355)	4066	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
564	Gümrük Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	26.07.1995 (22355)	4113	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4458/ m.246	04.11.1999 (23866)	-
565	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
566	Patent Haklarının Korunması Hakkında 551 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	22.09.1995 (22412)	4113	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
567	559 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 2 Nci Maddesinin Son Fıkrasının Kaldırılmasına Dair KHK	23.09.1995 (22413) (1. Mük.)	4113	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
568	27.7.1967 Tarih Ve 926 Sayılı Ve 28.2.1982 Tarih Ve 2629 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	21.12.1996 (22854) (1. Mük.)	4214	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
569	14/7/1965 Tarih Ve 657 Sayılı,28.2.1985 Tarih Ve 3160 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	25.01.1997 (22888)	4214	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
570	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	03.04.1997 (22953) (1. Mük.)	4214	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	1997/70 E. 1998/72 K. 18.11.1998 (İTİRAZ) 1997/71 E. 1998/73 K. 18.11.1998 (İTİRAZ) 2003/113 E. 2004/2 K. 07.01.2004 (İTİRAZ) 2005/61 E. 2007/17 K. 07.02.2007 (İTİRAZ)
571	Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	30.05.1997 (20004) (1. Mük.)	4216	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	633/ m.35	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	-
572	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	06.06.1997 (23011) (1. Mük.)	4216	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
573	Özel Eğitim Hakkında KHK	06.06.1997 (23011) (1. Mük.)	4216	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
574	Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	01.09.1999 (23803) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
575	Doğal Afet Bölgelerinde Afetten Kaynaklanan Hukuki Uyuşmazlıkların Çözümüne Ve Bazı İşlemlerin Kolaylaştırılmasına İlişkin KHK	11.09.1999 (23813) (1. Mük.)	4452	Aynen Kabul Edilmiş (Kanun)	4539	03.03.2000 (23982)	-
576	Doğal Afetlerde Yapılacak	23.09.1999	4452	Görüşmesi	-	-	-

	Yardımların Düzenlenmesi İle Vergilerin Ödeme Sürelerinin Uzatılmasına Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	(23825)		Yapılmamış			
577	Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında KHK	30.09.1999 (23832) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
578	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	30.09.1999 (23832) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
579	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş Ve Görev-Leri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Bir Madde Ek-Lenmesine Dair KHK	07.10.1999 (23839)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
580	Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanuna Geçici Maddeler Eklenmesine Dair KHK	13.10.1999 (23845) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
581	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	01.11.1999 (23863)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
582	Afetten Doğan Zararların Giderilmesi Hakkında KHK	22.11.1999 (23884) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
583	Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameyi Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	22.11.1999 (23884) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
584	Bir İl Ve İki İlçe Kurulması Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde, Kararnameyi Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	09.12.1999 (23901)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
585	İl Özel Ödresi Kanununa Bir Madde Eklenmesi Hakkında KHK	27.12.1999 (23919) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
586	Sivil Müdafı Kanunu İle Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	27.12.1999 (23919) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
587	Zorunlu Deprem Sigortasına Dair KHK	27.12.1999 (23919) (1. Mük.)	4452	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	6305/ m.15	18.05.2012 (28296)	-
588	Konut Edindirme Yardımı Hesaplarının Tasfiyesine Dair KHK	29.12.1999 (23921)	4452	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	5664/ m.8	30.05.2007 (26537)	-
589	Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	17.01.2000 (23936)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
590	Tapulama Ve Kadastro Paftalarının Yenilenmesi Hakkında Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair KHK	08.02.2000 (23958)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
591	"Ticaret Ve Sanayi Odaları","Ticaret Odaları","Sanayi Odaları","Deniz Ticaret Odaları","Ticaret Borsaları" Ve "Türkiye Ticaret,Sanayi,Deniz Ticaret Odaları Ve Ticaret	25.02.2000 (23975)	4452	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4581	27.06.2000 (24092)	-

	Borsaları Birliği" Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında KHK						
592	25/8/1999 Tarihli Ve 4447 Sayılı Kanun İle Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	25.02.2000 (23975)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
593	Sakarya İlinde Büyük Şehir Belediyesi Kurulması Hakkında KHK	06.03.2000 (23985)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
594	Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	27.03.2000 (24002)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
595	Yapı Denetimi Hakkında KHK	10.04.2000 (24016)	4452	Yürürlükten Kaldırılmış (Kanun)	4708/ m.13	13.07.2001 (24461)	2000/35 E. 2001/90 K. 24.05.2001 (İPTAL)
596	Sivil Savunma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	28.04.2000 (24033)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
597	Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında KHK	23.05.2000 (24057)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
598	Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	23.05.2000 (24057)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
599	Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	23.05.2000 (24057)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
600	Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	14.06.2000 (24079)	4452	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4643	21.04.2001 (24380)	-
601	Mühendislik Ve Mimarlık Hakkında Kanun İle Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	28.06.2000 (24093) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2000/51 E. 2002/16 K. 15.01.2002 (İPTAL) 2001/368 E. 2002/17 K. 15.01.2002 (İTİRAZ)
602	Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	28.06.2000 (24093) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2002/106 E. 2008/51 K. 31.01.2008 (İTİRAZ)
603	584 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname İle 593 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	28.06.2000 (24093) (1. Mük.)	4452	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
604	Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kanununun	20.07.2000 (24115)	4588	Değiştirilerek Kabul	5498	17.05.2006 (26171)	2006/38 E. 2006/100 K.

	Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK			Edilmiş (Kanun)			20.10.2006 (İTİRAZ)
605	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
606	Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	26.07.2000 (24121)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/52 E. 2000/29 K. 17.10.2000 (İPTAL)
607	Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	04.08.2000 (24130)	4588	Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	5497	17.05.2006 (26171)	2003/39 E. 2003/40 K. 21.05.2003 (İTİRAZ)
608	Gençlik Ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun , Devlet Memurları Kanunu Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	25.08.2000 (24151)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM) Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4644	21.04.2001 (24380)	2000/73 E. 2000/45 K. 31.10.2000 (İPTAL)
609	İçişleri Bakanlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	23.08.2000 (4588)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/64 E. 2000/37 K. 31.10.2000 (İPTAL)
610	Polis Yüksek Öğretim Kurumları Hakkında KHK	04.10.2000 (24190) (1. Mük.)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/67 E. 2000/40 K. 31.10.2000 (İPTAL)
611	Emniyet Teşkilatı Kanununun Da Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	25.09.2000 (24181)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM) Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4638	21.04.2001 (24380)	2000/69 E. 2000/42 K. 31.10.2000 (İPTAL)
612	Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	12.09.2000 (24168)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM) Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4633	14.04.2001 (24373)	2000/71 E. 2000/44 K. 31.10.2000 (İPTAL)
613	Milli Savunma Bakanlığı Akaryakıt İkmal Ve Nato Pol Tesisleri İşletme Başkanlığının Kuruluşu Ve Görevleri Hakkında KHK	04.10.2000 (24190) (1. Mük.)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/66 E. 2000/39 K. 31.10.2000 (İPTAL)
614	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
615	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	15.09.2000 (24171)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/72 E. 2000/46 K. 02.11.2000 (İPTAL)
616	Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığının Kurulması Ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	04.10.2000 (24190) (1. Mük.)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/65 E. 2000/38 K. 31.10.2000 (İPTAL)
617	Türkiye İş Kurumunun Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	04.10.2000 (24190) (1. Mük.)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/63 E. 2000/36 K. 31.10.2000 (İPTAL)
618	Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilatının Kurulması İle	04.10.2000 (24190)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış	-	-	2000/62 E. 2000/35 K.

	Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	(1. Mük.)		(AYM)			31.10.2000 (İPTAL)
619	Esnaf Ve Sanatkarlar Ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu,Tarımda Kendi Adına Ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	04.10.2000 (24190) (1. Mük.)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/61 E. 2000/34 K. 26.10.2000 (İPTAL)
620	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
621	Hakimler Ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	28.09.2000 (24184)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM) Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4642	21.04.2001 (24380)	2000/70 E. 2000/43 K. 31.10.2000 (İPTAL)
622	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
623	Tapu Ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuruluşu Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	29.09.2000 (24185) (1. Mük.)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/68 E. 2000/41 K. 31.10.2000 (İPTAL)
624	Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu İle Nakdi Tazminat Ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK	04.10.2000 (24190) (1. Mük.)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM) Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4677	21.06.2001 (24439)	2000/60 E. 2000/33 K. 26.10.2000 (İPTAL)
625	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
626	Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	05.10.2000 (24191)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM) Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4643	21.04.2001 (24380)	2000/59 E. 2000/32 K. 26.10.2000 (İPTAL)
627	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
628	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	05.10.2000 (24191) (1. Mük.)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM)	-	-	2000/57 E. 2000/30 K. 26.10.2000 (İPTAL)
629	Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu İle Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	05.10.2000 (24191)	4588	Yürürlükten Kaldırılmış (AYM) Değiştirilerek Kabul Edilmiş (Kanun)	4635	13.04.2001 (24372)	2000/58 E. 2000/31 K. 26.10.2000 (İPTAL)
630	Yayımlanmamıştır.	-	-	-	-	-	-
631	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali Ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında KHK	13.07.2001 (24461) (1. Mük.)	4639	Görüşmesi Yapılmamış			2003/57 E. 2004/57 K. 12.05.2004 (İTİRAZ) 2006/53 E. 2009/21 K. 05.02.2009 (İTİRAZ)
632	Devlet Memurları	04.06.2011	6223	Görüşmesi	-	-	-

	Kanununun 4 Üncü Maddesinin (B) Fıkrası İle 4924 Sayılı Kanun Uyarınca Sözleşmeli Personel Pozisyonlarında Çalışanların Memur Kadrolarına Atanması Amacıyla Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	(27954) (1. Mük.)		Yapılmamış			
633	Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/82 E. 2012/150 K. 11.10.2012 (Yayım Yok)
634	Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
635	Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/84 E. 2012/151 K. 11.10.2012 (Yayım Yok)
636	Çevre, Orman Ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Yürürlükten Kaldırılmış (KHK)	KHK 644/ m.37	04.07.2011 (27984) (1. Mük.)	-
637	Ekonomi Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/85 E. 2012/109 K. 18.07.2012 (İPTAL)
638	Gençlik Ve Spor Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
639	Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
640	Gümrük Ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
641	Kalkınma Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
642	Doğu Anadolu Projesi, Doğu Karadeniz Projesi Ve Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlıklarının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
643	3046 Sayılı Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	08.06.2011 (27958) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
644	Çevre Ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	04.07.2011 (27984) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/100 E. 2012/191 K. 29.11.2012 (İPTAL)
645	Orman Ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	04.07.2011 (27984) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
646	Vergi Denetim Kurulu Başkanlığının Kurulması Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	10.07.2011 (27990)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
647	Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	20.07.2011 (28000)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
648	Çevre Ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun	17.08.2011 (28028)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/106 E. 2012/192 K. 29.11.2012

	Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK						(İPTAL)
649	Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	17.08.2011 (28028)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
650	Adalet Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	26.08.2011 (28037)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/113 E. 2012/108 K. 18.07.2012 (İPTAL) (İTİRAZ)
651	Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	27.08.2011 (28038)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
652	Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	14.09.2011 (28054)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/123 E. 2013/26 K. 06.02.2013 (Yayım Yok)
653	Ekonomi Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	17.09.2011 (28057)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/126 E. 2012/110 K. 18.07.2012 (İPTAL)
654	Gümrük Ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	11.10.2011 (28081) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
655	Ulaştırma, Denizcilik Ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	01.11.2011 (28102) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
656	Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	02.11.2011 (28103)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
657	Orman Ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.11.2011 (28103)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/147 E. 2012/152 K. 11.10.2012 (Yayım Yok)
658	Türkiye Su Enstitüsünün Kuruluş Ve Görevleri Hakkında KHK	02.11.2011 (28103)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/146 E. 2013/11 K. 10.01.2013 (Yayım Yok)
659	Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri Ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin	02.11.2011 (28103)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/133 E. 2011/174 K. 29.12.2011 (Yayım Yok)

	KHK						
660	Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	02.11.2011 (28103)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/144 E. 2013/23 K. 31.1.2013 (Yayım Yok)
661	Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.11.2011 (28103) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
662	Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.11.2011 (28103) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
663	Sağlık Bakanlığı Ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	02.11.2011 (28103) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2011/150 E. (?) K. 14.02.2013 (Yayım Yok)
664	Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK	02.11.2011 (28103) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	2012/141 E. 2013/10 K. 10.01.2013 (Yayım Yok)
665	Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.11.2011 (28103) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-
666	Kamu Görevlilerinin Mali Haklarının Düzenlenmesi Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK	02.11.2011 (28103) (1. Mük.)	6223	Görüşmesi Yapılmamış	-	-	-

II. TABLO A.2: YETKİ KANUNLARI TABLOSU

Sayı	Yetki Kanunu Adı	RG Tarih (RG Sayı)	AYM Denetim (İptal Davası)	Sonuç
1589	Devlet Memurları Kanunu İle İlgili Yetki Kanunu	31.05.1972 (14201)	-	-
1877	Devlet Sanayi Ve İşçi Yatırım Bankası Kurulması İle İlgili Yetki Kanunu	04.05.1975 (15226)	-	-
1909	Deniz Hukuku İle İlgili Yetki Kanunu	18.06.1975 (15269)	-	-
2171	Kamu Yönetiminde Ve Harcamalarında Etkinlik Ve Verimliliği Sağlamak Ve Savurganlığı Önlemek Amacıyla Alınacak Ekonomik Ve Mali Önlemler Hakkında Yetki Kanunu	29.09.1978 (16419)	1978/65 E. 1979/2 K. 12.06.1979	RET
2578	Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında Yetki Kanunu	13.01.1982 (17573) (Mük.)	-	-
2680	Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Kuruluş, Görev Ve Yetkilerinin Düzenlenmesi İle İlgili Yetki Kanunu	19.06.1982 (17729)	-	-
2767	Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları Hakkında Yetki Kanunu	30.12.1982 (17914)	-	-
2810	Para Ve Sermaye Piyasalarının Yeniden Düzenlenmesi Hakkında Yetki Kanunu	07.04.1983 (18011)	-	-
2967	17/6/1982 Tarih Ve 2680 Sayılı Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Kuruluş, Görev Ve Yetkilerinin Düzenlenmesi İle İlgili Yetki Kanununun 4 Üncü Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun	03.12.1983 (18240)	-	-
2977	İdari Usul Ve İşlemlerin Yeniden Düzenlenmesi İle İlgili Yetki Kanunu	08.02.1984 (18306)	-	-
2999	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlgili Bazı Konularda Değişiklik Yapılması Hakkında Yetki Kanunu	01.05.1984 (18388)	-	-
3207	2977 Sayılı İdarî Usul Ve İşlemlerin Yeniden Düzenlenmesi İle İlgili Yetki Kanununun Süresinin Uzatılması Hakkında Kanun	04.06.1985 (18774)	-	-
3268	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	19.03.1986 (19052)	1986/15 E. 1987/1 K. 06.01.1987	RET
3296	2977 Sayılı İdarî Usul Ve İşlemlerin Yeniden Düzenlenmesi İle İlgili Yetki Kanununun Süresinin Uzatılması Hakkında Kanun	07.06.1986 (19130)	-	-
3347	12.3.1986 Tarih Ve 3268 Sayılı Kanun İle Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Teşkilatlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	17.04.1987 (19434)	-	-
3378	Doğal Gazın Kullanımı Hakkında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	17.06.1987 (19490)	-	-
3479	3268 Sayılı Kanun İle 3347 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması 2954 Sayılı Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	28.10.1988 (19973)	1988/64 E. 1990/2 K. 01.02.1990	İPTAL
3481	İdarî Usul Ve İşlemlerin Yeniden Düzenlenmesi İle İlgili Yetki Kanunu	25.10.1988 (19970)	1988/62 E. 1990/3 K. 06.02.1990	İPTAL
3569	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	07.06.1989 (20188)	-	-
3755	Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Görev Ve Yetkileri İle Bunların Personelinin Malî Ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	09.06.1991 (20896)	1991/27 E. 1991/50 K. 12.12.1991	İPTAL
3911	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar İle Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	27.06.1993 (21620)	1993/26 E. 1993/28 K. 16.09.1993	İPTAL
3987	Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesi İle Özelleştirme Sonucunda Doğabilecek İstihdamla İlgili Sorunların Çözümlemesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnameler	11.05.1994 (21931) (Mük.)	1994/49 E. 1994/45-2 K. 7.7.1994	İPTAL

	Çıkarılması Amacıyla Yetki Verilmesine Dair Kanun			
3990	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlilerinin Özlük Haklarının Yeniden Düzenlenmesine, Bazı Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Teşkilatlanmalarına, 8.6.1949 Tarihli Ve 5434 Sayılı,19.7.1972 Tarihli Ve 1615 Sayılı, 12.3.1982 Tarihli Ve 2634 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnameler Çıkarılması Amacı İle Yetki Verilmesine Dair Kanun	18.05.1994 (21938) (Mük.)	1994/50 E. 1994/44-2 K. 05.07.1994	İPTAL
3991	Bankalar Kanunu, Sigorta Murakabe Kanunu Ve Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yetki Kanunu	07.06.1994 (21953)	1994/68 E. 1994/80 K. 29.11.1994	İPTAL
4004	Devlet Planlama Teşkilatı İle Türk Patent Enstitüsünün Yeniden Teşkilatlanmasına, Kuruluş, Görev Ve Yetkilerinin Belirlenmesine, 29 Nisan 1969 Tarihli Ve 1164 Sayılı Arsa Ofisi Kanunu İle 13 Aralık 1983 Tarihli Ve 178 Sayılı, 2 Temmuz 1993 Tarihli Ve 485 Sayılı, 30.9.1981 Tarihli Ve 90 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnameler Çıkarılması Amacıyla Yetki Verilmesine Dair Kanun	19.06.1994 (21965)	-	-
4066	Kamu Personeli İle Emeklilerin Malî Ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	27.01.1995 (22184)	-	-
4109	İl Ve İlçe Kurulmasına Dair Yetki Kanunu	03.06.1995 (22302) (Mük.)	1995/35 E. 1995/26 K. 04.07.1995	İPTAL
4113	Patent, Faydalı Model, Marka, Coğrafi İşaretler, Endüstriyel Tasarımlar, Yaş Sebze Ve Meyve Ticareti, Toptancı Halleri, Ticaret Ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları Ve Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği, Türkiye Turistik Otelciler Ve Turizm İşletmecileri Birliğinin Kuruluşu, Tarım Kredi Kooperatifleri Ve Birlikleri İle Gıda Konularının Düzenlenmesine Ve Türk Ticaret Kanunu İle Türk Ticaret Kanununun Mer'iyet Ve Tatbik Şekli Hakkında Kanun İle Sermaye Piyasası Kanunu Ve Gümrük Kanununun Bazı Hükümlerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	24.06.1995 (22323)	1995/44 E. 1995/44 K. 19.09.1995	(KISMİ) İPTAL
			1995/39 E. 1995/45 K. 19.09.1995	(KISMİ) İPTAL
4183	Kamu Personeli İle Emeklilerin Mali, Sosyal Ve Diğer Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	10.09.1996 (22753)	1996/61 E. 1996/35 K. 02.10.1996	İPTAL
4214	Memurlar, Diğer Kamu Görevlileri İle Bunların Emeklilerinin Mali Ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	03.12.1996 (22836)	-	-
4216	Özürlüler İdaresi Başkanlığı Kurulmasına Ve Özürlülerin Durumları İle İlgili Çeşitli Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	08.12.1996 (22841)	-	-
4452	Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler Ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu	29.08.1999 (23801)	-	-
4484	Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler Ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanununun 1 Ve 2 Nci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Ve Süresinin Uzatılmasına İlişkin Kanun	04.12.1999 (23896)	-	-
4540	Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler Ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanununun Süresinin Uzatılmasına İlişkin Kanun	03.03.2000 (23982)	-	-
4588	Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Teşkilât, Görev Ve Yetkilerine İlişkin Konularla Kamu Personeli Arasındaki Ücret Dengesizliklerinin Giderilmesi Ve Kamu Malî Yönetiminde Disiplinin Sağlanması İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu	06.07.2000 (24101) (Mük.)	2000/45 E. 2000/27 K. 05.10.2000	İPTAL
4615	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	22.12.2000 (24268)	2001/9 E. 2001/56 K. 20.03.2001	(KISMİ) RET (KISMİ) İPTAL
4639	Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu	13.04.2001 (24372)	-	-
6223	Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin Ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev Ve Yetkileri İle Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu	03.05.2011 (27923)	2011/60 E. 2011/147 K. 27.10.2011	RET

ÖZGEÇMİŞ

Ender Türk, 22 Ocak 1987 tarihinde Afyon/ Bolvadin’de doğmuştur. 2005 yılında Kadir Has Anadolu Lisesini, 2010 yılında Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 2012 yılında Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Hali hazırda da bu görevine devam etmektedir.

TEZ ONAY SAYFASI

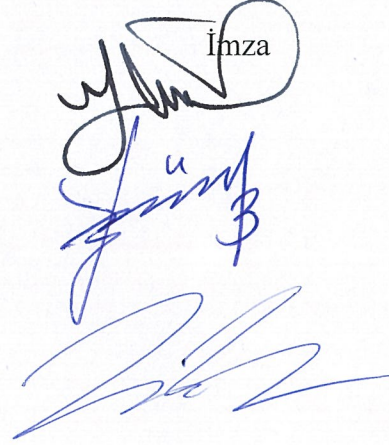
Üniversite Galatasaray Üniversitesi
Enstitü Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı Soyadı Ender TÜRK
Tez Başlığı 1982 Anayasası'na Göre Kanun Hükmünde Kararnameler ve Yargısal
Denetimi
Savunma Tarihi 20 Haziran 2013
Danışmanı Prof. Dr. Necmi YÜZBAŞIOĞLU

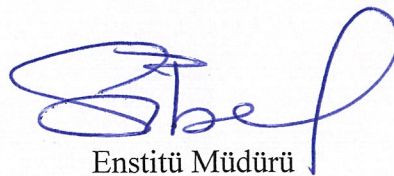
JÜRİ ÜYELERİ

Ünvanı, Adı, Soyadı
Prof. Dr. Necmi YÜZBAŞIOĞLU

Prof. Dr. Erdoğan BÜLBÜL

Prof. Dr. Korkut KANADOĞLU

İmza

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Sibel YAMAK